

Republika e Kosovës
Republika Kosova-Republic of Kosovo
Qeveria - Vlada - Government

INSTRUMENT ZA REFORME I EKONOMSKI RAST ZA ZAPADNI BALKAN

REFORMSKA AGENDA KOSOVA

Oktobar 2024.
Priština

SADRŽAJ

ODLUKA VLADE REPUBLIKE KOSOVO O USVAJANJU REFORMSKE AGENDE	3
SPISAK TABELA	6
SPISAK GRAFIKONA	6
SPISAK SKRAĆENICA.....	7
DEO 1: CILJEVI I KOHERENTNOST REFORMSKE AGENDE	12
1. GLAVNI IZAZOVI.....	12
2. CILJEVI REFORMSKE AGENDE	17
3. USAGLAŠENOST SA OPŠTIM OKVIROM POLITIKA	20
4. KLJUČNI PRIORITETI POLITIKE	30
4.1. SEKTOR OSNOVNIH PRAVA	30
4.2. DIGITALNA TRANSFORMACIJA I PITANJA DIGITALNE SIGURNOSTI.....	31
4.3. OBRAZOVANJE, OBUKA, ZAPOSŁJAVANJE I SOCIJALNI CILJEVI.....	31
4.4. PRINCIP 'NE NANOSI ZNAČAJNU ŠTETU'.....	32
5. UVOĐENJE U GLAVNE TOKOVE.....	32
DEO 2: OPIS OBLASTI POLITIKE I SRODNIH REFORMI	34
6. OBLAST POLITIKA 1: UPRAVLJANJE, REFORMA JAVNE UPRAVE I UPRAVLJANJE JAVNIM FINANSIJAMA.....	34
7. OBLAST POLITIKA 2: ZELENA I DIGITALNA TRANZICIJA.....	43
8. OBLAST POLITIKA 3: RAZVOJ PRIVATNOG SEKTORA I POSLOVNO OKRUŽENJE.....	57
9. OBLAST POLITIKA 4: RAZVOJ I ZADRŽAVANJE LJUDSKOG KAPITALA	68
10. OBLAST POLITIKA 5: OSNOVE PRISTUPANJA EU / VLADAVINA PRAVA	77
11. OPŠTI USLOVI PLAĆANJA	87
DEO 3: KOMPLEMENTARNOST I SPROVOĐENJE REFORMSKE AGENDE	90
12. KOMPLEMENTARNOST SA IPA III.....	90
13. INVESTICIJE U OKVIRU OKVIRA INVESTIRANJA NA ZAPADNOM BALKANU.....	93
14. KONSULTACIJE	96
15. PRAĆENJE, IZVEŠTAVANJE I OCENJIVANJE	97
16. KONTROLA I REVIZIJA	106
17. KOMUNIKACIJA	116
18. ANEKS 1: KORACI I USLOVI PLAĆANJA PO OBLASTIMA POLITIKE	118

Republika e Kosovës
Republika Kosova-Republic of Kosovo
Qeveria - Vlada - Government

Br. 01/223

Datum: 09.10.2024

Na osnovu člana 92., stav 4, i člana 93, stav 4 Ustava Republike Kosovo, na osnovu člana 8 Zakona br. 08/L-117 o Vladi Republike Kosovo, u skladu sa članom 78 Poslovnika br. 17/2024 Vlade Republike Kosovo, Vlada Republike Kosovo je na sednici održanoj 9. oktobra 2024. godine usvojila sledeću:

ODLUKU

1. Osvaja se Reformska agenda Kosova u okviru Instrumenta EU za reforme i ekonomski rast za zapadni Balkan.
2. Budžet za sprovođenju Reformske agende Kosova, kao višegodišnji dokument za planiranje, je u okviru budžetskih izdvajanja budžetskih organizacija za relevantni period iu skladu sa Srednjoročnim okvirom rashoda.
3. Obavezuje se Kancelarija Premijera i ostale odgovorne institucije, kao što je predviđeno u Reformskoj agendi Kosova, da sprovede ovu odluku.
4. Obavezuje se Generalni sekretar Kancelarije Premijera da prosledi Reformsku agendu Kosova Evropskoj komisiji na informisanje i dalje postupke predviđene propisima EU Instrumenta za reforme i ekonomski rast za zapadni Balkan.
5. Odluka stupa na snagu danom objavljivanja u Službenom listu Republike Kosovo.

Albin KURTI

[potpisano]
Premijer Republike Kosovo

Poslano:

- Potpredsednicima Vlade
- Sva ministarstva (ministrima)
- Generalnog sekretara KP-a
- Arhivu Vlade

Republika e Kosovës
Republika Kosova - Republic of Kosovo
Qeveria - Vlada - Government

Nr. 01/223
Datë: 09.10.2024

Në mbështetje të nenit 92 paragrafi 4. dhe të nenit 93 paragrafi 4 të Kushtetutës së Republikës së Kosovës, të nenit 8 të Ligjit Nr. 08/L-117 për Qeverinë e Republikës së Kosovës, në pajtim me nenin 78 të Rregullores Nr. 17/2024 të Punës së Qeverisë së Republikës së Kosovës, Qeveria e Republikës së Kosovës, në mbledhjen e mbajtur më 9 tetor 2024, merr këtë:

V E N D I M

1. Miratohet Agjenda e Reformave të Kosovës në kuadër të Instrumentit të BE-së për Reforma dhe Rritje Ekonomike në Ballkanin Perëndimor.
2. Buxheti për zbatimin e Agjenda e Reformave të Kosovës, si dokument planifikues shumëvjeçar, është brenda ndarjeve buxhetore të organizatave buxhetore për periudhën përkatëse dhe në pajtim me Kornizën Afatmesme të Shpenzimeve.
3. Obligohet Zyra e Kryeministrit dhe institucionet e tjera përgjegjëse, sipas Agjendës së Reformave të Kosovës, që të zbatojnë këtë vendim.
4. Obligohet Sekretari i Përgjithshëm i Zyrës së Kryeministrit që t'ia përcjellë Agjendën e Reformave të Kosovës Komisionit Evropian për informim dhe procedura të mëtejshme të parapara me rregulloret përkatëse të Instrumentit të BE-së për Reforma dhe Rritje Ekonomike në Ballkanin Perëndimor.
5. Vendimi hyn në fuqi ditën e publikimit në Gazetën Zyrtare të Republikës së Kosovës.

Albin KURTI

Kryeministër i Republikës së Kosovës

Iu dërgohet:

- Zëvendëskryeministrave
- Të gjitha ministrave (ministrave)
- Sekretarit të Përgjithshëm të ZKM-së
- Arkivit të Qeverisë

SPISAK TABELA

Tabela 1. Usaglašenost između strukturnih reformi Programa ekonomskih reformi Kosova 2024-2026 i Reformske agende Kosova u okviru IRR

Tabela 2. Usaglašenost između smernica za zajedničke politike ekonomskog i finansijskog dijaloga 2023 i Reformske agende Kosova u okviru IRR

Tabela 3.: Usaglašenost između Nacionalne strategije razvoja Kosova 2030 i Nacionalnog plana razvoja i Reformske agende Kosova u okviru IRR

Tabela 4. Usaglašenost između Reformske agende Kosova u okviru IRR i Nacionalnog programa Kosova za evropske integracije

Tabela 5. Sredstva EU opredeljena u okviru nacionalnih programa IPA III i status njihovog sprovođenja

Tabela 6. Indikativna lista prijava WBIF

Tabela 7. Raspored izveštavanja Vlade Kosova o sprovođenju Reformske agende Kosova u okviru IRR

SPISAK GRAFIKONA

Grafion 1. Sistem koordinacije za Reformsku agendu Kosova u okviru IRR

SPISAK SKRAĆENICA

ACR	Agencija za civilnu registraciju
ADP	Automatsko dodeljivanje predmeta
AFCOS	Koordinaciona služba za borbu protiv prevara
ARR	Agencija za rodnu ravnopravnost
AID	Agencija za informaciono društvo
ALPEX	Albanska berza električne energije
ASB	Agencija za sajber bezbednost
BDP	Bruto domaći proizvod
BFFK	Bruto formacija fiksnog kapitala
CERT	Tim za odgovor na hitne računarske situacije
CSIRT	Tim za računarsku bezbednost i odgovor na incidente
DVP	Dodatna proizvodna vrednost
EE	Energetska efikasnost
EK	Evropska komisija
ENPT	Ekonomski najpovoljniji tender
ENQA	Evropska mreža za garanciju kvaliteta u visokom obrazovanju
EPBD	Direktiva o energetske performansama zgrada
ERA	Program za evropske reforme
ERTMS	Evropski sistem upravljanja železničkim saobraćajem
EU	Evropska unija
GG	Vladin portal
GSB	Gasovi sa efektom staklene bašte
GUS	Glavni upravni službenik
HFC	Vlaknasto-koaksijalna hibridna struktura
IFC	Međunarodna finansijska korporacija Svetske banke
IKT	Informacione i komunikacione tehnologije
INTOSAI/MOVRI	Međunarodna organizacija vrhovnih revizorskih institucija
IPA	Instrument za pretpristupnu pomoć
IR	Interna revizija
ISUKF	Informacioni sistem za upravljanje kosovskim finansijama
ISULJR	Informacioni sistem za upravljanja ljudskim resursima
ISUVO	Informacioni sistem za upravljanje visokim obrazovanjem
ITS	Inteligentni transportni sistem
JDT	Jedinica za digitalnu transformaciju
JIR	Jedinica za internu reviziju
JN	Javne nabavke
JP	Javna preduzeća
JPP	Javno-privatno partnerstvo
JRFO	Javni rashodi i finansijska odgovornosti
ISUP	Informacioni sistem za upravljanje predmetima
KFV/COFOG	Klasifikacija funkcija vlade
KOR	Koordinisano obelodanjivanje ranjivosti
KPD	Korporativni porez na dohodak
KRS	Kancelarija za razvojnu saradnju

ROKK	Registar organizovanog kriminala i korupcije
RJU	Reforma javne uprave
RKE	Regulatorna kancelarija za energetiku
ROF	Rezerva za održavanje frekvencije
SENPU	Savet eksperata za nastavne planove i programe i udžbenike
ZSBP	Zajednička spoljna i bezbednosna politika
OCD	Organizacija civilnog društva
OEIKP	Odeljenje za evropske integracije i koordinaciju politike
OUJS	Odeljenje za upravljanje javnim službenicima
ODS	Operateri distributivnog sistema
ORD	Obrazovanje u ranom detinjstvu
ONRD	Obrazovanje i nega u ranom detinjstvu
UEIP	Usluge elektronske identifikacije i poverenja
PER	Program ekonomske reforme
PUŽS	Procena uticaja na životnu sredinu
IOO	Institucija za obrazovanje i obuku
IRER	Instrument za reforme i ekonomski rast za zapadni Balkan
ISUO	Informacioni sistem za upravljanje obrazovanjem
KPE	Konačna potrošnja energije
KRR	Kancelarija za rodnu ravnopravnost
SVF	Statistika vladinih finansija
VŠU	Visokoškolske ustanove
ULJR	Upravljanja ljudskim resursima
KAS	Kosovska agencija za statistiku
KAZŽS	Kosovska agencija za zaštitu životne sredine
KEDS	Kosovski sistem distribucije električne energije
KEKUT	Kancelarija za ekonomske kriterijume i unutrašnje tržište
KKGF	Kosovski kreditno garantni fond
KKPSP	Kancelarija za koordinaciju procesa stabilizacije i pridruživanja
KOSTT	Kosovski operater prenosa, sistema i tržišta
KP	Kabinet premijera
KPK	Kancelarija za političke kriterijume
KSPo	Kancelarija za sektorske politike
KSP	Kancelarija za strateško planiranje
KSPo	Kosovski strateški plan za obrazovanje
ME	Ministarstvo ekonomije
MFRT	Ministarstvo finansija, rada i transfera
MIPD	Ministarstvo inostranih poslova i dijaspora
MIPT	Ministarstvo industrije, preduzetništva i trgovine
MMSP	Mikro, mala i srednja preduzeća
MONTI	Ministarstvo obrazovanja, nauke, tehnologije i inovacija
MP	Ministarstvo pravde
MPŠRR	Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i ruralnog razvoja
MRR	Ministarstvo regionalnog razvoja
MSEI	Ministarski savet za evropske integracije
MSP	Mala i srednja preduzeća

MSRJU	Mministarski savet za RJU
MUP	Ministarstvo unutrašnjih poslova
MZ	Ministarstvo zdravlja
MZP	Ministarstvo za zajednice i povratak
MŽSPPI	Ministarstvo životne sredine, prostornog planiranja i infrastrukture
NEKP	Nacionalni energetske i klimatski plan
NIPAC/NKIPA	Nacionalni koordinator za IPA
NIS	Mrežni i informacioni sistemi
NKR(K)	Nacionalna kancelarija za reviziju (Kosova)
NOK	Nacionalni okvir kvalifikacija
NPEI	Nacionalni program za evropske integracije
NPSSSP	Nacionalni program za sprovođenje Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju
NRP	Nacionalni razvojni plan
NRS	Nacionalna razvojna strategija
NRSP	Nacionalnoj razvojna strategija i plan
NSEI	Nacionalni savet za ekonomiju i investicije
NUK	Nacionalna uprava za kvalifikacije
OECD/OERS	Organizacija za ekonomsku saradnju i razvoj
OIE	Obnovljivi izvori energije
OOO	Opštinsko odeljenje za obrazovanje
PAK	Poreska administracija Kosova
PBS	Podrška budžetskom sektoru
PDV	Poreza na dodatu vrednost
PG	Posebna grupa za stabilizaciju i pridruživanje
PiM	Politika i mera
PIVA	Praćenje, izveštavanje, verifikacija i akreditacija
PJI	Program javnih investicija
PLD	Porez na lični dohodak
PO	Pododbor za stabilizaciju i pridruživanje
PRN	Profesionalni razvoj nastavnika
RA	Reformska agenda Kosova u okviru Instrumenta EU za reforme i ekonomski rast za zapadni Balkan
ROEI	Radni odbor za evropske integracije
RKJN	Regulatorna komisija za javne nabavke
RM	Reformske mere
RUEPK	Regulatorna uprava za elektronsku i poštansku komunikaciju
SDI	Strane direktne investicije
SOU	Stručno obrazovanje i usavršavanje
SOR	Srednjoročni okvir rashoda
SOSP	Skupštinski odbor za stabilizaciju i pridruživanje
SP	Smernica politike
SPŽS	Strateška procena životne sredine
SRGEI	Sektorska radna grupa za evropske integracije
SRJU	Strategija za reforme javne uprave
SSK	Sudski savet Kosova
SSP	Savet za stabilizaciju i pridruživanje
SSP	Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju

SUJF	Strategija za upravljanje javnim finansijama
TEN-T	Trans-evropska transportna mreža
TRN	Telo za razmatranje nabavki
TSK	Tužilački savet Kosova
UJF	Upravljanje javnim finansijama
UNCITRAL	Komisija Ujedinjenih nacija za međunarodno trgovinsko pravo
UNICEF	Fond za decu Ujedinjenih nacija
ZKP	Zakonik o kaznenom postupku
ZB6/WB6	Zapadnobalkanska 6
ZOFDUNA	Zakon o organizaciji i funkcionisanju državne uprave i nezavisnih agencija

DEO 1: CILJEVI I KOHERENTNOST REFORMSKE AGENDE

1. GLAVNI IZAZOVI

Kosovo, parlamentarna republika i zemlja sa višim srednjim prihodom, potencijalni je kandidat za pristupanje Evropskoj uniji (EU). Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju (SSP) sa EU je na snazi od 1. aprila 2016. godine. Kosovo je 2023. usvojilo Nacionalnu razvojnu strategiju 2030 i redovno ažurira srednjoročna planska dokumenta kao što su Nacionalni program za evropske integracije i Program ekonomskih reformi kao deo ekonomskog i finansijskog dijaloga sa EU. Kosovo je podnelo zahtev za članstvo u EU 15. decembra 2022. godine i sprovodi dinamične i ambiciozne reforme zarad pristupanja EU.

Tempo socio-ekonomske konvergencije između Kosova i EU je sporiji od željenog. Trenutno, kosovski BDP po glavi stanovnika u standardu kupovne moći iznosi 27% proseka EU. Stoga, Kosovo pozdravlja **Instrument za reforme i ekonomski rast za zapadni Balkan za period 2024-2027** kao komplementarni instrument IPA III. Takođe je ohrabrujuće postojanje Plana rasta koji ima za cilj da poboljša konvergenciju unutar ZB6 i sa EU kroz jačanje ekonomske integracije, približavanje jedinstvenom tržištu Evropske unije, jačanje regionalne saradnje i ubrzanje fundamentalnih reformi. Kao takav, on će podstaći ekonomski rast, ojačati regionalnu stabilnost i doprineti ubrzanju procesa pridruživanja Kosova EU.

Kosovo se brzo razvilo u ovoj poslednjoj deceniji, obezbedilo je kontinuiran ekonomski rast, poboljšalo životni standard i preduzelo važne korake u izgradnji demokratskih institucija i slobodne tržišne ekonomije. Ekonomski rast u proteklih pet godina bio je stabilan: 2018 (3,4%), 2019 (4,8%), 2020 (-5,3%), 2021 (10,7%), 2022 (5,2%) i 2023 (3,3%). Prema podacima Svetske banke, u poslednje tri godine privreda Kosova je u proseku porasla za 6,2%. Kosovo nastavlja da sprovodi reforme u cilju poboljšanja poslovnog okruženja, privlačenja SDI, smanjenja korupcije, jačanja izvršenja ugovora, ponovnog balansiranja ka većim investicijama i izvozu, smanjenja zavisnosti od uvoza i povećanja učešća radne snage. Srednjoročni izgledi ostaju stabilni i pozitivni, sa očekivanim rastom rasta i približavanjem nivoa ekonomske aktivnosti potencijalu Kosova. Međutim, stalne neizvesnosti u vezi sa usporavanjem u Evropi, iskrivljenim lancima snabdevanja i globalnom krizom nose sa sobom značajne izazove.

Ekonomske projekcije Kosova koje se odražavaju u Srednjoročnom okviru rashoda i Programu ekonomskih reformi predviđaju da će se privredni rast povećati, uglavnom na osnovu snažnog oporavka privatnih i javnih investicija. Ipak, postoji mnogo izazova koji predstavljaju rizik za ovo predviđanje. Vlada Kosova prepoznaje nezavisnu analizu kosovske privrede koju je sprovedla Komisija, koja je identifikovala glavne strukturne izazove za konkurentnost i inkluzivni rast. Glavni strukturalni izazovi za konkurentnost i inkluzivni rast, koji se oslanjaju na kosovski ERP, grupisani su u tri najznačajnija izazova:

- Unapređenje energetske bezbednosti i održivosti reformom energetskog sektora, prelaskom na obnovljive izvore energije i iskorišćavanjem potencijala za uštedu energije;
- Podsticanje održivog zapošljavanja poboljšanjem kvaliteta obrazovanja i potreba tržišta rada; i
- Smanjenje neformalne ekonomije i poboljšanje ambijenta za poslovanje.¹

Kako bi se suočilo sa ovim izazovima, Kosovo je identifikovalo prioritete strukturnih reformi, koji su usklađeni sa predlozima reformi politike za Reformsku agendu u okviru IRER.

Kosovo je doživelo stabilan ekonomski napredak od proglašenja nezavisnosti, sa skoro 50% povećanja dohotka po glavi stanovnika i smanjenjem stope siromaštva za 35%.² Uspešno je prešlo sa modela rasta zasnovanog na velikoj zavisnosti od priliva strane pomoći, nadmašujući zemlje sa sličnim prihodom po glavi stanovnika zahvaljujući stalnoj ekspanziji potrošnje i investicija, uz snažan podsticaj priliva iz dijaspore, javnih investicija u infrastrukturu, i finansijsko produbljivanje, usred stabilne fiskalne opreznosti i okruženja niske inflacije.

¹ Strana 14 https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/system/files/2023-05/Kosovo%202023%20ERP%20assessment%20SWD_2023_107.pdf.

² <https://www.worldbank.org/en/country/Kosovo/overview#1>.

Ekonomске politike Kosova, između ostalog, bile su fokusirane na pružanje podrške politici za ublažavanje uticaja visokih cena energije, ublažavanje posledica pandemije i postepeno vraćanje na uspostavljene fiskalne rezerve. Da bi nastavilo da raste, Kosovo treba da koristi povećanje produktivnosti i stvori više, bolje plaćenih i kvalitetnih radnih mesta. Ovo će zahtevati rešavanje infrastrukturnih uskih grla, reformu javne uprave, jačanje vladavine prava, odgovaranje na potrebe zelene i digitalne tranzicije, davanje prioriteta investicijama u ljudski kapital i stvaranje okruženja koje je pogodnije za razvoj privatnog sektora.

Nivo nezaposlenosti, iako i dalje visok, značajno se smanjio u poslednje dve godine. Merama koje ciljaju na zapošljavanje i formalizaciju tržišta rada koje sprovodi Vlada Kosova, prema zvaničnoj statistici Agencije za statistiku Kosova, nivo nezaposlenosti je smanjen sa 25,9% u 2020. na 10,7% u drugom tromesečju 2023. godine. Nadalje, rešavanje trenutnog nivoa nezaposlenosti zahteva ciljane politike za poboljšanje obrazovanja, stručne obuke i smanjenje neusklađenosti veština na tržištu rada.

Privreda je počela da se diverzifikuje, posebno u pogledu sektora koji doprinose izvozu, ali da bi privreda bila konkurentna u regionu i evropskim tržištima, ovi trendovi diverzifikacije moraju da se nastave sve većom stopom kako bi se obezbedila ekonomska otpornost, posebno u borbi protiv rizika povezanih sa spoljnim šokovima i tržišnim fluktuacijama.

Dalje poboljšanje infrastrukture, uključujući i energiju i digitalnu povezanost, neophodno je da bi se oslobodio puni potencijal za ekonomski rast. Ulaganje u ove oblasti je ključno za povećanje konkurentnosti i privlačenje stranih direktnih investicija.

Sa ciljem da se odgovori na ove izazove i odgovori na ciljeve Instrumenta za rast i reforme za još više usklađivanje sa osnovama EU i napredak ka konvergenciji naše ekonomije sa regionom i sa EU, osmišljene su specifične reforme u pet oblasti politike. Ambiciozan, ali realan set kvantitativnih i kvalitativnih koraka u okviru ove Reformske agende dogovoren je kako na političkom tako i na tehničkom nivou, sa svim resornim ministarstvima, uključujući i odgovorne jedinice, kao i nezavisnim agencijama za njihovo sprovođenje u naredne 3-4 godine.

Analiza problema - Upravljanje, RJU i UJF

Iako je Kosovo ostvarilo značajan napredak u upravljanju, reformi javne uprave i upravljanju javnim finansijama, ostaje nekoliko izazova. Rešavanje ovih pitanja zahteva trajnu posvećenost, poboljšanu koordinaciju i stalnu podršku međunarodnih partnera u izgradnji efikasnije, odgovornije i transparentnije vlade.

Kosovska struktura upravljanja bori se sa neefikasnošću i nedostatkom odgovornosti. Koordinacija između različitih državnih organa je često slaba, što dovodi do fragmentiranog sprovođenja politika. Evropska komisija je primetila da iako je Kosovo postiglo napredak u racionalizaciji agencija, još uvek postoji potreba da se ojača međuministarska koordinacija i da se osiguraju dosledni ciljevi politike na svim nivoima vlasti. Kabinet premijera i Ministarstvo finansija, rada i transfera su uspešno ojačali centar vladine koordinacije planiranja politika i funkcija evropskih integracija. Ovaj čvrst okvir obezbeđuje da su sva resorna ministarstva usklađena u svojim naporima, doprinoseći kohezivnom i strateškom pristupu upravljanju.

Jedno veliko pitanje u javnoj upravi Kosova je profesionalizacija javne službe. Iako su preduzeti koraci ka zapošljavanju i proceni učinka na osnovu zasluga, primena je i dalje nedosledna. Evropska komisija je pozvala Kosovo da ubrza organizaciju centralizovanog zapošljavanja civilnoj službi i završi klasifikaciju poslova. Pored toga, postoji značajno administrativno opterećenje zbog zastarelih procedura i preklapanja odgovornosti među agencijama, što otežava efikasno pružanje usluga. ERP naglašava značajne pomake u reformi javne uprave kroz otvoren i participativan pristup sa zainteresovanim stranama. Vladina posvećenost stalnom unapređenju javne uprave je evidentna iz strukturiranog i metodičkog pristupa koji je zauzet u pripremi ERP-a.

Republika Kosovo ima dobro uspostavljen sistem upravljanja javnim finansijama u skladu sa međunarodnim standardima i najboljom praksom. Opredeljivanjem resursa se adekvatno upravlja, kontroliše i nadgleda na osnovu zakonskih odredbi i procedura na snazi. Srednjoročni fiskalni okvir i okvir rashoda podržan makroekonomskim i fiskalnim projekcijama podržava sprovođenje politika

zasnovanih na predvidivoj i stabilnoj fiskalnoj strategiji. Sistem budžetske klasifikacije je u skladu sa međunarodnim GFS/COFOG standardima. Preduzete su dovoljne mere za transparentnost, a relevantna budžetska dokumentacija se deli sa javnošću. Finansijsko upravljanje i izveštavanje je podržano elektronskim sistemima za upravljanje podacima sa odgovarajućim nivoima kontrole. Rad Trezora je podržan od strane Sistema upravljanja finansijskim informacijama Kosova (ISUKF), dok su operacije javnih investicija smeštene u sistemu PJI (Program javnih investicija).

Nedavna budžetska podrška EU za upravljanje javnim finansijama doprinela je daljoj konsolidaciji javnih finansija. Strategija upravljanja javnim finansijama 2022-2026 vodi reforme upravljanja javnim finansijama. Opšti cilj je da se doprinese zdravom fiskalnom upravljanju i poboljšanom pružanju usluga kroz poboljšanu fiskalnu disciplinu i strateško opredeljivanje resursa. U dokumentu su navedeni strateški prioriteti koji se odnose na planiranje budžeta, izvršenje budžeta, internu i eksternu kontrolu, kao i nabavke.

Izveštaj o proceni učinka javne potrošnje i finansijskoj odgovornosti (PEFA) za 2022. ističe brojne oblasti za poboljšanje, uključujući i bolju primenu preporuka revizije, potpunu usklađenost statistike vladinih finansija sa standardima GFS 2014 a napredak ka razvoju punopravnog SOR-a deluje spor. Potreban je dalji rad na sistemima interne kontrole prema proceni.

Svetska banka je istakla potrebu za boljom transparentnošću budžeta i poboljšanim mehanizmima prikupljanja prihoda kako bi se osigurala fiskalna stabilnost. Kosovski ERP naglašava čvrstu fiskalnu strategiju koja ima za cilj održavanje stabilnih javnih finansija kroz povećanje poreskih prihoda i poboljšanu usklađenost sa porezom, kapitalne izdatke za koje se očekuje da će stimulisati ekonomsku aktivnost i sveobuhvatnu analizu održivosti duga i obezbeđivanje dugoročne finansijske stabilnosti. Obezbeđivanje delotvorne upotrebe javnih sredstava i poboljšanje predvidljivosti i transparentnosti javnih rashoda su ključni koraci za ekonomsko zdravlje Kosova.

U oblasti strateškog opredeljivanja resursa, praćenje ne osigurava da su rizici adekvatno identifikovani, pa se stoga ne može izvršiti relevantno upravljanje merama za smanjenje rizika. Praćenje javnih investicija tokom svih faza realizacije i održavanja imovine nisu sveobuhvatni niti pokrivaju svu imovinu u vlasništvu vlade. Fiskalni rizici za poslovanje javnih preduzeća se prate i izveštavaju, ali kasnije od međunarodne prakse.

Budžetski proces je jasan i u okviru je postavljenih pravila i rokova. I pored toga, bolje planiranje kapitalne potrošnje bi dovelo do efikasnije upotrebe resursa i tačnijih budžetskih projekcija. Slično tome, netačne budžetske projekcije mogu dovesti do fiskalnih rizika koji proizilaze iz nedovoljne kapitalne potrošnje. Nedovoljni učinak kapitalnih rashoda ima značajnu ulogu u javnim investicijama i može uticati na projekcije prihoda. Postoje beznačajna odstupanja za realizaciju prihoda. U pripremi svoje makro-fiskalne analize, Vlada Kosova procenjuje stopu nedovoljnog učinka za kapitalne rashode, ali rizici su i dalje prisutni.

Analiza problema - zelena i digitalna tranzicija

Dok je Kosovo započelo svoj put ka zelenoj tranziciji, postizanje održive energetske bezbednosti i zdravlja životne sredine zahteva prevazilaženje značajnih tehničkih, ekonomskih i društvenih barijera. Kontinuirana posvećenost reformi politike, ulaganju u obnovljive izvore energije i inkluzivnom razvoju radne snage biće od ključnog značaja za efikasno rešavanje ovih izazova.

Zelena tranzicija na Kosovu suočava se sa značajnim izazovima uprkos nedavnim koracima ka održivosti. Ključna pitanja uključuju oslanjanje na zastarele i visokozagađujuće izvore energije, posebno mrki ugalj/lignit, koji čine značajan deo energetskog miksa zemlje. Ovo oslanjanje ne samo da doprinosi ozbiljnoj degradaciji životne sredine, već predstavlja i rizike po energetske bezbednost, pošto energetski sektor ostaje nediverzifikovan i krhak. Takođe ima negativan uticaj na zdravlje, posebno zimi kada je upotreba ogrevnog drveta velika za grejanje domova. Pored toga, velika zavisnost od uvoza kako bi se uravnotežila ponuda i potražnja za energijom tokom vršnih perioda pogoršava ekonomsku ranjivost.

Kosovo je postiglo određeni napredak, posebno usvajanjem Zelene agende za zapadni Balkan i razvojem nacionalne energetske strategije za 2022-2031. Obnovljivi izvori energije, uključujući i

hidroenergiju, vetar i solarnu energiju, postepeno se uvode, čineći preko 5% snabdevanja električnom energijom. Međutim, ovo je još uvek nedovoljno s obzirom na ciljeve zemlje i potencijal za eksploataciju obnovljive energije.

Napori za poboljšanje energetske efikasnosti i promovisanje obnovljive energije uključivali su inicijative kao što je Fond za energetske efikasnosti, koji podržava rekonstrukciju javnih zgrada i subvencionisanje efikasne opreme za grejanje za domaćinstva. Štaviše, uvođenje novih blok tarifa ima za cilj da podstakne energetske efikasnosti među potrošačima. Uprkos ovim inicijativama, ostaju značajne prepreke, uključujući i regulatorne izazove, spor proces izdavanja dozvola za projekte iz obnovljivih izvora i potrebu za značajnim ulaganjima u infrastrukturu.

Socio-ekonomski uticaj prelaska na zelenu ekonomiju je još jedan kritičan izazov. Promena zahteva ne samo tehnološke i infrastrukturne promene već i značajna ulaganja u ljudski kapital. Obuka, prekvalifikacija i usavršavanje radne snage, posebno onih koji su trenutno zaposleni u tradicionalnim energetske sektorima, su od suštinskog značaja da bi se osigurala pravedna tranzicija koja ne ostavlja segmente stanovništva za sobom.

Kosovo ulaže značajne napore u svojoj digitalnoj tranziciji, ističući napredak i mogućnosti za poboljšanje. Jedno od ključnih dostignuća je konstruktivno angažovanje Kosova u regionalnom dijalogu o digitalnoj transformaciji i njegova uloga u primeni Regionalnog sporazuma o romingu od jula 2021. godine. Domaćinstvo Digitalnog samita zapadnog Balkana u Prištini u septembru 2022. dodatno naglašava posvećenost Kosova digitalizaciji.

Međutim, primena e-trgovine među MSP je smanjena, sa samo 17% kosovskih kompanija koje koriste internet za prodaju robe i usluga u 2021. godini, što je pad sa 30% u 2019. godini. Ovo ukazuje na to da dok se programi e-trgovine sprovedu, njihovo usvajanje mora biti šire.

Da bi se ovo rešilo, Kosovo se fokusira na razvoj neophodnog pravnog okvira i infrastrukture za stimulisanje elektronske trgovine i olakšavanje međunarodnih elektronskih plaćanja. Uvođenje usluga e-uprave je još uvek u ranoj fazi, što ukazuje na potrebu za sveobuhvatnim okvirom politike za digitalnu transformaciju i bolju koordinaciju pružanja digitalnih usluga.

U oblasti sajber bezbednosti, Kosovo unapređuje svoje zakonodavstvo kako bi osiguralo bezbednost mrežnih i informacionih sistema. Međutim, sprovođenje ovih mera zahteva više finansijskih i ljudskih resursa.

Proširenje IKT infrastrukture je velika reformska mera koja ima za cilj socio-ekonomski razvoj, unapređenje javnih usluga i digitalizaciju obrazovnog sistema. Očekuje se da će ova dobro planirana mera, koja uključuje različite aktivnosti politike i detaljan plan realizacije, ostvariti značajan napredak ako se pravilno sprovede. Budžetiranje za ovu meru planirano je kombinacijom nacionalnih i IPA fondova, što ukazuje na snažnu finansijsku podršku i potencijal za uspeh.

Sve u svemu, Kosovo je na pozitivnoj putanji u svojoj digitalnoj tranziciji. Sa stalnim fokusom na unapređenju usvajanja e-trgovine, poboljšanju sajber bezbednosti i širenju IKT infrastrukture, Kosovo je spremno da postigne značajan napredak u digitalizaciji, čime će podstaći svoj ekonomski razvoj i integraciju u regionalnu digitalnu ekonomiju. Rešavanje ovih pitanja je od suštinskog značaja za Kosovo da bi u potpunosti shvatilo prednosti digitalne tranzicije.

Analiza problema – razvoj privatnog sektora i poslovno okruženje

Iako su izazovi za razvoj privatnog sektora na Kosovu značajni, oni nisu nepremostivi. Kroz strateške reforme, ulaganje u obrazovanje i finansijsku infrastrukturu i posvećenost transparentnosti i vladavini zakona, Kosovo može stvoriti živo i dinamično poslovno okruženje koje podržava održivi ekonomski rast.

Razvoj privatnog sektora na Kosovu suočava se sa nekoliko izazova, ali sa pozitivnim izgledima, oni se mogu transformisati u prilike za rast i poboljšanje.

Investicije u privatni sektor Kosova i direktne strane investicije suočavaju se sa nekoliko pitanja. Ključni problemi uključuju nestabilno političko okruženje, neadekvatnu infrastrukturu, neefikasnost u produktivnosti i slabosti u izvršenju ugovora i vladavinu zakona koje ekonomski razvoj. Poslovna

klima je dodatno otežana regulatornom nepredvidljivošću i nedostatkom kvalifikovane radne snage. Ovi faktori zajedno obeshrabruju i domaće i strane investicije, ometajući ekonomski razvoj.

Drugi značajan izazov je ograničen pristup finansijama. Mala i srednja preduzeća (MSP), koja su ključna za ekonomski rast, često se bore da obezbede neophodna sredstva za proširenje svog poslovanja. Podsticanjem jačih finansijskih institucija i kreiranjem ciljanih programa podrške za MSP, vlada će stimulisati rast privatnog sektora. Pored toga, razvoj alternativnih opcija finansiranja, kao što su rizični kapital i mikrofinansiranje, obezbediće neophodan kapital za inovativne startupove. Međutim, rešavanje ovih pitanja kroz sveobuhvatne reforme može stvoriti povoljnije okruženje za razvoj privatnog sektora.

Nedostatak veština u radnoj snazi je još jedna prepreka. Mnoga preduzeća prijavljuju poteškoće u pronalaženju zaposlenih sa odgovarajućim veštinama i kvalifikacijama. Rešavanje ovoga kroz ciljane reforme obrazovanja i programe stručnog osposobljavanja može osigurati da radna snaga ispunjava zahteve moderne ekonomije. Ulaganjem u obrazovanje i obuku, Kosovo će razviti konkurentniju i sposobniju radnu snagu, što će zauzvrat privući više investicija i pokrenuti rast privatnog sektora.

Javna preduzeća (JP) na Kosovu suočavaju se sa nekoliko pitanja, uključujući i neefikasnost i nedostatak konkurentnosti. Ona pate od lošeg upravljanja i slabog finansijskog učinka, što dovodi do značajnih fiskalnih rizika. Pored toga, postoji nedostatak transparentnosti i odgovornosti, što dovodi do lošeg upravljanja i korupcije. Neadekvatan regulatorni okvir dodatno pogoršava ove probleme, sprečavajući neophodne reforme i modernizaciju. Shodno tome, JP mogu dalje da unaprede pružanje kvalitetnih javnih usluga i efikasno doprinesu privredi.

Analiza problema – obrazovanje i tržište rada

Kosovski obrazovni sistem i tržište rada suočavaju se sa kritičnim izazovima koji ometaju socio-ekonomski napredak i približavanje EU. Uprkos pozitivnim trendovima zapošljavanja, sa povećanjem formalne zaposlenosti za 4,9% i smanjenjem nezaposlenosti na 10,7% u 2. tromesečju 2023. godine, visoke stope neaktivnosti, posebno među ženama (78%), i dalje su prisutne. Tržište rada pokazuje značajne rodne disparitete: zaposlenost muškaraca sa 49,4% je u oštrom kontrastu sa zaposlenošću žena sa 18,4%. Ipak, ovi procenti će biti bolje objašnjeni kada stignu novi popisni statistički podaci, koji će hraniti proces donošenja odluka tačnim podacima za formulisanje politike.

Glavni problem je neusklađenost između veština radne snage i potražnje tržišta. Mnogi mladi ljudi se bore sa prelaskom sa obrazovanja na posao, što doprinosi stopi nezaposlenosti mladih od 21,4%. Ekonomija, vođena sektorima kao što su ugostiteljstvo, poljoprivreda, trgovina i građevinarstvo, pati od nedostatka kvalifikovanih stručnjaka. Ovaj jaz u veštinama je naglašen izveštajima poslodavaca: oko 50% ukazuje da opšte obrazovanje ne uspeva da opremi učenike neophodnim veštinama, a 75% se suočava sa poteškoćama u zapošljavanju kvalifikovanih rukovodilaca, profesionalaca i tehničara. Neusklađenost između veština koje se predaju u školama i onih koje zahteva tržište rada pogoršava problem. Štaviše, postoji nedostatak delotvornih programa stručnog obrazovanja i obuke (SOO) koji bi mogli premostiti ovaj jaz. Rezultat je radna snaga koja nije opremljena veštinama potrebnim za savremene ekonomske aktivnosti, što dovodi do visoke stope nezaposlenosti među mladima i diplomcima. Uprkos određenom napretku, uključujući i partnerstvo između stručnih škola i poslodavaca i uvođenje dualnog obrazovanja u 12 profila, ove inicijative ostaju ograničene. Vlada je uspostavila radne grupe i pokrenula reforme, ali je potrebna šira sprovođenje i održivost. Aktivne mere tržišta rada su neadekvatne. Postoji velika neusklađenost ponude i potražnje, pri čemu tržište rada ne može da apsorbuje višak onih koji traže posao.

Tržište rada na Kosovu suočava se sa nekoliko strukturalnih problema. Pored visoke stope nezaposlenosti, posebno mladih i žena, neformalna ekonomija dovodi do nesigurnih uslova rada i neadekvatne socijalne zaštite za mnoge radnike.

Digitalizacija u obrazovanju suočava se sa problemima kao što su neadekvatna infrastruktura, nedostatak digitalne pismenosti među nastavnicima i učenicima, razlike u pristupu i nedovoljno finansiranje. Ovi izazovi ometaju efikasnu integraciju digitalnih alata, što za posledicu ima nejednake mogućnosti učenja i ometa sveukupni napredak u obrazovanju.

Obrazovanje u ranom detinjstvu na Kosovu suočava se sa nekoliko izazova, uključujući i neadekvatnu infrastrukturu, nedovoljno finansiranje i nedostatak kvalifikovanog osoblja. Ova pitanja ometaju pružanje kvalitetnog obrazovanja i ograničavaju pristup za mnogo dece. Štaviše, na učešće žena na tržištu rada utiču ovi nedostaci u ranom obrazovanju. Žene često snose primarnu odgovornost za brigu o deci, a bez pouzdanih opcija za obrazovanje u ranom detinjstvu, one se bore da održe kontinuirano zaposlenje sa punim radnim vremenom. Ova situacija pogoršava rodne disparitete u radnoj snazi, ograničavajući ekonomski rast i nastavljajući cikluse siromaštva i nejednakosti

Interakcija između obrazovanja i pitanja tržišta rada je kritična. Neefikasan obrazovni sistem dovodi do radne snage kojoj nedostaju osnovne veštine, što zauzvrat ometa sposobnost tržišta rada da efikasno apsorbuje nove učesnike. Ovo stvara ciklus nezaposlenosti i nedovoljne zaposlenosti, koji posebno pogađa ugrožene grupe, mlade i žene. Da bi se prekinuo ovaj ciklus, potrebne su sveobuhvatne reforme i u obrazovanju i u politici tržišta rada. Ove reforme treba da se fokusiraju na usklađivanje obrazovnih rezultata sa potrebama tržišta, unapređenje programa stručnog osposobljavanja i stvaranje inkluzivnijeg i formalizovanijeg tržišta rada.

Analiza problema – osnovna prava/vladavina prava

Pravosuđe na Kosovu suočava se sa nekoliko značajnih pitanja. Postoji zabrinutost u pogledu efikasnosti i delotvornosti sudskih procesa, koji su često opterećeni dugim postupcima i zaostalim predmetima. Korupcija i spoljne tendencije da se utiče na odluke dodatno podrivaju nezavisnost i nepristrasnost pravosuđa. Pored toga, postoje izazovi u vezi sa sprovođenjem i izvršenjem zakona, sa ograničenim resursima i neadekvatnom obukom za sudsko osoblje, što pogoršava ove probleme. Poverenje javnosti u pravosuđe je i dalje nisko, što odražava šira pitanja upravljanja i vladavine prava u zemlji.

Korupcija na Kosovu ostaje izazov, ometa ekonomski napredak i napore za integraciju u EU. Procena Evropske komisije naglašava stalne probleme sa korupcijom na visokom nivou i nedostatak efikasnih pravosudnih odgovora. Izveštaj ukazuje na slabosti u vladavini zakona i mehanizmima sprovođenja, kao i na nedovoljnu političku volju da se sveobuhvatno uhvati u koštac sa korupcijom. Vlada Kosova će unaprediti mehanizme za borbu protiv korupcije i obezbediti veću transparentnost u javnim institucijama kako bi izgradila poverenje i podstakla ekonomski razvoj.

Organizovani kriminal na Kosovu ometa socio-ekonomsku konvergenciju sa EU tako što potkopava vladavinu prava, odvraća strane investicije i ometa ekonomski razvoj. Jačanje sprovođenja zakona, nezavisnosti pravosuđa i mera za borbu protiv korupcije su od ključne važnosti za napredak Kosova ka socio-ekonomskom usklađivanju sa standardima EU.

Izazovi takođe uključuju slobodu medija i zaštitu prava manjina. Ovi nedostaci podrivaju poverenje javnosti i koče efektivno upravljanje, što je ključno za ekonomsku stabilnost i rast. Reforme imaju za cilj unapređenje demokratskih institucija, sprovođenje zaštite ljudskih prava i obezbeđivanje transparentnosti u upravljanju, što je od suštinskog značaja za integraciju Kosova i usklađivanje sa vrednostima EU i standardima ljudskih prava.

2. CILJEVI REFORMSKE AGENDE

Ubrzavanje socio-ekonomske konvergencije Kosova sa EU zahteva usaglašene napore da se prevaziđu višestruki izazovi. Stoga je glavni cilj ove Reformske agende da posluži kao putokaz u strateškom rešavanju pitanja upravljanja, ekonomske diverzifikacije, reforme tržišta rada, razvoja infrastrukture, vladavine prava i socijalne uključenosti. Sve to uz nastavak reformu javne uprave, digitalizaciju javnih usluga i privrede kako bi se zadovoljile potrebe građana i preduzeća, i obezbeđivanje snabdevanja energijom u cilju zadovoljavanja brzo rastuće potražnje, posebno u uslovima energetske nesigurnosti u Evropi.

Takođe je planirano da se preduzmu reforme u ključnim sektorima kao što su obrazovanje, poslovno okruženje, rodna ravnopravnost, životna sredina i transport. Svrha u oblasti obrazovanja je da se poboljša kvalitet i relevantnost obrazovnog sistema kako bi se povećala zaposlenost i smanjila neusklađenost veština. Dok neformalnost i slabo poslovno okruženje ostaju ključni strukturni izazov za privredu Kosova, zbog čega će reforme koje će biti preduzete olakšavaju investicije, podršku

startupovima, poboljšanje izvoznog profila, ažuriranje zakonodavstva i uvođenje inteligentnih transportnih sistema. Prilikom bavljenja rodnom ravnopravnošću, osnažiće se primena zakonodavstva i strateškog okvira za zaštitu od nasilja u porodici i rodno zasnovanog nasilja i prava nevećinskih zajednica. Pored toga, u pogledu ekoloških izazova, politika dekarbonizacije biće uvedena u naredne četiri godine.

Doprinos Reformske agende u okviru IRER postizanju opštih ciljeva Instrumenta za reforme i ekonomski rast

Doprinos ove Reformske agende u okviru IRER opštim ciljevima IRER je dvostruk. Prvo, približava Kosovo EU na njegovom individualnom putu integracije i njegov napredak u ekonomskom razvoju u približavanju proseku EU. Strateške reforme na Kosovu teže usklađivanju sa vrednostima EU, kao što su ljudsko dostojanstvo, sloboda, demokratija, jednakost, vladavina prava i ljudska prava kroz sveobuhvatno i transparentno upravljanje, zelenu i digitalnu tranziciju, razvoj privatnog sektora, unapređenje ljudskog kapitala i poštovanje osnovnih prava. Kroz ove reforme, Kosovo ima za cilj da podrži i neguje vrednosti EU, podstičući stabilno, demokratsko društvo sa snažnom zaštitom ljudskih prava i otvorenom ekonomijom slobodnog tržišta.

Drugo, ova reformska agenda doprinosi horizontalnom i regionalnom aspektu instrumenta IRER. Uvodi mnoge reforme koje će biti veoma relevantne za postizanje ekonomske konvergencije unutar šest zemalja zapadnog Balkana. Svaka oblast politika i unutar nje sektorske reforme doprinose (1) usklađivanju sa vrednostima, zakonima, pravilima, standardima, politikama i praksama EU, (2) stvaranju čvrstog okvira za ekonomski razvoj, usklađivanju sa standardima EU i progresivnoj integraciji u regionalno i jedinstveno tržište EU, (3) negovanje transparentnijeg, efikasnijeg i inkluzivnijeg socio-ekonomskog okruženja, ubrzavanje njegove konvergencije sa EU i (4) doprinos podsticanju regionalne saradnje.

Doprinos reformi opštim i specifičnim ciljevima Instrumenta (čl.3) je sledeći:

1. Upravljanje, RJU i UJF.

Jačanje upravnih kapaciteta – redovno popunjavanje upražnjenih radnih mesta u javnoj upravi i smanjenje broja otvorenih radnih mesta povećavaju transparentnost i efikasnost, osiguravajući kompetentnu, odgovornu upravu i bolje upravljanje resursima.

Transparentan sistem nagrađivanja i pojednostavljena organizacija resornih ministarstava i podređenih organa za odgovornu upravu – uspostavljanje pravednog i transparentnog platnog sistema poboljšava odgovornost i moral u javnom sektoru.

Upravljanje javnim finansijama – kompletiranje pravnog okvira za javne nabavke i reforma upravljanja javnim investicijama osiguravaju da se javna sredstva koriste efikasno, u skladu sa međunarodnim standardima.

2. Zelena i digitalna tranzicija

Digitalizacija javnih usluga – digitalne javne usluge prilagođene korisniku smanjuju administrativna opterećenja i poboljšavaju dostupnost, podstičući transparentnost i efikasnost u upravljanju i smanjujući opterećenja. Razvoj bezbedne digitalne infrastrukture, uključujući i ruralne širokopojasne i 5G bezbednosne alate, poboljšaće povezanost i ekonomske mogućnosti.

Sajber bezbednost i digitalna infrastruktura – uspostavljanje bezbedne digitalne infrastrukture, uključujući i ruralni i mobilni širokopojasni pristup, podržava jednak pristup tehnologiji, jača institucionalne kapacitete i štiti od sajber pretnji.

Čista energija i dekarbonizacija – sprovođenje Paketa čiste energije i Nacionalnog energetskog i klimatskog plana promoviše ekološku održivost i usklađuje se sa zelenim politikama EU. Transparentne procedure za primenu obnovljive energije i poštovanje direktiva o energetskej efikasnosti će podstaći zelenu ekonomiju.

Energetska efikasnost i obnovljivi izvori - sprovođenje direktiva o energetskej efikasnosti i razvoj konkurentnih procedura za primenu obnovljive energije podstaći će održivo korišćenje energije.

3. Razvoj privatnog sektora

Poslovno okruženje i investicije – olakšavanje investicija privatnog sektora, podrška startapovima i malim i srednjim preduzećima u IKT i zelenim tehnologijama, i poboljšanje izvoznog profila strateških sektora podstiču ekonomski rast, diverzifikaciju i inovacije. Sprovođenje zakonodavstva o stečaju usklađenog sa pravnom tekovinom EU će pojednostaviti procese nesolventnosti.

Javna preduzeća i transportni sistemi – Poboljšanje upravljanja i efikasnosti javnih preduzeća (JP) i primena inteligentnih transportnih sistema (ITS) će poboljšati ekonomski doprinos i efikasnost transporta.

Finansijska inkluzija – poboljšanje pristupa finansijama i integracija platnih sistema kroz poboljšane sisteme plaćanja i podržavajuće zakonodavstvo za jačanje ekonomskog učešća, preduzetničkog rasta i stabilnosti.

4. Razvoj i zadržavanje ljudskog kapitala

Reforma obrazovanja – Digitalizacija obrazovanja, poboljšanje obrazovanja u ranom detinjstvu i poboljšanje kvaliteta nastavnika kako bi se obezbedila kvalifikovana radna snaga usklađena sa potrebama tržišta i promovisala zapošljivost.

Inkluzija tržišta rada – Povećanje učešća žena, mladih i ranjivih grupa na tržištu rada kroz restrukturiranje javnih službi za zapošljavanje i usklađivanje obrazovanja sa potrebama tržišta rada radi promovisanja jednakosti i socijalne kohezije.

5. Osnovna prava/vladavina prava

Poboljšanja u pravosuđu – Poboljšanje učinka pravosuđa, integriteta i odgovornosti osiguravaju pravične i efikasne pravne procese, jačaju vladavinu prava i jačaju poverenje javnosti.

Antikorupcijske mere – unapređenje antikorupcijskih strategija povećava poverenje u javne institucije i upravljanje.

Borba protiv organizovanog kriminala – sprovođenje strateških pristupa u borbi protiv organizovanog kriminala osigurava sigurnost i pravni integritet.

Zaštita osnovnih prava – jačanje zaštite od nasilja u porodici i rodno zasnovanog nasilja i osiguranje prava nevećinskih zajednica u negovanju ljudskog dostojanstva i ravnopravnosti.

Demokratski procesi – unapređenje zakonodavnih procesa i nadzornih sposobnosti Skupštine osigurava demokratsko upravljanje i odgovornost.

Doprinos reformske agende progresivnom i kontinuiranom usklađivanju sa zajedničkom spoljnom i bezbednosnom politikom Unije

Reforme navedene u reformskoj agendi doprinose progresivnom i kontinuiranom usklađivanju sa zajedničkom spoljnom i bezbednosnom politikom Evropske unije (ZSBP) jačanjem kapaciteta Kosova da očuva mir, ojača međunarodnu bezbednost, promoviše međunarodnu saradnju i razvije i konsoliduje demokratiju, vladavinu zakona i poštovanje ljudskih prava i osnovnih sloboda.

Agresija Rusije protiv Ukrajine dodatno je podvukla potrebu za jedinstvom i solidarnošću između EU i njenih najbližih partnera, a samim tim i važnost usklađivanja zajedničke spoljne i bezbednosne politike (ZSBP) u procesu proširenja. Usklađivanje sa ZSBP Kosova je u skladu sa našim strateškim izborom za pristupanje EU. Kosovo će nastaviti svoje jednostrano opredeljenje kao potvrdu svog strateškog usmerenja ka EU.

Kosovo je u potpunosti posvećeno usklađivanju svoje spoljne politike sa politikom Evropske unije. Ministarstvo inostranih poslova i dijaspora (MIPD) je 24. oktobra 2022. godine osnovalo Međuinstitucionalnu radnu grupu za koordinaciju sprovođenja međunarodnih sankcija. Ova radna grupa je u potpunosti operativna i upravo je nedavno preporučila vladi da usvoji 12. i 13. paket sankcija EU protiv Rusije. Aktivno sarađujemo sa institucijama EU i državama članicama kako bismo učili iz njihovih iskustava i odgovorili na moguće izazove sa kojima se možemo suočiti u internoj koordinaciji sprovođenja sankcija. Posvećeni smo nastavku usklađivanja naše spoljne politike sa EU, i spremni smo da dalje unapredimo našu saradnju sa institucijama EU po ovom pitanju, uključujući i kroz primenu

režima sankcija, usklađivanje sa stavovima EU i kapacitet da doprinesemo i učestvujemo u vodećim misijama i operacijama EU.

Kosovo je u potpunosti posvećeno usklađivanju svoje spoljne politike sa politikom Evropske unije. Ministarstvo inostranih poslova i dijaspore (MIPD) je 24. oktobra 2022. godine osnovalo Međuinstitucionalnu radnu grupu za koordinaciju sprovođenja međunarodnih sankcija. Ova radna grupa je u potpunosti operativna i upravo je nedavno preporučila vladi da usvoji 12. i 13. paket sankcija protiv Rusije. Aktivno se sarađujemo sa institucijama EU i državama članicama kako bismo učili iz njihovih iskustava i odgovorili na moguće izazove sa kojima se možemo suočiti u internoj koordinaciji sankcija. Posvećeni smo nastavku usklađivanja naše spoljne politike sa EU, i spremni smo da dalje unapredimo našu saradnju sa institucijama EU po ovom pitanju, uključujući i kroz primenu režima sankcija, usklađivanje sa stavovima EU i kapacitet da doprinesemo i učestvujemo u vodećim misijama i operacijama EU.

Što se tiče vizne politike EU, Kosovo će nastaviti sa usklađivanjem vizne politike. Nakon bezvизnog režima za nosioce kosovskih pasoša od 1. januara 2024. godine, kosovske institucije, posebno MUP kroz mehanizam za praćenje migracija, veoma pažljivo prate primenu, kao i stopu stranih posetilaca iz trećih zemalja kojima nije potrebna viza za ulazak na Kosovo. Trenutno, broj zemalja kojima su potrebne vize za šengensku zonu, a ne treba im viza za ulazak na Kosovo je 20 država. Do sada je trend broja dolaznih posetilaca ostao sličan nivou koji je bio pre odluke EU o liberalizaciji viznog režima, naime, tokom prethodne tri godine. Kosovo ima aktivnu međuinstitucionalnu koordinacionu grupu koja je analizirala i procenila aktuelnu viznu politiku Kosova na osnovu broja posetilaca (ulazak/izlazak), strateških interesa, međusobne vizne politike i bilateralnih odnosa. U zavisnosti od analize, ova grupa će preporučiti odgovarajuće mere, uključujući i formalne odluke, koje treba preduzeti kako bi se dodatno uskladila vizna politika Kosova sa politikom Šengena.

3. USAGLAŠENOST SA OPŠTIM OKVIROM POLITIKA

Reformska agenda Kosova obuhvata širok spektar oblasti reformske politike usmerene na rešavanje različitih socio-ekonomskih i političkih izazova sa kojima se zemlja suočava. Iako se specifični prioriteti mogu vremenom razvijati, zajedničke teme u ovoj reformskoj agendi obuhvataju 17 sektora u 5 oblastima.

Usklađivanje ovih oblasti reformske politike u Reformskoj agendi sa opštim okvirom politike Kosova, uključujući i Program ekonomske reforme, Zajedničke smernice za politiku i okvir politike proširenja, ključno je za obezbeđivanje koherentnosti, sinergije i delotvornosti u pokretanju ekonomskog rasta, razvoja, i od suštinskog značaja za maksimiziranje uticaja reformskih napora i suočavanje sa izazovima koji obuhvataju različite oblasti. Reforme predviđene Reformskom agendom IRER usklađene su sa prioritetima predviđenim u okviru Programa ekonomskih reformi, kao što je opisano u nastavku.

Usaglašenost sa Programom ekonomskih reformi (PER) 2024-2026

Reformska agenda Kosova odgovara na izazove identifikovane u strukturnim reformama programa ekonomskih reformi u sve tri prioritetne oblasti, uključujući i 6 predloženih mera u PER-u.

Prva prioritetna oblast PER-a 2024-2026, Konkurentnost se sastoji od 2 reformske mere (*RM1*: Pобољшanje poslovnog okruženja smanjenjem neformalne ekonomije i administrativnog opterećenja i *RM2*: Povećanje investicija i promocija izvoza), ove mere su u velikoj meri usklađene sa oblastima politike 2 (*Zelena i digitalna tranzicija*) i 3 (*Razvoj privatnog sektora i poslovno okruženje*) Reformske agende u okviru IRER, odnosno sa digitalizacijom javnih usluga i infrastrukture i sektorom poslovnog okruženja.

U drugoj prioritetnoj oblasti PER-a 2024-2026, održivost i otpornost takođe ima 2 reformske mere (*RM3*: Dekarbonizacija energetskog sektora kroz tranziciju čiste energije i pametnu infrastrukturu za sprovođenje Zelenog dogovora i *RM4*: Unapređenje, razvoj i održavanje širokopojasne elektronske komunikacione infrastrukture, za socio-ekonomski razvoj, napredne javne usluge, kao i digitalizaciju sistema od nacionalnog značaja), ove mere su u skladu sa Oblastima politike 2 (*Zelena i digitalna tranzicija*) i 4 (*Razvoj i zadržavanje ljudskog kapitala*) Reformske agende u okviru IRER, odnosno sa

reformama tržišta, politikom dekarbonizacije, primenom obnovljivih izvora energije, energetsom efikasnošću, digitalizacijom javnih usluga i infrastrukture, sajber bezbednošću i sektorima obrazovanja.

U trećoj prioritetnoj oblasti PER 2024-2026, ljudski kapital i socijalna politika uključuje i 2 reformske mere (RM5: Povećanje nivoa zaposlenosti, jačanje zapošljivosti i prava radnika kroz unapređenje politike zapošljavanja i obrazovanja i RM6: Poboljšanje društvenog blagostanja kroz unapređenje usluga socijalne zaštite i zdravstvenih usluga) koje su u skladu sa oblastima politike 2 (*Zelena i digitalna tranzicija*) i 4 (*Razvoj i zadržavanje ljudskog kapitala*) Reformske agende u okviru IRER, odnosno *Digitalizacija javnih usluga i sektori infrastrukture i tržišta rada*.

Sledeća tabela pokazuje usaglašenost između strukturnih reformi PER 2024-2026 i Agende reformi IRER.

Tabela 1. Usaglašenost između strukturnih reformi Programa ekonomskih reformi Kosova 2024.-2026. i Reformske agende Kosova u okviru IRER

Strukturne reforme PER		Reformska agenda u okviru IRER	
Prioritetna oblast	Reformska mera	Komponenta (sektor)	Reforma
1. Konkurentnost	1. Poboljšanje poslovnog okruženja smanjenjem neformalne ekonomije i administrativnog opterećenja	2.1 "Digitalizacija javnih usluga i infrastrukture"	2.1.1 Obezbediti pružanje digitalnih javnih usluga prilagođenih korisnicima kroz smanjenje administrativnog tereta, bolji kvalitet i veći broj usluga dostupnih onlajn
	2. Povećanje ulaganja i promocija izvoza	3.1 Poslovno okruženje	3.1.1 Olakšati ulaganja privatnog sektora i unaprediti mehanizme za privlačenje SDI u strateške sektore, kroz promovisanje usvajanja proizvoda i usluga sa većom dodatnom vrednošću i inovacija
2. Održivost i otpornost	3. Dekarbonizacija energetskog sektora kroz tranziciju čiste energije i pametnu infrastrukturu za sprovođenje Zelenog dogovora	2.3 Tržišne reforme	2.3.1 Transponovanje i sprovođenje Paketa čiste energije
		2.4 Politika dekarbonizacije	2.4.1 Sprovođenje klimatskih i energetskih radnji u skladu sa Nacionalnim planom za energetiku i klimu (NPEK)
		2.5 Korišćenje obnovljivih izvora energije	2.5.1 Razvoj transparentnih i konkurentnih procedura za iskorišćavanje obnovljivih izvora energije.
		2.6 Energetska efikasnost	2.6.1 Primena Direktive o energetske efikasnosti i Direktive o energetske učinku u zgradama
	4. Unapređenje, razvoj i održavanje širokopojasne elektronske komunikacione infrastrukture, za socio-ekonomski razvoj, napredne javne usluge, kao i digitalizaciju sistema od nacionalnog značaja	2.1 Digitalizacija javnih službi i infrastrukture	2.1.2 Uvesti bezbednu, otpornu i održivu digitalnu infrastrukturu, uključujući ruralnu i mobilnu širokopojasnu mrežu i uvođenje 5G, uz striktno pridržavanje EU 5G Alata za mere ublažavanja i razrešenja bezbednosnih rizika
			2.1.1 Obezbediti pružanje digitalnih javnih usluga prilagođenih korisnicima kroz smanjenje administrativnog tereta, bolji kvalitet i veći broj usluga dostupnih onlajn
		2.2 Sajber bezbednost	2.2.1 Sveobuhvatni okvir za sajber otpornost (uz uvođenje zahteva Direktive NIS2 i jačanje nadležnih institucija)
		4.1 Obrazovanje	4.1.1. Na osnovu Strategije obrazovanja za 2022 – 2026. godinu, uvesti digitalizovan obrazovni sistem primenom digitalne infrastrukture u školama, obezbeđenjem digitalnog materijala za učenje i razvojem digitalnih veština nastavnog kadra
3. Ljudski kapital i socijalne politike	5. Povećanje nivoa zaposlenosti, jačanje zapošljivosti i prava radnika kroz unapređenje politike zapošljavanja i obrazovanja	4.2 Tržište rada	4.2.2 Uskladiti obrazovanje sa potrebama tržišta rada kroz blisku saradnju sa poslovnim zajednicom i reviziju pravnog okvira za SOO i obrazovanje odraslih kao i većim učenjem uz rad u školama za SOO
			4.2.1 Povećati učešće žena, mladih i socijalno ugroženih grupa na tržištu rada putem tekućeg restrukturiranja i boljim upravnim kapacitetima javnih službi za zapošljavanje
	6. Unapređenje socijalnog blagostanja kroz unapređenje usluga socijalne zaštite i zdravstvenih usluga	2.1 Digitalizacija javnih službi i infrastrukture	2.1.1 Obezbediti pružanje digitalnih javnih usluga prilagođenih korisnicima kroz smanjenje administrativnog tereta, bolji kvalitet i veći broj usluga dostupnih onlajn

Usklađenost sa zajedničkim smernicama za politike ekonomskog i finansijskog dijaloga 2023

Reformska agenda Kosova odgovara na izazove identifikovane u zajedničkim zaključcima ekonomskog i finansijskog dijaloga između EU i Kosova u 4 od 6 zajedničkih smernica za politiku.

Sektori kao što su poslovno okruženje i upravljanje javnim finansijama odgovaraju na izazove u drugim smernicama politike koje identifikuju reforme kao što su Poboljšanje upravljanja, efikasnosti i odgovornosti javnih preduzeća (JP) kako bi se poboljšao njihov doprinos privredi i reforma upravljanja javnim investicijama, obuhvatajući regulatorni okvir za javne investicije, administrativnu organizaciju i jedinstven metodološki pristup kako bi se osigurala usklađenost sa najboljim međunarodnim standardima i omogućila transparentnija i efikasnija realizacija kapitalnih projekata.

Sektori kao što su: Tržišne reforme, politika dekarbonizacije, primena obnovljivih izvora energije i energetska efikasnost odgovaraju na izazove u četvrtim smernicama za politiku iz zajedničkih zaključaka koji identifikuju reforme kao što su: Transpozicija i sprovođenje Paketa čiste energije, Sprovođenje klimatskih i energetskih akcija prema Nacionalnom energetskom i klimatskom planu (NEKP), Razvoj transparentnih i konkurentnih procedura za primenu obnovljive energije i Sprovođenje Direktive o energetske efikasnosti i Direktive o energetskim performansama zgrada.

Sektor poslovnog okruženja i digitalizacija javnih usluga i infrastrukture odgovaraju na izazove u petim smernicama za politike koji identifikuje reforme kao što su: Olakšavanje investicija privatnog sektora i poboljšanje mehanizama za privlačenje SDI u strateške sektore promovišući usvajanje proizvoda i usluga sa većom dodatom vrednošću i inovacije i obezbeđivanje pružanja digitalnih javnih usluga prilagođenih korisnicima kroz smanjenje administrativnog opterećenja i poboljšani kvalitet i povećan broj usluga dostupnih na mreži i na kraju, Tržište rada odgovara na izazove u šestim smernicama za politike koje identifikuje reforme kao što su: Povećanje učešća žena, mladih i ugroženih grupa na tržištu rada kroz tekuće restrukturiranje i poboljšane administrativne kapacitete javnih službi za zapošljavanje i usklađivanje obrazovanja sa potrebama tržišta rada kroz blisku saradnju sa poslovnom zajednicom i kroz reviziju pravnog okvira o SOO odraslih i obrazovanje i povećanje učenja na radnom mestu u stručnim školama.

Sledeća tabela pokazuje usaglašenost između smernica o zajedničkoj politici za Ekonomski i finansijski dijalog 2023. i Reformske agende u okviru IRER.

Tabela 2. Usaglašenost između smernica za zajedničke politike ekonomskog i finansijskog dijaloga 2023 i Reformske agende Kosova u okviru IRR

Smernica za zajedničke politike ekonomskog i finansijskog dijaloga 2023 (SP)	Reformska agenda u okviru IRR	
	Komponenta (sektor)	Reforma
1. Ako je potrebno, iskoristiti raspoloživi fiskalni prostor u budžetu za 2023. za pružanje dobro ciljane i privremene podrške u vezi sa energetsom krizom ugroženim domaćinstvima i preduzećima, istovremeno osiguravajući usklađenost sa stopom deficita od 2% fiskalnog pravila kako je predviđeno PER-om. Osigurati da potrošnja na boračke penzije kao i plate u javnom sektoru prema novom zakonu o platama bude u skladu sa propisanim zakonskim granicama. Preduzeti i objaviti sveobuhvatan pregled poreskih rashoda koji kvantifikuje veličinu prihoda koji se gubi od svih izuzeća, preferencijalnih stopa i posebnih režima.	N/A	N/A
2. Povećati stopu izvršenja kapitalne potrošnje primenom preporuka datih u okviru MMF-ove Procene upravljanja javnim ulaganjima. Poboljšati finansijski nadzor i odgovornost javnih preduzeća (JP), uključujući i odobravanje i objavljivanje njihovog godišnjeg izveštaja o učinku. Pregledati dokument sa opcijama o uspostavljanju nezavisnog tela za fiskalni nadzor i obavestiti Komisiju o daljim aktivnostima.	3.1. Poslovno okruženje	3.1.5 Unaprediti upravljanje, efikasnost i odgovornost javnih preduzeća (JP) kako bi se poboljšao njihov doprinos privredi
	1.2. Upravljanje javnim finansijama	1.2.2 Reforma upravljanja javnim ulaganjima, koja obuhvata regulatorni okvir za javne investicije, upravnu postavku i objedinjen metodološki pristup kako bi se ostvarila usaglašenost sa najboljim međunarodnim standardima i omogućilo transparentnije i efikasnije sprovođenje kapitalnih projekata
3. Nastaviti da pažljivo procenjujete i analizirate kretanje cena i budite spremni da koristite ograničene alate koji su dostupni u okviru izabranog monetarnog okvira kako biste osigurali stabilnost cena. Nastaviti sa naporima da se osigura da su ključne oblasti centralne banke, uključujući i finansijsku stabilnost i bankarski nadzor, adekvatno popunjene kako bi se produbili analitički i tehnički kapaciteti centralne banke. Dalje ojačati okvire za izveštavanje i upravljanje rizicima u bankarskom sistemu kako bi se obezbedilo tačno izveštavanje o kvalitetu aktive, dalje smanjile preostale prepreke rešavanju problematičnih kredita i smanjili nedostaci u podacima, posebno u pogledu sektora nepokretnosti.	N/A	N/A
4. U skladu sa Zelenom agendom za zapadni Balkan, poboljšati energetske otpornost i tranziciju dovršavanjem pravnog okvira i pokretanjem pilot aukcije o obnovljivim izvorima energije. Sprovesti akcioni plan energetske podrške za 2023. uključujući i mere energetske efikasnosti. Poboljšati otpornost sistema, modernizovati električne mreže i staviti u funkciju veleprodajna tržišta električne energije za dan-unapred i unutar-dana na putu ka liberalizaciji maloprodajnog tržišta električne energije.	2.3. Tržišne reforme	2.3.1 Transponovanje i sprovođenje Paketa čiste energije
	2.4. Politika dekarbonizacije	2.4.1 Sprovođenje klimatskih i energetske radnji u skladu sa Nacionalnim planom za energetiku i klimu (NPEK)
	2.5. Korišćenje obnovljivih izvora energije	2.5.1 Razvoj transparentnih i konkurentnih procedura za iskorišćavanje obnovljivih izvora energije.
	2.6. Energetska efikasnost	2.6.1 Primena Direktive o energetskej efikasnosti i Direktive o energetskom učinku u zgradama
5. Povećati stopu sprovođenja akcionog plana Nacionalne strategije za prevenciju i borbu protiv neformalne ekonomije, pranja novca, finansiranja terorizma i finansijskog kriminala 2019–2023. Nastaviti sa podsticanjem formalizacije zapošljavanja i poslovanja i rešavati utaju poreza u identifikovanim sektorima visokog rizika kroz bolju međuinstitucionalnu saradnju. Pojednostaviti sistem licenci i dozvola i završiti restrukturiranje MSP i agencija za promociju investicija i obezbediti adekvatne resurse.	3.1. Poslovno okruženje	3.1.1 Olakšati ulaganja privatnog sektora i unaprediti mehanizme za privlačenje SDI u strateške sektore, kroz promovisanje usvajanja proizvoda i usluga sa većom dodatnom vrednošću i inovacija
	2.1. Digitalizacija javnih usluga i infrastrukture	2.1.1 Obezbediti pružanje digitalnih javnih usluga prilagođenih korisnicima kroz smanjenje administrativnog tereta, bolji kvalitet i veći broj usluga dostupnih onlajn
6. Razviti mapu puta za sprovođenje ključnih reformi obrazovnog sistema, uključujući i preporuke u okviru brze dijagnoze obrazovanja ETF. Uskladiti obrazovanje, posebno programe visokog obrazovanja i stručno obrazovanje i obuku, sa potrebama tržišta rada bliskom saradnjom sa poslovnom zajednicom, kako bi se dalje razvijali barometar zapošljavanja i barometar veština. Ubrzati tekuće restrukturiranje javnih službi za zapošljavanje i značajno povećati njihov kapacitet za pružanje relevantnih usluga, posebno u pogledu sprovođenja Garancije za mlade i sprovođenja relevantnih aktivnih mera tržišta rada za nezaposlene i one koji su u riziku da ostanu bez posla.	4.2 Tržište rada	4.2.1 Povećati učešće žena, mladih i socijalno ugroženih grupa na tržištu rada putem tekućeg restrukturiranja i boljim upravnim kapacitetima javnih službi za zapošljavanje
		4.2.2 Uskladiti obrazovanje sa potrebama tržišta rada kroz blisku saradnju sa poslovnom zajednicom i reviziju zakonskog okvira za stručno obrazovanje i obuku (SOO) i obrazovanje odraslih kao i većim učenjem uz rad u školama za SOO.

Usklađenost sa najnovijim okvirom makroekonomske i fiskalne politike koji je dostavljen Komisiji u kontekstu ekonomskog i finansijskog dijaloga sa EU

Makro-fiskalni okvir za tekući i srednjoročni period naveden je u Programu ekonomskih reformi 2024-2026, uz deo strukturnih reformi, koji je dostavljen Evropskoj komisiji u januaru 2024. godine. Na osnovu razmatranja i procene Evropske komisije o PER-ovima, Zajednički zaključci ekonomskog i finansijskog dijaloga između EU i zapadnog Balkana i Turske odobreni su na sastanku na visokom nivou Saveta ECOFIN sa ministrima finansija zemalja kandidata u maju 2024. U zaključcima u vezi sa Kosovom je naglašen napredak koji je Kosovo postiglo u pogledu borbe protiv neformalnosti i jačanja javnih finansija, dok se istovremeno ukazuje na postojeće strukturne prepreke konkurentnosti i inkluzivnom rastu.

Neke od prepreka i slabosti su se odrazile u smernicama politike za specifične zemlje koje su izdate kao deo Zajedničkih zaključaka, kao u sledećem:

- i. Sprovesti predviđeno pomeranje u strukturi budžetske potrošnje za 2024. sa tekućih na kapitalne izdatke uz obezbeđivanje usklađenosti sa fiskalnim pravilima. Povećati budžetsku transparentnost daljim smanjenjem ukupnih izdvajanja. Povećati prihodnu stranu smanjenjem rupa i izuzeća kroz izmene poreskog zakonodavstva, uključujući i porez na dohodak fizičkih lica (PDFL), porez na dobit preduzeća (PDK) i porez na dodatu vrednost (PDV).

Što se tiče prvog seta zajedničkih zaključaka, Kosovo je već postiglo određeni napredak. U poređenju sa 2023. godinom, **opšta izdvajanja** predviđena budžetom za 2024. smanjena su na 112 miliona evra (1,1 odsto BDP-a, znatno ispod indikativne gornje granice SBA od 2 procenta BDP-a). Opšta izdvajanja u budžetu za 2024. imaju za cilj stvaranje prostora za bržu realizaciju kapitalnih projekata nego što se očekivalo, rešavanje nepredviđenih situacija i ublažavanje materijalizacije drugih negativnih rizika, uključujući i više od predviđenih međunarodnih cena roba. Međutim, da bi se podstakla transparentnost u korišćenju ovih resursa, tromesečni izveštaji trezora su počeli u julu (2023) da uključuju deo koji opisuju njihovu upotrebu, nameravani uticaj, obrazloženje i korisnike.

U pogledu *podrške formalizaciji i jačanju poreske osnovice*, DPF Svetske banke podržava mere u skladu sa izmenama i dopunama Zakona o porezu na dohodak fizičkih lica (PDFL), Zakona o porezu na dobit preduzeća (PDP) i Zakona o porezu na dodatu vrednost (PDV). Pregled ovih zakona će se zasnivati na preporukama Opšte dijagnostike poreskog sistema MMF-a (2021) i rezultata analize poreskih rashoda koja se trenutno sprovodi uz podršku Svetske banke. Očekuje se da će izmene uključiti: (a) prilagođavanja trenutnog praga obaveze minimalnog oporezivog prihoda od poreza na dohodak i srednjih zagrada kako bi se odrazile promene u ekonomiji i poboljšala progresivnost; (b) pojednostavljenje odabranih poreskih rashoda u skladu sa trenutnim režimima PDP, PDV i PDFL; (iii) mere za olakšavanje digitalizacije administracije PDV-a.

- ii. Preduzeti i objaviti pregled poreskih rashoda koji kvantifikuje veličinu prihoda koji se gubi od svih izuzeća, preferencijalnih stopa i posebnih režima. Poboljšati stopu izvršenja kapitalne potrošnje, uključujući i uspostavljanje veza između sistema e-nabavke i Informacionog sistema finansijskog upravljanja Kosova (ISUKF), u skladu sa preporukama datim u okviru ažurirane Procene upravljanja javnim ulaganjima MMF-a. Poboljšati finansijski nadzor i odgovornost javnih preduzeća (JP) odobravanjem i objavljivanjem njihovog godišnjeg izveštaja o učinku; usvojiti izmene i dopune Zakona o JP radi poboljšanja njihovog korporativnog upravljanja.

Ostvaren je napredak u sprovođenju drugog skupa zajedničkih zaključaka. Ministarstvo finansija, rada i transfera, uz podršku Svetske banke, trenutno sprovodi detaljnu reviziju poreskih rashoda. Kompletan izveštaj o poreskim rashodima je skoro završen i očekuje se da će uskoro biti objavljen.

Štaviše, najnovije radnje koje je preduzela vlada podržaće kontinuirano ubrzanje sprovođenja javnih investicija koje je zabeleženo u 2023. da bi se nastavilo u 2024. i na srednji rok. Počevši od 2024. godine, budžetske organizacije su dužne da unapred planiraju troškove eksproprijacije odgovarajućih kapitalnih projekata kao deo svojih projektnih omota. Pored toga, u toku su napor da se platforma e-nabavke integriše sa ISUKF (Informacioni sistem finansijskog upravljanja Kosova), obezbeđujući da budžetske organizacije imaju neophodna budžetska izdvajanja kao preduslov za objavljivanje tendera. Štaviše, nastoji se osigurati da se tehnička procena i dokumentacija o novim projektima finansiranim iz inostranstva završi pre potpisivanja odgovarajućih finansijskih sporazuma.

U smislu unapređenja **finansijskog nadzora i odgovornosti javnih preduzeća (JP)**, vredi napomenuti da je Kosovo, po prvi put, objavilo samostalnu procenu fiskalnog rizika koja uključuje detaljan odeljak o javnim preduzećima, ispunjavajući strukturne repere MMF-a u novembru 2023, kao deo SBA iz predostrožnosti. Iako priznaje preostali rad koji je potreban da bi se poboljšao nadzor JP, MFRT progresivno dodeljuje više tehničkih resursa i političke posvećenosti ovoj oblasti.

Usklađenost sa Nacionalnom strategijom i planom razvoja (NSPR) 2030

Reformska agenda Kosova odgovara na izazove identifikovane u Nacionalnoj strategiji i planu razvoja 2030 u 16 sektora u 5 oblasti politike. NSPR je dugoročni strateški dokument koji daje viziju održivog razvoja zemlje. Sadrži četiri stuba razvoja, koji se bave glavnim izazovima i preprekama u zemlji, fokusirajući se na ekonomski razvoj, socijalno blagostanje, kvalitetno obrazovanje, čistu životnu sredinu, pravnu sigurnost i efikasne institucije. Reforme predviđene Reformskom agendom u okviru IRER potiču i u skladu su sa NSPR.

Da biste videli detaljno objašnjenje o tome kako su predložene reforme u okviru ove Reformske agende u okviru IRER usaglašene i odgovaraju na izazove identifikovane u opštem okviru politike Kosova i putu pristupanja Kosova, vidite Aneks 2 ovog dokumenta.

Sledeća tabela prikazuje usaglašenost između Nacionalne strategije razvoja 2030 i Nacionalnog plana razvoja, sa jedne strane, i Reformske agende u okviru IRER, sa druge strane.

Tabela 3. Usaglašenost između Nacionalne strategije razvoja Kosova 2030 i Nacionalnog plana razvoja i Reformske agende Kosova u okviru IRER

Reformska agenda u okviru IRER		Nacionalna razvojna strategija 2030 i Nacionalni razvojni plan	
Komponenta (sektor)	Reforma	Strateški cilj	Strateške mere
1.1. Reforma javne uprave	1.1.1. Jačanje administrativnih kapaciteta redovnom popunom upražnjenih radnih mesta u javnoj upravi i smanjenjem broja nepopunjenih i radnih mesta u statusu vršioca dužnosti, uz unapređenje vođenja ljudskih resursa i njihovog praćenja zasnovanog na dokazima.	10.2. Povećanje efikasnosti javnih službi i odgovornosti u javnoj upravi	10.2.1 Razvoj pravnog okvira za civilnu službu
	1.1.2. Uspostavljanje transparentnog sistema nagrađivanja i pojednostavljenu organizaciju resornih ministarstava i njima podređenih organa da bi se dobila odgovorna administracija.	10.2. Povećanje efikasnosti javnih službi i odgovornosti u javnoj upravi	10.2.1 Razvoj pravnog okvira za civilnu službu
			10.2.3 Primena principa profesionalizma, meritokratije, efikasnosti i jednakih prilika u javnoj službi
1.2. Upravljanje javnim finansijama	1.2.1. Upotpuniti pravni i institucionalni okvir za sistem javnih nabavki	10.6. Dalje povećanje efikasnosti izdvajanja	10.6.1 Jačanje veze između strateškog planiranja i budžetiranja
	1.2.2. Reforma upravljanja javnim investicijama, koja obuhvata regulatorni okvir za javne investicije, upravnu postavku i objedinjen metodološki pristup kako bi se ostvarila usklađenost sa najboljim međunarodnim standardima i omogućilo transparentnije i efikasnije sprovođenje kapitalnih projekata.	10.6. Dalje povećanje efikasnosti izdvajanja	10.6.1 Jačanje veze između strateškog planiranja i budžetiranja
2.1. Digitalizacija javnih usluga i infrastrukture	2.1.1. Obezbediti pružanje digitalnih javnih usluga prilagođenih korisnicima kroz smanjenje administrativnog tereta i bolji kvalitet i povećan broj usluga dostupnih onlajn.	10.1. Povećanje kvaliteta politika i pružanja usluga građanima i preduzećima	10.1.13 Smanjenje administrativnog tereta na centralnom nivou
	2.1.2 E-potpis i primena digitalnog novčanika		
	2.1.3. Uvesti bezbednu, otpornu i održivu digitalnu infrastrukturu, uključujući ruralnu i mobilnu širokopojasnu mrežu i uvođenje 5G, uz striktno pridržavanje EU 5G alata za mere ublažavanja i rešavanja bezbednosnih rizika	2.6. Razvoj visokokvalitetnih širokopojasnih elektronskih komunikacionih mreža i usluga	2.6.1 Usklađivanje pravnog i političkog okvira sa zakonodavstvom EU i podrška IKT sektoru
2.2. Sajber bezbednost	2.2.1. Sveobuhvatni okvir za sajber otpornost (uz uvođenje uslova Direktive NIS2 i jačanje nadležnih institucija)	8.1. Jačanje kapaciteta za odbranu i bezbednost u saradnji sa	8.1.1 Unapređenje politika i operacionalizacija mehanizama za sajber bezbednost

		evroatlantskim partnerima	
2.3. Tržišne reforme	2.3.1. Transponovanje i sprovođenje Paketa čiste energije.	2.1. Poboljšanje bezbednosti, održivosti i ekonomičnosti snabdevanja energijom	2.1.6 Poboljšanje okvira politike i zakonodavstva
2.4. Politika dekarbonizacije	2.4.1. Sprovođenje klimatskih i energetske radnji u skladu sa Nacionalnim energetskim i klimatskim planom za (NEKP)	3.1. Integrirano upravljanje otpadom i povećana cirkulacija resursa	3.1.1 Unapređenje politike zaštite životne sredine, zaštite od zračenja i nuklearne bezbednosti
			3.1.2 Unapređenje procesa izveštavanja i jačanje informacionog sistema životne sredine
2.5. Korišćenje obnovljivih izvora energije	2.5.1. Razvoj transparentnih i konkurentnih procedura za iskorišćavanje obnovljivih izvora energije	3.3. Povećanje učešća obnovljivih izvora u energetskom spletu	3.3.1 Povećanje kapaciteta OIE u proizvodnji energije
2.6. Energetska efikasnost	2.6.1. Primena Direktive o energetske efikasnosti i Direktive o energetskom učinku u zgradama	3.4. Poboljšanje energetske efikasnosti	3.4.1 Poboljšanje energetske efikasnosti u zgradama
3.1. Poslovno okruženje	3.1.1. Olakšati ulaganja privatnog sektora i unaprediti mehanizme za privlačenje SDI u strateške sektore, kroz promovisanje usvajanja proizvoda i usluga sa većom dodatnom vrednošću i inovacija.	1.1. Izgradnja fer, prilagodljivog i konkurentnog poslovnog okruženja	1.1.8 Jačanje zakonodavstva i osiguranje sprovođenja pravnog okvira za državnu pomoć
		1.6. Povećanje izvozno orijentisanih investicija	1.6.1 Podsticanje investicija kroz unapređenje politika, regulatora, povećanje proizvodnih i prerađivačkih kapaciteta u prioritetnim industrijskim sektorima, kao i povećanje ekonomskih zona
	3.1.2. Podržati stvaranje i rast start-up firmi i MMSP specijalizovanih za IKT i kružnu ekonomiju, kao i usvajanje zelenih tehnologija, preko Fonda za inovacije i poslovne inkubatore	1.2. Ubrzanje digitalne transformacije i inovacija u malim i srednjim preduzećima i startapovima	1.1.2 Dizajniranje politika i podrška inovativnim projektima
		1.4. Mobilizacija industrije ka kružnoj ekonomiji	1.2.3 Ubrzanje digitalne transformacije u proizvodnji
			1.4.1 Podrška preduzećima da povećaju reciklažu i cirkulaciju u proizvodnji
	3.1.3. Unaprediti izvozni profil strateških sektora, uključujući i realizacijom Strategije industrijskog razvoja i podrške preduzećima 2030.	1.3. Razvoj industrije ka proizvodima i uslugama sa dodatnom vrednošću	1.4.2 Podrška zelenim proizvodima za potrošnju
			1.3.1 Povećanje učešća lokalnih inputa u proizvodnji
		1.5. Internacionalizacija preduzeća i smanjenje prekomerne zavisnosti od uvoza	1.3.2 Jačanje veza sa lokalnim dobavljačima usluga vezanih za industriju
			1.5.1 Povećanje kvaliteta i sertifikacije međunarodno priznatih proizvoda
			1.5.2 Smanjenje trgovinskih barijera i unapređenje trgovinske politike u cilju povećanja izvoza i supstitucije uvoza
	3.1.4. Primena zakonskih propisa o stečaju putem usaglašavanja sa pravnim propisima EU, pojednostavljivanje procedura, mere politike za nesolventnost i pojednostavljenje postupaka digitalnim alatima.	1.6. Povećanje izvozno orijentisanih investicija	1.5.3 Promocija izvoza sa fokusom na zemlje EU i pronalaženje novih tržišta na globalnom tržištu
			1.6.1 Podsticanje investicija kroz unapređenje politika, regulatora, povećanje proizvodnih i prerađivačkih kapaciteta u prioritetnim industrijskim sektorima, kao i povećanje ekonomskih zona
	3.1.5. Unapređenje upravljanja, efikasnosti i odgovornosti javnih preduzeća (JP) kako bi se poboljšao njihov doprinos privredi	N/A	N/A
	3.1.6. Uvođenje inteligentnog transportnog sistema (ITS) i e-tereta potpuno usklađenih sa Direktivom o ITS.	10.4. Unapređenje učinka i finansijskog upravljanja javnih preduzeća	10.4.1 Poboljšanje nadgledanja JP i njihove odgovornosti
		2.3. Unapređenje saobraćajne infrastrukture i usluga	2.3.3 Izrada politika u oblasti infrastrukture i transporta kao i revizija zakonskog okvira
		3.6. Promocija digitalne i održive mobilnosti	3.6.1 Pametan i održiv transport

3.2. Pristup finansijama	3.2.1. Pобољшanje pristupa finansijama, integrisanju i uslugama platnog prometa i finansijskoj inkluziji, artikulisanim u različitim pravnim postupcima.	1.1. Izgradnja fer, prilagodljivog i konkurentnog poslovnog okruženja	1.1.6 Dalji razvoj pravnog okvira za finansijske usluge i finansijska tržišta
4.1. Obrazovanje	4.1.1. Na osnovu Strategije obrazovanja za period 2022 – 2026. godine, uvesti digitalizovan obrazovni sistem primenom digitalne infrastrukture u školama, obezbeđenjem digitalnog materijala za učenje i razvojem digitalnih veština profesora.	2.6. Razvoj visokokvalitetnih širokopojasnih elektronskih komunikacionih mreža i usluga	2.6.2 Razvoj infrastrukture i ljudskog kapitala u oblasti IKT i digitalne ekonomije
			4.2.5 Razvoj digitalne kompetencije kod svih strana u funkciji uspešne digitalne transformacije obrazovanja i opšteg društvenog razvoja
			4.2.6 Pružanje mogućnosti za efektivnu upotrebu informaciono-komunikacionih tehnologija (IKT) u IEAA i VŠU
			4.2.7 Stvaranje institucionalnih mehanizama koji omogućavaju sprovođenje digitalizacije i korišćenje tehnologije u oblasti obrazovanja na efikasan i efikasan način
	4.1.2. Povećati upis dece i kvalitet obrazovanja u ranom detinjstvu kroz unapređenje pristupa i kvaliteta sistema i usluga vaspitanja, uz promovisanje holističkog razvoja dece, a time ujedno olakšati učešće žena na tržištu rada.	4.1. Povećanje učešća dece u kvalitetnom obrazovanju i nezi u ranom detinjstvu	4.1.1 Stvaranje zdravog okruženja sa adekvatnim uslovima za EFH i obezbeđivanje ljudskih resursa 4.1.2 Unapređenje pravne infrastrukture i pružanje kvalitetnih usluga u EFH
4.2. Tržište rada	4.1.3. Unaprediti kvalitet obrazovanja i nastavnog kadra kao profesije, poboljšanjem kvaliteta i suštine trajnog stručnog usavršavanja nastavnika, sprovođenjem sistema za licenciranje nastavnika, revizijom kvaliteta udžbenika i poboljšanjem efikasnosti kod vrednovanja učinka škole.	4.2. Unapređenje inkluzivnog pristupa i digitalizacija obrazovnih usluga	4.2.1 Potpuna operacionalizacija sistema licenciranja nastavnika i povećanje mogućnosti za profesionalni razvoj i napredovanje nastavnika na osnovu nastavnih standarda
			4.2.3 Obezbeđivanje kvalitetnih udžbenika, resursa, alata i nastavnog materijala u skladu sa relevantnim nastavnim planom i programom i standardima
			4.2.4 Jačanje mehanizama i kapaciteta za sprovođenje sistema osiguranja kvaliteta
			4.2.8 Povećanje inkluzije i aktivnog učešća učenika iz marginalizovanih grupa
			4.2.12 Povećanje inkluzije i aktivnog učešća dece/učenika sa posebnim potrebama
4.2. Tržište rada	4.2.1. Povećanje učešća žena, mladih i socijalno ugroženih grupa na tržištu rada putem tekućeg restrukturiranja i boljim upravnim kapacitetima javnih službi za zapošljavanje	5.1. Razvijanje veština i kompetencija i sužavanje jaza na tržištu rada	5.1.1 Reforma javnih službi za zapošljavanje
	4.2.2. Usklađivanje obrazovanja sa potrebama tržišta rada kroz blisku saradnju sa poslovnom zajednicom i reviziju pravnog okvira za SOO i obrazovanje odraslih kao i većim učenjem uz rad u školama za SOO	5.1. Razvijanje veština i kompetencija i sužavanje jaza na tržištu rada	5.1.3 Reforma sistema stručnog osposobljavanja
		4.3. Bolje usklađivanje obrazovanja sa potrebama tržišta rada	4.3.1 Unapređenje upravljanja, finansiranja i sistema upravljanja informacijama u stručnom obrazovanju i obuci i obrazovanju odraslih 4.3.3 Usklađivanje kvalifikacija u obrazovanju i stručnom usavršavanju, u skladu sa zahtevima tržišta rada
5.1. Pravosuđe	5.1.1. Poboљшanje učinka, integriteta, odgovornosti za rad i efikasnosti pravosuđa, između ostalog sprovođenjem Zajedničke izjave o posvećenosti	9.1. Pravovremena pravda	9.1.1 Razvoj politika i zakonodavstva kako bi se osigurala pravovremena pravda
		9.2. Profesionalnost, nepristrasnost (integritet) i odgovornost	9.2.1 Razvoj politika i zakonodavstva za unapređenje profesionalizma u sektoru pravde
5.2. Borba protiv korupcije	5.2.1. Poboљшanje efikasnosti u borbi protiv korupcije kroz prevenciju i represiju i poboljšanjem strateškog okvira	8.3. Borba protiv kriminala i korupcije	8.3.10 Povećanje efikasnosti Kosovske policije za rešavanje slučajeva korupcije 8.3.11 Izgradnja kapaciteta integrisanih finansijskih istraga
5.3. Borba protiv organizovanog kriminala	5.3.1. Efikasno primeniti organizacionu strukturu policije koja omogućava pristup vođen obaveštajnim podacima u borbi protiv organizovanog kriminala, primeniti strateški pristup borbi protiv organizovanog kriminala i unaprediti multidisciplinarnu saradnju u	8.3. Borba protiv kriminala i korupcije	8.3.8 Jačanje integriteta Policije Kosova 8.3.11 Izgradnja kapaciteta integrisanih finansijskih istraga

	složenim predmetima, što će dovesti do većeg broja osuđujućih presuda		
5.4. Osnovna prava	5.4.1. Pojačanje primene zakonskog i strateškog okvira za zaštitu od nasilja u porodici i rodno zasnovanog nasilja i zaštitu prava nevećinskih zajednica	8.4. Visoka bezbednost u zajednici	8.4.10 Prevencija i borba protiv nasilja u porodici i nasilja nad ženama kroz obrazovanje i podizanje svesti 8.4.11 Institucionalno osnaživanje za zaštitu i tretman žrtava
5.5. Demokratija	5.5.1 Poboľjšati učinak Skupštine u donošenju zakona i nadzoru kroz bolje planiranje, interno upravljanje i razvoj.	N/A	N/A

Usaglašenost sa okvirom pristupanja EU

Kosovo je zemlja potencijalni kandidat za pristupanje Evropskoj uniji (EU). Ono sprovodi svoj Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju (SSP) sa EU. SSP je zaključen 27. oktobra 2015. godine, a stupio je na snagu 1. aprila 2016. godine. Zajedničke institucionalne strukture EU i Kosova koje je uspostavio SSP – Savet za stabilizaciju i pridruživanje, Odbor, pododbori (SC) i posebne grupe (PG), i Parlamentarni odbor za stabilizaciju i pridruživanje (SAPC) – su formalno uspostavljene i operativne su.

Nakon toga, Kosovo je na vreme ispunilo sve formalno-pravne obaveze koje su posebno predviđene SSP-om koje treba ispuniti u prvoj fazi njegove sprovođenja, posebno tokom prvih tri do pet godina od njegove sprovođenja. Još jedan značajan napredak u ovom kontekstu je završetak sprovođenja dve runde ključnih prioriteta dogovorenih između EU i Kosova, odnosno dve faze Evropske Reformske agende u okviru IRER, prva koja se sastoji od 22 takva prioriteta, a druga od njih 15. U ovom kontekstu, Kosovo je uspešno sprovelo ključne ekonomske reforme, ojačalo vladavinu prava, konsolidovalo dobro upravljanje i uskladilo se sa standardima EU u oblastima zapošljavanja, obrazovanja i zdravstvene zaštite.

Pored toga, odmah po stupanju na snagu SSP-a, Kosovo je unapredilo svoj već postojeći nacionalni strateški okvir za reforme pristupa EU u okvir zasnovan na pravnoj tekovini. Ovaj okvir je usredsređen na Nacionalni program za evropske integracije (NPEI), koji je ranije (od 2016. do 2022. godine) nosio naziv Nacionalni program za sprovođenje Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju (NPSSSP). U svojoj funkciji kao nacionalni program orijentisan ka usvajanju pravne tekovine u nacionalno zakonodavstvo i usklađivanju sprovođenja zakonodavstva. NPEI je sveobuhvatan u svom delokrugu, postavljajući kratkoročne reforme za tekuću godinu i srednjoročne prioritetne ciljeve za ispunjavanje obaveza koje proizilaze iz SSP-a i drugih mehanizama integracije u EU. Sistem planiranja i praksa za ovaj program zasnovan na godišnjim ciklusima fokusirani su na osmišljavanje kratkoročnih mera i ažuriranje srednjoročnih prioriteta. NPEI se prvenstveno bavi reformama dogovorenim sa EU u okviru zajedničkih institucionalnih struktura koje je uspostavio SSP – Savet za stabilizaciju i pridruživanje, Odbor i pododbori i posebne grupe – i nalaze i preporuke godišnjeg izveštaja Evropske komisije o Kosovu. NPEI je bio i jeste u skladu sa Vladinim programima, trenutno Strategijom razvoja Nacionalne strategije 20430 i Nacionalnim razvojnim planom (NRP) koji je sprovode, a takođe odražava sadržaj glavnih sektorskih dokumenata.

Kosovo je podnelo zahtev za članstvo u EU 15. decembra 2022. Sledeća tabela pokazuje doslednost između Reformske agende u okviru IRER i Nacionalnog programa za evropske integracije.

Tabela 4. Usaglašenost između Reformske agende Kosova u okviru IRR i Nacionalnog programa Kosova za evropske integracije

Reformska agenda u okviru IRR		Nacionalni program za evropske integracije	
Oblast politika	Komponenta (sektor)	Blokovi	Poglavlja
1. Upravljanje, reforma javne uprave i upravljanje javnim finansijama	1.1. Reforma javne uprave	1. Politički kriterijum	1.1.2. Reforma javne uprave
	1.2. Upravljanje javnim finansijama	3. Evropski standardi - Približavanje zakonodavstva Kosova pravnoj tekovini EU	3.5. Javne nabavke 3.32. Finansijska kontrola
2. Zelena i digitalna tranzicija	2.1. Digitalizacija javnih usluga i infrastrukture	1. Politički kriterijum	1.1.2. Reforma javne uprave
	2.2. Sajber bezbednost	3. Evropski standardi - Približavanje zakonodavstva Kosova pravnoj tekovini EU	3.24. Pravda, slobodu i bezbednost
	2.3. Tržišne reforme	3. Evropski standardi - Približavanje zakonodavstva Kosova pravnoj tekovini EU	3.15. Energetika
	2.4. Politika dekarbonizacije	3. Evropski standardi - Približavanje zakonodavstva Kosova pravnoj tekovini EU	3.27. Životna sredina 3.15. Energetika
	2.5. Korišćenje obnovljivih izvora energije	3. Evropski standardi - Približavanje zakonodavstva Kosova pravnoj tekovini EU	3.15. Energetika
	2.6. Energetska efikasnost	3. Evropski standardi - Približavanje zakonodavstva Kosova pravnoj tekovini EU	3.15. Energetika
3. Razvoj privatnog sektora i poslovno okruženje	3.1. Poslovno okruženje	3. Evropski standardi - Približavanje zakonodavstva Kosova pravnoj tekovini EU	3.20. Preduzeća i industrijska politika 3.8. Politika konkurentnosti 3.1. Slobodno kretanje robe 3.6. Kompanijsko pravo 3.14. Saobraćajna politika
		2. Ekonomski kriterijum	2.1. Postojanje funkcionalne tržišne ekonomije
	3.2. Pristup finansijama	3. Evropski standardi - Približavanje zakonodavstva Kosova pravnoj tekovini EU	3.9. Finansijske usluge 3.20. Preduzeća i industrijska politika
4. Razvoj i zadržavanje ljudskog kapitala	4.1. Obrazovanje	3. Evropski standardi - Približavanje zakonodavstva Kosova pravnoj tekovini EU	3.26. Obrazovanje i kultura
	4.2. Tržište rada	3. Evropski standardi - Približavanje zakonodavstva Kosova pravnoj tekovini EU	3.26. Obrazovanje i kultura 3.19. Socijalna politika i zapošljavanje
5. Osnovna prava/vladavina prava	5.1. Pravosuđe	3. Evropski standardi - Približavanje zakonodavstva Kosova pravnoj tekovini EU	3.23. Pravosuđe i osnovna prava
	5.2. Borba protiv korupcije	3. Evropski standardi - Približavanje zakonodavstva Kosova pravnoj tekovini EU	3.23. Pravosuđe i osnovna prava
	5.3. Borba protiv organizovanog kriminala	3. Evropski standardi - Približavanje zakonodavstva Kosova pravnoj tekovini EU	3.24. Pravda, slobodu i bezbednost 3.23. Pravosuđe i osnovna prava
	5.4. Osnovna prava	3. Evropski standardi - Približavanje zakonodavstva Kosova pravnoj tekovini EU	3.23. Pravosuđe i osnovna prava
	5.5. Demokracija	1. Politički kriterijum	1.1.1. Ustav, skupština i izborni sistem

Kako se vidi iz gornje tabele, Reformska agenda u okviru IRR će doprineti sprovođenju ključnih reformi u sva tri bloka Nacionalnog programa za evropske integracije u naredne četiri godine. Naime, ove reforme su u skladu sa i doprineće reformama u 17 poglavlja NPEI, od kojih 14 poglavlja pripada bloku pravnih tekovina EU, dve su deo bloka o političkim kriterijumima i jedna o ekonomskim kriterijumima.

Usaglašenost sa Ekonomskim i investicionim planom EU za zapadni Balkan

Prioriteti identifikovani u okviru Reformske agende, kao i investicije koje će se sprovoditi kroz WBIF direktno su povezani sa prioritetima Ekonomskog i investicionog plana EU za zapadni Balkan, uključujući i odgovarajuće vodeće projekte.

Indikativne investicije u saobraćajnom sektoru direktno će odgovarati vodećem projektu 2 Povezivanje severa sa jugom.

Indikativne investicije u energetsom sektoru direktno odgovaraju vodećem projektu 4 – Obnovljiva energija.

U okviru oblasti politike 2. *Zelena i digitalna tranzicija*, Kosovo se obavezuje da će primeniti Strategiju renoviranja zgrada i povećati ukupnu stopu renoviranja zgrada i uličnog osvetljenja, doprinoseći vodećem projektu 6 – Talas renoviranja.

Mere u oblasti politike 3. *Razvoj privatnog sektora i poslovno okruženje*, uključuju povećan pristup finansijama za MSP, povećanje garantnog kapaciteta za podršku investicijama i povećanu institucionalnu podršku za inovacije, doprinoseći vodećem projektu 9 – Ulaganje u konkurentnost privatnog sektora.

Reformska agenda takođe predviđa, u oblasti politike 4. *Razvoj i zadržavanje ljudskog kapitala*, odeljak 4.2, mere koje će reformisati tržište rada, u cilju obezbeđivanja većeg učešća mladih i usklađivanja obrazovanja sa potrebama tržišta rada, doprinoseći vodećem projektu 10 – Garancijama za mlade.

Usaglašenost sa Nacionalnim energetske i klimatskim planom

Reforme navedene u Reformskoj agendi IRER su u skladu sa Nacionalnim energetske i klimatskim planom (NEKP), uzimajući u obzir sveobuhvatne ciljeve i specifične ciljeve za naredne godine. Konkretnije rečeno, većina emisija gasova sa efektom staklene bašte u zemlji, oko 87%, nastaje sagorevanjem fosilnih goriva u energetsom sektoru, posebno u energetske transformaciji, industriji i transportu. Stoga je ključni cilj predviđen u ovom planu, uskladiti sa ciljem dekarbonizacije NEKP-a, a to je promovisanje prelaska na tehnologije sa niskim sadržajem ugljenika u energetsom sektoru, povećanjem upotrebe obnovljivih izvora energije u spletu proizvodnje energije, sprovođenjem mera energetske efikasnosti u svim sektorima, i postepenim ukidanjem upotrebe fosilnih goriva.

Aspekt dekarbonizacije ima za cilj da primeni politike i akcije u svim sektorima kako bi se smanjile emisije GHG i povećao udeo obnovljivih izvora energije na održiv način. Dimenzija energetske efikasnosti leži u vođenju najviše računa o isplativim merama energetske efikasnosti u oblikovanju energetske politike i donošenju relevantnih investicionih odluka. Većina mera u okviru ove dimenzije fokusira se na renoviranje zgrada sa ciljem poboljšanja energetske efikasnosti. U oblasti energetske tržišta, kao što je poznato, stepen interkonektivnosti elektroenergetskog sistema jedan je od osnovnih preduslova za razvoj i integraciju tržišta električne energije. Dakle, reforme su fokusirane na liberalizaciju tržišta i regionalnu integraciju, od kojih se očekuje da obezbede efekte ublažavanja u pogledu problema snabdevanja, iako postoje značajni izazovi koje treba rešiti kako bi se obezbedilo održivo snabdevanje električnom energijom.

Kosovo nema za cilj da sebe prikaže kao lidera u razvoju revolucionarnih tehnologija koje omogućavaju revolucionarnu dekarbonizaciju ekonomskih aktivnosti kroz NEKP ili kroz Reformsku agendu IRER. Ipak, cilj NEKP Kosova je da uspostavi istraživački i inovativni sistem sposoban da identifikuje najpogodnije tehnologije koje njegove industrije treba da sprovedu, da budu u toku sa tehnološkim napretkom i otkriju inventivne pristupe za efikasnu integraciju najizvodljivijih tehnologija. Ovaj cilj se delimično rešava kroz reforme kao što je usklađivanje obrazovanja sa potrebama tržišta rada kroz blisku saradnju sa poslovnom zajednicom i reviziju pravnog okvira za SOO i obrazovanje odraslih i povećanje učenja zasnovano na radu u stručnim školama.

4. KLJUČNI PRIORITETI POLITIKE

4.1. Sektor osnovnih prava

Cilj je dalje jačanje osnovnih principa procesa proširenja, uključujući i vladavinu prava, demokratiju, borbu protiv korupcije i organizovanog kriminala i promociju i zaštitu osnovnih prava i sloboda, kroz mere koje će doprineti, i) poboljšanju učinka, integritetu, odgovornosti i efikasnosti pravosuđa, kroz zakonske amandmane, u skladu sa preporukama Venecijanske komisije, ii) unapređenju zakonodavstva kako bi se osigurala jedinstvena i kodifikovana primena građanskog prava, iii) čvrstom pravnom i institucionalnom okviru za podršku koherentnoj politici sprečavanja i borbe protiv korupcije, organizovanog kriminala, i iv) obezbeđivanju mira, demokratije, jednakosti, poštovanja ljudskih prava i prava manjina, vladavine prava, nediskriminacije, prava na imovinu, zaštite životne sredine, socijalne pravde, pluralizma, podele državnih vlasti i tržišne ekonomije, kao što je zagarantovano

zakonodavstvom EU i Poveljom o osnovnim pravima. Još jedan cilj je poboljšati učinak Skupštine u donošenju zakona i nadzoru kroz bolje planiranje, interno upravljanje i razvoj.

4.2. Digitalna transformacija i pitanja digitalne sigurnosti

Kosovo je dalo veliki prioritet unapređenju digitalne transformacije u vladi i privredi, čiji je cilj povećanje odgovornosti i transparentnosti u vladi, pružanje boljih usluga građanima i preduzećima, poboljšanje poslovnog okruženja, povećanje konkurentnosti i doprinos ekonomskom rastu. U tom smislu, ključni prioriteti politike su sledeći: unapređenje digitalnih javnih usluga prilagođenih korisniku smanjenjem administrativnog opterećenja, poboljšanje kvaliteta usluga, povećanje dostupnosti i pristupačnosti onlajn usluga, uspostavljanje robusne digitalne infrastrukture, uključujući i ruralnu i mobilnu širokopojasnu mrežu i raspoređivanje 5G mreže, i obezbeđujući da se ova transformacija sprovede bezbedno i sigurno, uz rešavanje problema sajber bezbednosti i privatnosti podataka i striktno pridržavanje sa setom 5G alata EU za upravljanje bezbednosnim rizicima.

U pogledu digitalnih usluga, Kosovo se suočava sa problemima kapaciteta, ograničenom praktičnom primenom principa „samo jednom“, nedostatkom standarda za dizajn usluga i nedostatkom funkcionalnog sistema eID. Ciljevi uključuju zakonodavnu reviziju za smanjenje administrativnog opterećenja, punu primenu elektronske identifikacije, jačanje interoperabilnosti između vladinih sistema i ponudu najmanje 50% javnih usluga na mreži do 2027. godine. Sprovođenje uključuje međuinstitucionalnu saradnju, koordinaciju i uključivanje različitih državnih organa.

U pogledu uspostavljanja održive digitalne infrastrukture, izazovi uključuju ograničenja u širokopojasnom pristupu, zastarelu infrastrukturu mobilne mreže i loš kvalitet mreže. Predviđeni ciljevi i koraci uključuju unapređenje javnih mreža, usklađivanje sa Zakonom o gigabitnoj infrastrukturi, usklađivanje sa 5G setom alata EU za sajber bezbednost i uvođenje 5G mreža u najmanje 20% domaćinstava do 2027. godine.

Što se tiče sajber bezbednosti, izazovi uključuju fragmentirane institucionalne kapacitete, usvajanje i sprovođenje zakona o sajber bezbednosti, nedostatak sveobuhvatne procene rizika i ograničene tehničke mogućnosti. Ciljevi i koraci obuhvataju uspostavljanje Agencije za sajber bezbednost, potpuno operativne nacionalne i vladine CERT-ove, usvajanje novog zakona o sajber bezbednosti usklađenog sa NIS2, uvođenje okvira usklađenih sa NIS2 do 2027. godine i unapređenje Agencije za sajber bezbednost na osnovu zahteva NIS2.

4.3. Obrazovanje, obuka, zapošljavanje i socijalni ciljevi

Ključne reforme obrazovanja, zapošljavanja i socijalne reforme iz Reformske agende u okviru IRER pripremljene su da doprinesu opštim ciljevima Vlade u pogledu ljudskog kapitala. One su u skladu sa opštim i specifičnim ciljevima Instrumenta za ubrzanje društveno-ekonomske konvergencije ka EU koji se ogledaju u članu 3.1.c, članu 11 i članu 13 Uredbe o uspostavljanju Instrumenta za rast za zapadni Balkan. Ove mere su osmišljene tako da imaju značajan društveni uticaj kroz unapređenje obrazovnog sistema i ciljane mere na tržištu rada sa ciljem da se ojačaju veze između obrazovanja i potreba tržišta i poboljšaju izgledi za zapošljavanje. Ova agenda će takođe doprineti ispunjavanju principa Evropskog stuba socijalnih prava, uključujući i principe o obrazovanju, obuci i doživotnom učenju, jednakim mogućnostima i pomoći u zapošljavanju, brizi o deci i podršci deci, kao i pravima osoba sa invaliditetom.

Ključne inicijative u Planu koje će doprineti ciljevima obrazovanja uključuju mere za uvođenje digitalizovanog obrazovnog sistema, povećanje kvaliteta i stope upisa u obrazovanje u ranom detinjstvu i unapređenje kvaliteta obrazovanja i razvoja nastavnika.

Digitalizacija nastavnih planova i programa i sredstava rezultiraće povećanjem kvaliteta nastave i procesa učenja. Digitalizacija i integracija podataka i obrazovnih procesa doprineće kvalitetnijim uslugama i donošenju odluka u obrazovanju na osnovu informacija. Obrazovanje u ranom detinjstvu (ORD) je usko povezano sa zdravstvenim i socijalnim službama. Plan predviđa udvostručenje upisa u brigu o deci uzrasta od 0 do 2 godine i povećanje od više od 20% za decu uzrasta od 3 do 5 godina do 2027. godine. Postizanje ciljeva će proizvesti značajne dobitke za decu sa posebnim potrebama. Planirano je povećanje stope upisa na 55% dece sa posebnim potrebama za obavezno obrazovanje.

Obezbeđivanje poboljšano pristupa deci u ORD će doprineti razvoju i ostvarivanju punog potencijala dece i imati pozitivan uticaj na izgled za zapošljavanje i radnu produktivnost majki. Konsolidacija mehanizama za osiguranje kvaliteta, revizija douniverzitetskih nastavnih planova i programa i razvoj adekvatnih programa obuke za nastavnike stručnog obrazovanja imaće pozitivan uticaj na podizanje kvaliteta obrazovanja, obuke, prekvalifikacije i usavršavanja mladih i podršku politikama zapošljavanja.

Mere koje ciljaju na poboljšanje administrativnih kapaciteta i upravljanja javnim službama za zapošljavanje su osmišljene tako da imaju pozitivan društveni uticaj povećanjem učešća žena, mladih i ugroženih grupa na tržištu rada. Plan predviđa da se 50% aktivnih mera tržišta rada posveti ženama, mladima (15-29 godina), osobama sa invaliditetom, ljudima koji žive u ruralnim područjima i etničkim manjinskim grupama.

4.4. Princip 'Ne nanosi značajnu štetu'

Tokom sprovođenja predviđenih reformi, Kosovo je posvećeno da obezbedi da ove reforme ne prouzrokuju značajnu štetu ekološkim ciljevima u okviru nacionalnog zakonskog okvira za životnu sredinu i u skladu sa članom 17. Uredbe o taksonomiji EU. Većina planiranih reformi doprinosi poboljšanju životne sredine kroz prelazak na održivije korišćenje prirodnih resursa i promociju novih tehnologija koje obezbeđuju mere za ublažavanje klimatskih promena i doprinose jačanju kapaciteta za prilagođavanje. Dakle, reforme će razmotriti potencijalne efekte u naporima za ublažavanje klimatskih promena i prilagođavanje, kao i princip prevencije i kontrole zagađenja. Što se tiče održivog korišćenja i zaštite voda, biće razmotrene radnje koje štete kvantitetu, kvalitetu ili ekološkom potencijalu vodnih tela (uključujući i površinske i podzemne vode). Kosovo trenutno daje prioritet poboljšanju upravljanja otpadom tako da se potencijalna dugoročna šteta po životnu sredinu od odlaganja otpada i neefikasnosti u korišćenju materijala može minimizirati i sprečiti, i olakšati tranziciju ka kružnoj ekonomiji na dugi rok. Planirane reforme i investicije u svim ekonomskim oblastima kao što su transport ili digitalna infrastruktura će obezbediti pravilnu primenu zakona i procedura u vezi sa zaštitom životne sredine, uključujući i Stratešku procenu uticaja na životnu sredinu (SPŽS) u fazama planiranja politike i strategije, procenu ekološkog i socijalnog uticaja (ESIA) i javne konsultacije. Konačno, reforme, koraci i investicije će se takođe odraziti na njihov potencijal da naruše stanje ekosistema, otpornost ili negativno utiču na status očuvanja staništa i vrsta, u cilju zaštite i obnavljanja biodiverziteta.

5. UVOĐENJE U GLAVNE TOKOVE

Integrisanje načela rodne ravnopravnosti

Kosovo je odrazilo aspekt rodne ravnopravnosti tokom procesa identifikacije i planiranja reformi u okviru svoje Reformske agende u okviru IRRER i pokušaće da to učini tokom njene realizacije nastojeći da osigura da se koristi od ovih reformi ravnopravno dele između žena i muškaraca, devojčica i dečaka.

Sa jedne strane, očekuje se da će nekoliko predviđenih reformi doprineti poboljšanju rodne ravnopravnosti. U oblasti politike ljudskog kapitala, radićemo na povećanju učešća žena na tržištu rada kroz aktivne mere tržišta rada. U oblasti politike razvoja privatnog sektora i poslovnog okruženja, radićemo na poboljšanju pristupa žena finansijama preko Kosovskog kreditno-garantnog fonda (KCGF) i direktnom podrškom MSP i startapovima u vlasništvu žena. Treće, u oblasti politike *osnovnih prava i vladavine prava*, fokusiraćemo naše napore na jačanje sprovođenja zakonodavnog i strateškog okvira na zaštitu od nasilja u porodici i rodno zasnovanog nasilja, izradu kosovskog regulatornog okvira za rodno odgovorno budžetiranje, sprovođenje, *ex-ante* procene uticaja na pol u svim novim regulatornim okvirima, i priprema novog programa za rodnu ravnopravnost Kosova, napor cele vlade da unapredi rodnu ravnopravnost i jednakost za sve na Kosovu. U oblasti politike *reforme javne uprave*, kroz redovne procese zapošljavanja, nastojaćemo da povećamo rodnu ravnopravnost u javnim institucijama, posebno na rukovodećim pozicijama i pozicijama za donošenje odluka.

Sa druge strane, sarađivaćemo tokom sprovođenja ovih reformi sa relevantnim akterima koji su uključeni u proces sprovođenja i da se koristi od takvih reformi u smislu rasta ravnopravno dele među ciljnim grupama koje pripadaju oba pola i/ili proporcionalno njihovim potrebama. Ova dobra praksa je već započeta tokom konsultacija sa organizacijama civilnog društva (OCD) koje se bave rodnom ravnopravnošću i osnaživanjem žena u maju 2024. Njihovi analitički uvidi i stručnost koju je donelo

nekoliko najaktivnijih OCD koje se bave rodnom ravnopravnošću i osnaživanjem žena biće korisni u sprovođenju ove reforme. Ovaj proces koji je okrenut budućnosti će takođe uključivati kontinuirano praćenje od strane OCD koje se bave rodnom ravnopravnošću i osnaživanjem žena, sa ciljem da se obezbedi efektivno uključivanje rodniha pitanja tokom ovog ambicioznog reformskog procesa.

Pristup zasnovan na ljudskim pravima

Reformska agenda je usklađena sa pristupom zasnovanim na ljudskim pravima, fokusirajući se na nekoliko oblasti politike za unapređenje prava građana na Kosovu. Konkretno, u pogledu osnovnih prava i vladavine prava, biće uloženi napor da se poboljša pristup građana pravičnom suđenju u razumnom vremenskom okviru. Ovo uključuje inicijative za ubrzanje rešavanja predmeta, posebno onih koji se odnose na korupciju i organizovani kriminal, sa ciljem da se predmeti reše za jednu godinu, i osiguravanje veće odgovornosti u pravosudnom sistemu. U domenu reforme javne uprave i digitalizacije, biće preduzeti koraci da se zaštiti pravo građana na dobru upravu. Prelaskom na zelenu energiju prioritet će biti podrška ugroženim grupama kroz pravičnu mapu puta za tranziciju i uspostavljanje nacionalnih ciljeva koji imaju za cilj da pomognu energetski siromašnim domaćinstvima i ugroženim potrošačima.

U domenu ljudskog kapitala, reforme će biti usmerene ka obezbeđivanju jednakog pristupa obrazovanju u ranom detinjstvu i obaveznom obrazovanju, uključujući i obezbeđivanje digitalnih alata i stručnog obrazovanja, sa posebnim fokusom na rešavanje potreba ranjivih grupa kroz aktivne mere tržišta rada. Nadalje, Reformska agenda će aktivno promovisati prava osoba sa invaliditetom. Na primer, reforme u oblasti politike ljudskog kapitala imaće za cilj poboljšanje života osoba sa invaliditetom kroz prilagođene aktivne mere tržišta rada. Pored toga, poboljšanja u reformi javne uprave i digitalizaciji imaće za cilj da povećaju njihov pristup uslugama i infrastrukturi, koristeći inkluzivnije pristupe i podstičući njihovu zastupljenost u javnim institucijama i društvu u celini.

Integrisanje ekoloških pitanja

Pored toga, Reformska agenda će značajno ubrzati zelenu tranziciju Kosova u skladu sa *Zelenom agendom za zapadni Balkan 2020*. Ona jača zaštitu životne sredine i očuvanje biodiverziteta kroz integraciju tržišta energije, posebno sa zajedničkom berzom električne energije (ALPEX), i spajanjem tržišta električne energije Albanije i Kosova. Ova integracija optimizuje korišćenje resursa i minimizira uticaje na životnu sredinu smanjenjem zagađenja i razlika u cenama, na kraju podržavajući održivu upotrebu energije.

Naglasak dnevnog reda na infrastrukturi čiste energije i obnovljivim izvorima energije, kao što su vetar i sunce, usklađen je sa ciljevima ublažavanja klimatskih promena. Sprovođenjem Paketa čiste energije i postavljanjem ambicioznih ciljeva za smanjenje emisije gasova staklene bašte i povećanje potrošnje energije iz obnovljivih izvora, Kosovo pokazuje snažnu posvećenost ekonomiji sa niskom emisijom ugljenika. Predviđeno smanjenje emisije gasova sa efektom staklene bašte od 16,3% do 2030. godine i cilj od 32% OIE u konačna potrošnja energije naglašavaju ovu posvećenost.

Pored toga, povećanje energetske efikasnosti, posebno u renoviranju zgrada, i promovisanje uštede energije direktno doprinosi smanjenju ugljeničnog otiska i povećanju otpornosti na klimatske promene. Razvijanjem Mape puta pravedne tranzicije i pružanjem podrške ugroženim potrošačima energije, reforme osiguravaju pravičnu tranziciju. Na kraju krajeva, ove mere podstiču regionalnu saradnju, jačaju energetska bezbednost i podržavaju integraciju Kosova u tržište EU, doprinoseći širim ciljevima CFSP.

Zakonodavni okvir koji podržava ove reforme uključuje izmenu ključnih zakona o energetici kako bi bili u skladu sa Paketom čiste energije EU, olakšavajući primenu tehnologija obnovljivih izvora energije. Uvođenje konkurentskih procesa za utvrđivanje garantovanih otkupnih cena za obnovljivu energiju i razvoj transparentnih i konkurentnih procedura za primenu obnovljive energije će privući investicije i podstaći usvajanje čistih tehnologija.

DEO 2: OPIS OBLASTI POLITIKE I SRODNIH REFORMI

6. OBLAST POLITIKA 1: UPRAVLJANJE, REFORMA JAVNE UPRAVE I UPRAVLJANJE JAVNIM FINANSIJAMA

Reforme identifikovane za podršku EU

1.1. Reforma javne uprave

1.1.1. Jačanje administrativnih kapaciteta redovnom popunom upražnjenih radnih mesta u javnoj upravi i smanjenjem broja nepopunjenih i radnih mesta u statusu vršioca dužnosti, uz unapređenje vođenja ljudskih resursa i njihovog praćenja zasnovanog na dokazima

Izazovi

Kosovo je uspostavilo čvrst zakonodavni i strateški okvir u sektoru reforme javne uprave. Zakonska regulativa je revidirana i strateški okvir je dopunjen usvajanjem Nacionalne strategije za javnu upravu i Strategije upravljanja javnim finansijama, što je za posledicu imalo snažnu posvećenost Vlade ulaganju u kompetentnu, pouzdanu i efikasnu javnu upravu fokusiranu na potrebe građana. Međutim, u izveštaju EU Komisije za 2023. navedeno je da Kosovo ima određeni nivo pripreme i da nije ostvarilo napredak u pogledu reforme javne uprave tokom perioda izveštavanja. Prema izveštaju, ostvaren je određeni napredak u usklađivanju sektorskih zakona sa Zakonom o opštem upravnom postupku i digitalizaciji javnih usluga, dok je ukupan tempo reformi javne uprave ostao nedovoljan za postizanje opipljivih rezultata u izveštajnom periodu.

Institucije se poslednjih godina suočavaju sa velikim brojem slobodnih radnih mesta. Od novembra 2023. godine, javne ustanove su u cilju smanjenja upražnjenih radnih mesta otvorile više od 890 procedura za prijem državnih službenika. Međutim, funkcionisanje ULJR se suočava sa izazovima kao što su: (1) nedostatak usvajanja izveštaja o praćenju upravljanja ljudskim resursima radi obezbeđivanja dokaza o funkcionalnosti upravljanja ljudskim resursima, (2) nedostatak usvajanja plana zapošljavanja u cilju planiranja otvorenih radnih mesta u državnoj službi (3) poteškoća u organizovanju zapošljavanja zbog nedostatka profesionalizma kadrovskih službenika i nisku produktivnost. Proces unutrašnje organizacije resornih ministarstava, uključujući i složene strukture, se još uvek preispituje, a pozicije se i dalje prilagođavaju i usklađuju sa klasifikacijom poslova u civil službi.

Potrebno je dalje intenzivirati napore u oblasti odgovornosti u javnoj upravi, uprkos usvajanju zakonskog okvira o organizaciji i radu državne uprave i nezavisnih agencija. Samo 35% (2024) ministarstava i agencija u okviru državne uprave usvojilo je i primenilo propise o novoj unutrašnjoj organizaciji u skladu sa ZOFDUNA. Sa druge strane, trenutno samo 30% radnih mesta odgovara novoj sistematizaciji u civilnoj službi.

Cilj

Cilj ove komponente je jačanje efikasnosti javne uprave i podrška transparentnosti, odgovornosti, strukturnim reformama i dobrom upravljanju na svim nivoima. Ovo će se postići unapređenjem (1) praćenja i planiranja ljudskih resursa, (2) reorganizacijom resornih ministarstava preispitivanjem funkcija ministarstava i stvaranjem veza između funkcija resornih ministarstava, radnih mesta i klasifikacije civilne službe, i (3) obezbeđivanja popunjavanja upražnjenih radnih mesta sprovođenjem godišnjeg plana zapošljavanja i smanjenjem vršilaca dužnosti

Sveobuhvatni ciljevi su jačanje administrativnih kapaciteta i poboljšanje sistema zapošljavanja zasnovanog na zaslugama u civilnoj službi kako bi se osigurala visoko transparentna, kompetentna i funkcionalna civilna služba koja će doprineti poboljšanju efikasnosti javne uprave i omogućiti ponovno fokusiranje javne uprave prema potrebama građana.

Pored toga, Vlada Kosova radiće na izmenama i dopunama Zakona o platama u javnom sektoru, u skladu sa Odlukom Ustavnog suda. Isto će važiti i za druge zakone koji trenutno čekaju odluku Ustavnog suda.

Reforme predviđene ovom komponentom baviće se izazovima i preporukama Izveštaja o zemlji (2023), kako bi se poboljšalo funkcionisanje i odgovornost javne uprave.

Kvalitativni i kvantitativni koraci koje treba preduzeti u okviru ove reforme

- *Usvojiti godišnji izveštaj o praćenju upravljanja ljudskim resursima shodno novoj metodologiji i nastaviti sa redovnim godišnjim usvajanjem i objavljivanjem tih izveštaja; 95% svih ministarstava i agencija u državnoj upravi usvojilo je i primenjuje propise o novoj unutrašnjoj organizaciji u skladu sa LOFSAIA[vrednost za 2024. godinu: 35%]; Svako nadležno odeljenje Ministarstva unutrašnjih poslova i JLJR u resornim ministarstvima osnovani su i adekvatno popunjeni osobljem obučanim za ključne zadatke, uključujući ULJR, prema prilici. Decembar 2025. godine*
- *95% radnih mesta odgovara novoj sistematizaciji radnih mesta u državnoj službi, dok je 95% tih pozicija u potpunosti sistematizovano u skladu sa novom unutrašnjom organizacijom resornih ministarstava [osnova iz 2024. godine: 30%]. Jun 2026. godine*
- *80% planiranih upražnjenih pozicija u godišnjem planu prijema u institucije državne uprave uspešno je popunjeno redovnim organizovanjem centralizovanog prijema i smanjenjem pozicija sa vršiocima dužnosti za 20%. Decembar 2026. godine*

Opis sprovođenja

Kao direktni korisnik ove reforme biće javne državne institucije, dok će dugoročno reforma služiti potrebama građana, promovišući dobru administraciju i bolje pružanje usluga za preduzeća i građane. Zainteresovane strane uključene u izradu ove reforme su resorna ministarstva, Odeljenje za upravljanje javnim službenicima (OUJS) kao centralna struktura za upravljanje ljudskim resursima u javnoj upravi i Ministarstvo unutrašnjih poslova. Isti su odgovorni za sprovođenje reforme. Reformska agenda Kosova IRER je konsultovana sa zainteresovanim stranama koje potpadaju pod ovu reformu.

Reforma ima za cilj jačanje administrativnih kapaciteta redovnim popunjavanjem upražnjenih radnih mesta u javnoj upravi i smanjenjem broja slobodnih radnih mesta i pozicija vršioca dužnosti, uz poboljšanje upravljanja i praćenja ljudskih resursa zasnovanog na dokazima.

Prvi korak ima za cilj usvajanje godišnjeg izveštaja o praćenju upravljanja ljudskim resursima na osnovu nove metodologije i nastavak usvajanja i objavljivanja ovog izveštaja na godišnjem nivou. Kosovske vlasti će poslati metodologiju na komentare na pregled kvaliteta pre usvajanja. Kada se usaglasí metodologija, MUP će izraditi i objaviti godišnji izveštaj o ULJP svake godine. Predviđeno je da ovaj korak bude završen do decembra 2025. za izveštaj za 2024. godinu.

U cilju jačanja odgovornosti, transparentnosti i funkcionisanja državne uprave, predviđeno je da 95% ministarstava i agencija u okviru državne uprave usvoji i primeni propise o novoj unutrašnjoj organizaciji u skladu sa LOFDUNA (osnovno 35%). Tokom 2023. godine, četiri (4) ministarstva (Ministarstvo unutrašnjih poslova, Ministarstvo finansija, rada i transfera, Ministarstvo privrede i Ministarstvo pravde i šest (6) izvršnih agencija i jedna (1) regulatorna agencija usvojila su interne propise, sve od njih u skladu sa preporukama DMPO. U periodu januar – mart 2024. godine, tri (3) ministarstva (Ministarstvo prosvete, nauke, tehnologije i inovacija, Ministarstvo regionalnog razvoja i Ministarstvo životne sredine, prostornog planiranja i infrastrukture) pet (5) izvršnih agencija i jedna (1) regulatorna agencija je usvojila svoj pravilnik o unutrašnjoj organizaciji, a sve u skladu sa preporukama DMPO. Tri (3) druga ministarstva (Ministarstvo zdravlja, Ministarstvo za zajednice i povratak i Ministarstvo administracije lokalne samouprave), pet (5) izvršnih agencija i jedna (1) nezavisna agencija su dobili mišljenje o usaglašenosti sa LOFDUNA od strane DMPO i nalaze se u proces odobravanja. Cilj ove reforme je postizanje cilja od 95% ministarstava i agencija u okviru državne uprave koja će usvojiti i implementirati propise o novoj unutrašnjoj organizaciji u skladu sa ZOFDUNA. Predviđeno je da ovaj korak bude završen do decembra 2025.

Svako relevantno odeljenje Ministarstva unutrašnjih poslova i jedinice za upravljanje ljudskim resursima u resornim ministarstvima su uspostavljene i adekvatno popunjene i obučene za obavljanje ključnih zadataka, uključujući i upravljanje ljudskim resursima kao relevantno. Predviđeno je da ovaj korak bude završen do decembra 2025. Trenutno DMPO ima 22 službenika, dok je ostalo još 8 slobodnih pozicija. Neka od ovih pozicija biće popunjena od strane korisnika šeme mladih elemenata od avgusta 2024. godine, jer je jedan od specifičnih sektora u XIII i XIV krugu bio javna uprava i upravljanje ljudskim resursima. Ostale pozicije će biti popunjene otvorenim procedurama zapošljavanja. Isto će važiti i za jedinice za upravljanje ljudskim resursima u svim resornim ministarstvima. Pored toga, jedinice za upravljanje ljudskim resursima u svim resornim ministarstvima

proći će obuku o primeni Zakona o državnim funkcionerima, vrednovanju rada, sistematizaciji poslova i drugim temama iz oblasti upravljanja ljudskim resursima.

Zakon br. 08/L-196 o platama u javnom sektoru stupio je na snagu februara 2023. godine. Cilj zakona je stvaranje jedinstvenog sistema plata u javnom sektoru, koji obuhvata principe i pravila za određivanje plata u javnom sektoru, kao i stvaranje transparentnog i upravljivog sistema plata i bonusa gde je glavni element osnovna plata. U skladu sa Odlukom Ustavnog suda, Vlada će raditi na izmeni Zakona o platama u javnom sektoru. Reforma ima za cilj postizanje cilja od 95% radnih mesta koja će odgovarati novoj klasifikaciji radnih mesta u državnoj službi, a 95% je sistematizovano u potpunosti u skladu sa novom unutrašnjom organizacijom resornih ministarstava [osnovna vrednost 2024: 30%]. To znači da će nakon donošenja pravilnika o unutrašnjoj organizaciji sve institucije proći kroz proceduru restrukturiranja, što će za posledicu imati sistematizaciju svih službenika na nova radna mesta kako je to predviđeno uredbom. Predviđeno je da ovaj korak bude završen do juna 2026.

Još jedan izazov koji će se rešiti ovom reformom je smanjenje broja upražnjenih mesta u javnoj službi, popunjavanjem 80% otvorenih radnih mesta u okviru godišnjeg plana zapošljavanja u državnoj upravi i smanjenjem broja vršilaca dužnosti na 20%. Predviđeno je da ovaj korak bude završen do decembra 2026.

1.1.2. Uspostavljanje transparentnog sistema nagrađivanja i pojednostavljenu organizaciju resornih ministarstava i njima podređenih organa da bi se dobila odgovorna

Izazovi

Zakon br. 08/L-196 o platama u javnom sektoru stupio je na snagu februara 2023. godine. Cilj zakona je stvaranje jedinstvenog sistema plata u javnom sektoru, koji obuhvata principe i pravila za određivanje plata u javnom sektoru, kao i stvaranje transparentnog i upravljivog sistema plata i bonusa gde je glavni element osnovna plata. Pored zakona, Vlada je usvojila 13 podzakonskih akata u cilju poboljšanja sprovođenja zakona. Međutim, Izveštaj EK za 2023. godinu za Kosovo navodi da neki nivoi plata nisu zasnovani na temeljnoj proceni zahteva za posao zbog kašnjenja u završetku klasifikacije poslova i racionalizacije pozicija prema kategorijama poslova. Kao rezultat toga, bez pravih uslova za upravljanje ljudskim resursima, novi zakon, čak i ako se primeni, rizikuje da ne obezbedi transparentan sistem nagrađivanja. Što se tiče racionalizacije, uprkos napretku postignutom usvajanjem prvog i drugog talasa Zakona o racionalizaciji i uspostavljanju linija odgovornosti nezavisnih agencija, primena je i dalje spora. Vlada je usvojila i metodologiju za racionalizaciju agencija, koja treba da podrži odgovornost i nadzor organa podređenih izvršnoj vlasti. Sistem za upravljanje radom agencija nije uspostavljen zbog kašnjenja u završetku organizacionog uređenja resornih ministarstava. Na osnovu Izveštaja EK za 2023. godinu, ne postoje jasne linije upravljačke odgovornosti niti jasno delegiranje ovlašćenja između ministarstava i podređenih tela. Kao rezultat toga, postoji mnogo izvršnih agencija koje su podređene Skupštini ili resornim ministarstvima, ali nemaju jasne procedure izveštavanja.

Ciljevi

Cilj ove reforme je (I) poboljšanje sistema nagrađivanja stvaranjem transparentnog sistema plata koji zadržava, privlači i motiviše profesionalce u javnoj službi. Ciljevi koje treba postići uključuju povezivanje ISULJR-a sa informacionim sistemom finansijskog upravljanja Kosova, objavljivanje podataka o platama i usklađivanje platnih tabli sa klasifikacijama poslova.

Sveobuhvatni rezultati postignuti kroz ovaj cilj omogućiće pravilno funkcionisanje sistema plata koji zadržava, privlači i motiviše kadrove, kao i doprinosi efikasnoj i profesionalnoj javnoj službi usmerenoj ka potrebama građana.

Takođe, (II) uspostavljanje racionalizovane organizacije resornih ministarstava i podređenih organa omogućiće veću odgovornost javnih institucija prema građanima kao prethodnik dobre uprave usmerene prema građanima. Javne institucije će građanima omogućiti pun pristup javnim dokumentima, a javnosti će objavljivati i relevantne informacije o mandatu, funkcijama, budžetu, rashodima, planovima i godišnjim izveštajima o radu.

Kvalitativni i kvantitativni koraci koje treba preduzeti u okviru ove reforme

Racionalizacija u cilju odgovorne administracije

- Sva resorna ministarstva i njima podređene agencije deluju efikasno na osnovu nove metodologije upravljanje učinkom. Decembar 2026. godine
- Shodno Nacionalnoj razvojnoj strategiji, svi sektori politike preispituju se u skladu sa LOFSAIA i metodologijom racionalizacije, što vodi do postupaka organizacione racionalizacije specifičnih za svaki sektor (tj. akcionog plana (planova)). Definisani akcioni planovi za racionalizaciju i sa njima povezani propisi i operativni koraci sprovode se u potpunosti i sveobuhvatno. Decembar 2027. godine

Nagrađivanje

- 70% automatizacije u isplati zarada za državnu službu, kroz povezivanje ISULJR sa Informacionim sistemom za upravljanje kosovskim finansijama [osnova iz 2024. godine: 0%]. Decembar 2025. godine
- Shodno novom pravilniku o sistematizaciji, podaci o zaradama u javnoj službi objavljuju se jednom godišnje, lako su dostupni i razvrstani su prema kategorijama, klasama i pozicijama. Jun 2026. godine
- Svi platni razredi usklađeni su sa analizom radnih mesta i kvalifikacijama, i odgovaraju opisu poslova i sistematizaciji radnog mesta za preklasifikovane pozicije u državnoj službi shodno novoj internoj organizaciji resornih ministarstava. Jun 2027. godine

Opis sprovođenja

Resorne institucije i javne službe imaju koristi od transparentnog sistema nagrađivanja koji će doprineti povećanju ukupnog učinka državne uprave, ali istovremeno i pravu građana na dobru administraciju i efikasno pružanje usluga. Zainteresovane strane uključene u izradu ove reforme su resorna ministarstva, Odeljenje za upravljanje javnim službenicima (OUJS) kao centralna struktura za upravljanje ljudskim resursima u javnoj upravi i Ministarstvo unutrašnjih poslova. Dok će praćenje i evaluacija sprovođenja reforme sistema naknada biti jedna od mera koje će kontinuirano preduzimati nadležne institucije kao što su Ministarstvo unutrašnjih poslova i Ministarstvo finansija, rada i transfera. Reformska agenda Kosova IRER je konsultovana sa zainteresovanim stranama koje potpadaju pod ovu reformu.

Ova reforma se sastoji od dva glavna koraka: poboljšanje naknada, – ali i modernizacija/racionalizacija podređenih agencija u javnoj upravi što će doprineti unapređenju ukupnog učinka državne uprave, podržano korišćenjem okvira za upravljanje učinkom, fokusiranog na ishodi politike. Uspostavljanje i povezivanje sektorskih i institucionalnih ciljeva sa nacionalnim razvojnim ciljevima će takođe povećati institucionalnu odgovornost za njihov učinak i rezultate.

Prvi korak se odnosi na racionalizaciju za odgovornu upravu, sva resorna ministarstva i podređene agencije će efikasno funkcionisati na osnovu nove metodologije upravljanja učinkom. Predviđeno je da ovaj korak bude završen do decembra 2026.

Shodno Nacionalnoj razvojnoj strategiji, svi sektori politike se revidiraju u skladu sa LOFDUNA-om i metodologijom racionalizacije, što dovodi do aktivnosti organizacione racionalizacije specifičnih za sektor (tj. akcioni plan(ovi)). Definisani akcioni planovi za racionalizaciju i sa njima povezani propisi i operativni koraci sprovode se u potpunosti i sveobuhvatno.

Efikasno upravljanje će se postići pravilnim planiranjem i koordinacijom politika orijentisanih na rezultate u cilju obezbeđivanja efikasnijeg upravljanja kroz bolje planiranje, praćenje i nadzor nad radom državne uprave. Ukupan učinak državne uprave biće promovisan i podržan onim što je važno za upravljanje učinkom fokusirano na rezultate politike.

(1) Metodološki aspekt koji se prati u ovom procesu je kombinacija sektorskog pristupa (izbor i konsolidacija) praćenog kroz metodologiju za pripremu predloga za osnivanje, spajanje i ukidanje agencija i sastanaka sa ministrima iz različitih sektora. Održano je ukupno šest (6) informativnih sastanaka sa političkim predstavnicima-ministrima, a odabrana su tri (3) sektora. Održani su sastanci sa predstavnicima delatnosti, preduzetništva i trgovine; sektor privrede, kulture, pravosuđa; unutrašnji poslovi; finansije, rad i transferi. Program/akcioni plan uključuje i odnosi se na prva tri (3) sektora odabrana i dogovorena da će se njima baviti u ovoj fazi.

Pored sektorskih sastanaka i internih sastanaka, sprovedeno je i skeniranje situacije kroz prikupljanje podataka na osnovu četiri oblasti/stuba: **a)** Institucionalna organizacija unutar sektora (trenutno stanje); **b)** Planovi sektorskih ministarstava za budućnost; **c)** Relevantne pravne tekovine EU u ovoj oblasti; i **d)** Praksa zemalja EU u pogledu institucionalnog organizovanja u ovoj oblasti.

Što se tiče aspekta konsolidacije unutar sektora, model koji se sledi je smanjenje broja agencija kroz četiri (4) principa kako sledi: 1) spajanje/konsolidacija agencija; 2) vraćanje agencijskih funkcija ministarstvima; 3) odustajanje od obavljanja određenih funkcija koje dovode do spajanja agencija; ili 4) delegiranje ovih funkcija drugim organima putem redovnih linija izveštavanja.

Pristup je usledio kroz kombinovane sastanke sa predstavnicima na političkom nivou i stručnim civilnim osobljem (održano preko 20 sastanaka), sa 6 ministarstava i odabrana 3 sektora. Trajanje programa/akcionog plana je dve (2) godine.

(2) Izričito, sav rad i fokus orijentisan u ovom Programu/Akcionom planu identifikovali su 3 odabrana sektora, 37 javnih agencija ili javnih tela, i konsolidovali i racionalizovali kroz Program/Akcioni plan.

(3) Na osnovu Metodologije za pripremu predloga za osnivanje, spajanje i ukidanje agencija, kao i analizu postojećeg stanja, pozadina rada i pitanja, pripremljeni su i definisani koraci u pripremi predloga za racionalizaciju postojećih agencije. Ovi koraci se mogu koristiti i u slučajevima evaluacije predloga ministarstava za osnivanje novih agencija, u zavisnosti od procene situacije i potreba.

Izradom i davanjem saglasnosti na metodologiju za pripremu predloga za osnivanje, spajanje i gašenje agencija, razjašnjen je put do procesa uređenja državne uprave, sa posebnim akcentom na proces racionalizacije agencija. Ovaj dokument služi kao vladina metodologija za racionalizaciju postojećih agencija, uključujući i njihovo spajanje, podelu i eventualno osnivanje u okviru LOFDUNA-e.

Uz odobrenje metodologije, Uredba br. 12/2023 o sistemu upravljanja učinkom za agencije državne uprave kao i Vodič za sistem upravljanja učinkom za agencije.

Ovaj proces je, kako po sadržaju tako i po dejstvu, usko povezan sa drugim okvirnim zakonima o reformi javne uprave, kao što su Zakon o uređenju državne uprave i samostalnih agencija, Zakon o statusu javnih funkcionera i Zakon o platama u javnom sektoru.

Rad i fokus na ovom procesu usklađeni su sa ciljevima i vizijom vlade. Povećanje efikasnosti u sprovođenju vladinih ciljeva od vrha do dna, od Vlade do ministarstava, odeljenja i agencija, ima za cilj da obezbedi kaskadu vladinih ciljeva od visokog nivoa do agencije. S tim u vezi, nekoliko zvaničnih dokumenata ističe potrebu za racionalizacijom agencija, a ciljevi ovog procesa su predstavljeni na sledeći način:

- Nacionalna strategija razvoja 2030 i Nacionalni razvojni plan;
- Strategija reforme javne uprave (PARS 2022-2027), i Akcioni plan 2022-2024;
- Vladin program/plan rada;
- Nacionalni program za sprovođenje SSP-a (NPISAA) podeljen na Nacionalni plan za evropske integracije (NPEI);
- Evropska reformaska agenda II (ERA);
- Finansijski sporazum o podršci budžetskom sektoru (PBS) Finansijski sporazum o podršci budžetskom sektoru (PBS) između Vlade i Evropske komisije kroz koji se EK obavezuje da će finansijski podržati reformu javne uprave.

Odras ovog Programa/Akcionog plana kroz ključne strateške dokumente u zemlji urađen je na način da je za svaku prioritetnu oblast postavljen opšti srednjoročni cilj koji definiše glavni pravac reformi. U tom smislu, opšti ciljevi PARS-a su takođe strateški ciljevi navedeni u okviru stuba dobrog upravljanja Nacionalnog razvojnog plana (NRP) 2030. i služe implementaciji NRP-a. Svaki opšti cilj je sabran u posebne grupe ciljeva u istoj prioritetnoj oblasti. Opšti i specifični ciljevi PARS-a i njihove veze sa strateškim ciljevima NRP-a ilustrovani su u nastavku. Osnova(e) je 9% (2024), dok su izvor(i) verifikacije Strategija reforme javne uprave – PARS 2022-2027 i Akcioni plan 2022-2024.

Opšti cilj: Povećanje nivoa odgovornosti i transparentnosti u javnoj upravi

Specifični cilj 1: Unapređenje organizacije državne uprave sa jasnim linijama odgovornosti unutar i između institucija. Predviđeno je da ovaj korak bude završen do decembra 2027.

U cilju poboljšanja sistema nagrađivanja u javnoj službi stvaranjem transparentnog i pravičnog sistema plata koji zadržava, privlači i motiviše profesionalce u javnoj službi, koraci predviđeni pod Naknade imaju za cilj da se postigne cilj od 70% automatizacije plaćanja plate za državnu službu povezivanjem

ISULJR sa informacionim sistemom finansijskog upravljanja Kosova. Trenutno takva veza ne postoji [osnovna vrednost 2024: 0%] i predviđeno je da ovaj korak bude završen do decembra 2025. Ovaj korak će se postići tehničkim unapređenjem ISULJR-a i ISUKF-a.

Kako bi se povećala transparentnost i pružilo više informacija o platama u javnom sektoru, podaci o platama u javnoj službi shodno novoj uredbi o sistematizaciji će se objavljivati godišnje, lako su dostupni i raščlanjeni su prema kategorijama, klasama i radnim mestima. Predviđeno je da ovaj korak bude završen do juna 2026.

Klasifikacija radnih mesta je preduslov za efikasno sprovođenje sistema plata, stoga će sve platne tabele biti usklađene sa analizom poslova, kvalifikacijama i odgovarati opisu poslova i sistematizaciji za preklasifikovana radna mesta u državnoj službi prema novoj unutrašnjoj organizaciji resornih ministarstava i postupku klasifikacije predviđenom Uredbom (VK) br. 06/2024 o sistematizaciji poslova u državnoj službi. Predviđeno je da ovaj korak bude završen do juna 2027.

1.2. Upravljanje javnim finansijama

1.2.1. Upotpuniti pravni i institucionalni okvir za sistem javnih nabavki

1.2.2. Reforma upravljanja javnim investicijama, koja obuhvata regulatorni okvir za javne investicije, administrativno uređenje i jedinstven metodološki pristup kako bi se osigurala usklađenost sa najboljim međunarodnim standardima i omogućila transparentnija i efikasnija Sprovođenje kapitalnih projekata

Izazovi

Republika Kosovo ima dobro uspostavljen sistem upravljanja javnim finansijama u skladu sa međunarodnim standardima i najboljom praksom. Opredeljivanjem resursa se adekvatno upravlja, kontroliše i nadgleda na osnovu zakonskih odredbi i procedura na snazi. Srednjoročni fiskalni okvir i okvir rashoda podržan makroekonomskim i fiskalnim projekcijama podržava sprovođenje politika zasnovanih na predvidivoj i stabilnoj fiskalnoj strategiji. Sistem budžetske klasifikacije je u skladu sa međunarodnim GFS/COFOG standardima. Preduzete su dovoljne mere za transparentnost, a relevantna budžetska dokumentacija se deli sa javnošću. Finansijsko upravljanje i izveštavanje je podržano elektronskim sistemima za upravljanje podacima sa odgovarajućim nivoima kontrole. Rad Trezora je podržan od strane Sistema upravljanja finansijskim informacijama Kosova (ISUKF), dok su operacije javnih investicija smeštene u sistemu PJI (Program javnih investicija).

Nedavna budžetska podrška EU za upravljanje javnim finansijama doprinela je daljoj konsolidaciji javnih finansija. Strategija upravljanja javnim finansijama 2022-2026 vodi reforme upravljanja javnim finansijama. Opšti cilj je da se doprinese zdravom fiskalnom upravljanju i poboljšanom pružanju usluga kroz poboljšanu fiskalnu disciplinu i strateško opredeljivanje resursa. U dokumentu su navedeni strateški prioriteti koji se odnose na planiranje budžeta, izvršenje budžeta, internu i eksternu kontrolu, kao i nabavke.

Strategija upravljanja javnim finansijama (SUJFS) 2022-2026 je glavni politički dokument Vlade Kosova koji se bavi reformom javne uprave i posebno sistemom upravljanja javnim finansijama na Kosovu. Glavni cilj SUJF-a je dalji razvoj dobrog finansijskog upravljanja i poboljšanje pružanja usluga kroz poboljšanu fiskalnu disciplinu i strateško opredeljivanje resursa. SUJF je identifikovao četiri glavne oblasti za dalje poboljšanje kojima se treba baviti kroz četiri (4) strateška cilja:

- Obezbeđivanje održive fiskalne discipline (Jačanje makro fiskalnih projekcija usklađivanjem sa procenama fiskalnog rizika, jačanje naplate prihoda i merenje poreza, težnja za zdravim poreskim rashodima);
- Poboljšanje dalje efikasnosti opredeljivanja (Jačanje veze između strateškog planiranja i budžetiranja i jačanje višegodišnjeg evidentiranja ugovornih obaveza);
- Dalje unapređenje operativne efikasnosti (Unapređenje efikasnosti i delotvornosti procesa javnih nabavki, jačanje interne kontrole, dalja konsolidacija nezavisne funkcije eksterne revizije u skladu sa INTOSAI okvirom što rezultira visokokvalitetnim revizijama, proširenje i profesionalizacija interne revizije); i
- Ljudski kapital i IKT infrastruktura ojačani za podršku digitalnom i transparentnom sistemu upravljanja javnim finansijama na Kosovu.

Izveštaj o proceni učinka javne potrošnje i finansijskoj odgovornosti (PEFA) za 2022. ističe brojne oblasti za poboljšanje, uključujući i bolju primenu preporuka revizije, potpunu usklađenost statistike vladinih finansija sa standardima GFS 2014 a napredak ka razvoju punopravnog SOR-a deluje spor. Potreban je dalji rad na sistemima interne kontrole prema proceni.

Javne nabavke u Republici Kosovo uređene su Zakonom br. 04/L-042 i relevantnim podzakonskim aktom koji se sastoji od značajnog broja podzakonskih akata, uključujući i zajednički dokument koji se zove "Pravila i operativne smernice za javne nabavke".

Zakon sadrži glavne principe dobrog upravljanja u skladu sa pravnom tekovinom EU, uključujući i princip transparentnosti, odgovornosti, nediskriminacije, isplativosti i efikasnosti, itd. Takođe odražava principe javnih nabavki kao što su vrednost za novac, besplatno konkurencija, transparentnost, jednak tretman, međusobno priznavanje i princip proporcionalnosti. Pravni okvir je delimično usklađen sa pravnim tekovinama EU. Postojeći institucionalni okvir sastoji se od regulatornog tela – Regulatorno telo za javne nabavke, nezavisnog pravnog tela – Tela za razmatranje nabavki i centralizovane jedinice u Ministarstvu finansija, rada i transfera. U svim budžetskim organizacijama postoje jedinice za nabavku. Sveobuhvatna elektronska platforma za nabavke je u upotrebi od 2016. godine gde se objavljuju sve mogućnosti za ponude i dodele ugovora. Obim javnih nabavki varira iz godine u godinu u zavisnosti od dinamike javnih investicija. U 2022. to je iznosilo 6,5% BDP-a.

Bez obzira na to, sistem nabavki se suočava sa izazovima kao što su neadekvatno planiranje i prekomerna upotreba kriterijuma najniže cene, potreba za daljim usklađivanjem sa pravnim tekovinama EU i nedostatak adekvatne kontrole nad višegodišnjim obavezama, stoga je potrebno ažuriranje pravnog okvira.

Zakon br. 04/L-045 o javno-privatnom partnerstvu (u daljem tekstu JPP) pruža okvir za transparentno i konkurentno dodeljivanje JPP i koncesionih ugovora. Revizija i dalje usklađivanje sa pravnom tekovinom EU će pozitivno doprineti praktičnoj primeni zakona o JPP i ojačati veze sa opštim okvirom budžeta i nabavki.

Prema Izveštaju Evropske komisije za 2023. godinu, Kosovo treba da unapredi svoje planiranje i trošenje kapitalnih rashoda poboljšanjem izvršenja višegodišnjih javnih investicija kroz transparentnu procenu troškova i koristi kao osnovu za odluke o ulaganjima. Program javnih investicija (PIP) ne nudi evidentiranje višegodišnjih obaveza. Interoperabilnost između Informacionog sistema finansijskog upravljanja Kosova i e-nabavke nije uspostavljena.

Infrastruktura je odigrala važnu ulogu u nastanku Kosova, njegovih institucija i privrede. Posleratni period doneo je potrebu za novom i obnovljenom infrastrukturom i zahtevao je brzu izgradnju javnih institucija koje bi mogle da podrže tu javnu investiciju. Nakon nezavisnosti 2009. godine, nivoi investicija u infrastrukturu nisu bili dovoljni da održe procenjene nivoe kapitala u odnosu na veličinu privrede, koji su i dalje niski prema regionalnim standardima.

U okviru PIM-a, neuspeh da se preduzmu čvrste i dosledne studije izvodljivosti pre pokretanja projekta je ključna slabost, koja dovodi do kašnjenja i problema u izvršenju projekta. Neke studije izvodljivosti su preduzete da bi se ispunili uslovi razvojnih partnera, ali nedostaje proces koji zahteva da se oni rade dosledno i da ih pregledaju nacionalni stručnjaci, i koji generiše vlasništvo nad detaljnim dizajnom projekata. Takođe, redovno praćenje napretka projekta je nedosledno i ne primenjuje se u celosti što dovodi do kašnjenja u blagovremenom identifikovanju problema i merama za rešavanje problema. Kao rezultat toga, nije neuobičajeno da tehnički aspekti projekata koji se sprovode budu neadekvatno shvaćeni i verifikovani u vladi pre nego što se krene u sprovođenje projekta. Neophodan je čvrst nadzor da bi se ostvarila namera koja stoji iza kriterijuma za odabir projekata uvedenih 2019. godine kako bi se osiguralo da su projekti spremni za odluke o finansiranju kada budu zvanično budžetirani i odobreni. Neuspeh da se to uradi dovodi do neefikasnosti u realizaciji i sprovođenju projekata, što komplikuje upravljanje budžetom i odlaže isporuku potrebne infrastrukture.

Ciljevi

U skladu sa ciljevima Strategije za upravljanje javnim finansijama, cilj ove reforme je unapređenje efikasnosti i delotvornosti javnih nabavki, javno-privatnih partnerstava, stepena izvršenja kapitalne

potrošnje daljim usklađivanjem metodološkog pristupa kako bi se obezbedila usklađenost sa najboljim međunarodnim standardima i ojačale višegodišnje evidencije ugovornih obaveza kapitalnih projekata. Revizija pravnog okvira je neophodna da bi se rešili neki od identifikovanih izazova. Dalje usklađivanje sa pravnom tekovinom EU, posebno sa klasičnom direktivom, direktivom o komunalnim uslugama i direktivom o koncesijama doprineće jačanju sistema e-nabavki, poboljšanju procedura dodele za velike projekte kroz povećanu upotrebu kriterijuma cena-kvalitet i rešavanje nepotrebnih kašnjenja u procedure pregleda.

1.2.1. Upotpuniti pravni i institucionalni okvir za sistem javnih nabavki

Kvalitativni i kvantitativni koraci koje treba preduzeti u okviru ove reforme

- *Usvajanje u Skupštini novih primarnih zakona o javnim nabavkama i javno-privatnom partnerstvu, usklađenih sa najnovijim pravnim propisima i standardima EU. Decembar 2025. godine*
- *Organizacija i sastav Tela za zaštitu prava u javnim nabavkama potpuno su usklađeni sa novim ZJN; Svi postupci nabavke sprovedeni preko unapredene platforme za e-nabavke posle novog Zakona o JN [jun 2026]*
- *Godišnja revizija učinka rada u nabavkama u resornim ministarstvima, kako bi se otkrile i sprečile korupcija i neregularnosti. Jun 2027. godine*
- *10% velikih ugovora o javnim nabavkama dodeljuje se primenom najboljeg odnosa cene i kvaliteta kao kriterijuma za dodelu ugovora. Decembar 2027. godine*

1.2.2. Reforma upravljanja javnim investicijama, koja obuhvata regulatorni okvir za javne investicije, administrativno uređenje i jedinstven metodološki pristup kako bi se osigurala usklađenost sa najboljim međunarodnim standardima i omogućila transparentnija i efikasnija Sprovođenje kapitalnih projekata

Kvalitativni i kvantitativni koraci koje treba preduzeti u okviru ove reforme

- *Sistem e-nabavke i Informacioni sistem za upravljanje kosovskim finansijama (ISUKF) potpuno su interoperabilni. Obezbeđeni su zapisi višegodišnjih ugovornih obaveza. Jun 2025. godine*
- *Najmanje 75% procena krupnih projekata preispituje Centralna funkcija za pregled projekata, osnovana pri Ministarstvu finansija, rada i transfera (MFRT) da ispituje primenu metodologija i smernica resornih ministarstava - bilo osnivanjem novog odseka ili zaduživanjem postojećeg osoblja za taj zadatak, za krupne projekte od svih izvora finansiranja Jun 2027. godine*
- *Smernice i metodologije za ocenu projekta i njihovu selekciju, koje su u skladu sa najboljim međunarodnim standardima, sistematski se primenjuju na sve kapitalne projekte svih budžetskih organizacija. Pokazatelj: povećana stopa realizacije kapitalne potrošnje za najmanje 80%. Decembar 2027. godine*

Opis sprovođenja

Reforme u okviru ove komponente imaju za cilj jačanje sistema javnih nabavki i upravljanja javnim investicijama. U oblasti nabavki i javno-privatnog partnerstva, reforma se sastoji od mera za konsolidaciju pravnog i institucionalnog okvira. Vlada će izraditi nove primarne zakone o javnim nabavkama i javno-privatnom partnerstvu u skladu sa svojim pravnim normama i najboljom praksom za usklađivanje sa pravnom tekovinom EU. Konsultacije će se odvijati tokom javnih konsultacija, nakon što se odredbe pravne tekovine usaglase, korišćenjem tabela usaglašenosti. Oba zakona su u nacrtu u okviru Pravnog odeljenja Ministarstva finansija. Rad i transferi za konačnu pravnu reviziju. Oba zakona će uskoro biti upućena na interne konsultacije i javne konsultacije.

Ovo ima za cilj da obezbedi pravilno prenošenje konkretnih akata i normi EU u zakon u okviru Reformske agende u okviru IRER. Shodno tome, organizacija i sastav Tela za razmatranje javnih nabavki biće usklađeni sa novim zakonskim odredbama o javnim nabavkama. Ovo podrazumeva kako reviziju uredbe o organizacionoj strukturi TRN-a, tako i eventualne promene u sastavu koje će morati da se urade putem konkursa i glasanja novih članova i/ili predsednika Odbora TRN-a.

Nakon usvajanja novog zakona o javnim nabavkama, svi postupci javnih nabavki će se odvijati putem nadograđene platforme za e-nabavke. Paralelno sa izradom zakona o JP, RKJN je takođe radila na razvoju odgovarajućih smernica za sprovođenje i uputstava o korišćenju ekonomski najpovoljnijeg tenderskog kriterijuma (ENPT). Ovo će biti od suštinskog značaja za povećanje upotrebe najboljeg odnosa cene i kvaliteta (kriterijum ENPT) na najmanje 10% velikih ugovora o nabavkama. U periodu 2018-2022 procenat tendera koji su koristili kriterijum ENPT iznosio je u proseku 1,736% svih nabavljenih tendera sa povećanjem na 3,5% u 2022. godini [osnovna godina za cilj 2027]. Sledeće će

se smatrati ugovorom velike vrednosti³: 1. ugovor o snabdevanju ili ugovor o uslugama čija je procenjena vrednost jednaka ili veća od, ili se razumno može očekivati da bude jednaka ili veća od sto dvadeset pet hiljada (125.000) evra; ili 2. Ugovori o radovima čija je procenjena vrednost jednaka ili veća ili se može razumno očekivati da bude jednaka ili veća od petsto hiljada (500.000) evra.

Kada je ugovorni organ precizirao da će se javni ugovor dodeliti ekonomskom operateru koji podnese ekonomski najpovoljniju ponudu (kriterijum MESA za najbolji odnos kvaliteta), takav ugovorni organ će u najavi o ugovoru i tenderskom dosijeu navesti kriterijume za određivanje pobjedničkog tendera i težine koja je dodeljena svakom kriterijumu. U skladu sa članom 27 Uredbe br. 001/2022 o javnim nabavkama, kada se primenjuje kriterijum ENPT, ugovor mora biti dodeljen tenderu koji najbolje ispunjava relevantne kriterijume koji se moraju izmeriti prema njihovoj relativnoj važnosti. Pored cene, naručilac može da uključi i druge kriterijume relevantne za predmet ugovora, kao što su:

- a. Karakteristike kvaliteta
- b. Troškovi rada, održavanja i drugi životni troškovi
- c. Funkcionalne, tehničke, ekološke, estetske ili slične karakteristike
- d. Servis nakon prodaje i tehnička pomoć.

Da bi se obezbedila odgovarajuća odgovornost, sprečila korupcija i nepravilnosti u korišćenju javnih sredstava, aktivnosti nabavki u oblastima visokog rizika pojedinih resornih ministarstava biće revidirane godišnje revizijom učinka. Te oblasti visokog rizika će se periodično definisati metodologijom standardnog uzorkovanja revizije Nacionalne kancelarije za reviziju u skladu sa zakonskim odredbama i međunarodnim standardima i jasno saopštene nakon svake takve revizije. Rizične oblasti za procedure nabavke su dinamične prirode i mogu biti podložne promenama. Nacionalna kancelarija za reviziju smatra da definisanje oblasti visokog rizika unapred predstavlja rizik za ovaj proces u celini.

Reforma upravljanja javnim ulaganjima ima za cilj postizanje efikasnije i transparentnije realizacije kapitalnih projekata. Ovo obuhvata promene u regulatornom okviru o javnim investicijama i administrativnim aspektima kako bi se stvorio jedinstven metodološki pristup u skladu sa međunarodnim standardima.

Prvi korak se sastoji od uspostavljanja interoperabilnosti između sistema e-nabavke i Informacionog sistema finansijskog upravljanja Kosova (ISUKF). Potpuna interoperabilnost podrazumeva povezivanje procesa budžetiranja, angažovanja, nabavke i potrošnje gde autoritet za ugovaranje ne može da oglašava tender u platformi e-nabavke ako budžet za vreme trajanja tendera nije dostupan u ISUKF-u. Zauzvrat, taj opredeljeni budžet ne može se koristiti za druge aktivnosti. Ovo će omogućiti vlastima da evidentiraju višegodišnje ugovorne obaveze i prate dinamiku njihove realizacije, i omogućava bolje planiranje budžeta za naredne godine. Na ovaj način, vlasti imaju bolji pregled napredovanja u realizaciji projekta i mogu intervenisati na vreme kada se primete kašnjenja i/ili problemi.

Drugo, najmanje 75% procena velikih projekata pregleda centralna funkcija za reviziju projekata uspostavljena u Ministarstvu finansija, rada i transfera (MFRT) radi pregleda primene metodologija i smernica resornih ministarstava. Uspešna primena ovog koraka zahteva obezbeđivanje odgovarajućih ljudskih resursa u nadležnom centralnom ministarstvu ili osnivanje novog odeljenja ili dodeljivanje zadataka postojećeg osoblja za velike projekte koji pokrivaju sve izvore finansiranja. Shodno tome, razvijene metodologije ocenjivanja i selekcije će se primenjivati sistematski, odnosno primenjivaće se na sve budžetske organizacije i sve kapitalne projekte kroz usvajanje podzakonskog akta (administrativnog uputstva), sa ciljem povećanja njihove stope izvršenja za najmanje 80% u krajem 2027.

Građani i državni budžet su direktni korisnici ove reforme. Poslovni sektor, naručioci i šira privreda takođe imaju direktnu ili indirektnu korist od efikasnijeg korišćenja javnih sredstava koja se troše kroz sistem javnih nabavki. Efikasna realizacija će zahtevati angažovanje širokog spektra aktera sa centralnih i lokalnih vlasti, jedinica za nabavku, ekonomskih operatera i drugih zainteresovanih strana. Dok teret

³ Član 19 Zakona o javnim nabavkama

revizije zakonodavstva pada na javne institucije, poslovna zajednica i drugi nevladini akteri moraju imati važnu ulogu u sprovođenju mera nakon usvajanja planiranog zakonodavstva.

7. OBLAST POLITIKA 2: ZELENA I DIGITALNA TRANZICIJA

2.1. Digitalizacija javnih usluga i infrastrukture

2.1.1. Pružanje digitalnih javnih usluga prilagođeno korisniku kroz smanjenje administrativnog opterećenja i poboljšani kvalitet i povećan broj usluga dostupnih na mreži

Izazovi

Poslednjih godina Kosovo je napravilo ozbiljne korake ka pojednostavljenju i digitalizaciji usluga javne uprave. Usluge poreskih prijava su u potpunosti digitalizovane, a usluge registracije preduzeća su u velikoj meri digitalizovane. Godine 2021. je pokrenut portal e-Kosovo i preko ovog portala se danas nudi više od 155 onlajn usluga.

Princip „samo jednom“ usvojen je kao jedan od ključnih principa u Zakonu o opštem upravnom postupku, a platforma interoperabilnosti Kosova zasnovana na Vladinom portalu (GG) pokrenutom 2018. godine stvorila je ključni tehnološki pokretač za ovaj princip. Danas je na GG povezana 31 institucija centralne vlade i 19 institucija lokalne samouprave, a preko njega 48 vladinih sistema i 52 e-Kioska razmenjuju podatke. Broj transakcija koje su obrađene preko GG u 2023. godini iznosio je preko 16 miliona, što je povećanje od 26% u odnosu na prethodnu godinu.

Proces prevencije i smanjenja administrativnog opterećenja takođe je dao značajne rezultate. U poslednje tri godine pojednostavljene su 152 usluge na centralnom i lokalnom nivou, a 64 druge usluge su eliminisane na lokalnom nivou, u tri opštine. Prema merenjima izvršenim kroz Standardni model troškova, u tom procesu je uštedeno više od 2 miliona evra.

Međutim, ostaju veliki izazovi. Javne institucije se bore da efikasno iskoriste oskudne resurse, privuku kvalifikovane stručnjake u civilnu službu i sarađuju sa privatnim sektorom za iskorišćavanje svih mogućnosti koje su dostupne u privredi Kosova. Mnogi od realizovanih usluga ne uzimaju u obzir korisničku perspektivu, a onlajn usluge su i dalje razbacane po nekoliko vladinih portala.

Uzimajući u obzir trenutni katalog od 700 javnih usluga za građane i biznise, trenutno se samo 14% tih usluga pruža onlajn preko e-Kosova. Princip „samo jednom“ još uvek nije u potpunosti sproveden u praksi jer specifični zakoni i dalje zahtevaju ponovno podnošenje informacija od građana. Pored toga, mnogi državni sistemi i registri još uvek nisu povezani sa platformom za interoperabilnost. Sistemi Poreske uprave nisu povezani sa poslovnim registrom i drugim registrima preko platforme interoperabilnosti, a matična knjiga nije povezana sa adresnim registrom.

Sprovođenje fiskalnih registara zasnovanih na hardveru donekle je pomogla u smanjenju izbegavanja plaćanja fiskalnih obaveza, međutim, takođe je stvorila finansijski teret za preduzeća koja su morala da snose značajne troškove postavljanja i održavanja.

Ciljevi

Nedavno usvojena strategija e-Uprave 2023-2027 uvodi suštinske reforme u digitalnom upravljanju na Kosovu. Strategija naglašava potrebu za kohezivnijim pristupom, fokusirajući se na koordinaciju e-Vlade, sajber bezbednost, privlačenje i zadržavanje talenata i razvoj digitalnih veština. Ona promoviše arhitekturu preduzeća „cele vlade“, digitalne usluge usmerene na korisnike i inkluzivne, i robusne tehnološke elemente kao što su interoperabilnost, eID i centralizovani portal usluga. Da bi ostala relevantna, strategija podstiče inovacije, otvoren način razmišljanja i saradnju sa akterima na nacionalnom i međunarodnom nivou, sa ciljem da Kosovo postane digitalno moderna zemlja sa digitalizovanom i efikasnom javnom upravom do 2030. godine.

Sa druge strane, Program smanjenja administrativnog opterećenja i prevencije 2022-2027, koji takođe obuhvata pojednostavljene i digitalizovane usluge usmerene na korisnike, doneo je novi pristup ABR- u koji podrazumeva centralizovano planiranje i koordinaciju i paralelno decentralizovanu realizaciju, pojednostavljenje i digitalizaciju (npr. digitalizacija motiviše pojednostavljenje), blisku saradnju sa organizacijama civilnog društva i poslovnim komorama i podizanje svesti unutar javne uprave.

Kvalitativni i kvantitativni koraci koje treba preduzeti u okviru ove reforme

- 100% novih zakona koji nameću administrativni teret preispituju se u smislu sprečavanja administrativnog opterećenja shodno metodologiji smanjenja administrativnog tereta. Jun 2025. godine
- Ukidanje fiskalnih kasa i njihova zamena potpuno funkcionalnom softverskom platformom. Jun 2026. godine
- Jačanje povezanosti matičnih knjiga i drugih vladinih registara (Agencija za poslovne registre (KAPR), Poreska uprava Kosova, Adresni sistem (ARIS). Decembar 2026. godine
- Uprava je standardizovala i digitalizovala 10 javnih registara radi poboljšanja načela „uraditi samo jednom“. Jun 2027. godine
- 50% javnih usluga građanima i kompanijama pruža se preko onlajn portala e- Kosovo. Decembar 2027. godine

Opis sprovođenja

Koraci uključeni u ovu komponentu Plana deo su koherentnog pristupa unapređenim digitalnim uslugama predviđenim ovim strateškim dokumentima.

Kao prvi korak, Plan predviđa da se sistem za reviziju zakonodavstva u kontekstu programske metodologije administrativnog opterećenja uspostavi i kratkoročno stavi u funkciju. 100% novih zakona će biti podvrgnuto takvoj reviziji radi sprečavanja administrativnih opterećenja do juna 2025. godine. To znači da će se svi novi zakoni i izmene i dopune postojećih razmatrati u kontekstu sprečavanja administrativnih opterećenja u skladu sa metodologijama ABR programa. Ovo ispitivanje će se odvijati tokom različitih faza pre odobrenja vlade, kao što je faza izrade i preliminarne i javne konsultacije. Kriterijum za određivanje relevantnih zakona (od 100% njih) biće da li zakoni sadrže usluge, procedure i zakonske odredbe o digitalizaciji koje utiču na građane i preduzeća. Ovo će umanjiti opasnosti da zakonodavstvo koči digitalizaciju usluga.

Svi novi zakoni i izmene i dopune postojećih biće razmotrene u kontekstu sprečavanja administrativnih opterećenja u skladu sa metodologijama ABR programa. Ovo ispitivanje će se odvijati tokom različitih faza pre odobrenja vlade, kao što je faza izrade i preliminarne i javne konsultacije. Kriterijum za određivanje relevantnih zakona (od 100% njih) biće da li zakoni sadrže usluge, procedure i zakonske odredbe o digitalizaciji koje utiču na građane i preduzeća.

Još jedan ključni angažman u obezbeđivanju besprekornih i integrisanih digitalnih usluga usmerenih na korisnike, jeste jačanje i proširenje interoperabilnosti između vladinih sistema i registara. Imajući to u vidu, međupovezanost između matičnog registra, poslovnog registra, sistema poreske administracije, kao i adresnog sistema, biće realizovana kroz platformu interoperabilnosti. Štaviše, 10 javnih registara će biti potpuno digitalizovano uz obezbeđivanje primene principa „samo jednom“. Istovremeno, fiskalne kase će biti zamenjene funkcionalnom softverskom platformom koja će takođe doprineti smanjenju fiskalne neformalnosti.

Konačno, gore navedeni koraci i dodatni naponi će rezultirati da najmanje 50% od 700 javnih usluga prema katalogu usluga bude ponuđeno onlajn preko portala e-Kosova do kraja 2027. godine.

Strateški okvir takođe predviđa fokusiran pristup povećanju međuinstitucionalne saradnje i koordinacije u pružanju javnih usluga usredsređenih na korisnika i inkluzivne javne usluge. Jedinica za digitalnu transformaciju i Kancelarija za strateško planiranje već imaju mandat u okviru Kabineta premijera sa ulogom da koordinišu i vode procese koji se odnose na digitalne usluge, odnosno smanjenje administrativnog opterećenja. Sprovođenje konkretnih koraka u ovoj komponenti Plana će sprovoditi nadležne institucije odgovorne za specifične oblasti, što uključuje ključne institucije kao što su AIS, ARR i PAK.

Sve resorne institucije i opštine biće blisko uključene u proces smanjenja administrativnog opterećenja i dizajniranja digitalnih usluga usmerenih na korisnika, preko imenovanih kontakt tačaka koje blisko koordiniraju sa DTU i SPO. Reforma će podstaći saradnju sa akterima na nacionalnom i međunarodnom nivou kroz realizaciju e-Uprave, dok smanjenje administrativnog opterećenja podrazumeva blisku saradnju sa organizacijama civilnog društva i poslovnim komorama. Ciljani krajnji korisnici su svi korisnici javnih usluga, uključujući i građane, poslovne i druge organizacije.

2.1.2. E-potpis i primena novčanika digitalnog identiteta

Izazovi

Primena e-potpisa i novčanika digitalnog identiteta uključuje koordinaciju između više vladinih agencija, zainteresovanih strana iz privatnog sektora i međunarodnih tela. Dodeljivanje dovoljnih finansijskih i ljudskih resursa za razvoj, primenu i održavanje sistema e-potpisa i digitalnog identiteta je izazov, posebno za male zemlje sa ograničenim budžetom kao što je Kosovo.

Kosovo je već započelo konkretne aktivnosti za digitalnu identifikaciju, autentifikaciju, elektronski potpis, elektronski pečat i druge pouzdane usluge.

Kosovo je usvojilo [Zakon br. 08/L-022 o elektronskoj identifikaciji i pouzdanim uslugama u elektronskim transakcijama](#). Nakon usvajanja zakona, Ministarstvo privrede je nastavilo izradu drugih podzakonskih akata i krajem 2022. godine doneto je 10 propisa koji proizilaze iz ovog zakona.

U okviru pomenutog zakona u članu 6 predvideli smo stvaranje Digitalnog novčanika. U stavu 3 člana 6, navodi se da 3- Sadržaj i način portfelja digitalnog identiteta uređuju se podzakonskim aktom koji donosi ministar. Svi zakoni su zasnovani na e-IDAS Uredbi.

Kosovo će morati dalje da uskladi postojeće zakonodavstvo sa nedavnom Uredbom o e-IDAS 2.0.

Ciljevi

Da bi odgovorilo na gore pomenute izazove i postiglo uspešnu realizaciju i široko usvajanje e-potpisa i digitalnog novčanika, Kosovo će morati da preduzme kombinaciju harmonizacije propisa, tehničke harmonizacije, robusnih mera sajber bezbednosti, ulaganja u infrastrukturu, edukacije korisnika i efektivne koordinacije među javnim, privatnim, regionalnim i međunarodnim telima. Kosovo će preduzeti sve tehničke, pravne i regulatorne korake kako bi osiguralo punu kompatibilnost sa Balkanskim novčanikom identiteta

U pogledu konkretnog sprovođenja zakonskih obaveza, Ministarstvo ekonomije je zatražilo podršku od Kancelarije EU na Kosovu za finansiranje uspostavljanja Nacionalnog sistema elektronske identifikacije (alias EU Digitalni novčanik) kroz instrument IPA2019.

Široko usvajanje e-potpisa i novčanika digitalnog identiteta može stimulisati ekonomski rast omogućavanjem novih poslovnih modela, podsticanjem inovacija, poboljšanjem bezbednosti obezbeđivanjem pouzdanije autentifikacije i dovodeći do povećane efikasnosti i značajnih ušteda troškova. E-potpis i novčanik digitalnog identiteta mogu omogućiti nove usluge, poboljšati efikasnost javnog sektora (usluge e-Vlade), povećati angažovanje građana (onlajn glasanje) i omogućiti bolji pristup finansijskim uslugama, doprinoseći ukupnom ekonomskom razvoju.

Kvalitativni i kvantitativni koraci koje treba preduzeti u okviru ove reforme

- *Usklađenost sa Uredbom EU o digitalnom identitetu (jun 2026. godine)*
- *Primena nacionalnih zakona o elektronskoj identifikaciji i pouzdanim uslugama shodno Uredbi o eIDAS i ostvarenje spremnosti za uzajamno priznavanje eID i usluga od poverenja; Podneti zahtev za unošenje na EU spisak pouzdanih trećih zemalja za validaciju e-potpisa, kao prvi korak ka novčaniku identiteta EU; ostvariti spremnost za učešće u Balkanskom novčaniku identiteta (Decembar 2027. godine)*

Opis sprovođenja

Nacionalni sistem elektronske identifikacije će nuditi usluge koje su iste kao i digitalni novčanik i gradi se po modelu „EU Digitalni novčanik identiteta”.

Ovaj sistem će u početku nuditi usluge:

- Elektronska identifikacija
- Elektronska autentifikacija
- Elektronski potpis
- Elektronski pečati za preduzeća

Pored navedenih usluga, „Kosovski digitalni novčanik“ će sadržati i mogućnosti za bezbedno korišćenje različitih javnih i privatnih usluga; čuvanje svih ličnih dokumenata; plaćanje svih usluga na lak i bezbedan način, kao i drugih usluga koje će se pilotirati jedna po jedna.

Kosovo će biti spremno za saradnju u stvaranju Balkanskog novčanika identiteta, kako bi potom moglo da postane deo EU – Pristup novčaniku digitalnog identiteta EU. Kosovski digitalni novčanik biće mobilna aplikacija zasnovana na veb tehnologiji i biće lako instalirana na svim uređajima u vlasništvu građana i preduzeća Kosova. Kosovo će biti spremno i sprovede sve obaveze koje proizilaze iz postojećeg zakonodavstva, kao i iz predstojećeg zakonodavstva za „EU digitalni novčanik“. Usklađenost sa Uredbom EU o digitalnom identitetu biće završena do juna 2026. Dok će Sprovođenje e-potpisa i novčanika digitalnog identiteta biti završena do decembra 2027.

Spremnost znači da će e-potpis i sistem novčanika digitalnog identiteta biti u potpunosti interoperabilni sa svim tehničkim standardima najnovijeg okvira EU e-IDAS. Međutim, potpuna funkcionalizacija Balkanskog novčanika identiteta zavisice i od drugih zemalja regiona. Kosovo će potpisati sporazume sa svim zemljama zapadnog Balkana o međusobnom priznavanju digitalnih novčanika.

U cilju stvaranja odgovarajućeg međusobnog priznavanja novčanika identiteta zapadnog Balkana, Kosovo će predložiti osnivanje zvanične Radne grupe koju će činiti predstavnici na visokom nivou svih zemalja u ZB6. Ova radna grupa imaće mandat da vodi proces međusobnog priznavanja digitalnih novčanika svih balkanskih zemalja.

2.1.3. Uvesti bezbednu, otpornu i održivu digitalnu infrastrukturu, uključujući ruralnu i mobilnu širokopojasnu mrežu i uvođenje 5G, uz striktno pridržavanje EU 5G alata za mere ublažavanja i rešavanja bezbednosnih rizika

Izazovi

Preovlađivanje hibridne tehnologije vlakana-koaksija (HFC) u infrastrukturi fiksne mreže Kosova predstavlja i prednosti i izazove. Iako pruža osnovu za širokopojasnu povezanost, posebno u urbanim oblastima, ograničenja u kvalitetu mobilne mreže i širokopojasnom pristupu u ruralnim regionima se nastavljaju. Što se tiče mobilnih mreža, upotreba 2G, 3G i 4G tehnologija ukazuje na sve stariju infrastrukturu. Pitanja kao što je loš kvalitet mreže često su višestruka, proističu iz faktora kao što su alokacija spektra i ograničenja ulaganja u okviru nacionalnog telekomunikacionog okvira.

Odsustvo preciznih podataka o brzinama veze ukazuje na potrebu za sveobuhvatnim mehanizmima praćenja i procene performansi mreže. Zastupljenost tehnologije koaksijalnog kabla, iako je sposobna da obezbedi širokopojasne brzine do 100 Mbps za mnoge korisnike, ne ispunjava zahteve korisnika.

Ciljevi

Glavne akcije za pokretanje unapređenja povezanosti na Kosovu ugrađene su u Digitalnu agendu 2030. Prvi strateški cilj Agende uključuje unapređenje javnih fiksnih i mobilnih mreža, obezbeđivanje održivosti i bezbednosti i korišćenje 5G za pametna poslovna i društvena rešenja. Ovaj pristup podstiče poboljšanu povezanost, ekološku odgovornost i ekonomski i društveni razvoj vođen inovacijama.

Kvalitativni i kvantitativni koraci koje treba preduzeti u okviru ove reforme

- *Usklađenost sa Zakonom o gigabitnoj infrastrukturi. Decembar 2025. godine*
- *Uvođenje 5G mreže i usluga za pokrivanje 20% domaćinstava. Jun 2027. godine*
- *Usklađenost sa 5G Alatom za sajber bezbednost EU. Decembar 2027. godine*

Opis sprovođenja

Prema sadašnjem Planu, predviđeno je da će se uspostaviti fokusirani pristup za usklađivanje sa Zakonom o gigabitnoj infrastrukturi. Biće uloženi napor da se obezbedi bliska saradnja sa EU u obezbeđivanju podrške u usklađivanju ciljeva, ali i da se osigura da ključni elementi zakona budu usklađeni sa naporima Vlade da ojača 5G i gigabitnu povezanost. Ovaj korak će biti završen do decembra 2025.

Pored toga, tražiće se puna usklađenost sa setom 5G alata EU za sajber-bezbednost, posebno u cilju jačanja bezbednosnih zahteva za operatore mobilnih mreža, procene profila rizika dobavljača, kao i da se obezbedi da svaki operater ima odgovarajuću strategiju više dobavljača kako bi se smanjili rizici od velikih zavisnosti. Osnivanje vladine radne grupe (VRG) posvećene obezbeđivanju usklađenosti sa setom 5G alata EU za sajber bezbednost je ključno za Kosovo da efikasno upravlja tranzicijom ka bezbednim 5G mrežama. VRG će zvanično dobiti mandat odlukom vlade. Ova grupa će uključivati

predstavnik relevantnih vladinih ministarstava, regulatornih organa, operatera telekoma, stručnjake za sajber bezbednost, akademske zajednice i druge ključne zainteresovane strane. VRG će definisati delokrug rada koji uključuje razvoj politike, procenu rizika, praćenje, sprovođenje usklađenosti i koordinaciju zainteresovanih strana. Razviti, izraditi i usvojiti neophodne zakone i propise kako bi se osigurala usklađenost sa setom 5G alata EU za sajber bezbednost. Ovaj korak će biti završen do decembra 2027.

Konačno, planom su predviđena ulaganja koja bi omogućila da do juna 2026. godine uvođenje 5G mreža i usluga dosegne najmanje 20 odsto domaćinstava.

Što se tiče institucionalnog pejzaža, glavne institucije u obezbeđivanju usklađenosti sa Zakonom o gigabitu EU i setom 5G alata za sajber bezbednost biće Ministarstvo ekonomije i RAEPC, u bliskoj saradnji sa Kabinetom premijera i Skupštinom. Štaviše, uspostaviće se bliska saradnja sa nadležnim organima za sajber bezbednost i drugim relevantnim telima.

Pored toga, glavne institucije koje nadgledaju uvođenje 5G mreža biće RAEPC. Krajnji korisnici su svi korisnici digitalne infrastrukture, uključujući i građane, poslovne i druge organizacije.

2.2. Sajber bezbednost

2.2.1. Sveobuhvatni okvir za sajber otpornost (uz uvođenje uslova Direktive NIS2 i jačanje nadležnih institucija)

Izazovi

U poslednjoj deceniji, Kosovo je uložilo napore da ojača sajber bezbednost na nacionalnom nivou. Usvajanje prvog zakonodavstva za prevenciju i borbu protiv sajber kriminala 2010. godine, usvajanje nacionalne strategije sajber bezbednosti 2014. godine i uspostavljanje nacionalnog CERT-a 2016. godine, bile su ključne inicijative koje su pomogle Kosovu da razvije svoje temelje u sajber bezbednosti.

Ipak, sprovođenje ovih inicijativa je naišlo na mnoge izazove. Institucionalni kapaciteti odgovorni za sajber bezbednost su prilično fragmentisani. Nepostojanje adekvatnog i ažurnog zakona o sajber-bezbednosti ostavilo je operatore osnovnih usluga i provajdere digitalnih usluga ranjivim na potencijalne pretnje, jer su im nedostajale jasne smernice za sprovođenje minimalnih bezbednosnih mera. Štaviše, nedostatak sveobuhvatne procene rizika je dodatno zakomplikovao ovu ranjivost, jer je ometao sposobnost da se identifikuju i daju prioritete potencijalnih područja zabrinutosti. Pored toga, nedostatak određene liste subjekata priznatih kao nacionalna kritična infrastruktura, kako je predviđeno Zakonom o kritičnoj infrastrukturi, ostavio je ključne sisteme neadekvatno zaštićenim i povećao rizik od široko rasprostranjenog poremećaja u slučaju sajber napada.

Štaviše, Kosovo se suočilo sa velikim poteškoćama u smislu nedostatka profesionalnih i tehničkih kapaciteta za sprečavanje i rešavanje sajber incidenata. Dodatno tome, svest građana o rizicima u sajber prostoru ostala je ograničena.

Ciljevi

Nova Nacionalna strategija za sajber bezbednost 2023-2027 koja je nedavno usvojena stvorila je sveobuhvatnu mapu puta za sajber bezbednost za konsolidaciju institucionalnih kapaciteta, uvođenje novog zakonodavstva, zaštitu kritične informacione infrastrukture, povećanje svesti, podsticanje nacionalne i međunarodne saradnje i razvoj ljudskih kapaciteta na nacionalnom nivou. Sa druge strane, jedan od stubova nove Strategije e-Uprave 2023-2027 posvećen je jačanju sajber bezbednosti sistema vlasti. Štaviše, usvajanje novog zakona o sajber bezbednosti 2023. godine, koji predviđa stvaranje centralnih institucija za sajber bezbednost koje će obezbediti sajber bezbednost u kritičnoj infrastrukturi i šire, predstavlja još jedan ključni korak u jačanju položaja sajber bezbednosti na Kosovu.

Ove strateške reforme i inicijative koje su u potpunosti usklađene sa ovom komponentom Plana, uključuju uspostavljanje Agencije za sajber bezbednost (ASB) koja će biti izvršna agencija koja će služiti kao centralni nadležni organ za sajber bezbednost na Kosovu. Ovo će pomoći da nacionalni i vladini CERT-ovi u okviru ASB i Agencije za informaciono društvo postanu potpuno operativni i sa statusom „akreditovani“ na TF CSIRT Trusted Introducer.

Sprovođenje ovih reformi će takođe otvoriti put ka nadogradnji na sledeći prirodni nivo u zakonodavstvu o sajber bezbednosti, u skladu sa Direktivom NIS2. To će dovesti do toga da će u delokrugu zakona biti više sektora i subjekata, kao i širi mandat Agencije za sajber bezbednost. Kao i sa drugim zakonima, Vlada će izraditi nacрте ovih zakona u skladu sa svojim pravnim normama i najboljom praksom radi usklađivanja sa pravnim tekovinama EU. Konsultacije će se odvijati tokom javnih konsultacija, nakon što se odredbe pravne tekovine usaglase, korišćenjem tabela usaglašenosti.

Kvalitativni i kvantitativni koraci koje treba preduzeti u okviru ove reforme

- *Nacionalni i vladini CERT timovi su operativni i stekli najmanje status „akreditovani“ na TF CSIRT Trusted Introducer. Jun 2026. godine*
- *Skupština usvaja nov zakon o sajber bezbednosti u celosti usklađen sa Direktivom NIS2. Decembar 2026. godine.*
- *Uvedeni su i primenjuju se okviri uvedeni usklađivanjem sa NIS2 (Nacionalna strategija za bezbednost mrežnih i informacionih sistema usklađenih sa zahtevima iz NIS2, jedinstvena tačka kontakta, okvir saradnje kod upravljanja krizama na nacionalnom nivou, okvir za CVD). Jun 2027. godine*
- *Osnivanje nadležnog organa i spiska subjekata (Agencija za sajber bezbednost vrši dužnost nadležnog tela definisanog u NIS2) je operativno: kadrovski dovoljno popunjen, ima nadzorna ovlašćenja, vrši nadzorne provere; spisak subjekata u domenu nacionalnog zakona koji odgovaraju Direktivi NIS2 je finalizovan). Decembar 2027. godine*

Opis sprovođenja

Ključna aktivnost predviđena kosovskom strategijom i zakonom o sajber bezbednosti koji je trenutno u završnoj fazi je uspostavljanje Agencije za sajber bezbednost (ASB). Po završetku zapošljavanja osoblja, koje je u toku, ASB će postati operativna. Ovaj korak, zajedno sa kompletiranjem 14 podzakonskih akata koji se očekuju da budu usvojeni u narednim mesecima, obezbediće da se do kraja 2026. godine važeći zakon o sajber bezbednosti u potpunosti primeni. Ovo će takođe učiniti da nacionalni i vladini CERT-ovi u okviru ASB i Agencije za informaciono društvo budu operativni, sa najmanje 70% planiranih radnih mesta u organizacionoj strukturi kadrovski popunjenih, i sa CERT-ovima koji imaju status „akreditovani“ na TF CSIRT Trusted Introducer.

Sprovođenjem ove reforme biće postavljena osnova za sledeći korak: početak rada na novom zakonodavstvu kojim se transponuje NIS2 direktiva, čije se usvajanje očekuje do kraja 2026. godine. Do sredine 2027. godine, biće realizovani okviri koje je uveo NIS2, uključujući i nacionalnu strategiju mrežnih i informacionih sistema usklađenih sa NIS2, jedinstvenu kontaktanu tačku, okvir saradnje u upravljanju kriznim situacijama, kao i CVD okvir.

Potpuno sprovođenje NIS2 krajem 2027. godine imaće za posledicu unapređenu ASB koja će imati dodatno osoblje, više nadzornih ovlašćenja koja pokrivaju dodatne sektore i entitete, i širi mandat koji traži načine za dalje jačanje saradnje sa EU i državama članicama radi sprovođenja strateških saradnji i razmene informacija. Do kraja 2027. godine ASB će imati najmanje 70% planiranih radnih mesta prema novoj organizacionoj strukturi zasnovanoj na zahtevima NIS2.

Centralni elementi institucionalnog uređenja za sprovođenje reformi nacionalne sajber-bezbednosti koji su gore navedeni su u okviru Ministarstva unutrašnjih poslova (MUP), koje je odgovorno za razvoj neophodnog pravnog okvira i usklađivanje sa zahtevima EU. Ovo takođe uključuje Agenciju za sajber bezbednost i Agenciju za informaciono društvo, koje su izvršne agencije u okviru MUP-a. Jedinica za digitalnu transformaciju u okviru Kabineta premijera ima ulogu koordinacije i nadzora u digitalnoj transformaciji i dnevnom redu sajber bezbednosti. Sve ostale relevantne institucije su blisko uključene i uključene u sprovođenje navedenih reformi. Krajnji korisnici su svi korisnici digitalne infrastrukture, uključujući i građane, vladu, poslovne i druge organizacije.

2.3. Tržišne reforme

2.3.1. Transponovanje i sprovođenje Paketa čiste energije⁴

Izazovi

⁴ Rokovi navedeni u ovom odeljku ne dovode u pitanje obaveze i rokove utvrđene *Acquis Communautaire* Ugovora o Energetskoj zajednici, i ne utiču na primenljivost i sprovodljivost ovog drugog.

Kosovo kao potpisnica Ugovora o Energetskoj zajednici je razvilo politike, pravni i regulatorni okvir kako bi osigurao sprovođenje obaveza prema Ugovoru o Energetskoj zajednici. Primarno zakonodavstvo i regulatorni okvir su u skladu sa trećim paketom EK, međutim tokom ove godine su u izradi tri nova zakona (Zakon o energetici, Zakon o električnoj energiji i Zakon o energetskom regulatoru) kako bi se uskladili sa Paketom čiste energije EK. U oblasti energetskog tržišta, međupovezanost igra ključnu ulogu u razvoju i integraciji tržišta električne energije. Zemlje članice EU imaju za cilj da 15% vršnog opterećenja bude pokriveno interkonektivnim kapacitetima do 2030. godine. Kosovo značajno premašuje ove ciljeve, imajući mnogo veći instalirani kapacitet interkonekcije od svog vršnog opterećenja. Međutim, za Kosovo, izazovi ostaju u dimenziji unutrašnjeg energetskog tržišta, posebno u pogledu potencijalnih prepreka širem regionalnom povezivanju tržišta zbog pitanja političke koordinacije i institucionalne inercije u nekim zemljama. Konkretno, izgledi za regionalnu integraciju u velikoj meri zavise od razvoja političkih odnosa između Republike Kosovo i Republike Srbije i mogu biti dodatno otežani. Ranije uočena pitanja, kao što su na primer ona koja se odnose na nominaciju raspoloživog prenosnog kapaciteta za interkonektor između Kosova i Srbije, ističu prepreke za dalju regionalnu integraciju. Prema tome, Kosovo pozdravlja regionalno koordinisan pristup koji omogućavaju Sekretarijat Energetske zajednice i Evropska unija, kako bi se obezbedili u velikoj meri slični napor i konvergencija u liberalizaciji regionalnog tržišta i integraciji tržišta.

I regionalna, nacionalna i globalna dinamika lanca snabdevanja predstavlja potencijalni izazov za brzo uvođenje obnovljivih izvora energije, prenosnih kapaciteta, elektromobilnosti i drugih tehnologija. Uprkos smanjenju cena obnovljivih tehnologija, nedavni skokovi cena su primećeni zbog ograničenja lanca snabdevanja, geopolitičkih događaja kao što je sukob Rusije sa Ukrajinom i dinamike u vezi sa kritičnim mineralima potrebnim za napredne tehnologije. Proizvodni kapaciteti za ove tehnologije se povećavaju, ali postoji zabrinutost zbog mogućih nestašica zbog njihove brze globalne primene i koristi za energetske bezbednost. Ova dinamika utiče na energetske planove Kosova, zahtevajući bezbedne lance snabdevanja da bi se uzela u obzir potencijalna povećanja cena ili kašnjenja u kritičnim tehnologijama.

Ciljevi

Integracija energetskog tržišta čini sastavni deo energetske i klimatske politike Kosova. Jedan od ključnih ciljeva koje Kosovo ima je korišćenje zajedničke berze električne energije (ALPEX) sa sedištem u Tirani. Pokretanje tržišta za dan-unapred za kosovsku zonu za nadmetanje i spajanje tržišta električne energije Albanije i Kosova počelo je 1. februara 2024. godine, označavajući prekretnicu u poslovanju tržišta. S obzirom na to da je ALPEX u potpunosti operativan u oba regiona i da postoje jaki kapaciteti interkonekcije, očekuje se da će problemi zagušenja biti retki, što će dovesti do minimalnih razlika u cenama između Kosova i Albanije. U budućnosti, Kosovo takođe planira da otvori druge tržišne segmente (unutar-dana, balansiranje, itd.) i povezivanje sa drugim zemljama u regionu, kao i Evropskom unijom. Ovo doprinosi sigurnosti snabdevanja kroz širu regionalnu integraciju tržišta, istovremeno podržavajući ciljeve pristupačnosti i konkurentnosti optimizacijom veleprodajnog i rezervnog tržišta i čineći ih efikasnijim.

Ulaganje u veštine kosovske radne snage, i muškaraca i žena, usklađuje se sa dinamičnim zahtevima energetskog sektora i obezbeđuje pristup mogućnostima zapošljavanja u industriji. Tržišna reforma ima za cilj jačanje regionalne saradnje, uklanjanje prepreka efikasnom funkcionisanju tržišta i osiguranje ljudskog kapitala u oblastima energije. Konkretnije, pridruživanje panevropskom tržišnom području, postepeno ukidanje Sporazuma o masovnom snabdevanju i povećanje broja diplomaca i zaposlenih u oblastima vezanim za energetiku ostaju specifične reforme kojima se treba baviti u narednim godinama. Kosovo priznaje rastući značaj koordinacije politike i regionalne saradnje u upravljanju varijabilnom obnovljivom energijom, obezbeđivanju adekvatnosti proizvodnje, povećanju otpornosti na spoljne šokove i rešavanju uticaja klimatskih promena.

Kvalitativni i kvantitativni koraci koje treba preduzeti u okviru ove reforme

- Uskladiti zakone sa paketom energetskih integracija u skladu sa zahtevima Energetske zajednice, usvajanjem Zakona o energetici i Zakona o podzakonskih akata. Jun 2025. godine
- Usvojiti zakon o energetskom regulatoru i sekundarno zakonodavstvo. Decembar 2025. godine
- Dalje otvarati maloprodajno tržište električne energije uporedo sa postupnim ukidanjem Sporazuma o masovnom snabdevanju radi deregulacije maloprodajnih cena električne energije, shodno zahtevima

Integracionog paketa električne energije, prema kojem javno intervenisanje u određivanju cena za krajnje korisnike može biti samo privremeno i ograničeno za domaćinstva i MSP; KOSTT i Albanska berza električne energije (ALPEX) pridružice se dan pre spajanja tržišta sa EU na osnovu Operativnog plana spajanja tržišta, koji odobrava Agencija Evropske unije za energetske regulatore (ACER). Jun 2026. godine

- *Nabavka električne energije za pokrivanje gubitaka ODS vrši se na tržištu i po tržišnim cenama uporedivim sa cenama utvrđenim dan unapred na tržištu kojim upravlja ALPEX. Regulator RKE da prizna kao trošak razuman obim gubitaka ODS po tržišnim cenama prilikom godišnje revizije tarifa ODS. Decembar 2026. godine*

Opis sprovođenja

Primarni korisnici ove reforme su nacionalne institucije, a očekuje se da će građani Kosova i regiona zapadnog Balkana imati dugoročne koristi.

Svi ključni igrači na tržištu električne energije su već uspostavljeni. Godine 2023. Regulatorna kancelarija za energetiku (RKE) je odobrila novu strukturu tržišta u kojoj su navedene uloge i odgovornosti svakog učesnika na tržištu. Pored toga, konkursni proces za utvrđivanje garantovanih otkupnih cena za energiju iz obnovljivih izvora energije (OIE) počeo je 2023. godine. Transpozicija i sprovođenje reforme Paketa čiste energije podrazumeva usklađivanje nacionalnog pravnog okvira sa paketom integracije električne energije, u skladu sa zahtevima Energetske zajednice. Tačnije, ova reforma uključuje izmene i dopune Zakona o električnoj energiji, Zakona o energetici i Zakona o energetske regulatorima, zajedno sa revizijom povezanih podzakonskih akata kako bi se u potpunosti ugradile najnovije direktive i uredbе EU Paketa za čistu energiju. Ovim zakonodavnim okvirom će se transponovati Direktiva 2019/944 o zajedničkim pravilima za unutrašnje tržište električne energije, Uredba 2019/943 o unutrašnjem tržištu električne energije, Uredba EU/2018/1999 od 11. decembra 2018. o upravljanju energetske unijom i klimatskim akcijama, Uredba (EU) 2019/941 o spremnosti na rizik u sektoru električne energije i Uredba (EU) 2019/942 od 5. juna 2019. o osnivanju Agencije Evropske unije za saradnju energetske regulatora. Prvi predviđeni korak je usklađivanje nacionalnog zakonodavstva sa elektroenergetskim integracionim paketom u skladu sa zahtevima Energetske zajednice usvajanjem Zakona o energetici i Zakona o električnoj energiji i podzakonskih akata do juna 2025. godine. Predviđeno je usvajanje Zakona o regulatoru energije i podzakonskih akata do decembra 2025. godine. Zakon o energetici i Zakon o električnoj energiji prošli su preliminarne i javne rasprave i komentare Energetske zajednice. Komentari prihvaćeni iz svih diskusija, uključujući one iz EnC-a i adresirani. Nacrti se trenutno tretiraju u okviru Ministarstva ekonomije sa pravnih, tehničkih, lingvističkih aspekata. Dok je nacrt zakona o energetske regulatoru u ranoj fazi izrade u okviru radne grupe. Vlada će izraditi nacрте ovih zakona u skladu sa svojim pravnim normama i najboljom praksom radi usklađivanja sa pravnim tekovinama EU. Konsultacije će se odvijati tokom javnih konsultacija, nakon što se odredbe pravne tekovine usaglase, korišćenjem tabela usaglašenosti.

Pošto je Zakon o energetske regulatoru još uvek u fazi izrade, konkretni podzakonski akti koji će proistići iz njega još nisu utvrđeni. Shodno tome, podzakonski akti koji proističu iz primarnog zakona biće naknadno određeni. U cilju unapređenja i obezbeđivanja tržišnih reformi, Vlada predviđa dalje otvaranje maloprodajnog tržišta električne energije paralelno sa prelaznim postupnim ukidanjem Sporazuma o masovnom snabdevanju kako bi se deregulisale maloprodajne cene električne energije u skladu sa zahtevima Paketa za integraciju električne energije, prema kojem javna intervencija u određivanju cena za krajnje korisnike može biti samo privremena i ograničena za domaćinstva i MSP. Što se tiče BSA, postoji planirana studija o preprekama za konkurentno tržište električne energije i o najpogodnijem metodu za postepeno uklanjanje sporazuma za masovno snabdevanje. Planirano je da studija počne 2026. godine nakon završetka ažuriranja zakona o električnoj energiji i da bude završena najkasnije do 2027. godine. KOSTT i Albanska berza električne energije (ALPEX) će se pridružiti spajanju tržišta dan-unapred sa EU na osnovu Operativnog plana spajanja tržišta, koji je odobrila Agencija Evropske unije za energetske regulatore (jun 2026). Poslednji korak se sastoji od nabavke električne energije za pokrivanje gubitaka ODS-a kako bi bili uporedivi sa cenama utvrđenim na tržištu dan unapred kojim upravlja ALPEX. Regulator RKE da prizna kao trošak razuman obim gubitaka ODS po tržišnim cenama prilikom godišnje revizije tarifa ODS. Ovaj konačni korak će biti završen do decembra 2026.

2.4. Politika dekarbonizacije

2.4.1. Sprovođenje klimatskih i energetske radnji u skladu sa Nacionalnim energetske i klimatske planom za (NEKP)

Izazovi

Kosovo je posvećeno ciljevima navedenim u Sofijskoj deklaraciji i podržava Zelenu agendu za zapadni Balkan, koja je usklađena sa ciljevima EU za smanjenje emisija gasova sa efektom staklene bašte, promovisanje proizvodnje čiste energije, održive vidove transporta i usvajanje pristupa kružne ekonomije. Poslednjih godina Kosovo je usmerilo svoj energetske sektor ka povećanju udela čiste energije kako u proizvodnji tako i u potrošnji. Nedavni strateški dokumenti pokazuju posvećenost Kosova poboljšanju energetske efikasnosti, korišćenju obnovljivih izvora energije (OIE) i negovanju čistih i ekološki prihvatljivih tehnologija, posebno u sistemima grejanja. Primarni cilj naveden u Nacionalnoj energetske strategiji je potpuna dekarbonizacija energetske sektora, sa fokusom na OIE kao što su energija vetra i sunca, uz poboljšanje energetske efikasnosti. Fosilni izvori energije će se postepeno zamenjivati obnovljivim izvorima, uz razvoj fleksibilnih jedinica i skladišta energije koji će biti neophodni da bi se omogućila integracija OIE u sistem. Ovaj pristup je istaknut i u nacrtu Nacionalnog energetske i klimatske plana, kojim su postavljeni ciljevi do 2030. koji se odnose na smanjenje CO₂, povećanje udela obnovljive energije u konačnoj potrošnji i povećanje energetske efikasnosti. Ova reforma je deo Reformske agende u okviru IRER, koja naglašava obezbeđivanje čiste energije prvenstveno kroz modernizaciju i izgradnju osnovne infrastrukture kako bi se ispunili ciljevi za 2030. koji su utvrđeni na ministarskom sastanku Energetske zajednice u decembru 2022. godine i ugrađeni u Nacionalni energetske i klimatske plan Kosova. Trenutni nacrt Nacionalnog energetske i klimatske plana (NEKP) fokusira se na pet dimenzija: a) dekarbonizaciju, koja ima za cilj smanjenje emisije gasova sa efektom staklene bašte (GHG) promovisanjem tehnologija sa niskim sadržajem ugljenika i energetske efikasnosti u svim sektorima, postepeno ukidanje fosilnih goriva; b) Energetska efikasnost, sa naglaskom na isplative energetske mere, posebno u renoviranju zgrada i drugim sektorima kao što je transport, radi poboljšanja ukupne energetske efikasnosti; c) Energetska sigurnost, rešavanjem izazova kao što su vršna potražnja i rezervni kapacitet; d) Energetsko tržište, sa ciljem da upari svoje energetsko tržište sa albanskim kroz zajedničku berzu električne energije ALPEX, sa očekivanjima da smanji razlike u cenama i unapredi regionalnu integraciju tržišta; i g) Istraživanje, inovacije i konkurentnost, sa ciljem razvoja sistema za identifikaciju i primenu odgovarajućih tehnologija, držeći korak sa napretkom i integrišući održive inovacije. Trenutni NEKP proširuje prethodne planove tako što uključuje emisije gasova sa efektom staklene bašte iz neenergetskih sektora i planira da sprovede dalje analize, kao što je uticaj Mehanizma EU za prilagođavanje granice ugljenika.

Kosovo je uvoznik električne energije i pristupačnost cena je izazov, posebno za ugrožene potrošače. Nacionalna proizvodnja električne energije se uglavnom zasniva na uglju, a naponi za dekarbonizaciju uključuju prelazak sa fosilnih goriva i transformaciju proizvodnje energije i sistema prenosa. To podrazumeva reformu sistema proizvodnje i prenosa električne energije, povećanje energetske efikasnosti i zamenu fosilnih goriva u drugim sektorima (kao što su saobraćaj, građevinarstvo, poljoprivreda, itd.). Stoga je dekarbonizacija veliki korak napred u razvoju domaćeg tržišta i jedna od najtežih strukturnih reformi. Shodno tome, reforma energetske sektora ima za cilj povećanje proizvodnje energije iz obnovljivih izvora, jačanje infrastrukture u vezi sa prenosom obnovljivih izvora energije, ulaganje u jačanje sistema grejanja i energetske efikasnosti, razvoj korišćenja obnovljive energije u saobraćaju i razvoj novih tehnologije.

Uprkos našoj posvećenosti ispunjavanju ovih ciljeva do 2030. i napretku ka dekarbonizaciji, suočavamo se sa nekoliko izazova. Ovi izazovi uključuju ograničene ljudske i profesionalne kapacitete, ograničen pristup međunarodnim finansijskim mehanizmima i politička ograničenja. Imajući u vidu ove izazove, posebno u vezi sa kapacitetima i uzimajući u obzir naše specifične prirodne resurse i političke okolnosti, Kosovo je u početnim fazama rešavanja napora za dekarbonizaciju. Stoga će primena NEKP-a početi rešavanjem preduslova neophodnih za njegovo uspešno izvršenje.

Ciljevi

Sprovođenje predložene reforme obezbediće prelazak Kosova na čistiju energiju. Shodno tome, očekuje se da će reforma dekarbonizacije u srednjoročnom okviru, obezbediti neophodnu infrastrukturu za bolju i bržu primenu čistih tehnologija u elektroenergetskom sektoru, sektoru saobraćaja, grejanja i industrije, u vezi sa razvojem novih tehnologija, pored povećanja udela obnovljive energije, omogućiti dodatno smanjenje CO₂.

Cilj smanjenja emisija gasova sa efektom staklene bašte za privredu Kosova usvojen je na Ministarskom savetu Energetske zajednice za 2030. godinu u apsolutnom iznosu, i to je 8,95 kt CO₂-eq ili 16,3% smanjenje u odnosu na nivo GSB iz 2016. godine. Cilj OIE za bruto konačnu potrošnju energije (FEC) za Kosovo je postavljen na 32% 2030. godine. Sektorski udeo OIE u konačnoj potrošnji energije u 2030. godini projektovan je na:

- 50% u grejanju i hlađenju;
- 45% u električnoj energiji;
- 4% u transportu.

Predviđeno je da će 2030. godine proizvodnja električne energije iz OIE dostići 3.000.000 MWh od čega najveći udeo ima vetar sa 55% (1.670.000 MWh), zatim fotonaponska energija sa 32% (970.000 MWh) i hidroenergija sa 12%. Predviđeno je da će do 2030. godine ukupan instalirani kapacitet od PV i vetra biti oko 1400 MW, (PV sa 730 MW i vetar 670 MW). Cilj EE za Kosovo u odnosu na konačnu potrošnju energije postavljen je kao maksimalni FEC jednak 1,8 Mtoe ili 20,934 GWh u 2030. godini. Važno je napomenuti da cilj uključuje ukupnu konačnu potrošnju energije, uključujući i sektor transporta. NEKP ima ambiciozne mere energetske efikasnosti u svim sektorima, koje su instrumentalne za postizanje ovog cilja. Dodatni cilj primene NEKP-a je i zaštita ugroženih potrošača energije i omogućavanje pravedne energetske tranzicije.

Kvalitativni i kvantitativni koraci koje treba preduzeti u okviru ove reforme

- *Usvajanje Mape puta za pravednu tranziciju sa rokovima i pokazateljima realizacije. Jun 2025. godine*
- *Revizija i usvajanje paketa podzakonskih akata za primenu zakona o klimatskim promenama, uključujući zakonodavni okvir koji omogućava uspostavljanje PIVA. Decembar 2025. godine*
- *Potpuno sprovođenje Praćenja, izveštavanja, verifikacije i akreditacije (PIVA). Jun 2026. godine*
- *Ustanoviti opsežni registar socijalno ugroženih potrošača i definisati nacionalni cilj za energetske podršku siromašnim domaćinstvima u skladu sa relevantnim ciljevima NPEK. Decembar 2026. godine*

Opis sprovođenja

Primarni korisnici ovih reformi biće nacionalne institucije, a krajnji korisnici će biti građani Kosova i regiona zapadnog Balkana na duži rok.

Početni i ključni korak uključuje kreiranje mape puta pravedne tranzicije koja uključuje vremenski okvir za sprovođenje i merljive indikatore kako bi se osigurala pravedna tranzicija, do juna 2025. Trenutno je potrebna dalja koordinacija sa relevantnim resornim ministarstvima za Mapu puta pravedne tranzicije. Tekuće diskusije između ministarstava o tome ko će preuzeti vođstvo u ovom procesu i dalje se vode. Kako se vodeća uloga može promeniti, odgovorna institucija će biti određena u dogledno vreme. Drugi korak koji je predviđen u ovoj reformi je revizija i usvajanje paketa podzakonskih akata za primenu Zakona o klimatskim promenama, uključujući i zakonodavni okvir koji će omogućiti uspostavljanje PIVA, do decembra 2025. godine. Potpuno Sprovođenje praćenja, izveštavanja, verifikacije i akreditacije (PIVA) kao trećeg koraka koji treba da se ispuni do juna 2026. Nakon postavljanja zakonodavne osnove za PIVA do kraja 2025. godine, 2026. godine MŽSPPI će ciljati na institucionalne reforme kako bi omogućio funkcionalizaciju strukture PIVA. Ovo predviđa aktivni nadležni organ i jasne smernice za odgovarajuće telo za akreditaciju u pogledu novih nadležnosti za akreditaciju novih verifikatora na Kosovu. Pored toga, do 2026. godine subjekti PIVA će morati da dostave svoje planove praćenja nadležnom organu (KAZŽS), kako bi označili početak pune primene PIVA.

Ministarstvo životne sredine, prostornog planiranja i infrastrukture ima za cilj da olakša procedure za potrošače na nivou domaćinstva u instalacijama solarnih sistema snage do 7 kw. Pored toga, sprovede se revizija primarnog i sekundarnog zakonodavstva kako bi se razjasnile i olakšale procedure za dobijanje građevinskih dozvola za kapacitete veće od 10 MW, definisane kao OIE velikih razmera u

okviru Zakona o izgradnji, kao i pojašnjenje planiranja i propisi o zoniranju u pogledu razvoja malih (ispod 5 MW) i velikih (više od 5 – 10 MW) projekata obnovljive energije.

Sprovođenje Mape puta pravedne tranzicije takođe podrazumeva uspostavljanje sveobuhvatnog registra ugroženih potrošača i definisanje nacionalnog cilja za podršku energetske siromašnim domaćinstvima i ugroženim potrošačima u skladu sa relevantnim zakonodavstvom i ciljevima NEKP-a. „Sveobuhvatni“ se odnosi na nacionalni program koji obuhvata sve regione Kosova. To znači da je program osmišljen tako da se bavi potrebama i okolnostima i uključi ih, osiguravajući da se koristi i resursi ravnopravno raspodeljuju u svim zajednicama na Kosovu. U ovom kontekstu, „ugroženi“ se odnosi na potrošače sa prihodima ispod određenog praga. Konkretni prag se računa kao 150 evra prosečnog prihoda po članu porodice na osnovu prihoda u poslednja 3 meseca, prema Programu za ugrožene potrošače za 2023-2024. Međutim, ovo je pilot program koji će najverovatnije biti revidiran u budućnosti i kao takav bi se i prag mogao promeniti. Trenutno u ovoj grupi ima oko 60.000 domaćinstava. Vlada je posvećena subvencionisanju ovih pojedinaca kako bi osigurala da troškovi osnovnih usluga, kao što je struja, ne utiču značajno na njihov raspoloživi prihod, čime bi im se omogućilo da zadovolje svoje osnovne porodične potrebe. Predviđeno je da ovaj poslednji korak bude završen do decembra 2026. Vlada je posvećena subvencionisanju ovih pojedinaca kako bi osigurala da troškovi osnovnih usluga, kao što je struja, ne utiču značajno na njihov raspoloživi prihod, čime bi im se omogućilo da zadovolje svoje osnovne porodične potrebe. Predviđeno je da ovaj poslednji korak bude završen do decembra 2026.

2.5. Korišćenje obnovljivih izvora energije

2.5.1. Razvoj transparentnih i konkurentnih procedura za iskorišćavanje obnovljivih izvora energije

Izazovi

Proizvodnja električne energije na Kosovu uglavnom se oslanja na dve velike termoelektrane na lignit (Kosovo A i Kosovo B), koje pokrivaju oko 88% ukupne proizvodnje električne energije na Kosovu. S obzirom na zastarele termoelektrane i nedostatak novih generatora, Kosovo je suočeno sa nedostatkom fleksibilnosti sistema sposobnog da se prilagodi brzim i dubokim promenama potražnje, pogotovo tokom velike potražnje u vršnim vremenima. Ovo stvara potrebu za uvozom i izvozom električne energije u nepovoljno različito vreme. Trenutno, samo su kapaciteti rezerve za održavanje frekvencije (FCR, primarna rezerva od 5 MW) obezbeđeni od strane elektrana na Kosovu. Ostale pomoćne usluge (+/-25 MW aFRR i +143/-90 MW mFRR) obezbeđuje albanski elektroenergetski sistem.

Kosovo je nedavno usvojilo Zakon o OIE u skladu sa Direktivom (EU) 2018/2001 o promociji korišćenja energije iz obnovljivih izvora, koji takođe obezbeđuje nediskriminatorno učešće obnovljive energije. Međutim, postoji potreba da se nastavi sa preduzimanjem potrebnih mera u pogledu pravilnog planiranja i razvoja prenosne i distributivne infrastrukture kako bi se omogućilo i garantovalo priključenje i rad novih OIE kapaciteta.

Zbog umerene veličine kosovskog energetskog sistema, njegov uticaj na energetske sisteme u susednim zemljama, drugim ugovornim stranama i državama članicama Evropske unije u regionu ostaje ograničen. Bez obzira na to, Kosovo ima ambiciozne planove za proširenje obnovljive energije, posebno u kombinaciji sa ambicioznim investicijama u energetske efikasnost i smanjenjem potražnje za energijom. Zbog ograničenog kapaciteta skladištenja na Kosovu, postoje značajne sinergije koje proizilaze iz dublje integracije sa Albanijom i drugim zemljama u regionu sa velikim akumulacionim hidroenergetskim kapacitetima i/ili pumpnim kapacitetima za skladištenje.

Operater fabrike lignita u javnom vlasništvu, KEK, suočiće se sa troškovima stavljanja van pogona, kao i sa investicionim troškovima za renoviranje, produženje životnog veka i rekonstrukciju filtera za svoje jedinice lignita koje ostaju u funkciji ili strateške rezerve. Štaviše, operatori distributivnog i prenosnog sistema KEDS i KOSTT suočiće se sa troškovima održavanja i nadogradnje mreže za integraciju dodatne obnovljive energije u mrežu i smanjenje prenosa i, posebno, gubitaka u distribuciji u skladu sa ciljevima u PiM 47 i PiM 43, koji biće nadoknađene u skladu sa relevantnim propisom i prosledene potrošačima. Iako će većinu ulaganja u obnovljivu energiju preduzeti privatni investitori, možda će postojati značajni troškovi javne podrške za mobilizaciju ovih privatnih investicija.

U zaključku, izazovi u regionalnim, nacionalnim i globalnim lancima snabdevanja mogu da ometaju brzu primenu obnovljive energije, prenosnih kapaciteta, elektromobilnosti i drugih tehnologija navedenih u Energetskoj strategiji Kosova i ovom dokumentu. Iako su cene obnovljivih tehnologija generalno smanjene tokom protekle decenije, do nedavnog povećanja došlo je zbog ograničenja lanca snabdevanja, globalne političke neizvesnosti, sukoba Rusije sa Ukrajinom i fluktuacija u cenama i dostupnosti kritičnih minerala potrebnih za napredne tehnologije. Dok proizvodni kapaciteti za obnovljive tehnologije, komponente električne mreže i elektromobilnost stalno rastu, postoji zabrinutost zbog potencijalnih nestašica zbog brzog globalnog usvajanja ovih tehnologija. Ovaj porast nije vođen samo tranzicijom ka dekarbonizovanoj ekonomiji, već i prednostima koje ove tehnologije nude u smislu energetske bezbednosti. Ova dinamika utiče i na lokalno i regionalno snabdevanje, naglašavajući važnost obezbeđivanja kritičnih tehnologija za energetske planove Kosova uz razmatranje potencijalnih povećanja cena ili kašnjenja.

Ciljevi

Kroz odobrenu Nacionalnu energetska strategiju, Kosovo je značajno promenilo svoj pristup ka većoj diverzifikaciji izvora energije. S tim u vezi, **cilj je povećanje učešća obnovljivih izvora energije u potrošnji električne energije na 35% u 2031. godini.** Ukupan udeo obnovljivih izvora u bruto konačnoj potrošnji energije na Kosovu u 2021. godini bio je 22,4%, ili skoro četiri procentna poena više u odnosu na 2015. godinu. Posmatrano po sektorima, učešće OIE u bruto proizvodnji električne energije u 2021. godini dostiglo je 5%, odnosno tri procentna poena više u odnosu na 2015. godinu. Vrsta proizvodnje obnovljive energije koja je povezana u prenosnu mrežu trenutno dolazi iz energije vetra i hidroenergije. Trenutni neto instalirani kapaciteti ovih vrsta obnovljivih izvora energije dostižu do 139 MW za energiju vetra i do 63 MW za hidroelektrane. Očekuje se da će se ovo povećati s obzirom na **cilj da se do 2031. godine dobije dodatnih 600 MW električne energije proizvedene iz vetra i dodatnih 700 MW solarne PV električne energije.**

Strateški okvir Kosova predviđa dinamično povećanje obnovljivih izvora energije, uglavnom iz vetra i sunca, uz podršku obnovljivih aukcija, javnih investicija i aktivnog učešća potrošača u ovom procesu. Pored toga, promovisanje potrošača-proizvođača iz obnovljivih izvora (prozumeri) i zajednica obnovljivih izvora energije, čija će Sprovođenje biti podstaknuta poboljšanim zakonskim i regulatornim okvirom i administrativnim procedurama, kao i uvođenjem različitih šema podrške. **Cilj je dostići minimum od 100 MW kapaciteta potrošača do 2031. godine sa srednjim ciljem od 30 MW do 2025. godine.** Ugradnja pametnih brojala na nivou potrošača je takođe navedena kao opcija.

Kosovo će biti angažovano u podršci razvoju inovativnih energetskih sistema i sprovođenju mehanizama zasnovanih na podsticajima za **podsticanje integracije povremenih i nepovremenih obnovljivih izvora energije.** Ovo će utrti put iz proizvodnje energije uglja. Fokus će biti na integraciji informacionih i komunikacionih tehnologija u elektroenergetske sisteme kako bi se identifikovale inovativne tehnologije koje omogućavaju efikasnu kratkoročnu kohabitaciju uglja i povremene obnovljive energije u smislu efikasnog upravljanja disbalansima sistema. Štaviše, potencijal integracije pametnog merenja, upravljanja na strani potražnje i odgovora na potražnju biće od posebnog značaja.

U svetlu ambicioznih ciljeva Kosova u pravcu punog korišćenja obnovljivih izvora energije, fleksibilniji sistem postaje sve važniji. Prema tome, Kosovo **ima za cilj da uspostavi dobro funkcionalno tržište fleksibilnosti i podstakne drugačije.** S tim u vezi, očekuje se da sistem baterija za skladištenje bude pušten u rad do 2027-2028 sa kapacitetom od 170 MW kako bi se omogućilo balansiranje sistema i integracija OIE u elektroenergetski sistem. Predviđeno je trajanje njegove funkcije bude 2 sata, a planirano je da se Operateru sistema obezbedi sekundarna (aFRR) i tercijarna (mFRR) regulacija. Pored toga, skladište će se takođe koristiti za pomeranje vršne potrošnje kroz optimalni proces punjenja i pražnjenja na Kosovu.

Kvalitativni i kvantitativni koraci koje treba preduzeti u okviru ove reforme

- *Objaviti trogodišnji plan aukcije i pokrenuti aukciju za korišćenje energije vetra od 150 MW. Decembar 2024. godine*
- *Pojednostaviti postupak dobijanja dozvole za obnovljive izvore energije za domaćinstva i velike pogone. Decembar 2025. godine*

➤ *Instalirano i priključeno najmanje 100 MW novih kapaciteta solarne obnovljive energije i potpisani ugovori za najmanje 150 MW novih kapaciteta obnovljivih izvora energije, u skladu sa NPEK i dogovorenim ciljevima Energetske zajednice. Decembar 2027. godine*

Opis sprovođenja

Od ovih reformi imaće koristi građani Kosova, poslovne i druge organizacije, kao i regiona zapadnog Balkana.

Kosovo već radi na poboljšanju pravnog i regulatornog okvira za razvoj transparentnih i konkurentnih procedura za korišćenje obnovljive energije. Zakon o obnovljivim izvorima energije Vlada je odobrila 9. oktobra 2023. godine, a usvojila ga je Skupština (04. aprila 2024).

Da bi promovisalo transparentne i konkurentne procedure za primenu obnovljive energije, Kosovo se obavezalo da objavi trogodišnji plan aukcije i sprovede aukciju za 150 MW energije vetra do decembra 2024, kao prvi korak ove reforme. Ova inicijativa ima za cilj dalje povećanje učešća obnovljivih izvora energije (OIE) u proizvodnji i potrošnji električne energije.

U skladu sa ciljem podsticanja potrošača-proizvođača obnovljive energije i zajednica obnovljivih izvora energije, do decembra 2025. godine, vlasti se obavezuju da će pojednostaviti procedure izdavanja dozvola za obnovljive izvore energije za domaćinstva i velike instalacije. Pored toga, poslednji korak uključuje odredbe o instaliranju i povezivanju najmanje 100 MW novih kapaciteta solarne obnovljive energije, kao i potpisivanje ugovora za najmanje 150 MW novih kapaciteta obnovljive energije u skladu sa NEKP-om i ciljevima dogovorenim unutar Energetske zajednice, do decembra 2027. S obzirom na to da će se predstojeće aukcije prvenstveno fokusirati na energiju vetra, vremenski rok izgradnje vetroelektrana se proteže posle 2027. godine, a potpisivanje ugovora bi moglo da se desi nakon 2027. godine, zbog dugotrajnih merenja vetra i studija ESIA, koje mogu da potraju i do dve godine. Pored aukcija, Ministarstvo ima u planu još jedan projekat solarne elektrane od 100 MW, koji je razvio KEK. Međutim, kako ovaj projekat uključuje EPC ugovor, on nije uključen u aktuelnu reformsku agendu.

Trenutni fond javnih zgrada se nalazi na 935 javnih zgrada u našoj bazi podataka, što znači da bismo sa stopom renoviranja od 3% imali renoviranje 28 javnih zgrada svake godine. Pored toga, u 2024. godini imamo za cilj da izdamo dva sertifikata o performansama kao pilot za javne zgrade. Što se tiče 2025. godine, cilj nam je 40 izdavanja sertifikata o performansama za javne zgrade.

2.6. Energetska efikasnost

2.6.1 Primena Direktive o energetske efikasnosti i Direktive o energetskom učinku u zgradama

Izazovi

Energetska efikasnost, smatra se od strane Vlade suštinskom komponentom strateškog i ekonomskog planiranja i razvoja Kosova. Stambeni sektor je glavni potrošač, a zatim slede transport, industrija, usluge i na kraju poljoprivreda. Zgrade čine 48% finalne potrošnje energije na Kosovu. Ovo se poredi sa 40% potrošnje energije i 36% emisije CO₂ u EU, čineći zgrade najvećim sektorom krajnje potrošnje energije u Evropi, a srazmerno još više na Kosovu. Svetska banka procenjuje da je potencijal za poboljšanje energetske efikasnosti u zgradama na Kosovu trenutno oko 44%. Utvrđeno je da javni objekti imaju najveći potencijal za uštedu EE (opštinske zgrade imaju prosečan potencijal od 43%, dok druge državne zgrade imaju potencijal EE do 49%). S obzirom na to da Vlada trenutno troši oko 24,3 miliona evra svake godine da podmiri energetske potrebe svojih zgrada, ovakva poboljšanja mogu rezultirati značajnim uštedama javnih resursa. Sa očekivanim povećanjem potražnje za energijom za 4,6% godišnje, u proseku, poboljšanje energetske efikasnosti (EE) u zgradama postalo je hitan zahtev u kontekstu ekonomskog razvoja i zaštite životne sredine.

Dok društvene koristi od nadogradnje energetske efikasnosti zgrada pružaju snažno opravdanje, postoje mnoge prepreke za njegovu uspešnu realizaciju. Više od polovine zgrada na Kosovu je starije od 45 godina i zahtevaju značajna ulaganja kako bi se osiguralo da vrednost imovine ne padne. Brojni izazovi ukazuju na slabu tradiciju sprovođenja standarda energetske efikasnosti u zgradama i srodna pitanja nedostatka institucionalnih i tržišnih kapaciteta, veština, materijala i modelskih rešenja. Dostupnost snabdevanja energetske efikasnim građevinskim materijalom i snabdevanje proizvodima ne smatra se značajnom preprekom, ali cena nekih proizvoda može predstavljati prepreku. Rezime prepreka tržišnom

delovanju na energetska efikasnost u zgradama sastoji se od zakonskih/regulatornih, institucionalnih, informacionih, fiskalnih/ekonomskih, finansijskih i tržišnih kapaciteta/tehničkih prepreka za tržišno preuzimanje investicija za renoviranje energetske efikasnosti. Ovo se odnosi na sve građevinske sektore. Ako se ne bude rešavalo sistematski, bilo koja od ovih prepreka ili više njih može odvratiti ključne donosioce odluka da se obavežu na ulaganja. Mnoge od ovih prepreka su međusobno povezane. Zaista, neke prepreke mogu povećati troškove zaduživanja i ako se ne reše, mogu učiniti nadogradnju energetske efikasnosti manje ekonomski privlačnom. Na primer, to može dovesti do toga da se raspoloživi kapital usmeri na druge vidljivije prioritete, čak i kada je subvencionisano finansiranje po preferencijalnim kamatnim stopama (finansiranje kredita za bilo koju namenu je relativno skupo na Kosovu) za poboljšanje energetske efikasnosti. Ovi faktori i prepreke imaju različitu težinu ili ozbiljnost u zavisnosti od toga koji sektor tržišta zgrada je u pitanju. Na primer, segment stambenog tržišta sa niskim prihodima će imati više problema u obezbeđivanju finansija i biće manje (često uopšte) u mogućnosti da ulaže u popravke i renoviranje. Kolektivno, različite prepreke energetske obnovi zgrada mogu se sažeti kao da predstavljaju uočeni rizik ili odvrtaču relevantne donosioce odluka.

Ciljevi

Jedan od ciljeva predviđenih Zakonom o EE je promovisanje uspostavljanja različitih finansijskih i fiskalnih instrumenata i mehanizama za podsticanje sprovođenja mera EE i mobilisanje investicija za renoviranje zgrada. U skladu sa Zakonom o EE, osnovan je KFEE, kao nezavisan, samostalan i održiv entitet, i igra važnu ulogu u podršci ciljevima politike EE, promovišući, podržavajući i sprovodeći mere energetske efikasnosti, kao i privlačenjem i upravljanjem finansijskim sredstvima i za javne i stambene zgrade. Kako mnoge takve zgrade zahtevaju renoviranje ili obnovu, ovo predstavlja ekonomski efikasnu priliku da se mere EE ugrade kao sastavni deo takve obnove. Stoga je cilj Vlade da ova reforma razvije dugoročnu strategiju za privlačenje investicija u EE renoviranje javnih, stambenih i poslovnih zgrada. U ovom trenutku, Kosovo radi na reviziji svog pravnog i strateškog okvira, kako bi odrazilo pravne tekovine Energetske zajednice o energetske efikasnosti, koji takođe uključuje direktivu o označavanju i druge relevantne propise EU, kako bi se poboljšala energetska efikasnost zgrada i na kraju smanjila potrošnja energije i emisiju CO₂. Cilj strateškog okvira BR je da stimuliše aktivnost koja će transformisati veoma složeno i fragmentirano tržište. Tu tržišnu arenu čine zalihe postojećih zgrada kojima je potrebna energetska obnova, te lanci i mreže ljudi i organizacija koji donose odluke koje određuju da li će biti konkretnih ulaganja u energetska obnova. Fokusna oblast BRS je prilično raznolika u pogledu tipologija: sektor (stambeni, poslovni, javni), veličina zgrade, oblik, građevinski materijali, tehnički energetske sistemi, intenzitet korišćenja, energetske performanse, cene energije, starost, očekivani životni vek, ograničenja nasleđa, tehnička ograničenja, vlasništvo, interne veštine, uobičajeni poslovni modeli, vrednost imovine, ekonomsko zdravlje, stavovi i motivacije investitora i pristup finansijama. Specifični ciljevi BRS-a su posvećeni obezbeđivanju mape puta ka nacionalnom fondu zgrada visoke efikasnosti i kvaliteta na Kosovu u narednih 10-20 godina i dalje, postizanju značajnog povećanja obima i dubine aktivnosti obnove energetske efikasnosti, smanjenjem potrošnja energije u postojećim zgradama, stvarajući značajne nove poslovne aktivnosti u obnovi energetske efikasnosti, čime se doprinosi ciljevima nacionalne energetske i klimatske politike.

Važno je prepoznati da je BRS proces koji se razvija. Početni pristup nastoji da obezbedi pragmatičan balans između ideala energetske najefikasnijeg građevinskog fonda koji je tehnički moguć i onoga što je ekonomski i praktično izvodljivo za prve faze realizacije. Imajući u vidu godine povratnih informacija o realizaciji, predviđeno je da sa svakim ažuriranjem verzije, strategija postaje sve prefinjenija i sve ambicioznija, kako u dubini tako i u obimu aktivnosti renoviranja fonda zgrada na Kosovu.

Kvalitativni i kvantitativni koraci koje treba preduzeti u okviru ove reforme

- *Primena usvojene Strategije za renoviranje zgrada i plana za zgrade sa skoro nultom potrošnjom energije je u toku, kroz renoviranje postojećih javnih zgrada, u skladu sa godišnjim ciljem renoviranja od 3% (Direktiva o energetske efikasnosti). Jun 2026. godine*
- *Primena Strategije za renoviranje zgrada i plana za zgrade sa skoro nultom potrošnjom energije, putem: Sertifikacije svih novih stambenih zgrada davanjem sertifikata energetske performansi u skladu sa Direktivom o energetske performansi zgrada (EPBD); Uvođenje merenja stvarne potrošnje i naplate daljinskog grejanja. Decembar 2026. godine*

- *Povećati ukupnu stopu renoviranja zgrada i ulične rasvete: Renovirano 0,5 miliona kvadratnih metara. Jun 2027. godine*

Opis sprovođenja

Korisnici ove reforme prvenstveno će biti građani Kosova, poslovne i druge organizacije, kao i regiona zapadnog Balkana.

Sprovođenje Direktive o energetske efikasnosti i Direktive o energetskim performansama u zgradama je jedna od prioritarnih reformi u ovom planu, u cilju poboljšanja energetske efikasnosti zgrada i konačnog smanjenja potrošnje energije i emisije CO₂. Prvi korak koji je predviđen u ovoj reformi je realizacija usvojene Strategije renoviranja zgrada i plana za zgrade sa skoro nultom potrošnjom energije kroz renoviranje postojećih javnih zgrada u skladu sa godišnjim ciljem obnove od 3% (Direktiva o energetske efikasnosti), do juna 2026. godine. Drugi korak za obezbeđivanje primene Strategije renoviranja zgrada je sertifikacija svih novih stambenih zgrada sa sertifikatom o energetskim karakteristikama u skladu sa Direktivom o energetskim performansama zgrada (EPBD) i uvođenje merenja zasnovanog na potrošnji i naplate za daljinsko grejanje, do decembra 2026. Primenu ovih koraka će nadgledati MŽSPPI, posebno Odeljenje za planiranje, izgradnju i stanovanje.

Poslednji korak ove reforme povećava ukupnu stopu renoviranja zgrada i ulične rasvete na 0,5 miliona kvadratnih metara i treba da bude ispunjen do juna 2027. Sadašnje stanje renoviranja zgrada i ulične rasvete za period 2018–2023. obuhvata: renoviranje objekata površine oko 0,6 miliona kvadratnih metara, renovirane stambene zgrade ukupne površine oko 0,75 miliona kvadratnih metara i 71 km rasvete po opštinama.

8. OBLAST POLITIKA 3: RAZVOJ PRIVATNOG SEKTORA I POSLOVNO OKRUŽENJE

3.1. Poslovno okruženje

3.1.1. Olakšati ulaganja privatnog sektora i unaprediti mehanizme za privlačenje SDI u strateške sektore, kroz promovisanje usvajanja proizvoda i usluga sa većom dodatom vrednošću i inovacija.

Kvalitativni i kvantitativni koraci koje treba preduzeti u okviru ove reforme

- *Osnovana Komisija za državnu pomoć. Decembar 2024. godine*
- *Sistem kontrole državne pomoći je funkcionalan. Jun 2025. godine*
- *Agencija za investicije i izvoz i Agencija za podršku preduzećima osnovane su i u potpunosti operativne. Decembar 2025. godine*
- *Uspostaviti mehanizam za rešavanje pritužbi investitora u skladu sa Zakonom o održivom ulaganju, program naknadne brige i jedinicu za dalju brigu o investitorima u okviru Agencije za promociju investicija. Jun 2026. godine*
- *Uvesti podsticaje i nužne zakonodavne reforme radi privlačenja SDI sa fokusom na rast SDI u strateškim sektorima. Decembar 2026. godine*
- *Rast SDI u strateškim sektorima (10% u poređenju sa osnovom iz 2024. godine). Decembar 2027. godine*

3.1.3. Unaprediti izvozni profil strateških sektora, uključujući i realizacijom Strategije industrijskog razvoja i podrške preduzećima 2030.

Izazovi

Kosovo je u proseku ostvarilo realni rast BDP-a od 4,28% u periodu 2013-2022⁵, jedan od najviših u regionu. Ipak, ima jedan od najnižih BDP po glavi stanovnika na zapadnom Balkanu, koji je iznosio 5.015 evra u 2022. zbog niže početne osnove i pogoršanja njegove privrede 1990-ih. Tempo ekonomske diverzifikacije je spor. Između 2011. i 2020. godine, Kosovo je pokazalo male strukturne promene u sastavu svoje privrede. Značaj proizvodnje za ukupnu privredu je relativno ograničen. Udeo proizvodne dodate vrednosti (MVA) u BDP-u ostao je stabilan na 13%, pri čemu je sektor usluga rastao samo postepeno tokom perioda, ali je i dalje činio lavovski udeo u BDP-u u 2020. (48%).

Kosovo pokazuje visok nivo investicija u osnovna sredstva, mereno udelom bruto formiranja fiksnog kapitala (GFCF) u BDP-u, što ukazuje na nivo javnih i privatnih investicija u privredi. Udeo GFCF-a u BDP-u od 30% u 2020. nadmašio je proseka ZB6 (24%). Ipak, privredom dominiraju male firme koje

⁵ Publikacija Kosovske agencije za statistiku.

ne mogu da se takmiče na većim regionalnim i međunarodnim tržištima. Proizvodni kapacitet privrede je nedovoljno razvijen i industrija je nedovoljno integrisana u međunarodna tržišta, između ostalog, zbog: (i) niski udeo srednje i visokotehnološke proizvodnje [5,6% bruto dodate vrednosti], sa proizvodnjom zasnovanom pretežno na niskoj i radno intenzivnoj tehnologiji što rezultira proizvodima sa nižom dodatom vrednošću; (ii) postojeći prirodni resursi (tj. metali) se često izvoze kao sirovine ili kao samo ograničena prerađena roba, pri čemu se najveći deo dodate vrednosti odvija van zemlje; (iii) slabi domaći lanci vrednosti se takođe mogu naći u prerađivačkoj industriji (tj. industriji drveta i nameštaja) koje uvoze većinu svojih inputa umesto da ih nabavljaju lokalno. Shodno tome, slabi domaći lanci vrednosti i neefikasno korišćenje postojećih prirodnih resursa dovode do različitih curenja vrednosti.

Izvozni potencijal Kosova je ograničen i nije dobro diverzifikovan što odražava strukturne izazove privrede. Ima najniže učešće izvoza u BDP-u u regionu sa učešćem od 22% BDP-a u 2020. u poređenju sa prosekom ZB6 od 35%. Ovo jasno pokazuje ograničenu integraciju Kosova u međunarodnu trgovinu i ograničene koristi koje kosovska ekonomija ima od eksploatacije izvoznih tržišta. Izvoznu korpu razvijenih ekonomija obično pokreću proizvedeni proizvodi. Ograničena konkurentnost Kosova u izvozu proizvedenih proizvoda je dodatno dokazana ispitivanjem njegovih proizvodnih izvoznih kapaciteta, merenih proizvedenim izvozom po glavi stanovnika. Severna Makedonija je imala proizvodni kapacitet izvoza od 2.500 evra po glavi stanovnika 2020. godine, što je 11 puta više od kosovskih 221 evra/stanovniku za istu godinu. Sve ostale zemlje ZB6 imaju značajno veće proizvodne izvozne kapacitete od Kosova⁶, što naglašava neiskorišćeni potencijal za povećanje domaće proizvodnje i izvoza.

Strane direktne investicije (SDI), koje obično daju podsticaj za održivo unapređenje privrede, kao procenat BDP-a, ostaju ispod proseka ZB6 za 1,9 procentnih poena i iznose 3,9%. Najveći udeo SDI otišao je u sektore koji manje podstiču rast i kojima se ne trguje. Nekretnine i građevinarstvo privukle su skoro 60% svih priliva SDI u protekloj deceniji. Sa druge strane, dva sektora sa značajnim potencijalom rasta, proizvodnja i informacione i komunikacione tehnologije (IKT), profesionalne usluge, činile su samo 1,3% ukupnih SDI u istom periodu. Delimično, loš učinak Kosova u privlačenju SDI koji podstiču rast se može pripisati nepovoljnom režimu podsticaja, koji se pretežno oslanja na sporazume o zaštiti investicija i neke mere fiskalnog olakšica. Nasuprot tome, neke susedne zemlje sprovode politiku velikodušnih podsticaja za pokrivanje troškova ulaganja, istraživanja i razvoja, što rezultira većim stranim direktnim investicijama.

Što se tiče državne pomoći, zakonom je uspostavljen operativno nezavisan sistem kontrole državne pomoći. Međutim, Komisija za državnu pomoć, organ za odlučivanje, nije imenovan u poslednje dve godine. Ovo je stvorilo vakuum u naknadnoj kontroli državne pomoći. Zakonski okvir je potrebno dalje razvijati izmenama i dopunama zakona. U Odeljenju za kontrolu državne pomoći trenutno je zaposleno 7 službenika. Oni ima važnu ulogu u pogledu vršenja *ex-ante* i *ex-post* funkcija uključujući i praćenje, podizanje svesti i zastupanje i profesionalnu analize. Kapaciteti Odeljenja za kontrolu državne pomoći će se dalje jačati.

Ciljevi

Stoga, ciljevi Vlade imaju za cilj da dovedu ekonomsku diverzifikaciju kroz širenje industrijske proizvodnje ka aktivnostima sa većom dodatom vrednošću, unapređenje konkurentnosti i inovacionih kapaciteta, što za posledicu ima poboljšanje trgovinskog bilansa i izvoznog potencijala, te ubrzanje digitalne transformacije u privatnom sektoru i proizvodnji.

Potpuno funkcionalan sistem državne pomoći garantovaće jednake uslove u pogledu dostupnosti i selektivnog transfera javnih resursa određenim preduzećima ili proizvodima koji mogu da ugroze konkurenciju ili stvore ekonomske prednosti.

Kvalitativni i kvantitativni koraci koje treba preduzeti u okviru ove reforme

➤ *Informacioni centar za izvozna tržišta je osnovan i potpuno operativan. Decembar 2025. godine*

⁶ Srbija (2.100 €/stanovniku); Bosna (1.415 €/stanovniku); Albanija (379 €/stanovniku). Sve u svemu, slab izvozni kapacitet Kosova od 221 evra po glavi stanovnika je slab u poređenju sa prosekom ZB6 (1.500 evra po glavi stanovnika).

- *Podržano šest 6 laboratorija za ispitivanja i četiri 4 sertifikaciona tela, koji su spremni da daju međunarodnu akreditaciju. Jun 2026. godine*
- *Dati podršku MSP kao pomoć kod izazova na proceni usaglašenosti u prioritetnim sektorima, radi rasta izvoza (100 kompanija korisnica). Jun 2027. godine*
- *Rast izvoza u strateškim sektorima (15% u odnosu na osnovu iz 2024). Decembar 2027. godine*

Opis sprovođenja

Reformske mere u okviru ove komponente imaju za cilj da olakšaju investicije privatnog sektora, poboljšaju izvozni profil i poboljšaju mehanizme za privlačenje SDI u strateške sektore, promovisanjem proizvoda i usluga sa većom dodatnom vrednošću i inovacija. Prvi korak ka ovom cilju je osnivanje Agencije za investicije i izvoz i Agencije za podršku preduzećima do decembra 2025. godine. Dve agencije treba da budu popunjene osobljem a njihove dužnosti i odgovornosti definisane. Ovo podrazumeva uspostavljanje mehanizama za žalbe investitora, pružanje usluga staranja o investitorima pre i nakon žalbi do juna 2026. godine i druge funkcije koje su ključne za postizanje ciljeva politike. Informacioni centar za izvozno tržište će biti kreiran kako bi se institucijama omogućile informacije i podaci potrebni za analizu politike. Kada ovaj institucionalni okvir bude u potpunosti operativan [što znači da je osoblje zaposleno, usvojeni interni propisi, dodeljen budžet i dve agencije budu spremne da počnu da obavljaju operativne aktivnosti], mi ćemo početi da sprovodimo podsticaje i neophodne zakonodavne reforme za privlačenje SDI [decembar 2026] sa ciljem da se postigne rast SDI od 10% u strateškim sektorima do decembra 2027. Politički podsticaji se sastoje od jednog ili više od sledećeg:

- Olakšavanje uvoza za potrebe proizvodnje ili prerade, kao što je uvoz mašina, sirovina, poluproizvoda ili drugih proizvoda;
- Oslobađanje od izvozne carine;
- Subvencija zarada;
- Podrška istraživanju i razvoju;
- Podrška u kupovini mašina za proizvodnju ili preradu;
- Podrška za pristup industrijskim i tehnološkim parkovima;
- Pristup finansijama;
- Podrška za kupovinu dobara i usluga od domaćih dobavljača;
- Podrška kroz smanjenje administrativnog opterećenja i pokriće ili smanjenje administrativnih troškova i drugi podsticaji u skladu sa zakonima na snazi.

Uspešna primena zahteva usvajanje primarnog i sekundarnog zakonodavstva za održiva ulaganja, Zakona o Državnom fondu i podzakonskih akata koji proizilaze iz novog Zakona o industrijskim i tehnološkim parkovima.

Cilj rasta SDI od 10% treba da se izračuna na osnovu kumulativnih SDI za sve sektore u 2023. godini koji je iznosio 840 miliona evra. Strateški sektori su definisani u strategiji industrijskog razvoja i poslovne podrške: IKT, Profesionalne usluge, Prerada hrane i pića, nemetalni minerali, Plastika i guma, Tekstil, Odeća i koža, Prerada drveta, Nameštaj, Prerada metala.

Da bi se uhvatili u koštac sa izazovima ocenjivanja usaglašenosti u prioritetnim sektorima u cilju poboljšanja izvoznog potencijala i podsticanja rasta izvoza, Akcioni plan za sprovođenje strategije predviđa finansijsku podršku i razvoj kapaciteta kroz informativne sesije za najmanje 100 kompanija korisnika relevantnih za izvoz. Ova podrška uključuje subvencije (nadoknada) troškova koji se odnose na sertifikaciju proizvoda i usluga sa relevantnim EU i međunarodnim standardima uglavnom o usaglašenosti. Finansijska podrška će biti pružena za 6 laboratorija za ispitivanje i 4 sertifikaciona tela za izgradnju njihovih operativnih kapaciteta i nadogradnju njihove opreme, što će rezultirati njihovom spremnošću za međunarodnu akreditaciju. Vladin budžet biće najmanje 20.000 evra. Malim i srednjim preduzećima u prioritetnim sektorima će takođe biti ponuđena tehnička ekspertska podrška za rešavanje njihove procene usaglašenosti.

Na strani Vlade, Ministarstvo industrije, preduzetništva i trgovine i Kabinet premijera imaju ključnu ulogu u sprovođenju ovih koraka. Ostale zainteresovane strane uključuju Kosovski kreditno-garantni fond, komercijalne banke i poslovnu zajednicu. MSP i preduzeća su najveći korisnici ove reforme. Dodatne pogodnosti će imati određene kategorije radne snage u smislu unapređenja specifičnih veština i otvaranja radnih mesta.

Kosovo je uspostavilo operativno nezavisan sistem kontrole državne pomoći. Sastoji se od Komisije za državnu pomoć za donošenje odluka koju imenuje Skupština i jedinice za podršku koja pruža profesionalne analize, praćenje i funkcije izveštavanja. Prema zakonu, imenovanje Komisije za državnu pomoć počinje raspisivanjem konkursa. Nakon završetka procesa zapošljavanja na osnovu zasluga, članove Komisije za državnu pomoć imenuje Skupština na predlog skupštinskog odbora za izbor, koju čine predsednik Odbora za nadzor javnih finansija, predsednik Odbora za budžet i finansije i predsednik Odbora za ekonomski razvoj, infrastrukturu, trgovinu i industriju. Kada se završi postupak imenovanja, Komisija se smatra konstituisanom i spremnom da obavlja svoje dužnosti [decembar 2024].

Pored toga, zakon o državnoj pomoći treba da se izmeni kako bi se dodatno uskladio sa pravnim tekovinama EU. Iako je sadašnji zakon usklađen sa pravnom tekovinom EU transponovanjem odgovarajućih članova Ugovora EU i Uredbe 2015/1589, on daje ograničena ovlašćenja vlastima da regulišu određene oblasti putem podzakonskih akata. Izmenjeni zakon će stvoriti pravni osnov za dalje usklađivanje kroz podzakonske akte u oblastima regionalne pomoći, opštih grupnih izuzeća, delimičnog usklađivanja sa pravilima o sektorskoj pomoći, pomoći malim i srednjim preduzećima, pristupa finansijama za MSP, državne pomoći za istraživanje, razvoj i inovacije, pomoći za radnike u nepovoljnom položaju i invalide, obuku, zaštitu životne sredine, državnu pomoć za ulaganja u domaću infrastrukturu i pomoć za sanaciju šteta izazvanih elementarnim nepogodama. Postojeća uredba o procedurama i formatu obaveštenja će takođe biti revidirana. Vlada će izraditi nacрте ovih zakona u skladu sa svojim pravnim normama i najboljom praksom radi usklađivanja sa pravnim tekovinama EU. Konsultacije će se odvijati tokom javnih konsultacija, nakon što se odredbe pravne tekovine usaglasе, korišćenjem tabela usaglašenosti. Konsultovaće se sa Evropskom komisijom tokom ključnih faza izrade nacрта, posebno fokusirajući se na dalje usklađivanje sa pravnom tekovinom i standardima EU. Konsultacije će se održati tokom procesa izrade. Ova oblast politika je relativno nova na Kosovu i kontinuirano se razvija u EU, Odeljenje za kontrolu državne pomoći će imati koristi od daljeg razvoja kapaciteta u vidu specijalizovanih obuka. Ovo će omogućiti Odeljenju za državnu pomoć da proceni pojedinačne predloge državne pomoći, izradi izveštaje o proceni za Komisiju, prati realizaciju dodeljene državne pomoći, prikupi, obradi i evidentira podatke o državnoj pomoći. Ukratko, sistem funkcionalne kontrole državne pomoći je obezbeđen do juna 2025. godine po sprovođenju sledeće tri komponente: Osnovana je Komisija za državnu pomoć sa zakonskim ovlašćenjima da vrši svoje funkcije za procenu dodele pomoći i nalaže povraćaj nezakonite pomoći, izmenjen je zakon i sprovedene su aktivnosti izgradnje kapaciteta (kroz obuke). Zakonsko ovlašćenje da se naredi povraćaj nezakonite pomoći i obaveza obaveštavanja o šemi pomoći su obezbeđeni ovim zakonom i biće zadržani u revidiranom zakonu.

3.1.2. Podržati stvaranje i rast start-up firmi i MMSP specijalizovanih za IKT i kružnu ekonomiju, kao i usvajanje zelenih tehnologija, preko Fonda za inovacije i poslovne inkubatore

Izazovi

Opšte je poznato da inovacije i digitalna transformacija imaju veliki potencijal da preoblikuju ekonomske strukture i lance vrednosti. Ovaj potencijal je prepoznat od strane Kosova i ogleda se u njegovim strateškim ciljevima. Iako postoji napredan IKT sektor u zemlji, ulaganja u istraživanje i razvoj i inovativne procese na nivou preduzeća su ograničena i dominiraju podrškom malom broju inovativnih startapova. Prema podacima iz 2019. predstavljenim u Nacionalnoj strategiji razvoja, oko 36,6% preduzeća je uvelo novi ili inovativni proizvod ili uslugu, a samo 25% firmi je koristilo digitalnu tehnologiju u svojoj proizvodnji i procesu rada. Korišćenje IKT sredstava (internet, veb stranice i prisustvo na društvenim mrežama) predstavlja mnogo bolju perspektivu sa preko 55% firmi koje koriste ovu tehnologiju.

Kosovo je još uvek u početnim fazama sprovođenja koncepata kružne ekonomije i zelene industrije. Ova strategija pruža opštu orijentaciju za dalje političke akcije potrebne za prelazak na zelenu proizvodnju. Ključni zahtev za osmišljavanje ovih akcija je obezbeđivanje podataka o ekološkim performansama industrija. Cirkularnost i reciklaža u proizvodnom sektoru je i dalje veoma ograničena. Dok su industrijski otpad i zagađenje značajni. Energetska efikasnost i intenzivan CO2 u kosovskom proizvodnom sektoru je poboljšán, ali i dalje zaostaje za svojim komparacijama, što je uglavnom zbog datog energetskog spleta sa niskim obnovljivim izvorima energije. Prelazak na proizvodnju zelene

energije obrađen je strateškim okvirom energetskeg sektora. Ova reforma se fokusira na mere na nivou firmi, kao što je podrška novim preduzećima i novoosnovanim preduzećima u zelenoj i cirkularnoj ekonomiji i IKT.

Ciljevi

Cilj ove reforme je podrška stvaranju i širenju novih preduzeća i MMSP specijalizovanih za IKT i zelenu i cirkularnu ekonomiju. Postoji nekoliko inicijativa za podršku posvećenih nekim aspektima inovacijskog ekosistema, ali su fragmentirane. Kao takvi, oni ne mogu da iskoriste potencijalnu komplementarnost između projekata i da imaju koristi od integrisanijeg sistema podrške sa jasnim sveobuhvatnim ciljevima i ciljevima. Što se tiče finansijske podrške, česta je upotreba tradicionalnih oblika finansiranja startapa, dok su moderniji vidovi finansiranja kao što su rizični kapital i finansiranje putem gomile (eng. crowd funding) veoma ograničeni.

Kvalitativni i kvantitativni koraci koje treba preduzeti u okviru ove reforme

- *Usvajanje zakona o inovacijama i preduzetništvu. Decembar 2024. godine*
- *Nacionalni savet za inovacije i Fond za inovacije osnovani su i potpuno operativni. Jun 2025. godine*
- *Osnivanje prozora mogućnosti za inovacije kod usvajanja zelenih tehnologija u sklopu Fonda za inovacije, za veći broj korisnika (najmanje 40 kompanija). Decembar 2026. godine*
- *Uspostaviti održivi okvir za podršku postojećim poslovnim inkubatorima koji se bave inovativnim pokretanjem u zelenoj i kružnoj ekonomiji i IKT (minimum 30% treba da pokrije vlada). Jun 2026. godine*

Opis sprovođenja

Mladi su pokazali visok inovativni potencijal na Kosovu, posebno u IKT sektoru. Stoga su mladi stručnjaci primarni korisnici ove reforme. Dok druge grupe sa potencijalom da imaju koristi uključuju postojeća preduzeća, određene ekonomske sektore [koji dobijaju od pozitivnih efekata prelivanja], opštine, itd.

Prvi korak u sprovođenju ove reforme zahteva adekvatan pravni okvir za inovacije i preduzetništvo. Zakon o inovacijama i preduzetništvu, koji će biti usvojen do decembra 2024. godine, uspostaviće institucionalne mehanizme za sprovođenje inovacione politike, uključujući i stvaranje Nacionalnog saveta za inovacije i Inovacionog fonda⁷ [jun 2025. godine]. Uključiće odredbe EU Uredbe o eko etiketi i eko dizajnu. Ovo će omogućiti stvaranje prostora za podršku usvajanju zelenih tehnologija u okviru Inovacionog fonda za najmanje 40 kompanija do decembra 2026. godine. Nacrt zakona o inovacijama i preduzetništvu prošao je javne konsultacije, sada će proći analizu finansijskog uticaja. Vlada će izraditi nacрте ovih zakona u skladu sa svojim pravnim normama i najboljom praksom radi usklađivanja sa pravnim tekovinama EU. Konsultacije će se odvijati tokom javnih konsultacija, nakon što se odredbe pravne tekovine usaglasе, korišćenjem tabela usaglašenosti. Kada fond bude potpuno funkcionalan to znači da će fond biti stavljen u funkciju sa kompetentnim radnim kadrom, obučanim i da će biti raspisani pozivi za podršku projektima.

Svi sektori imaju pravo na podršku Fonda. Konačno, ova politika ima za cilj uspostavljanje održivog okvira za postojeće poslovne inkubatore koji se bave inovativnim startapima u zelenoj i kružnoj ekonomiji i IKT-u sa ciljem da najmanje četiri (4) poslovna i inkubatora za inovacije budu potpuno funkcionalna do kraja 2027. Specifični kriterijumi, specifični ciljevi ove politike, uključujući i aspekte održivosti biće jasno definisani inovacionom politikom i Zakonom o inovacijama i preduzetništvu, oba dokumenta su trenutno u fazi izrade.

Minimalan cilj od 30% je doprinos budžeta fonda, državnog budžeta, projektima koji se podnose za finansiranje, a vrste aktivnosti koje će se finansirati biće definisane u pozivima i biće dopunjene na osnovu potreba privrednih subjekata. Okvirni iznos biće 15.000 evra.

Pored državnih institucija i tela (ministarstva, Fonda za inovacionu delatnost i Saveta za inovacije), među relevantnim akterima su i ključni akteri inovacionog ekosistema: Udruženja za inovacije i IKT, poslovna udruženja, donatori i međunarodne finansijske institucije i institucije na lokalnom nivou.

⁷ Fond za inovacije se smatra operativnim kada bude usvojen njegov poslovnik, dodeljen budžet i kad bude zaposleno osoblje.

3.1.4. *Sprovesti zakonodavstvo o stečaju kroz usklađivanje sa pravnim tekovinama EU, pojednostavljenje procedura, mere politike za nesolventnost i pojednostavljenje procesa putem digitalnih alata*

Izazovi

Efikasnost režima komercijalne nesolventnosti i naplate dugova utiče na okruženje za investiranje i poslovanje. Efikasni pravni i regulatorni okviri smanjuju kreditni rizik i stimulišu kreditore da daju više kredita i po nižim kamatnim stopama.

Iako su neki oblici likvidacije regulisani od 2007. godine, Kosovo je uspostavilo regulatorni okvir za stečaj 2016. godine usvajanjem Zakona 05/L-083 o stečaju. Zakon se primenjuje na sve vrste privatnih preduzeća osim finansijskih institucija, osiguravajućih društava, penzionih fondova, javnih i društvenih preduzeća koja podležu posebnim zakonima. Međutim, takvi subjekti mogu biti poverioci u postupcima utvrđenim Zakonom o stečaju. Izrađen je u skladu sa međunarodnim standardima i najboljim praksama, uključujući i principe Svetske banke za efikasnu nesolventnost i režime poverilaca/dužnika i UNCITRAL-ov vodič za zakonodavstvo o stečaju. Zakon delimično transponuje neke pravne tekovine EU i uzima u obzir tadašnju Zajedničku tržišnu strategiju Komisije EU i Preporuku Komisije EU za novi pristup protiv poslovnog neuspeha i bankrota iz 2014. godine. Do sada je broj preduzeća koja su podnela zahtev za stečaj bio ograničen.

Prema različitim procenama, uključujući i publikaciju OECD-a iz 2022. godine o „Stečaj i druga šansa za MSP (dimenzija 2) na zapadnom Balkanu i Turskoj“, stečajni postupak na Kosovu je skup i složen. Poreska administracija prati poslovanje preduzeća i sprovodi osnovne mere prevencije nesolventnosti. Posebno pokreće „osnovne“ alate za rano upozoravanje na osnovu godišnjih finansijskih izveštaja kompanija. Međutim, pošto ovaj mehanizam svoja upozorenja zasniva na godišnjim finansijskim izveštajima, što može dovesti do zakasnelih signala nevolje, čineći ga neefikasnim u sprečavanju nekih slučajeva stečaja, ne smatra se potpuno razvijenim sistemom ranog upozorenja.

Zakonodavni okvir o stečaju u EU se dalje razvio. Direktiva o restrukturiranju i drugoj šansi [Direktiva (EU) 2019/1023] je doneta 2019. godine. Uredba (EU) 2015/848 o postupcima u slučaju nesolventnosti je izmenjena 2022. godine. U tom kontekstu, Zakon o stečaju treba dalje da se uskladi sa relevantnim pravnim tekovinama EU o nesolventnosti, restrukturiranju i drugoj šansi i kašnjenju u plaćanju. Za efikasnu primenu zakona biće izrađeni neophodni podzakonski akti i podržani kapaciteti MSP. Ovaj Nacrt zakona je usvojen od strane Vlade i takođe je prošao prvo razmatranje u Skupštini Kosova 19. oktobra 2023. godine. Trenutno je na drugom čitanju u Skupštini.

Ciljevi

Cilj ove reforme je jačanje primene zakonodavstva o stečaju kroz usklađivanje sa pravnim tekovinama EU, pojednostavljenje procedura, mere politike nesolventnosti i pojednostavljenje procesa putem digitalnih alata.

Kvalitativni i kvantitativni koraci koje treba preduzeti u okviru ove reforme

- *Primarni i sekundarni propisi koji uređuju stečaj i nesolventnost izmenjeni su i usklađeni sa pravnim propisima EU (Uredba o nesolventnosti, Direktiva o restrukturiranju i drugoj šansi, Direktiva o docnji u plaćanju). Jun 2025. godine*
- *Uspostavljen sistem ranog upozorenja za prepoznavanje i sprečavanje stečaja MSP. Sistem ranog upozorenja za identifikaciju malih i srednjih preduzeća koja se suočavaju sa finansijskim poteškoćama i sprečavanje bankrota sa 100 podržanih MSP. Jun 2026. godine*
- *Podaci o broju aktivnih postupaka restrukturiranja i stečajnih upravnika su javno dostupni. Decembar 2026. godine*

Opis sprovođenja

Preduzeća i poslovna udruženja imaju direktan interes u dobro funkcionisanju stečajnog sistema koji podržava kompanije u teškoćama.

Sprovođenje ove reforme počinje izmenama zakona o stečaju [jun 2025]. Inicijalni nacrt zakona je izrađen, ali nije usvojen. Vlada će izraditi ove zakone u skladu sa svojim pravnim normama i najboljom praksom radi usklađivanja sa pravnim tekovinama EU. Konsultacije će se odvijati tokom javnih

konsultacija, nakon što se odredbe pravne tekovine usaglase, korišćenjem tabela usaglašenosti. Vlada će izraditi nacрте ovih zakona u skladu sa svojim pravnim normama i najboljom praksom radi usklađivanja sa pravnim tekovinama EU. Konsultacije će se odvijati tokom javnih konsultacija, nakon što se odredbe pravne tekovine usaglase, korišćenjem tabela usaglašenosti.

Za efikasnu primenu zakona, biće izrađeni neophodni podzakonski akti i podrška malim i srednjim preduzećima posebno u postupcima preventivnog restrukturiranja duga kada se suoče sa velikim poteškoćama. Jedan od ciljeva regulatornog okvira je sprečavanje bankrota preduzeća u teškoćama kroz restrukturiranje i okvir druge šanse. Za primenu ovog koncepta biće uspostavljen sistem ranog upozorenja da bi se identifikovala mala i srednja preduzeća koja se suočavaju sa velikim poteškoćama i sprečio bankrot sa 100 MSP podržanih do juna 2026. godine, što je ključno jer sistem upozorenja ne postoji. Podaci o broju aktivnih postupaka restrukturiranja i stečajnih upravnika biće objavljeni do decembra 2026. godine. Publikacija će biti otvorena za javnost, ali će nivo objavljenih informacija biti ograničen na broj preduzeća i vrstu postupka u kome su preduzeća u toku (restrukturiranje, stečaj, privremena uprava) i neće pokrivati nikakve posebne detalje za pojedinačna preduzeća koja mogu imati implikacije na javni ugled kompanije i/ili tekući postupak restrukturiranja/stečaja.

Dok je izrada nacрта i predlaganje zakona na usvajanje pod rukovodstvom Vlade, drugi akteri imaju ključnu ulogu u davanju preporuka i saveta. Pravosuđe, kao glavno telo za sprovođenje, pružiće uvid u praktične aspekte sprovođenja reforme. Ostale zainteresovane strane uključuju komercijalne banke i organizacije civilnog društva.

3.1.5. Unapređenje upravljanja, efikasnosti i odgovornosti javnih preduzeća (JP) kako bi se poboljšao njihov doprinos privredi

Izazovi

Javna preduzeća u Republici Kosovo su organizovana kao akcionarska društva u skladu sa zakonima koji su na snazi za javna preduzeća i komercijalna društva. Centralna javna preduzeća su u vlasništvu Republike Kosovo, dok su lokalna u vlasništvu dotične opštine ili opština. Njihova struktura upravljanja i vođenja zasnovana je na najboljim međunarodnim praksama uključujući i OECD-ove Principe korporativnog upravljanja. Sastoje se od upravnog odbora, generalnog direktora [ili drugog organa upravljanja] i organizacionih jedinica sastavljenih od stručnog osoblja. Akcionar vrši kontinuiran i rigorozan nadzor nad ponašanjem upravnog odbora i komisija za reviziju JP u skladu sa zakonom. Svako JP će imati komisiju za reviziju koja se sastoji od tri izabrana direktora. Komisija za reviziju će biti imenovana od strane akcionara sa odgovornošću da proveri da li se poslovi i poslovi JP obavljaju zakonito, odgovorno i u isključivom interesu akcionara. Jedinica za praćenje je uspostavljena u okviru Ministarstva ekonomije u cilju podrške odgovornosti ministra i Vlade u vezi sa javnim preduzećima sa analizama i preporukama, prikupljanjem podataka i zahtevima za izveštavanje.

Na centralnom nivou, postoji 19 javnih preduzeća koja rade u različitim sektorima, kao što su: energetika, transport, vodosnabdevanje, telekomunikacije i rudarstvo. Sa učešćem od oko 10% BDP-a, ovaj sektor je manji nego u polovini zemalja EU. Ukupna aktiva je na kraju 2022. godine dostigla 15,5% BDP-a, što je pad od 4,5 p.p. od 2021. Obaveze su takođe smanjene za 2,9%, dostižući 6,4% BDP-a u 2022. godini. Ukupni prihod je iznosio 5,2% BDP-a u 2022. godini, što je blagi pad u odnosu na prethodnu godinu [5,5%].

JP se suočavaju sa nekoliko operativnih izazova. Glavna pitanja sa sadašnjim Zakonom o javnim preduzećima uključuju propust da se revidira vlasnička politika JP, pravna rupa u pogledu nadzora JP i nedostatak odgovornosti za loš rad.

Praćenje učinka i odgovornost ostaju značajna pitanja za akcionara, jer nastoje da ispune i komercijalne i nekomercijalne ciljeve uz obezbeđivanje kvalitetnih usluga za građane. Pokazatelji učinka u planovima JP, između ostalog, pomažu akcionaru da prati i ocenjuje upravni odbor u realizaciji i sprovođenju ciljeva postavljenih od strane JP. Uspostavljanje adekvatnog institucionalnog okvira u individualnim planovima JP za merenje i praćenje učinka zahteva neophodne kapacitete i stručnost u skladu sa sektorima u kojima JP funkcionišu, kao i blisku koordinaciju između akcionara i JP.

Pored toga, nedostatak usklađenosti planova sa sektorskim strategijama od strane JP utiče na merenje operativnog i finansijskog učinka. Nedavni podaci pokazuju da manje od polovine JP nije ostvarilo profit u 2023. godini, što ukazuje na prostor za poboljšanje.

Štaviše, nedovoljna transparentnost od strane upravnih odbora prema akcionarima je identifikovana kao izazov u postojećem zakonodavstvu. Ne postoji definisan opšti standard izveštavanja u godišnjim izveštajima javnih preduzeća, niti je određen rok za usvajanje ovih izveštaja o radu u Skupštini. Upravljanje rizikom u godišnjim izveštajima JP nije jasno definisano. Takođe postoji nedostatak zakonskih odredaba koje se odnose na kaznene mere u vezi sa neispunjavanjem poslovnih planova, rešavanje nalaza revizije i netačno izveštavanje podataka.

Ciljevi

Poboljšanje učinka i finansijskog upravljanja JP je jedan od ciljeva Vlade. Sektor javnih preduzeća je 2023. godine ostvario profit od 11,2 miliona evra⁸. Povrat na kapital u 2022. godini bio je 14%. Iako su se finansijski učinak i likvidnost sektora poboljšali tokom vremena, još uvek ima prostora za bolji učinak s obzirom na to da je nešto više od polovine javnih preduzeća ostvarilo profit u 2023.

Kvalitativni i kvantitativni koraci koje treba preduzeti u okviru ove reforme

- *Postarati se da svi registri o JP budu javno dostupni i ažurirani, uključujući informacije o vlasništvu. 100% JP osnovalo je nezavisne revizorske komisije za postupanje po nalazima internih i eksternih revizija, uključujući nalaze o upravljanju fiskalnim rizikom. Jedinica zadužena za praćenje JP kao mehanizam praćenja zahteva izveštaj o uklanjanju stanja iz revizorskih nalaza i nalaza o upravljanju fiskalnim rizikom u roku koji utvrdi Upravni odbor, uz analize i zahtevanje odgovornosti za rad na osnovu preporuka revizije i elemenata fiskalnog rizika. Decembar 2025. godine*
- *50% preporuka nezavisne eksterne revizije za 2023. godinu centralna JP su u potpunosti sprovela. Jun 2026. godine*
- *Izmene i dopune Zakona o javnim preduzećima - Zakon treba izmeniti i dopuniti da bi bio potpuno usaglašen sa Smernicama OECD-a za korporativno upravljanje JP-ma. Sva JP moraju obavezno da objavljuju godišnje finansijske izveštaje. Definisano je šta je blagovremeno objavljivanje konsolidovanih godišnjih izveštaja o učinku koje je izradilo Ministarstvo ekonomije - Jedinica za praćenje JP, kako bi se obezbedilo efikasno upravljanje fiskalnim rizicima i blagovremeno nadzor na sektorom JP; Za sva centralna JP, definisani su ciljevi i KPU, sadržani u njihovim godišnjim izveštajima, koji se jednom godišnje ocenjuju na osnovu njihovog ispunjenja. Decembar 2026. godine*

Opis sprovođenja

Krajnji korisnici ove reforme su građani i privreda koji će kao potrošači dobiti bolje usluge. Ostali korisnici koji potencijalno mogu dobiti od poboljšanja finansijskog učinka JP su zaposleni u JP i javnim finansijskim institucijama.

Što se tiče zainteresovanih strana, Vlada ima isključivu nadležnost za ostvarivanje prava akcionara u javnim preduzećima na centralnom nivou. Ostale zainteresovane strane su opštine, zaposleni i drugi subjekti u domenu javnog interesa.

Poboljšanje učinka i finansijskog upravljanja JP podrazumeva dalju konsolidaciju regulatornog okvira i jačanje nadzora nad JP od strane akcionara. Postarati se da su svi registri JP javno dostupni i ažurirani, uključujući informacije o vlasništvu. Važeće zakonodavstvo za JP i njegove izmene i dopune podrazumevaju listu centralnih i lokalnih javnih preduzeća u okviru zakona. Međutim, od izmene i dopune osnovnog zakona o JP, ova lista nije ažurirana i objavljena kao poseban registar.

Razlog za ovo je taj što iako osnovni zakon zahteva od Jedinice za JP/Ministarstva ekonomije da objavi dokumentaciju za svako javno preduzeće, on ne nalaže objavljivanje ažuriranog registra operativnih preduzeća. Ovo pitanje će se rešiti izmenama i dopunama važećeg zakona kako bi se obezbedila transparentnost prema akcionarima i javnosti u ažuriranju registra JP. Vlada će izraditi nacрте ovih zakona u skladu sa svojim pravnim normama i najboljom praksom radi usklađivanja sa pravnim tekovinama EU. Konsultacije će se odvijati tokom javnih konsultacija, nakon što se odredbe pravne tekovine usaglase, korišćenjem tabela usaglašenosti.

⁸ Izvor: MTRF, Ministarstvo finansija, rada i transfera.

Da bi se pozabavili nalazima internih i eksternih revizija, uključujući i one pod upravljanjem fiskalnim rizikom, 100% centralnih javnih preduzeća će uspostaviti nezavisnu reviziju. Komisija za reviziju će biti uspostavljena kao rezultat zakonske obaveze i ovaj mehanizam će funkcionisati u skladu sa Smernicama OECD-a za državna preduzeća nakon usvajanja revidiranog Zakona o JP.

Komisija za reviziju koju su imenovali članovi upravnog odbora je aktivna u petnaest (15) centralnih javnih preduzeća, dok u dva (2) javna preduzeća Trepča d.d. i NP Kompanija za upravljanje otpadom Kosova d.d nije aktivna jer ove dve kompanije trenutno nemaju upravni odbor. Ima zakonsku obavezu da održava opštu objektivnost procesa finansijskog izveštavanja i unutrašnje kontrole JP.

Jedinica zadužena za praćenje rada JP kao mehanizam praćenja zahteva izveštaj o uklanjanju stanja iz revizorskih nalaza i nalaza o upravljanju fiskalnim rizikom u roku koji utvrdi upravni odbor, uz analize i zahtevanje odgovornosti za rad na osnovu preporuka revizije i elemenata fiskalnog rizika. Ove reformske mere biće sprovedene do decembra 2025. godine.

U cilju obezbeđivanja efikasnog upravljanja fiskalnim rizikom i blagovremenog nadzora JP, biće obezbeđeno blagovremeno objavljivanje izveštaja o učinku JP u skladu sa zakonskim uslovima za periodično finansijsko izveštavanje i međunarodnim standardima. Gore navedeni reformski koraci biće sprovedeni do decembra 2026.

3.1.6. Uvesti inteligentni transportni sistem (ITS) i e-teretni prevoz potpuno usklađen sa ITS direktivom

Izazovi

Primena Inteligentnog transportnog sistema (ITS) je ključna za povećanje bezbednosti, mobilnosti i efikasnosti u transportnom sistemu Kosova, čime se utiče na ekonomski razvoj, društveno blagostanje i poboljšanje životne sredine. Vlada Kosova je posvećena primeni ITS-a kao strateškog pristupa za rešavanje trenutnih izazova i postavljanje temelja za budući sektor transporta koji daje prioritet bezbednosti, mobilnosti i efikasnosti dok se integriše u regionalne i evropske transportne sisteme. Trenutno, nacionalni pravni okvir Kosova samo delimično uključuje ITS propise. Da bi rešila ovaj jaz, Vlada je nedavno odobrila Zakon o putevima za transponovanje Direktive 2010/40/EN i olakšavanje sprovođenja ITS-a. Međutim, Kosovo se suočava sa višestrukim izazovima u transformaciji svojih vidova transporta, što rezultira nedostatkom ITS infrastrukture na nacionalnom i lokalnom nivou, uključujući i centar za upravljanje saobraćajem. Kosovo se i dalje suočava sa sve većim saobraćajnim zagušenjima i ekološkim izazovima. Glavni izazovi u usklađivanju sa Direktivom o ITS-u i uvođenju Inteligentnog transportnog sistema (ITS) su različite prirode. Operativni i administrativni kapaciteti organa za sprovođenje su i dalje nedovoljni. Kako se urbano stanovništvo i gužve u saobraćaju povećavaju, postoji potreba za efikasnijim upravljanjem transportnim mrežama. Postoji potreba da se poboljša bezbednost na putevima, smanji stopa nezgoda i minimizira uticaj incidenata na tok saobraćaja. Smanjenje uticaja transporta na životnu sredinu smanjenjem emisija i potrošnje goriva je još jedan veliki izazov na koji se treba pozabaviti. Pored ograničenja kapaciteta, izazovi takođe uključuju pitanja tačnosti podataka i upravljanja, integracije i interoperabilnosti, uz ograničene budžete za proširenje i održavanje infrastrukture, što zahteva efikasnije korišćenje resursa.

Ciljevi

Imajući u vidu trenutne okolnosti i prepreke, dugoročni strateški okvir za primenu ITS-a sastoji se od izgradnje napredne tehnološke infrastrukture za povećanje bezbednosti na putevima, poboljšanja mobilnosti i smanjenja uticaja na životnu sredinu, i izgradnje napredne tehnološke infrastrukture za povećanje bezbednosti u železničkom saobraćaju, poboljšanje mobilnosti i smanjenje uticaja na životnu sredinu.

Primarni cilj ima za cilj potpuno usklađivanje sa pravnim tekovinama EU za ITS, jačanje kapaciteta kroz sveobuhvatne programe obuke i distribuciju informativnih materijala ciljanim državnim institucijama i subjektima upravljanja železnicom. Pored toga, to uključuje integraciju Evropskog sistema za upravljanje železničkim saobraćajem (ERTMS) u razvojnu železničku mrežu Trans-evropske transportne mreže (TEN-T).

Sekundarni cilj se fokusira na razvoj sveobuhvatnog i integrisanog okvira za inteligentne sisteme u železničkom transportu, optimizaciju korišćenja ITS-a i poboljšanje bezbednosti, kapaciteta i

upravljanja železničkim saobraćajem u okviru glavne TEN-T železničke mreže. Ovi ciljevi su u skladu sa vizijom vlade o uspostavljanju sigurnijeg, pametnijeg i efikasnijeg transportnog sistema primenom inovativnih ITS usluga, kako bi se značajno smanjile saobraćajne nesreće i smrtni slučajevi, poboljšale sposobnosti reagovanja u vanrednim situacijama, smanjilo zagađenje saobraćaja i minimizirali bezbednosni rizici za neometanu i stabilnu mobilnost iskustvo za sve korisnike.

Kvalitativni i kvantitativni koraci koje treba preduzeti u okviru ove reforme

- *Usklađivanje sa Uredbom (EU) 2020/1056 o elektronskim informacijama o transportu robe (eFTI). Decembar 2025. godine*
- *Primeniti okvire i standarde ITS za drumski i železnički saobraćaj. Decembar 2026. godine*
- *ITS na 60 Km putne mreže TEN-T je operativan. Decembar 2027. godine*

Opis sprovođenja

Korisnici ove reforme prvenstveno će biti građani Kosova i regiona zapadnog Balkana. Primena Inteligentnog transportnog sistema (ITS) i usklađivanje e-prevoza tereta sa ITS direktivom predstavljaju preduslov za bezbedniji, pametniji i održiviji transportni sistem. Stoga ova reforma počinje sa ciljem usklađivanja sa Uredbom (EU) 2020/1056 o elektronskim informacijama o teretnom transportu, do decembra 2025. godine. Sprovođenje ovog koraka će se pratiti kroz merenje broja transponovanih direktiva. Nakon usklađivanja nacionalnog zakonodavstva sa pravnim okvirom EU, do decembra 2026. godine, Kosovo će početi sa sprovođenjem ITS-a, što znači uspostavljanje Centra za upravljanje saobraćajem, kao i prvih 60 km autoputeva koji će biti pokriveni ITS opremom.

Ovaj korak podrazumeva uspostavljanje i puštanje u rad Centra za upravljanje saobraćajem (CUS), koji služi kao indikator praćenja. Poslednji korak ove reforme uključuje operacionalizaciju ITS-a duž 60 kilometara putne mreže Transevropske transportne mreže (TEN-T), do decembra 2027. Indikator praćenja za merenje ispunjenosti ovog koraka koji će se koristiti tokom procesa praćenja i evaluacije u fizičkoj i digitalnoj funkcionalnoj infrastrukturi koja postoji, Sprovođenje V2X, razvoj programa za obuku i razvoj osoblja, procedura revizije i uspostavljen sistem učinka. Predviđena je bliska saradnja sa lokalnim nivoom i zainteresovanim stranama kako bi se osiguralo da se ITS tehnologije koriste. Ovo će se pratiti kroz javne radionice i onlajn anketu, za šta ćemo obezbediti potpisivanje Memoranduma o razumevanju između zainteresovanih strana. Ovi koraci navedeni u reformi su osmišljeni da pomognu Kosovu da se pozabavi napred navedenim izazovima i ostvari napredak ka postizanju opštih ciljeva stvaranja bezbednijeg, pametnijeg i održivijeg transportnog sistema.

3.2. Pristup finansijama

3.2.1 Poboljšati pristup finansijama, integrisanju i uslugama platnog prometa i finansijskoj inkluziji, uobličenim u različitim pravnim postupcima.

Izazovi

Finansijski sektor je nastavio da se postepeno širi u poslednjoj deceniji. Finansijsko posredovanje u bankarskom sektoru, posebno u kreditiranju, nastavilo je da raste, čineći 51,3% BDP-a u poređenju sa 49,2% prethodne godine. Ovo odražava prosek zapadnog Balkana, ali je i dalje daleko ispod proseka OECD-a. Ovaj rast se pripisuje povećanoj konkurenciji, što je dovelo do pada kamatnih stopa i poboljšane dostupnosti kredita za domaćinstva i nefinansijske korporacije. Iako je stopa korporativnog posredovanja od 30,2% u 2023. premašila regionalne nivoe, posredovanje stanovništvo od 19,2% i dalje zaostaje za regionom.

U pozadini velike likvidnosti i kapitalnih rezervi izgrađenih tokom vremena, kao i dobre otplate uz niske neizvršive kredite, kredit je nastavio sa dvocifrenim rastom, posebno za domaćinstva, iako po nižoj stopi od 13,1% u februaru 2024. u poređenju sa 15,1% prethodne godine, pod uticajem sporijeg rasta korporativnog kredita (9,8% sa 14,5% prošle godine), u skladu sa sporijom privrednom aktivnošću sektora i višim troškovima zaduživanja. Dok su krediti sektoru stanovništva povećani za 18,0% u poređenju sa 16,3% u prethodnoj godini.

Povećanje kamatnih stopa prevedeno je u povećan pritisak konkurencije da se obezbedi održivo finansiranje. Kamatne stope na nove depozite uticale su na veću veličinu od kamatnih stopa na nove kredite zbog njihove početne pozicije. U 2023., kamatne stope na nove kredite u proseku su iznosile

6,5%, u odnosu na 6,0% u 2022. Nove depozitne stope su porasle na 2,3% u 2023. sa 1,7% u 2022. i 1,3% u 2021. Do februara 2024. kamatne stope su blago pale na 6,3%. Stope na kredite nefinansijskih preduzeća iznosile su 6,7%, dok su stope za stanovništvo iznosile 6,0%. Depozitne stope su porasle na 2,9% u februaru 2024. godine, u odnosu na 2,0% prethodne godine, smanjujući jaz kamatnih stopa na 3,5% sa 4,5% godinu dana ranije. Takođe, dinamika kamatnih stopa, uz povećanje rizika likvidnosti u poslednje dve godine, preoblikovala je strukturu kredita po vrstama kamatnih stopa, što se posebno manifestuje povećanjem učešća kredita sa promenljivim kamatnim stopama. U 2021. godini, takvi krediti su činili 19,6% ukupnog kreditnog portfolija, proširivši se na 31,3% u proseku u 2023. godini i dostigli 33,8% do decembra 2023. godine.

Bez obzira na to, postoje ključna ograničenja koja ograničavaju dalja poboljšanja pristupa finansijama, uključujući i relativno visoke troškove finansiranja, visoke zahteve za zalogom, nedostatak finansiranja po meri za podršku rasta proizvođača, finansijski sektor je uglavnom zasnovan na bankama sa ograničenim alternativnim investicionim instrumentima, nepostojeći instrumenti korporativnog duga (tj. korporativne obveznice), postojanost nesavršenih informacija sa kojima se preduzeća suočavaju u vezi sa pristupom finansijskim mogućnostima, trenutna ograničena uloga i resursi Kosovskog kreditno-garantnog fonda (u daljem tekstu KCGF) za podršku većem broju kompanija i ograničene prakse korporativnog upravljanja koje utiču na obezbeđenje finansiranja preko banaka. Na primer, Svetska banka procenjuje da skoro 70% kosovskih kompanija finansira osnovna sredstva preko internih izvora, a samo 11% se oslanja na finansiranje banaka, što ukazuje na ograničenja sektora.

Cilj

Cilj ove reforme je da se poboljša pristup finansijama i finansijskoj inkluziji revidiranjem bankarskog zakonodavstva kako bi se podržalo diverzifikovano pozajmljivanje, uspostavljanjem okvira za mikrofinansijske i nebankarske finansijske institucije kako bi privukle investicije i povećanjem Kosovskog kreditno-garantnog fonda radi bolje podrške MMSP, posebno ženama u biznisu, farmerima i startapovima.

Poboljšan pristup finansijama i finansijsko produbljivanje će dovesti do povoljnijih uslova kreditiranja, što će za posledicu imati povećanje stopa investicija i pozitivnim prelivanjem u smislu digitalizacije i inovacija.

Kvalitativni i kvantitativni koraci koje treba preduzeti u okviru ove reforme

- *Usvojiti zakon o mikrofinansijskim i nebankarskim finansijskim institucijama i podzakonske akte za uređenje statusa MFI i NBFI kako bi se omogućile nove investicije i rast i podržali napor za pristup finansijama. Decembar 2025. godine*
- *Uvećati Kosovski kreditno garantni fond (KKGF) radi boljeg pristupa finansijama uz poseban osvrt na izvozno orijentisane proizvođače i pružaoce usluga, te na nedovoljno potpomognuta MMSP kao što su poslovne žene, poljoprivrednici i start-up firme, otvaranjem dva nova prozora: prozor za izvozno orijentisana MMSP i prozor za start-up firme (kompanije registrovana pre manje od 2 godine). Davanje dodatnog vladinog doprinosa od 20 miliona evra u kapitalnu strukturu Fonda. Jun 2026. godine*
- *To finansiranje trebalo bi da u 2027. godini dovede do bar 30% veće aktivnosti KKGF u poređenju sa osnovom iz 2022. godine. To podrazumeva da finansijski posrednici daju pozajmice od najmanje 126,5 miliona evra u više od 2.627 kredita za 2.275 MMSP. (Osnova vrednost: na osnovu godišnjeg izveštaja KKGF za 2022. godinu, struktura kapitala 57,7 miliona evra, omogućila je isplatu 97,5 miliona evra isplaćenih za 2.021 pozajmicu za 1.750 MMSP u 2022. godini). Decembar 2027. godine*

Opis sprovođenja

Direktni korisnici ove reforme su kompanije iz sektora MMSP, posebno izvozno orijentisani proizvođači i pružaoци usluga, nedovoljno uslužena MMSP, kao što su žene u biznisu, farmeri i startapovi.

Reforma se sastoji od izmena pravnog okvira o mikro finansijskim institucijama i nebankarskim finansijskim institucijama i podzakonskih akata za rešavanje statusa MFI i NBFI kako bi se omogućile nove investicije i rast i podržali napor u pogledu pristupa finansijama.

Zakon o mikro finansijskim institucijama i nebankarskim finansijskim institucijama i podzakonski akti će biti izrađeni i usvojeni kako bi se rešio status MFI i NBFI u akcionarska društva kako bi se omogućile

nove investicije i rast i podržali napori za pristup finansirati [decembar 2025]. Zakon je u početnoj fazi rasprave u Ministarstvu i sa IFC-om, pri čemu se analizira pravi model. Vlada će izraditi nacрте ovih zakona u skladu sa svojim pravnim normama i najboljom praksom radi usklađivanja sa pravnim tekovinama EU. Konsultacije će se odvijati tokom javnih konsultacija, nakon što se odredbe pravne tekovine usaglase, korišćenjem tabela usaglašenosti

Konačno, biće preduzete mere na strani ponude kako bi se poboljšao pristup finansiranju povećanjem Kosovskog kreditno-garantnog fonda sa fokusom na izvozno orijentisane proizvođače i pružaoce usluga, kao i nedovoljno uslužene MMSP, kao što su žene u biznisu, farmeri i nova preduzeća, kreiranjem dva dodatna prozora: prozor za izvozno orijentisane MMSP i prozor za startapove (kompanije registrovane pre manje od 2 godine). Dodatno finansiranje će uključivati dodatnih 20 miliona evra vladinog doprinosa strukturi kapitala Fonda, sa ciljem povećanja aktivnosti posredovanja KCGF-a za 30% u 2027. godini, izračunato na osnovu osnovne linije za 2022. godinu. Sveukupno, podrška će rezultirati pozajmljivanjem od najmanje 126,5 miliona evra od strane finansijskih posrednika od 2.627 zajmova za 2.275 MMSP [decembar 2027].

Centralna banka, komercijalne banke i mikrofinansijske institucije su neke od glavnih zainteresovanih strana za planiranu reviziju zakonodavstva. Što se tiče dodatnog finansiranja preko KCGF, Fond je osnovan kao pravno lice pre skoro deceniju akumulirajući stručnost u pružanju kreditnih garancija preko komercijalnih banaka privatnom sektoru. U tom smislu, KCGF radi sa bankama, MFI, NFBI, donatorima, Vladom Kosova, Centralnom bankom Kosova i sektorom MMSP na postizanju dogovorenih ciljeva politike. Isti mehanizam će se koristiti za isplatu ovog dodatnog finansiranja. MSP će biti direktni korisnici ove reforme.

9. OBLAST POLITIKA 4: RAZVOJ I ZADRŽAVANJE LJUDSKOG KAPITALA

4.1. Obrazovanje

4.1.1. Uvesti digitalizovan obrazovni sistem primenom digitalne infrastrukture u školama, obezbeđenjem digitalnog materijala za učenje i razvojem digitalnih veština nastavnog kadra

Izazovi i ciljevi

Kosovo ima jednu od najviših stopa penetracije interneta u Evropi sa čitavom teritorijom pokrivenom brzim širokopojasnim internetom. Ipak, 33,36% institucija za obrazovanje i obuku (ETI)⁹ nema pristup internetu. U pojedinim segmentima digitalizacije urađen je početni rad. Ministarstvo prosvete, nauke, tehnologije i inovacija (u daljem tekstu: MONTI) je 2018. godine razvilo platformu¹⁰ za učenje na internetu koja se pokazala veoma korisnom tokom pandemije COVID-a. Ovaj portal pokreću dve moćne platforme, The Learning Passport i Microsoft 365 for Education. Takođe postoji neko elektronsko prikupljanje i obrada podataka koji se odvijaju preko Informacionog sistema za upravljanje obrazovanjem (EMIS) i Informacionog sistema za upravljanje visokim obrazovanjem (ISUVO), uglavnom o pohađanju škole, osoblju i, donekle, infrastrukturi institucija.

Nastavni materijali proizvedeni tokom perioda pandemije Covid-19 za učenje na daljinu za decu/studente različitih nivoa douniverzitetskog obrazovanja nisu sveobuhvatni. Višedimenzionalni materijali za učenje treba da se razvijaju na osnovu nastavnog plana i programa. Ovo uključuje digitalne nastavne materijale u različitim formatima, uključujući i tekstualne i audio - vizuelne delove različitih nivoa (diferencirano učenje), interaktivne didaktičke aparate, virtuelnu laboratoriju, animacijske vežbe i domaće zadatke različitih nivoa (diferencirano učenje), kao i edukativne igre za učenike.

Digitalne kompetencije obuhvataju sposobnost pouzdanog, kritičnog i odgovornog korišćenja i interakcije sa digitalnom tehnologijom u svrhu učenja, obavljanja radnih zadataka i učešća u društvu. Nivo digitalnih kompetencija obrazovnog sistema još nije procenjen. Prvo je potrebna procena da bi se identifikovale tačne potrebe. MONTI ocenjuje da su potrebna ulaganja u digitalne kompetencije svih

⁹ Javni ETI obuhvataju sve javne ustanove douniverzitetskog obrazovanja i obuke, uključujući i predškolske ustanove, osnovne i niže srednje škole, više srednje škole (gimnazije, stručne škole i centre kompetencija) i resursne centre/specijalne škole.

¹⁰ www.shkollat.org.

kategorija: učenika, vaspitača i nastavnika svih nivoa, kao i celokupnog osoblja obrazovnih ustanova svih vrsta i nivoa obrazovanja.

Opšti cilj ove reforme je prelazak na digitalizovani obrazovni sistem uključujući i korišćenje digitalnih materijala za učenje. To podrazumeva značajna ulaganja u neophodnu digitalnu infrastrukturu i opremu. Takođe, za sprovođenje ove reforme potrebna je obuka nastavnika o digitalnim kompetencijama. Ključni korisnici ove reforme su studenti, nastavnici i sistem upravljanja i administracije obrazovanja.

Ova reforma doprinosi postizanju nekoliko ciljeva. Prvo, ima za cilj da razvije i proizvede sve digitalne nastavne materijale za osnovne predmete i srednje obrazovanje. Uvođenje digitalnih nastavnih materijala će transformisati proces učenja uvođenjem opcija za vrednovanje nastavnika i samoocenjivanja učenika, opcije za dodatne materijale, opcije za povezivanje sa različitim resursima onlajn platforme, opcije za povezivanje sa tehnološkom opremom nastavnika i tehnologijom učenika oprema u učionici i kod kuće itd. Očekuje se da ovo poboljša proces učenja i postignuća učenika.

Drugo, reforma ima za cilj da uvede osnovne zahteve za digitalne kompetencije za obrazovne institucije, uključujući i institute za obuku i određene srodne agencije. Najmanje 60% obrazovnih institucija (IOO, VŠU, OOO, MONTI, agencije, instituti) će ispuniti osnovne zahteve digitalnih kompetencija, kako je navedeno u okviru DigCompOrg. Ovaj cilj uključuje deskriptore 12 i 15 okvira DigCompOrg iz 2015. koji se odnose na resurse i repere.

Treće, reforma ima za cilj da razvije adekvatan nivo digitalnih veština za nastavnike na osnovu smernica EU okvira digitalnih kompetencija za prosvetne radnike. Do kraja 2026. najmanje 40% nastavnika trebalo bi da bude u stanju da pokaže osnovni nivo znanja o digitalnim kompetencijama za nastavnike.

Kvalitativni i kvantitativni koraci koje treba preduzeti u okviru ove reforme

- *Novi tehnološki uređaji koje su nabavile ustanove za obrazovanje i obuku i visokoškolske ustanove. (KESP 5.3.4). Decembar 2025. godine*
- *Najmanje 40% nastavnika pokazuje osnovni nivo poznavanja digitalnih kompetencija za nastavni kadar (na osnovu DigCompEdu i KESP 5.4), razvrstanih po polu. Decembar 2026. godine*
- *Najmanje 60% obrazovnih institucija (ETI, HEI, OOO, MESTI, Agencije, Instituti) ispunjavaju osnovne zahteve digitalnih kompetencija za obrazovne ustanove, kao što piše u okviru DigCompOrg, naročito u pogledu deskriptora koji se odnose na resurse i reperične tačke (tj. deskriptori 12 i 15 iz okvira DigCompOrg iz 2015). (KESP 5.6.4). Jun 2027. godine*
- *Digitalni nastavni materijal smišljen i proizveden za osnovne predmete i srednji nivo školovanja i podeljen svim školama (J27) (KESP 5.2.2). Decembar 2027. godine*

Opis reformskih koraka i sprovođenja

Nabavka tehnoloških uređaja zahteva izradu standarda i specifikacija od strane ministarstva za snabdevanje ETI IKT uređajima. Ovo uključuje računare i dodatnu opremu, interaktivne pametne table, pametne televizore i projektore. Planiranje se vrši na osnovu Izveštaja o situacionoj analizi UNICEF-a sa školama, računajući prosek učenika na nivou zemlje u odnosu 1 računar/35 učenika. Interni izveštaji i dokumentacija o snabdevanju MONTI služiće kao mehanizam verifikacije.

Postizanje cilja od 40% nastavnika koji pokazuju osnovni nivo digitalnih kompetencija zahteva niz pripremnih radnji. Prvo, potrebno je izraditi program obuke o korišćenju digitalnog materijala za nastavu i učenje (tehnički, tehnološki, pedagoški i metodički aspekti) uz priručnik za obuku, kao i program obuke sa brojem nastavnika koji će se obučavati godišnje. Integrisanu digitalnu platformu treba razviti, testirati i pustiti u rad. Tri evropska okvira digitalnih kompetencija treba da budu odobrena, prevedena i usvojena na nacionalne jezike i kontekst, a Ministarstvo prosvete, nauke, tehnologije i inovacija treba da izradi praktične smernice za korisnike. Potrebno je kreirati i usvojiti instrumente za vrednovanje digitalnih kompetencija nastavnika i institucija. Poslednji korak je izvođenje obuke prema rasporedu obuke. Interni procesi i procedure MONTI-a su glavni izvori verifikacije. Ovo uključuje usvojene programe obuke i dokaze o učešću, objavljene smernice i odluke na internet stranici ministarstva.

4.1.2. Povećati upis dece i kvalitet obrazovanja u ranom detinjstvu kroz unapređenje pristupa i kvaliteta sistema i usluga vaspitanja, uz promovisanje holističkog razvoja dece, a time ujedno olakšati učešće žena na tržištu rada.

Izazovi

Rano i predškolsko obrazovanje igra važnu ulogu u budućem razvoju i učenju dece. Nedavno je revidirano zakonodavstvo o predškolskom obrazovanju. Novi zakon o ranom obrazovanju i vaspitanju usvojen je 2023. godine kojim se uvodi holistički pristup organizaciji, funkcionisanju i nadzoru ustanova za rano obrazovanje.

Uključenost dece u predškolsko obrazovanje na Kosovu je niska, posebno među starosnom grupom 0-4 godine. Ovo utiče na izgled za učešće žena na tržištu rada, jer odgovornost staranja, u nedostatku predškolskih ustanova, u velikoj meri padaju na žene. Za decu od 0-2 godine, inkluzija je i dalje posebno niska, sa stopom učešća od 3,9%. Za decu uzrasta 3-4 godine inkluzija iznosi 15%¹¹, dok je na predškolskom nivou situacija znatno bolja sa bruto stopom upisa od 88,1%. Generalno, 19,5% dece je uključeno u sve oblike predškolskog vaspitanja i obrazovanja¹². Stope učešća takođe variraju u različitim geografskim oblastima. Deca do 5 godina na selu se upisuju tri puta manje nego njihovi vršnjaci u urbanim sredinama, jer ove usluge na selu gotovo da i ne postoje. U urbanim sredinama 25,5% dece je uključeno u programe ranog vaspitanja i obrazovanja, dok u ruralnim sredinama učestvuje samo 7,9% dece.

Neki od faktora koji određuju nizak nivo inkluzije u obrazovanju u ranom detinjstvu su: nedostatak dovoljne infrastrukture za inkluziju dece, neadekvatna distribucija predškolskih ustanova u zemlji, mali broj javnih predškolskih ustanova (samo 49 u celoj zemlji), sa 9 jaslica u zajednici i 164 privatna obdaništa/vrtića) i nedostatak ljudskih resursa za obezbeđivanje integrisanih usluga socijalne zaštite, zdravstvene zaštite i obrazovanja za sveukupni razvoj dece.

Ciljevi

Nacionalna strategija obrazovanja ima za cilj povećanje inkluzije i pristupa obrazovanju u ranom detinjstvu [strateški cilj 5.1]. Obezbeđivanje adekvatnih uslova za zdravu životnu sredinu doprineće poboljšanju kvaliteta usluga brige o deci. Dakle, ova reforma ima za cilj povećanje upisa u obrazovanje u ranom detinjstvu kroz poboljšanje pristupa i kvaliteta sistema brige i jačanje okvira za osiguranje kvaliteta.

Kvalitativni i kvantitativni koraci koje treba preduzeti u okviru ove reforme

- *Najmanje 80% svih ustanova ORD pridržava se najmanje 40% okvira garancije kvaliteta. Jun 2025. godine*
- *Najmanje 8% dece uzrasta 0-2 godine upisano je u predškolsko obrazovanje. (KESP 1.1.4). Decembar 2025. godine*
- *Najmanje 45% dece uzrasta 3 do 5 godina upisano je u predškolsko obrazovanje. (KESP 1.1.3). Decembar 2026. godine*
- *Najmanje 50% privatnih ustanova ECEC ocenjeno je u skladu sa okvirom za osiguranje kvaliteta. Decembar 2027. godine*

Opis sprovođenja

Povećanje stope upisa dece uzrasta od 0-2 godine do 8% do decembra 2025. godine i upisa od 3-5 godina na 45% do kraja 2026. godine, zahteva ulaganja u infrastrukturu vrtića i zapošljavanje osoblja. To podrazumeva niz radnji kao što su: izrada analize postojećih kapaciteta u školama i vrtićima koji se mogu preurediti da bi se ugradili kao dodatni kapaciteti, izrada analize za neophodnu izgradnju novih kapaciteta u javnim vrtićima ili javno-privatnom modalitetu kroz JPP, obezbeđivanje lokacija i završetak procedura za izgradnju objekata, priprema investicionih planova i angažovanje vaspitača i pomoćnog osoblja ta razvoj u ranom detinjstvu. Trajanje porodijskog odsustva je 12 meseci (6+3+3) što utiče na procenat upisa za uzrast 0-2 godine (pri čemu se većina mladih majki odlučuje za bolovanje svih 12 meseci), kao i alternativnu negu dadilja kod kuće i pre svega briga rođaka (obično bake, deke/majke i članovi šire porodice), što je još uvek veoma uobičajeno i korišćeno, posebno za decu od 0-2 godine, pa čak i stariju!

¹¹ Analiza situacije usluga RRD na Kosovu, Svetska banka, 2021.

¹² Statistika obrazovanja na Kosovu 2020-2021.

Opštine su glavni akter i njihovo puno angažovanje je neophodno u sprovođenju ove reforme. Da bi se obezbedila usklađenost institucija ONRD-a sa okvirom za obezbeđenje kvaliteta gde najmanje 80% svih institucija za ONRD ispunjava najmanje 40% okvira za obezbeđenje kvaliteta do juna 2025. godine, potrebno je pripremiti kapacitete Prosvetne inspekcije u smislu broja inspektora i izgradnja stručnih timova za sprovođenje ocenjivanja. Uloge koordinatora kvaliteta treba dalje konsolidovati. Deca i zaposlene majke su direktni korisnici ove reforme.

Postoje partnerske organizacije koje podržavaju MONTI u razvoju ONRD-a kako bi se poboljšalo pružanje usluga predškolskog obrazovanja uključivanjem predškolskog obrazovanja za decu mlađeg uzrasta i širenjem aktivnosti na terenu i uključivanjem dece iz osetljivih grupa u predškolsko obrazovanje. Studija mapiranja je započeta 2021. godine i sprovodi se u bliskoj saradnji sa Ministarstvom prosvete, nauke i tehnologije.

Podatke o broju učenika koji pripadaju srpskoj zajednici još uvek ne prijavljuju redovno srpske opštine na Kosovu. Deca iz zajednica Roma, Aškalija i Egipćana i dalje se suočavaju sa različitim izazovima u pogledu pristupa obrazovanju. Uprkos napretku u povećanju njihove inkluzije na svim nivoima douniverzitetskog obrazovanja, u poređenju sa nacionalnim prosekom, ovo učešće ostaje nisko. Ova razlika je najuočljivija u predškolskom obrazovanju, gde usluge dobija 7,6% dece u ovim zajednicama, u poređenju sa procentom opšte populacije koji iznosi 15%, kao i u višem srednjem nivou gde je samo 31% učenika Roma, Aškalija i Egipćana uključeno, u poređenju sa 86,8% u ukupnoj populaciji.¹³

Što se tiče ruralnih i urbanih podataka, prema SMIA, od 188 predškolskih ustanova (državnih i privatnih, glavnih i isturenih odeljenja škola), samo 14 je u ruralnim područjima. Od 174 predškolske ustanove u urbanim sredinama, 129 su privatne. U 2019. godini 11 opština nije imalo nijednu javnu predškolsku ustanovu. To znači da je u poslednje 3 godine samo jedna opština otvorila nove javne predškolske ustanove (Prizren, koja je otvorila jedno javno i jedno javno/privatno partnerstvo). Dok je prosečna stopa pohađanja predškolskih ustanova bila oko 37%, pala je na 14% za dece u ruralnim sredinama, a 19% za decu među najsiromašnijim domaćinstvima. Ovaj broj je mnogo manji za ugrožene grupe, sa samo 1 od 10 dece iz zajednica Roma, Aškalija i Egipćana, posebno iz ruralnih područja, koje pohađa program ranog obrazovanja. Iako je upis u predškolska odeljenja dramatično porastao na 92% u 2019. godini, ova stopa je iznosila samo 45% za decu u zajednicama Roma, Aškalija i Egipćana.¹⁴

Akcioni plan za sprovođenje nacionalne Strategije obrazovanja predviđa niz aktivnosti podizanja svesti, uključujući i sprovođenje programa za podizanje svesti roditelja i zajednice o značaju ranog detinjstva i podsticanje aktivnog učešća (posebno sesije i aktivnosti za očeve, obuke, brošure, emisije u medijima, itd.), događaje na centralnom i lokalnom nivou za podizanje svesti o značaju ORD (konferencije, diskusije), informativne sesije sa zajednicama Roma, Aškalija i Egipćana o AU na snazi, koja pruža mogućnosti i pogodnosti za uključivanje dece ovih zajednica u usluge ORD i izradu paketa za obrazovanje dece u kućnom okruženju i njihovu distribuciju porodicama.

4.1.3. Unaprediti kvalitet obrazovanja i nastavnog kadra kao profesije, poboljšanjem kvaliteta i suštine trajnog stručnog usavršavanja nastavnika, primenom sistema za licenciranje nastavnika, revizijom kvaliteta udžbenika i poboljšanjem efikasnosti kod vrednovanja učinka škole

Izazovi

Inicijalna obuka nastavnika i dalje je pod velikim izazovom zbog kvaliteta prijema u nastavničko zvanje, kvaliteta programa visokog obrazovanja za nastavnike i aktuelnih institucionalnih pristupa obezbeđivanju kvaliteta pripreme nastavnika. Kontinuirano stručno usavršavanje i licenciranje nastavnika je važna politika koja utiče na kvalitet učenja. Podaci Ministarstva obrazovanja, nauke, tehnologije i inovacija ukazuju da se stopa uključenosti nastavnika u stručno usavršavanje poslednjih godina kontinuirano smanjuje, zbog nedostatka finansijskih sredstava, ali i zbog nesprovođenja sistema licenciranja nastavnika. MONTI je investirao u softver za sistem licenciranja nastavnika, ali se sistem ne održava redovno i populacija baze podataka se ne ažurira u odnosu na TPD.

¹³ Strategija obrazovanja 2022-2026, str.35

¹⁴ Ibid, str.39

MONTI je u maju 2023. uveo novi paket licenciranja nastavnika i usvojeno je relevantno sekundarno zakonodavstvo.

Nastavni plan i program douniverzitetskog obrazovanja treba revidirati. Novi nastavni planovi i programi su zasnovani na kompetencijama i uzeli su u obzir preporuke Evropskog parlamenta i Saveta o ključnim kompetencijama za doživotno učenje. Proces sprovođenja nastavnog plana i programa bio je praćen novim udžbenicima. Brzina usvajanja novih udžbenika i kvalitet sadržaja nisu zadovoljavajući. Novi udžbenici su opisani kao da imaju nekoliko nedostataka u pristupu, nameni, formi i sadržaju. Da bi se osigurala puna primena novog okvira nastavnog plana i programa, udžbenici treba da se revidiraju u skladu sa tim.

Decentralizacija odgovornosti u obrazovanju i reforma nastavnog plana i programa predstavljaju mogućnosti za veću autonomiju i odgovornost svih nivoa obrazovanja do nivoa škole. Učinak škole je u direktnoj korelaciji sa rukovodstvom škole, zapošljavanjem osoblja i karijernom politikom i obrazovnom politikom za ocenu učinka rukovodstva škole.

Da bi se otklonili ovi nedostaci, potrebno je izvršiti reviziju nastavnog plana i programa za sve razrede i u skladu sa tim revidirati udžbenike i druge nastavne materijale. Neki od glavnih nedostataka udžbenika koji se koriste uključuju:

- CECT, kao interni mehanizam MONTI, nije uspeo da nadgleda i podrži proces izrade/prepisivanja udžbenika prema obimu sprovođenja nastavnog plana i programa.
- Nedostatak službenika za udžbenike u MONTI je rezultirao nedostatkom koordinacije i kašnjenjem u pripremi udžbenika prema dinamici definisanoj Mapom puta za sprovođenje nastavnog plana i programa 2016-2021.
- Procedura izbora i rad recenzenata ostaje izazov, uz nedostatak odgovornosti za kvalitet udžbenika.
- U prethodnim udžbenicima, pored drugih problema kvaliteta, bilo je značajnih problema sa rodnom stereotipima, a pored sveobuhvatnih nastavnih dokumenata i udžbeničkih standarda gde je rodna ravnopravnost opšti standard, Agencija za rodnu ravnopravnost (ARR) u saradnji sa Odeljenjem za nastavne planove i programe i Kancelarijom za rodnu ravnopravnost (KRR) u MONTI izradila je Priručnik za prevenciju rodni stereotipa u udžbenicima.
- Novi udžbenici ne sadrže stereotipe, već u njima dominiraju muški autori, dok se stručnjaci iz različitih oblasti retko konsultuju.¹⁵

Adekvatni inicijalni programi obuke nastavnika treba da se sprovedu u skladu sa nastavnim standardima i nastavnim planovima i programima, a škole treba da prođu interne i eksterne procene kako bi obezbedile neophodna poboljšanja u pogledu efikasnosti i učinka. Što se tiče planova reorganizacije škola, postoje određeni rizici vezani za ovaj proces. Glavni rizici se mogu sažeti na sledeći način:

- Zajedničke nadležnosti i zavisnost od opština (OOO).
- broj škola i podaci o stanju infrastrukture i demografskim kretanjima u zemlji
- migracija iz ruralnih u urbana područja
- nizak odnos učenik – nastavnik
- neefikasnost u upravljanju resursima

Da bismo prevazišli neke od ovih rizika, cilj nam je da preduzmemo mere za ublažavanje kada je to moguće. Ključne akcije ublažavanja uključuju zajedničke preglede planiranja sa lokalnim nivoom, detaljnu analizu od strane MONTI, spajanje razreda ili škola u udaljenim oblastima, zamenu škola sa više smena jednosmernim, blisku institucionalnu koordinaciju (MONT i opštine/OOO) i dalji razvoj institucionalnih kapaciteta.

Cilj

Cilj ove reforme je unapređenje kvaliteta obrazovanja i nastavničke profesije, unapređenjem kvaliteta i relevantnosti kontinuiranog stručnog usavršavanja nastavnika, primenom sistema licenciranja nastavnika, revizijom kvaliteta udžbenika i unapređenjem efikasnosti vrednovanja rada škole.

¹⁵ Strategija obrazovanja 2022-2026, str.40

Kvalitativni i kvantitativni koraci koje treba preduzeti u okviru ove reforme

- *Sprovedeno je najmanje 40% plana reorganizacije školske mreže (KESP 2.1.2). Decembar 2025. godine*
- *Usvajanje revidiranog nastavnog plana i programa od 1-5 razreda; Usvajanje revidiranog nastavnog plana i programa od 6-10 razreda i 70% udžbenika i nastavnog materijala shodno nivoima preduniverzitetskog obrazovanja. (KESP 2.7.2); Najmanje 50% škola podleže internom i eksternom ocenjivanju (KESP 2.2.3). Jun 2026. godine*
- *Najmanje 80% novih ili akreditovanih programa obuke nastavnika pre početka rada koji su u skladu sa standardima za nastavnike i filozofijom nastavnog plana i programa ponuđenog na datom preduniverzitetskom stepenu obrazovanja.. (KESP 2.9); 55% dece sa posebnim potrebama upisano je na obavezne stepene obrazovanja, a 30% je upisano na više srednje obrazovanje, uz adekvatan odnos nastavnika i učenika. (KESP 2.3.2.). Decembar 2026. godine*

Opis sprovođenja

Prosvetna inspekcija je centralna izvršna jedinica za ocenjivanje i obezbeđivanje sprovođenja zakonodavstva u oblasti obrazovanja u Republici Kosovo, direktno podređena ministru ovog ministarstva prema trenutnom nacrtu zakona koji treba da se usvoji kao preduslov za ovu reformu.

Nedavne demografske promene i različiti nivoi školskih kapaciteta zahtevaju reorganizaciju školskih mreža ka efikasnijem modelu upravljanja. S tim u vezi, ova reforma ima za cilj da sprovede planove reorganizacije škola za najmanje 40% planova reorganizacije školske mreže do decembra 2025. godine, s obzirom na demografske trendove u zemlji (migracija iz ruralnih u urbane sredine, nizak odnos učenik – nastavnik i neefikasnost u upravljanju resursima). U radu na ovom pitanju, preporuka je da se spoje odeljenja ili škole u udaljenim oblastima, zamene škole sa više smena u jednu smenu u koordinaciji sa opštinskim odeljenjima za obrazovanje. Doneseno je novo Administrativno uputstvo 10/2023 o kriterijumima i postupku za osnivanje i prestanak rada ustanova douniverzitetskog obrazovanja da bi se vodila reorganizacija škola. Procedura usvajanja uključuje konsultacije svih relevantnih internih i eksternih zainteresovanih strana. S obzirom na zakonski mandat lokalnog nivoa, aktivno i direktno učešće škola i opština je preduslov za uspešno sprovođenje ove reforme.

Revizija nastavnih planova i programa i udžbenika neophodna je za poboljšanje kvaliteta nastave. Do juna 2026. godine biće usvojen revidirani nastavni plan i program za 1-5 razred, revidirani nastavni plan i program za 6-10 razred i biće usvojeno 70% udžbenika i nastavnog gradiva prema nivoima douniverzitetskog obrazovanja. Dok najmanje 50% škola prolazi kroz interno i eksterno ocenjivanje do juna 2026. Trenutno, MONTI zapošljava nove inspektore koji će se pridružiti Prosvetnom inspektoratu.

Da bi se završilo vrednovanje škole, prvo je potrebno definisati broj škola koje će biti podvrgnute vrednovanju, zatim sprovesti aktivnosti vrednovanja kao što su sastanci sa fokusnim grupama, praćenje u učionicama, popunjavanje upitnika i izveštavanje zainteresovanih strana o konačnom ishodu. Proces vrednovanja je povezan sa licenciranjem nastavnika sa naprednom licencom. Revizija udžbenika podrazumeva procenu i identifikaciju potrebnih izmena, formiranje stručnih radnih grupa za sprovođenje izmena, kontrolu kvaliteta revidiranih udžbenika, odobravanje i distribuciju obrazovnim institucijama.

Procedura izbora i rad recenzenata ostaje izazov, uz nedostatak odgovornosti za kvalitet udžbenika. Savet za nastavne planove i programe i udžbenike (CECT) kao interni mehanizam MONTI, nije uspeo da nadgleda i podrži proces izrade/prepisivanja udžbenika prema obimu sprovođenja nastavnog plana i programa.

U prethodnim udžbenicima, pored drugih problema kvaliteta, bilo je značajnih problema sa rodnim stereotipima, a pored sveobuhvatnih nastavnih dokumenata i udžbeničkih standarda gde je rodna ravnopravnost opšti standard, Agencija za rodnu ravnopravnost (ARR) u saradnji sa Odeljenjem za nastavne planove i programe i Kancelarijom za rodnu ravnopravnost (KRR) u MONTI izradila je Priručnik za prevenciju rodnih stereotipa u udžbenicima. Novi udžbenici ne sadrže stereotipe već u njima dominiraju muški autori.

Preporučene aktivnosti za navedeno obuhvataju kompletiranje institucionalnog i zakonskog okvira za izdavanje udžbenika, sredstava, nastavnih i nastavnog gradiva i sredstava, stvaranje pogodnog prostora za nastavno osoblje (radni uglovi, nastavno gradivo/sredstva, oprema za rad, razvoj programa/ moduli,

udžbenici i nastavni materijali (štampani i digitalni) razvijeni, revidirani i prilagođeni za nastavu na jezicima nevećinskih zajednica.

Do decembra 2026. godine, najmanje 80% novih/akreditovanih programa obuke nastavnika pre početka rada biće usklađeno sa standardima za nastavnike i filozofijom nastavnog plana i program ponuđenog na datom douniverzitetskog stepenu obrazovanja.

Pristup obrazovanju biće značajno poboljšán za decu iz osetljivih grupa. Reforma predviđa da će 55% dece sa posebnim potrebama biti upisano u obavezno obrazovanje, a 30% u više srednje obrazovanje do decembra 2026, uz adekvatan odnos nastavnika i učenika.

Za postizanje ovih ciljeva biće potrebna finansijska sredstva za centre za učenje, povećanje broja obrazovnog osoblja/asistenata i njihovo osposobljavanje za podršku deci sa posebnim potrebama, kao i sprovođenje pedagoških usluga u školama. Tokom 2023. godine, MONTI je angažovao dodatni broj asistenata u nastavi za učenike sa posebnim potrebama u učionici.

Izveštaj o sprovođenju će obuhvatiti rodno razvrstane podatke za oba cilja.

Pored Prosvetnog inspektorata, relevantna opštinska odeljenja za obrazovanje i jedinice MONTI su glavni implementacioni partneri. Ostale zainteresovane strane uključuju roditeljske organizacije, sektorske sindikate i udruženja, druge nevladine organizacije i obrazovne institute.

4.2. Tržište rada

4.2.1. Povećanje učešća žena, mladih i socijalno ugroženih grupa na tržištu rada putem tekućeg restrukturiranja i boljim upravnim kapacitetima javnih službi za zapošljavanje.

Kvalitativni i kvantitativni koraci koje treba preduzeti u okviru ove reforme

- 50% aktivnih mera tržišta rada treba da je usmereno na žene, omladinu (starosti 15-29 godina), osobe sa invaliditetom, žitelje seoskih oblasti i grupe etničkih manjina. Jun 2026. godine
- Odnos savetnika iz Agencije za zapošljavanje i tražilaca posla je smanjen na 1:500. Jun 2027. godine

4.2.2. Usklađivanje obrazovanja sa potrebama tržišta rada kroz blisku saradnju sa poslovnim zajednicom i reviziju pravnog okvira za SOO i obrazovanje odraslih kao i većim učenjem uz rad u školama za SOO

Izazovi

Kosovski obrazovni sistem i tržište rada suočavaju se sa kritičnim izazovima koji ometaju socio-ekonomski napredak i približavanje EU. Uprkos pozitivnim trendovima zapošljavanja, sa povećanjem formalne zaposlenosti za 4,9% i smanjenjem nezaposlenosti na 11,8%, visoke stope neaktivnosti, posebno među ženama (78%), i dalje su prisutne. Tržište rada pokazuje značajne rodne disparitete: zaposlenost muškaraca sa 49,4% je u oštroj kontrastu sa zaposlenošću žena sa 18,4%.

Glavni problem je neusklađenost između je veština radne snage i potražnje tržišta. Mnogi mladi ljudi se bore sa prelaskom sa obrazovanja na posao, što doprinosi stopi nezaposlenosti mladih od 21,4%. Ekonomija, vođena sektorima kao što su ugostiteljstvo, poljoprivreda, trgovina i građevinarstvo, pati od nedostatka kvalifikovanih stručnjaka. Ovaj jaz u veštinama je naglašen izveštajima poslodavaca: oko 50% ukazuje da opšte obrazovanje ne uspeva da opremi učenike neophodnim veštinama, a 75% se suočava sa poteškoćama u zapošljavanju kvalifikovanih rukovodilaca, profesionalaca i tehničara. Neusklađenost između veština koje se predaju u školama i onih koje zahteva tržište rada pogoršava problem.

Nedovoljan kvalitet ponude stručnog obrazovanja i obuke rezultirao je niskim stepenom zadovoljstva poslodavaca veštinama/kompetencijama koje su stekli diplomirani kandidati za USOO, kao i niskim stepenom prelaska iz škole na posao. Mogućnosti za doživotno učenje i mobilnost su ograničene. Prema „Brznoj dijagnozi obrazovanja na Kosovu iz 2023: Rešavajući slabe karike koje je uradila Evropska fondacija za obuku, stručno obrazovanje i obuka (SOO) su dobro razvijeni, ali se često preusmeri sa svoje prvobitne funkcije i koristi kao put ka visokom obrazovanju. Dok je u nekim zemljama postojanje takvog puta pozitivno za poboljšanje imidža stručnog obrazovanja, na Kosovu ono takođe obuzdava hitnost da se SOO učini relevantnijim za ekonomske mogućnosti i mogućnosti zapošljavanja. Rešenja mogu uključiti veće učešće poslovnih aktera ili diferencijaciju u broju godina studija između opšteg

obrazovanja i stručnog obrazovanja. RED preporučuje reviziju formule za finansiranje SOO i ističe nizak nivo finansiranja za ovaj nivo obrazovanja sa samo 9,6% učešća u ukupnom budžetu za obrazovanje. Poslednjih godina povećano je interesovanje za škole za stručno obrazovanje i obuku. Statistike iz školske 2020/21. godine pokazuju da 53% učenika u višem srednjem obrazovanju pohađa škole za stručno obrazovanje i obuku. Raščlanjeni po polu, podaci pokazuju da je veća vjerovatnoća da će se učenici muškog pola upisati u škole za stručno obrazovanje i obuku. Oko 42,3% učenika u stručnom obrazovanju su žene. Rodna analiza orijentacije u stručnom obrazovanju pokazuje tendenciju orijentacije učenika u profilima zdravlje i blagostanje, biznis, administraciju i pravosuđe. Muški studenti imaju tendenciju da preferiraju profile inženjerstva, proizvodnje i građevinarstva, informacionih tehnologija i komunikacija.

Zajednice kao što su Bošnjaci, Turci, Romi, Aškalije i Egipćani su integrisane u obrazovni sistem Kosova, tako da se učenje na Kosovu odvija na četiri jezika (albanskom, srpskom, bošnjačkom i turskom). Podatke o broju učenika etničkih Srba srpske opštine na Kosovu i dalje ne prijavljuju redovno. Deca iz zajednica Roma, Aškalija i Egipćana i dalje se suočavaju sa različitim izazovima u pogledu pristupa obrazovanju. Uprkos napretku u povećanju njihove inkluzije na svim nivoima douniverzitetskog obrazovanja, u poređenju sa nacionalnim prosekom, ovo učešće ostaje nisko. Ova razlika je najuočljivija u predškolskom obrazovanju, gde usluge dobija 7,6% dece u ovim zajednicama, u poređenju sa procentom opšte populacije koji iznosi 15%, kao i u višem srednjem nivou gde je samo 31% učenika Roma, Aškalija i Egipćana uključeno, u poređenju sa 86,8% u ukupnoj populaciji.¹⁶

Iako je razlika između ruralnih i urbanih škola parametar u sistemu upravljanja obrazovanjem MONTI, ona ne pokazuje suštinske, stalne razlike, već suprotno intuitivne rezultate: uprkos ruralnom egzodusu i zabrinutosti za „prazne škole“ (200 radi sa manje od 150 učenika) i „viškom nastavnika“ (procena: 2000) koje je izneo sam MONTI, 63% seoskih škola radi u više smena, ne tako daleko od 73,6% gradskih škola.”¹⁷

„Prema podacima SMIA, od 188 predškolskih ustanova (državnih i privatnih, osnovnih i pomoćnih škola), samo 14 je u ruralnim područjima. Od 174 predškolske ustanove u urbanim sredinama, 129 su privatne. U 2019. godini 11 opština nije imalo nijednu javnu predškolsku ustanovu. To znači da je u poslednje 3 godine samo jedna opština otvorila nove javne predškolske ustanove (Prizren, koja je otvorila jedno javno i jedno javno/privatno partnerstvo). Dok je prosečna stopa pohađanja predškolskih ustanova bila oko 37%, pala je na 14% za dece u ruralnim sredinama, a 19% za decu među najsiriomašnjim domaćinstvima. Ovaj broj je mnogo manji za ugrožene grupe, sa samo 1 od 10 dece iz zajednica Roma, Aškalija i Egipćana, posebno iz ruralnih područja, koje pohađa program ranog obrazovanja. Iako je upis u predškolska odeljenja dramatično porastao na 92% u 2019. godini, ova stopa je iznosila samo 45% za decu u zajednicama Roma, Aškalija i Egipćana.”¹⁸

Uprkos nedavnim podacima koji pokazuju povećanje upisa u škole za stručno obrazovanje i obuku, čime se Kosovo približava proseku u zemljama EU, generalno, stručne škole i dalje ostaju drugi izbor, posebno za učenike koji nisu mogli da se upišu u gimnazije. Ne postoje posebni kriterijumi za upis u stručne škole. Ovo utiče na privlačenje učenika sa slabijim uspehom ili učenika koji ne mogu da se upišu u gimnazije. Trenutni nivo finansiranja ne zadovoljava potrebe stručnih škola. Finansiranje SOO nije značajno povećano poslednjih godina, dok je trenutna formula finansiranja generalizovana po učeniku i ne uzima u obzir specifične profile i potrebe. Karijerno savetovanje i vođenje ostaje izazov, a usluge koje se pružaju su i dalje ograničene na neke opštine ili na određene škole. Poslednjih godina realizovano je više programa obuke nastavnika stručnih škola za karijerno savetovanje i saradnju sa poslodavcima, kao i ulaganja u karijerne centre u nekoliko stručnih škola. Međutim, nije postignut dovoljan napredak u pogledu obuhvata i imenovanja savetnika za karijerno vođenje i orijentaciju.

Ciljevi

Strateški ciljevi u oblasti stručnog obrazovanja i obuke definisani su nacionalnom Strategijom obrazovanja 2022-2026. Strateški cilj 3 ovog dokumenta ima za cilj dalje usklađivanje sistema

¹⁶ Strategija obrazovanja 2022-2026, str.35

¹⁷ Brza dijagnoza obrazovanja na Kosovu (RED): „Rešavanje slabih karika“ Konačni izveštaj, mart 2023, str.5

¹⁸ Ibid, str.39

obrazovanja i obuke sa razvojem tehnologije i tržišta rada radeći na: a) poboljšanju upravljanja, finansiranja i sistema upravljanja informacijama u stručnom obrazovanju, obuci i obrazovanju odraslih; b) Konsolidaciji mehanizama za osiguranje kvaliteta, na centralnom, lokalnom i nivou USOO, kako bi se omogućio sistemski pristup upravljanju kvalitetom; c) Završetku paketa nastavnog plana i programa za kvalifikacije koje nude institucije za stručno obrazovanje i obuku, u skladu sa potrebama tržišta rada i trendovima transformacije; i d) Pružanju mogućnosti za sprovođenje praktičnog učenja i sprovođenju usluga karijernog savetovanja.

Na osnovu gore navedenih strateških ciljeva, Reformska agenda Kosova IRER ima za cilj da poveća učešće žena, mladih i ugroženih grupa na tržištu rada kroz tekuće restrukturiranje i poboljšane administrativne kapacitete javnih službi za zapošljavanje. Drugi cilj reforme je približavanje programa stručnog obrazovanja potrebama tržišta kroz reviziju zakonskog okvira za SOO i obrazovanje odraslih i povećanje učenja zasnovanog na radu u stručnim školama. Jedan važan aspekt je pregled ponude stručnog obrazovanja i obuke, kao i unapređenje kvaliteta prenosivih veština, digitalnih i preduzetničkih veština i profesionalnih tehničkih veština.

Kvalitativni i kvantitativni koraci koje treba preduzeti u okviru ove reforme

- *Puno članstvo u ENQA. Jun 2025. godine*
- *Stupanje na snagu novog zakona koji uređuje SOO (kao i upravljanje, nastavne planove i programe, formulu finansiranja i mrežu ustanova za SOO) i obrazovanje odraslih (OO) u skladu sa evropskim standardima. Decembar 2025. godine*
- *Najmanje 30% nastavnika i instruktora za SOO i OO VET ili je već obučeno za nove nastavne planove i programe ili već imaju adekvatno profesionalno iskustvo; Najmanje 50% neformalnih kvalifikacija koje pruža PES, registrovano je u registru kvalifikacija NOK. Jun 2026. godine*
- *50% polaznika SOO koristi znatno (najmanje 25% programa) iskustvo profesionalnog učenja uz rad, razvrstani prema polu. Decembar 2026. godine*
- *Najmanje 90% formalnih kvalifikacija koje pruža SOO registrovana je u registru kvalifikacija NOK. Jun 2027. godine*
- *Najmanje 80% nastavnika SOO pruža usluge savetovanja i usmeravanja u karijeri. (KESP 3.4.2). Decembar 2027. godine*

Opis sprovođenja

Da bi se postigli ciljevi u okviru reforme 4.2.1, javne službe za zapošljavanje treba da prođu reorganizaciju. To podrazumeva povećanje kapaciteta Agencije za zapošljavanje što će za posledicu imati smanjenje odnosa savetnika Agencije prema klijentu na 1:500 do juna 2027. godine. Da bi se rešili značajni dispariteti u zapošljavanju žena, mladih i određenih ugroženih grupa, reforma predviđa da 50% mera aktivnog tržišta rada bude usmereno na žene, mlade (od 15 do 29 godina), osobe sa invaliditetom, one koji žive u ruralnim područjima i etničke manjinske grupe [jun 2026].

Agencija za zapošljavanje je glavno telo za sprovođenje ove reforme, a Ministarstvo finansija, rada i transfera upravlja politikom. Žene, mladi, ljudi koji žive u ruralnim područjima i manjinske grupe imaju direktnu korist od ove reforme.

Za postizanje cilja u okviru reforme 4.2.2 za kvalitetno i efikasno upravljanje stručnim obrazovanjem i obukom, potrebna je revizija pravnog okvira kako bi se osiguralo da su sve funkcije sistema stručnog obrazovanja i obuke budu obuhvaćene sveobuhvatno, uključujući i jasnu definiciju odgovornosti, linije ovlašćenja i odgovornost između svih institucija sistema stručnog obrazovanja i obuke. Kroz podzakonske akte, između ostalog, sadržaj kvalifikacija koje obezbeđuju USOO biće standardizovani u skladu sa NOK-om. Revizija zakonskog okvira biće završena do kraja 2025. godine. Reorganizacija mreže ustanova stručnog obrazovanja i osposobljavanja vršiće se u skladu sa potrebama tržišta rada.

Kako bi se obezbedio neophodan budžet za unapređenje kvaliteta stručnog obrazovanja i obuke, formula finansiranja će biti revidirana na osnovu modela realnih troškova za svaku kvalifikaciju, dok će garantovati relevantne i ažurne podatke o potrebama tržišta rada, sistem za SOO i upravljanje informacijama o tržištu rada biće poboljšani i integrisani. Reforma takođe uključuje sprovođenje novih nastavnih planova i programa kroz obuku nastavnika i učenje učenika na radnim mestima. Do juna 2026. godine, najmanje 30% nastavnika i trenera u stručnom obrazovanju i obrazovanju odraslih bilo je obučeno po novim nastavnim planovima i programima ili već ima relevantno profesionalno iskustvo;

Najmanje 50% neformalnih kvalifikacija koje nudi PES, registrovanih u registru kvalifikacija NOK-a [jun 2026].

Posebna pažnja će biti posvećena izgradnji ljudskih kapaciteta Nacionalne uprave za kvalifikacije (NUK), posebno u pogledu ažuriranja registra formalnih i neformalnih kvalifikacija koje nudi USOO gde će 90% formalnih kvalifikacija koje nudi USOO biti registrovano u NOK registar kvalifikacija do juna 2027.

Ova reforma može imati pozitivne efekte za više korisnika. Studenti će značajno poboljšati svoju zapošljivost. Preduzeća će imati koristi od povećanja efikasnosti od lako dostupne i bolje pripremljene radne snage. Takođe, veći izgledi za zapošljavanje mogu rezultirati socijalnim i fiskalnim dobicima za javne institucije. Javne institucije za stručno obrazovanje i obuku, osim centara nadležnosti, su pod direktnim nadzorom opština koje ovu ulogu vrše preko opštinskih odeljenja za obrazovanje. Centralna vlada je odgovorna za kreiranje obrazovnih politika, finansiranje i inspekciju.

10. OBLAST POLITIKA 5: OSNOVE PRISTUPANJA EU / VLADAVINA PRAVA

5.1. Pravosuđe

5.1.1. Poboljšanje učinka, integriteta, odgovornosti za rad i efikasnosti pravosuđa, između ostalog sprovođenjem Zajedničke izjave o posvećenosti

Izazovi

Kosovo je uspostavilo čvrst pravni okvir i pouzdane institucije koje doprinose nezavisnom i nepristrasnom pravosudnom sistemu. Nepristrasnost, integritet i visoki standardi donošenja odluka sudova i tužilaštava su od suštinskog značaja za očuvanje vladavine prava. U pravnom aspektu Kosovo već ima moderan pravosudni sistem, ali u praktičnom aspektu i sprovođenju određenih ključnih reformi u vezi sa EU, posebno u pogledu poboljšanja pravnog okvira.

Uprkos posvećenosti i ulozenim naporima, izazovi ostaju i neophodni su dalji naponi da se ojačaju kapaciteti institucija vladavine prava na postizanju efikasnog i delotvornog pravosudnog sistema, koji će odgovoriti na potrebe građana i doprineti razvoju privrede i odgovoriti na očekivanja građana od daljeg jačanje sistema vladavine prava, radi postizanja opipljivih rezultata poboljšanjem učinka, integriteta, odgovornosti i efikasnosti pravosuđa. Neophodni su dosledni naponi kako bi se osiguralo poštovanje ovih principa u praksi i delotvorno zaštitio pravosudni sistem od neprimerenog pritiska i uplitanja i uz dovoljne finansijske i ljudske kapacitete, kao i pravne garancije za pravično suđenje. U martu 2023. godine potpisana je zajednička deklaracija o posvećenosti sa državnim institucijama za pravnu reformu u pravosudnom sistemu na Kosovu. Ovom prilikom, ove visoke institucije pravde na Kosovu su preduzele na sebe i obavezale se da će, ovim potpisanim aktom, uspostaviti zajedničke radne grupe za niz važnih pitanja za reforme pravosudnog sistema na Kosovu, odražavajući najvažnija pitanja koja su potrebna da se uhvati u koštac. Reforme pravosuđa za ozbiljan i organizovani kriminal biće fokusirane na jačanje postojećih alata za očuvanje integriteta, odgovornosti, nezavisnosti i efikasnosti pravosudnog sistema, u skladu sa preporukama Mišljenja Venecijanske komisije i evropskim standardima kroz finalizaciju zakonskih amandmana putem jačanja ljudskih i infrastrukturnih kapaciteta za obezbeđivanje vrednovanja, konceptualizacije i izrade zakonskih inicijativa, u cilju pojašnjenja, izmene i jačanja zakonskog okvira u oblastima koje se odnose na vrednovanje rada, proces zapošljavanja, izbora i reizbora, disciplinski sistem, stručnog usavršavanja i statusa tužilaca i sudija, jačanja mehanizama za prijavu imovine tužilaca i sudija, sistema provere profila kandidata za tužioce i sudije. kako je predviđeno Zajedničkom deklaracijom o posvećenosti reformi pravosudnog sistema. Brzi koraci su neophodni da bi se postigli opipljivi rezultati.

Efikasnost pravosudnog sistema je neznatno poboljšana; međutim, neophodne su dodatne mere za smanjenje broja nerešenih predmeta, skraćivanje sudskih postupaka i jačanje postojećih alata za zaštitu integriteta, odgovornosti, nezavisnosti pravosuđa. Automatska dodela predmeta (ADP) je operativna i funkcionalna u svim vrstama predmeta u svim sudovima i tužilaštvima. Raspodela predmeta i obim posla sa brojem predmeta u sudovima i tužilaštvima treba da se zasniva na istim i jednakim kriterijumima za sve sudije i tužioce u skladu sa uredbom SSK-a i TSK-a za upravljanje predmetima preko elektronskog sistema (ISUP). Iako je Informacioni sistem za upravljanje sudovima (ISUP)

implementiran u skoro svim sudovima, uključujući i Vrhovni sud, što rezultira poboljšanom efikasnošću, odgovornošću i transparentnošću, neki sudovi i dalje primenjuju ručni registar predmeta, ali samo za interne svrhe, a ne kao paralelni sistem zavođenja predmeta zbog postojanja fizičkog dosijea do premeštanja u elektronski dosije. Međutim, potrebno je dalje unapređenje sistema elektronskog upravljanja predmetima u sudovima i tužilaštvima kroz poboljšanje postojećih mehanizama za praćenje u SSK-u i TSK-u, kako bi se obezbedila efektivna upotreba Informacionog sistema za upravljanje sudovima (ISUP) kroz primenu indikatora učinka CEPEJ-a u ISUP programu, kao odlična prilika za visoku transparentnost u procesu raspodele predmeta u sudovima i tužilaštvima, čime će se eliminisati ljudska intervencija u procesu raspodele predmeta. Predviđeno je da ovaj korak bude završen do decembra 2024. godine, a odgovorne institucije za sprovođenje su TSK i SSK.

Građanskopravni odnosi su trenutno uređeni posebnim zakonima. Ove okolnosti su uticale i izazvale različita tumačenja i nedoslednu primenu zakona u istim slučajevima, što između ostalog ukazuje na potrebu za kodifikacijom. Nedostatak jasne i jedinstvene primene zakona u sudskim predmetima koji se odnose na građanskopravna pitanja takođe se smatra pitanjem koje se može rešiti harmonizacijom građanskog prava kroz građanski zakonik kako bi se obezbedila jedinstvena i kodifikovana primena građanskog prava.

Cilj

Sprovođenje predložene reforme doprineće poboljšanju učinka, integriteta, odgovornosti pravosuđa u skladu sa evropskim standardima i preporukama Venecijanske komisije. Reforma uključuje korake koji će doprineti jačanju postojećih alata i postizanju opipljivih rezultata kroz poboljšanje učinka, integriteta, odgovornosti i efikasnosti pravosuđa. Drugi važan cilj je kodifikacija građanskog zakonodavstva, doprinoseći zaštiti građanskih prava. Sveobuhvatni cilj je jačanje vladavine prava na Kosovu i osiguranje zaštite prava svih građana bez diskriminacije.

Jačanje i ulaganje u pravosuđe igra ključnu ulogu u borbi protiv kriminala i korupcije osiguravajući da se zakoni sprovode i da počinioci budu pozvani na odgovornost, što pomaže u smanjenju stope kriminala i stvaranju sigurnijeg okruženja za građane, što ima direktan pozitivan uticaj na društveno-ekonomski razvoj. U cilju povećanja efikasnosti i kvaliteta pravosuđa u rešavanju predmeta korupcije i organizovanog kriminala, Savet je usvojio strateški i akcioni plan za rešavanje predmeta korupcije i organizovanog kriminala. Njime su definisani ciljevi i radnje koje će pravosuđe, sa svim svojim organima, preduzeti na poboljšanju efikasnosti u rešavanju predmeta korupcije i organizovanog kriminala. Niža stopa kriminala doprinosi socijalnoj stabilnosti, što je od suštinskog značaja za poboljšanje kvaliteta života podsticanjem ekonomskog rasta i privlačenjem domaćih i stranih investicija koje vode otvaranju radnih mesta, drugim naprecima i ukupnom ekonomskom rastu.

Kvalitativni i kvantitativni koraci koje treba preduzeti u okviru ove reforme

- *Ojačati mehanizam za praćenje i izveštavanje, zarad pune i delotvorne primene Informacionog sistema za upravljanje predmetima (ISUP), zasnovanog na odgovornosti za rad i povezanog sa disciplinskim merama. Decembar 2024. godine*
- *Postarati se da Agencija za sprečavanje korupcije vrši redovnu i efikasnu punu proveru izjava o imovnom stanju sudija i javnih tužilaca, pored ostalog unakrsnom proverom datih podataka sa nadležnim institucijama; izmeniti i dopuniti Zakon o disciplinskoj odgovornosti sudija i javnih tužilaca u cilju postupanja po nalazima ekspertske misije TAIEX-a, uključujući osnivanje specijalizovanog istražnog tela; poboljšati sistem prijema jačanjem postojećih mehanizama provere kandidata, uz pojašnjenje delokruga i postupaka istog. Jun 2025. godine*
- *Usvojiti Građanski zakonik. Decembar 2025. godine*
- *Pojačati radnu odgovornost predsednika sudova i glavnih javnih tužilaca za funkcionisanje i upravljanje radom sudova i tužilaštava, između ostalog uvođenjem praćenja obrade predmeta, analizom učinka sudova i tužilaštava, i izveštajima o budžetskim i kadrovskim potrebama. Jun 2026. godine*
- *Povećati ukupnu stopu rešavanja predmeta u prvom stepenu na 115%. Decembar 2027. godine*

Opis sprovođenja

Direktni korisnici ovih reformi biće institucije vladavine prava, dok će krajnji korisnici biti građani Kosova. Ove reforme će doprineti poboljšanju učinka, efikasnosti dostupnosti pravosudnih usluga za građane, promovisanju i zaštiti ljudskih, građanskih i socio-ekonomskih prava svih građana Kosova bez diskriminacije. Reformska agenda Kosova IRER je stavljena na raspolaganje zainteresovanim stranama

da daju svoje povratne informacije, u skladu sa pravilima o minimalnim kriterijumima za javne konsultacije. Održane su lične konsultacije sa predstavnicima organizacija civilnog društva.

TSK i SSK su uspostavili po dva mehanizma za povećanje kvaliteta podataka, izveštavanje i praćenje upotrebe i sprovođenje ISUP-a. Ovi mehanizmi se sastoje od stručnog osoblja i sudija, odnosno tužilaca. Da bi se obezbedila puna i efikasna upotreba Informacionog sistema za upravljanje sudovima (ISUP), mehanizmi praćenja i izveštavanja će biti ojačani, na osnovu odgovornosti i disciplinskih mera, i TSK i SSK su nedavno konsolidovali propise o ISUP-u koji regulišu svaki aspekt procedure sistema i njegovo korišćenje koje obavezuju sudije i tužioce da koriste ISUP. TSK i SSK imaju za cilj napredovanje ka punoj upotrebi elektronskog sistema i uklanjanje fizičkog registra. Zbog toga je upotreba ISUP-a uključena kao poseban kriterijum za ocenjivanje rada sudija i tužilaca, što znači da se tokom njihovog redovnog vrednovanja rada (svake tri godine) sudije i tužioci, između ostalih kriterijuma, posebno ocenjuju da li koriste i kako koriste ISUP. Komisije za vrednovanje rada tužilaca i sudija takođe imaju pristup ISUP-u i svim predmetima koje odaberu za kontrolu, traže podatke od ISUP-a i to znači da se tužioci i sudije ocenjuju da li su sve podatke uneli u ISUP. Ako rezultati nisu očekivani, ukupno vrednovanje učinka se smanjuje što predstavlja vezu između upotrebe ISUP-a i odgovornosti. Sudije u vezi sa korišćenjem ISUP sistema podležu vrednovanju u slučaju da postoji nedostatak primene koji utiče na ocenu njihovog rada u skladu sa Pravilnikom o vrednovanju rada sudija. Predviđeno je da ovaj korak bude završen do decembra 2024. godine, a odgovorne institucije za sprovođenje su TSK i SSK. Disciplinske mere će takođe biti preduzete protiv sudija i tužilaca koji ne koriste ISUP na odgovarajući način. Zbog svoje tehničke prirode, ovo je regulisano sprovedbenim zakonodavstvom koje su usvojili SSK i TSK. Pravosudni sistem je razvio i sproveo Informacioni sistem za upravljanje predmetima (ISUP) u svim sudovima kao suštinski alat za upravljanje predmetima, koji ima za cilj poboljšanje efikasnosti, transparentnosti i odgovornosti. Usvojeni su relevantni akti kako bi se osigurala primena ISUP-a. Svaki sudija u Republici Kosovo prolazi kroz redovno vrednovanje rada i mora da ispunjava radne norme (Uredba br. 05/2023 o izmenama i dopunama Uredbe br. 01/2021 o vrednovanju rada sudija (usvojena od strane SSK 6. aprila 2023), vrednovanje rada sudija obuhvata kriterijum 9, koji procenjuje sveobuhvatnu upotrebu ISUP-a, i Uredbu br. 11/2023 o korišćenju informacionog sistema za upravljanje predmetima (usvojena od strane SSK-a 21. oktobra 2019.). Stoga, korišćenje ISUP-a nije samo obaveza sudija, već služi i interesima pravosuđa, jer podatke o radu sudija isključivo generiše ISUP. Pored toga, proces rada u sudovima se praktično ne može odvijati bez upotrebe ISUP-a. Sudije ne mogu prihvatiti, procesuirati ili završiti predmete bez korišćenja sistema. Štaviše, spisi predmeta se ne mogu prenositi sa prvostepenog suda na više instance bez ISUP-a. Sve u svemu, rad pravosuđa se odvija kroz ISUP. Iako ručni registri i dalje postoje i postojaće sve dok postoje fizički dosijei predmeta, pravosudni sistem je ograničio upotrebu fizičkih registara i ima za cilj da ih postepeno ukinе daljom digitalizacijom. Proces disciplinovanja je deo tekućih reformskih napora. Za tužioce to je regulisano Uredbom br. 05/2020 o vrednovanju rada tužilaca (usvojena od strane TSK 8. oktobra 2020) i Uredbom br. 03/2021 o upravljanju predmetima preko informacionog sistema za upravljanje predmetima u tužilačkom sistemu (usvojena od strane TSK-a 28. decembra 2021). Uredba TSK-a br. 03/2021 predviđa primenu ISUP-a od strane svog administrativnog osoblja i tužilaca, dok Uredba TSK-a br. 05/2020 predviđa korišćenje ISUP-a, a učinak tužilaca se takođe ocenjuje na osnovu korišćenja ISUP-a (član 11, stav 1.9.3). U skladu sa ovom odredbom, Komisija za vrednovanje rada tužilaca, u posebnom obrascu „o korišćenju ISUP-a“, ocenjuje rad svakog tužioca i u pogledu korišćenja ISUP-a. Komisija za vrednovanje takođe ima pristup ISUP-u i traži sve podatke o predmetima koji su odabrani za kontrolu na ISUP-u. To znači da se učinak tužilaca takođe ocenjuje na osnovu toga da li su uneli sve podatke u ISUP. Štaviše, u skladu sa Uredbom TSK br. 03/2021 (član 55), u slučajevima identifikacije neovlašćenog pristupa ISUP-u kod bilo kog korisnika ili zloupotrebu podataka, tada će se preduzeti radnje u skladu sa zakonima na snazi o disciplini.

Da bi se doprinelo sprovođenju Izjave o zajedničkoj posvećenosti, prvi korak koji je predviđen je da se obezbedi redovna i efikasna potpuna provera imovinskih prijava sudija i tužilaca od strane Agencije za sprečavanje korupcije, uključujući i unakrsnu proveru informacija sa relevantnim institucijama prema člana 18 Zakona o prijavljivanju, poreklu i kontroli imovine i poklona i kroz uspostavljanje jedinica za proveru integriteta u okviru SSK-a i TSK-a, koje će vršiti redovnu procenu opravdanosti imovine sudija i tužilaca. Potpuna provera imovinskih prijava definisana je u skladu sa članom 18 stav 2 i 3 Zakona o prijavljivanju, poreklu i kontroli imovine i poklona, pri čemu se potpuna kontrola vrši radi provere

verodostojnosti i tačnosti podataka sadržanih u obrascu prijave, da se uporede podaci sa prethodnim obrascima, kao i da se provere traženi podaci koji nisu dostavljeni u prijavi. Svake godine najmanje (1/3) viših zvaničnika sa liste viših službenika koja uključuje predsednika Tužilačkog saveta Kosova, glavnog državnog tužioca i sve ostale glavne tužioce, članove Sudskog saveta i članove Tužilačkog saveta i sudije i imovinska prijava tužioca će se u potpunosti proveravati svake 3 godine, što znači da će se osoba proveravati svake 3 godine, što je redovna puna kontrola od strane Agencije za sprečavanje korupcije. Selekcija prijave koje podležu punoj kontroli vrši se lutrijom. Potpuna kontrola obuhvata pitanja koja se odnose na poreklo imovine i pokriva period od poslednje potpune kontrole, ako je takva kontrola izvršena. Nasuprot tome, puna kontrola se vrši od prve izjave date na osnovu imenovanja. Pored toga, Agencija vrši potpunu kontrolu imovine preduzimanjem administrativno-istražnih radnji, radi utvrđivanja porekla imovine obradom podataka dostupnih iz različitih izvora, uključujući i državne institucije i druge nosioce javnih ovlašćenja, ali i podataka/ informacija do kojih Agencija dolazi na druge načine. Podaci i informacije koje traže i stavljaju na raspolaganje institucije ili druga lica odnose se samo na informacije sadržane u prijavi imovine.

Što se tiče disciplinskih mera i nepravilnosti u postupku prijave imovine, ona je predmet zakonske reforme, proces je još u fazi izrade. Pored toga, izmenjeni Zakon o disciplinskoj odgovornosti sudija i tužilaca je u pripremi u Ministarstvu pravde, a kako je predviđeno zakonodavnim programom, očekuje se da ga Vlada usvoji do juna 2024. godine i uputi u Skupštinu. Izmenom Zakona o disciplinskoj odgovornosti sudija i tužilaca predviđeno je formiranje disciplinskih istražnih veća u svakom veću sa utvrđenim mandatom (npr. 3 godine i članovi se ne biraju svi istovremeno, već su počeci i krajevi mandata različiti kako bi se obezbedio kontinuitet panela). Isto tako, članovi će imati svoje zamenike u slučaju isključenja članova zbog sukoba interesa ili drugih razloga. Zakon može predvideti formiranje veća za Savet ili ponuditi mogućnost osnivanja dodatnih veća u slučaju potrebe zbog velikog broja primljenih pritužbi. SSK i TSK će uvesti specijalizovano istražno telo.

Sistem zapošljavanja jačanjem postojećih mehanizama za verifikaciju kandidata biće dalje unapređen kroz unapređenje pravnog okvira. Jedinica će prikupljati informacije za komisije SSK-a i sam SSK u zavisnosti od metode utvrđene novim zakonom i zakonskim izmenama. Dok SSK već ima jedinicu za sudsku inspekciju, novouspostavljeni mehanizam će imati posebne i dodatne odgovornosti isključivo za kandidate za sudije i sadašnje sudije. Sudska inspekcija će i dalje ostati u nadležnosti inspeksijske jedinice. Pored toga, u skladu sa Uredbom o funkcionisanju, unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji radnih mesta u Sekretarijatu TSK-a, Jedinica za verifikaciju tužilaca i kandidata za tužioce je osnovana od strane TSK-a, dok je kompletiranje sa neophodnim osobljem i resursima za jačanje ovog mehanizma je u procesu jer se radi o novoosnovanoj jedinici.

Radna grupa je pripremila Nacrt zakona o izmenama i dopunama Zakona br. 06/1-057 o disciplinskoj odgovornosti sudija i tužilaca, koji je prošao preliminarne konsultacije i trenutno je na javnoj raspravi do 2. jula 2024. godine. Predviđeno je da ovaj korak bude završen do juna 2025. Slično, kao i sa drugim zakonima, Vlada će izraditi nacрте ovih zakona u skladu sa svojim pravnim normama i najboljom praksom radi usklađivanja sa pravnim tekovinama EU. Konsultacije će se odvijati tokom javnih konsultacija, nakon što se odredbe pravne tekovine usaglase, korišćenjem tabela usaglašenosti. Zakonodavni paket u okviru Izjave o zajedničkoj posvećenosti je još uvek u pripremi i baviće se komentarima EU.

Jedinstvena primena građanskog prava će se postići usvajanjem i primenom građanskog zakonika. Građanski zakonik će regulisati moderne pravne koncepte koji se odnose na ugovorne obaveze, imovinska prava, porodične odnose i nasledna prava iu stanju nekih od najugroženijih sektora kosovskog društva, posebno žena i dece, kao i LGBTI osoba. Kako je predviđeno zakonima na snazi, nacrt građanskog zakonika izrađuje Ministarstvo pravde, i on će biti podnet na usvajanje Vladi i Skupštini. Građanski zakonik je završen od strane Ministarstva pravde, a u bliskoj budućnosti se očekuje da bude odobren od Vlade Kosova. Predviđeno je da ovaj korak bude završen do decembra 2025.

Predviđena je povećana odgovornost predsednika sudova i glavnih tužilaca u funkcionisanju i upravljanju sudovima i tužilaštvima, uključujući i uvođenje praćenja obrade predmeta, analize učinka sudova i tužilaštava i izveštaja o budžetu i potrebama osoblja. Na osnovu akcionog plana SSK za

slučajeve korupcije i organizovanog kriminala, uzimajući za osnovu primljene i rešene predmete, proceniće se efikasnost sudova, a predsednici sudova izveštavaju i dostavljaju izveštaj SSK u vezi sa radom svakog suda svaka tri meseca. Pored toga, glavni tužioci izveštavaju u TSK-u na tromesečnoj osnovi fizički i pismenim izveštajem. Njihova efikasnost u upravljanju tužilaštvima se ocenjuje kroz procedure ocenjivanja rada od strane stalne komisije TSK-a i godišnje od strane glavnog državnog tužioca. Predviđeno je da ovaj korak bude završen do juna 2026.

Poslednji korak za ovu reformu, obezbediće povećanje ukupne stope rešavanja prvostepenih predmeta na 115%, kroz primenu pokazatelja učinka CEPEJ-a, kako bi se obezbedila efikasnost pravosudnog sistema i povećalo poverenje građana u pravosuđe. Stopa rešavanja predmeta će biti obračunata na osnovu metodologije CEPEJ-a. Predviđeno je da ovaj korak bude završen do decembra 2027.

5.2. Borba protiv korupcije

5.2.1. Poboljšanje efikasnosti u borbi protiv korupcije kroz prevenciju i represiju i poboljšanjem strateškog okvira

Izazovi

Pravni okvir za korupciju ostaje zdrav i uglavnom je u skladu sa pravnom tekovinom EU. Pravni okvir je upotpunjen podzakonskim aktima i strateškim dokumentima za borbu protiv korupcije.

Borba protiv korupcije bila je veliki izazov za održivi razvoj i vladavinu prava u zemlji. Izveštaj o zemlji za 2023. napominje da Kosovo ima određeni nivo pripreme u borbi protiv korupcije, podvlačeći da je u proteklom periodu postignut ograničen napredak i da korupcija i dalje izaziva zabrinutost. Za potrebe merenja napretka na ovom nerešenom pitanju, Kosovo je uspostavilo napredni IT mehanizam za praćenje (rezultata), koji omogućava koordinaciju i praćenje odabranih slučajeva korupcije i organizovanog kriminala u svim fazama krivičnog postupka, kao i napredak različitih slučajeva duž lanca pravde.

Međutim, napori preduzeti u protekle dve godine pokazali su značajan napredak, što se odrazilo u mnogim međunarodnim izveštajima kao što su Transparensi Internešenel (Transparency International), World džastis prodžekt (World Justice Project) ili švedski V-Dem Institut za merenje demokratije. Takav sistematski pristup povećanju integriteta, odgovornosti i transparentnosti ima za cilj stvaranje snažnog sistema prevencije, otkrivanja i sankcionisanja korupcije.

Ciljevi

Cilj ove reforme je povećanje napora u borbi protiv korupcije kroz prevenciju i represiju i unapređenje strateškog okvira.

Kvalitativni i kvantitativni koraci koje treba preduzeti u okviru ove reforme

- *Usvojiti Strategiju za borbu protiv korupcije za 2024-2027, u skladu sa najboljim evropskim praksama i standardima i nacionalnim ustavnim načelima, te uključujući godišnje akcione planove sa merljivim ciljevima i mehanizmom za izveštavanje o njenom sprovođenju. Decembar 2024. godine*
- *Povećati broj prijava uzbunjivača koje obrađuje Agencija (za 30% u poređenju sa 2024). Jun 2025. godine*
- *Povećan broj predmeta koje je Agencija za sprečavanje korupcije prijavila tužilaštvu (za 30% u poređenju sa osnovicom iz 2023) u 2025. godini; ocenjeno 15% antikorupcijskih zakonskih propisa procenjeno i revidirano 50% planova integriteta. Jun 2026. godine*
- *Vreme rešavanja prvostepenih predmeta u posebnim odeljenjima sudova za korupciju, organizovani kriminal i terorizam u 2026. godini smanjeno je na 1 godinu. Jun 2027. godine*
- *U predmetima korupcije očitava se veći broj istraga, potvrđenih optužnica i osuđujućih presuda, uključujući predmete visokog profila. Decembar 2027. godine*

Opis sprovođenja

Sprovođenjem ove reforme osiguraće se novi strateški pristup koji će doprineti obezbeđivanju vladavine prava, povećanju poverenja građana u javne institucije i pomoći u razvoju kolektivnije kulture prema suzbijanju korupcije. Kao rezultat toga, može se očekivati poboljšanje socio-ekonomskih uslova građana. Zainteresovane strane uključene u sprovođenje, praćenje i evaluaciju koraka predviđenih u ovoj reformi su Agencija za sprečavanje korupcije i institucije za sprovođenje zakona

(TSK, SSK). Reformska agenda Kosova IRER je konsultovana sa zainteresovanim stranama koje potpadaju pod ovu reformu.

Prvi korak u okviru ovog cilja je usvajanje strategije za borbu protiv korupcije za period 2024-2027, u skladu sa najboljim evropskim praksama i standardima, uključujući i objavljivanje godišnjih akcionih planova sa merljivim ciljevima i mehanizam izveštavanja o njenoj primeni. Predviđeno je da ovaj korak bude završen do decembra 2024.

Drugi korak ove reforme je povećanje broja prijava uzbunjivača koje obrađuje Agencija (za 30% u odnosu na 2024. godinu) kako bi se zaštitio javni interes i promovisala kultura javne odgovornosti i integriteta. S obzirom na značaj uzbunjivanja, kao alata ili metoda koji pomaže u stvaranju pouzdanosti i stabilnosti u funkcionisanju institucija. Predviđeno je da ovaj korak bude završen do juna 2025.

Što se tiče trećeg koraka, institucije će uložiti napore da povećaju broj predmeta koje je Agencija za sprečavanje korupcije prijavila tužilaštvu (za 30% u odnosu na osnovnu 2023. godinu) u 2025. godini, 15% procenjenih antikorupcijskih zakona i 50% pregledanih planova integriteta. Predviđeno je da ovaj korak bude završen do juna 2026.

Još jedan planirani korak za sprovođenje ove reforme je smanjenje vremena za rešavanje predmeta od strane posebnih odeljenja sudova u prvostepenim predmetima korupcije, organizovanog kriminala i terorizma u 2026. godini na godinu dana kroz primenu pokazatelja učinka CEPEJ-a. Vreme rešavanja će biti izračunato na osnovu CEPEJ metodologije. Predviđeno je da ovaj korak bude završen do juna 2027. godine i spada u odgovornost SSK-a.

Kao opšti cilj ostaje cilj povećanja broja istraga, potvrđenih optužnica i osuđujućih presuda u slučajevima korupcije, uključujući i slučajeve na visokom nivou, uključujući i najnovije statističke podatke i praćenje slučajeva koje su dale vlasti putem Komisijine platforme e-evidencija (platforma evidencije o organizovanom kriminalu i korupciji, OCCTR sabrana od strane institucija za sprovođenje zakona, uključujući i praćenje ukupne vrednosti zaplene, zamrzavanja i konfiskacije imovinske dobiti stečene kriminalom, kao i povećanje paralelnih finansijskih istraga. Osnova će biti prosečan učinak iz prethodne tri godine. Predviđeno je da ovaj korak bude završen do decembra 2027.

5.3. Borba protiv organizovanog kriminala

5.3.1. Efikasno primeniti organizacionu strukturu policije koja omogućava pristup vođen obaveštajnim podacima u borbi protiv organizovanog kriminala, primeniti strateški pristup borbi protiv organizovanog kriminala i unaprediti multidisciplinarnu saradnju u složenim predmetima, što će dovesti do većeg broja osuđujućih presuda

Izazovi

Istraga i krivično gonjenje slučajeva organizovanog kriminala ostaju izazov. Kosovo je usvojilo novu organizacionu strukturu policije i unapredilo obaveštajne i analitičke kapacitete. Operacije za sprovođenje zakona protiv organizovanog kriminala nastavile su da dodatno jačaju borbu protiv organizovanog kriminala. Štaviše, Kosovo podjednako prolazi kroz složen proces reforme zakonodavstva koji će olakšati rad vlasti angažovanih u borbi protiv organizovanog kriminala i dovesti do poboljšanih rezultata. Ostvaren je značajan napredak u borbi protiv organizovanog kriminala, terorizma, uključujući i mere za borbu protiv nasilnog ekstremizma i radikalizacije i sprečavanja građana da se priključe sukobima u inostranstvu. Uprkos tome, moćna sredstva predviđena Krivičnim zakonikom i Zakonom o proširenim ovlašćenjima za oduzimanje tek treba da budu u potpunosti iskorišćena. Borba protiv organizovanog kriminala na severu Kosova i dalje predstavlja izazov,

Ciljevi

Sprovođenje ove reforme ima za cilj da unapredi efikasnost u borbi protiv organizovanog kriminala, koordinaciju i saradnju organa vlasti uključenih u sprovođenje nacionalnih dokumenata politike organizovanog kriminala, uključujući i mehanizme represije, unapređenjem strateškog okvira i efikasnom Sprovođenjem organizacione strukture policije koja omogućava obaveštajno- vođen pristup borbi protiv organizovanog kriminala, sprovesti strateški pristup borbi protiv organizovanog kriminala

i poboljšati multidisciplinarnu saradnju u složenim predmetima, što će dovesti do povećanja osuđujućih presuda.

Kvalitativni i kvantitativni koraci koje treba preduzeti u okviru ove reforme

- *Usvojena strategija za borbu protiv organizovanog kriminala, sa fokusom na jačanje institucionalne saradnje, finansijskih istraga i obaveštajnih kapaciteta; osniva se fond za konfiskaciju; uspostavljanje obaveštajnih struktura na regionalnom i centralnom nivou policije sa dovoljnim ljudskim i tehničkim resursima. Jun 2025. godine*
- *Pokazuje se povećanje ukupne vrednosti zaplene, zamrzavanja i oduzimanja imovinske koristi stečene krivičnim delom. Jun 2026. godine*
- *Povećan broj finansijskih istraga i istraga multidisciplinarnih timova za složene slučajeve za 50% u 2026. u poređenju do početne vrednosti 2023; povećanje broja istraga, potvrđenih optužnica i osuda pokazuje se u slučajevima organizovanog i teškog kriminala. Jun 2027. godine*

Opis sprovođenja

Direktni korisnici ove reforme biće odgovorne institucije za borbu protiv organizovanog kriminala, dok je konačna korist od reforme poboljšanje bezbednosti za sve građane Kosova. Odgovorni akteri za sprovođenje reforme su institucije za sprovođenje zakona kao što su Kosovska policija, TSK, SSK i FOJ. Reformska agenda Kosova IRER konsultovana je sa zainteresovanim stranama koje potpadaju pod ovu reformu, kao što su MUP/Kosovska policija, TSK i SSK, i njihove povratne informacije su uzete u obzir. Održane su lične konsultacije sa predstavnicima organizacija civilnog društva.

Prvi korak za sprovođenje ove reforme je usvajanje Strategije za borbu protiv organizovanog kriminala, sa fokusom na jačanje institucionalne saradnje, finansijskih istraga i obaveštajnih kapaciteta. Proces izrade će voditi Ministarstvo unutrašnjih poslova i biće konsultovane relevantne zainteresovane strane. Očekuje se da će Strategiju usvojiti Vlada do juna 2025. godine. Korak uključuje i formiranje fonda za konfiskaciju, gde će biti predviđeni svi modaliteti za utvrđivanje konfiskacije u okviru izmene Zakona o upravljanju zaplenjenom i oduzetom imovinom, koju vodi Ministarstvo pravde, a od koje se očekuje da će odobri Vlada tokom 2025. godine. Pored toga, biće uspostavljene i obaveštajne strukture na regionalnom i centralnom nivou policije, sa dovoljnim ljudskim i tehničkim resursima.

Što se tiče drugog planiranog koraka u sprovođenju ove reforme, neophodno je povećati ukupnu vrednost zaplene, zamrzavanja i konfiskacije imovinske koristi stečene krivičnim delom kroz pokazanu multidisciplinarnu saradnju u složenim slučajevima od strane institucija za sprovođenje zakona. Ovaj korak spada u nadležnost MP, TSK i SSK-a i predviđeno je da bude završen do juna 2026. godine.

Treći korak za sprovođenje ove reforme je povećanje broja finansijskih istraga i istraga od strane multidisciplinarnih timova za složene slučajeve za 50% u 2026. godini u poređenju sa osnovom iz 2023. kroz demonstriranu multidisciplinarnu saradnju institucija za sprovođenje zakona u složenim predmetima. Predviđeno je da ova reforma bude završena do juna 2027. godine, a odgovorne institucije su Kosovska policija i TSK.

Što se tiče konačnog koraka u sprovođenju ove reforme, neophodno je povećati broj istraga, potvrđenih optužnica i osuda u slučajevima organizovanog i teškog kriminala od strane organa za sprovođenje zakona proaktivnim delovanjem, uključujući i najnovije statističke podatke i praćenje slučajeva koje obezbeđuju organi vlasti putem elektronske platforme Komisije (platforma evidencije o organizovanom kriminalu i korupciji, OCCTR sabrana od strane institucija za sprovođenje zakona, uključujući i praćenje ukupne vrednosti zaplene, zamrzavanja i konfiskacije imovinske koristi stečene kriminalom, kao i povećanje paralelne finansijske istrage. Osnovna vrednost će biti prosečan učinak iz prethodne tri godine. Predviđeno je da ova reforma bude završena do juna 2027. godine, a odgovorne institucije su Kosovska policija i TSK.

5.4. Osnovna prava

5.4.1. Reforme za pojačanju primenu zakonskog i strateškog okvira za zaštitu od nasilja u porodici i rodno zasnovanog nasilja i zaštitu prava nevećinskih zajednica

Izazovi

Republika Kosovo, kroz svoj ustavni, pravni i institucionalni okvir, posvećena je primeni univerzalnih standarda ljudskih prava za sve svoje građane. Pravni okvir garantuje zaštitu osnovnih prava i prati osnovna prava, zagarantovana zakonodavstvom EU i Poveljom o osnovnim pravima.

Međunarodno i nacionalno zakonodavstvo garantuje pravo na zapošljavanje i obrazovanje svakom građaninu, uključujući i pripadnike nevećinskih zajednica. Kao multietnička država, Kosovo ima veoma napredno zakonodavstvo koje garantuje pristup zapošljavanju i obrazovanju tako što se zalaže za njihovo puno učešće u procesu donošenja odluka, njihovu bezbednost, jezička prava i obrazovanje za pripadnike svojih nevećinskih zajednica.

Strateški cilj Vlade Republike Kosovo ostaje sprovođenje zakona i politika koje unapređuju i ispunjavaju prava i usluge građana u zemlji, sa fokusom na najmarginalizovanije grupe društva, uključujući i decu, žene, osobe sa invaliditetom, nestale osobe, žrtve seksualnog nasilja, starije osobe, nevećinske zajednice, LGBTI zajednicu, povratnike, raseljena lica tokom rata.

Važnost usklađenosti jezika i jačanje primene Zakona o službenim jezicima je prioritet Vlade. Ustav predviđa da su albanski i srpski jezik službeni jezici na centralnom nivou. Ali pored albanskog i srpskog jezika u skladu sa ustavom i Zakonom o upotrebi službenog jezika, turski, bosanski i romski jezici su takođe jezici u službenoj upotrebi u nekim kosovskim opštinama, pa su opštinski organi dužni da pružaju usluge građanima kako je to definisano zakonskim odredbama.

Zakon o upotrebi jezika usvojen 2007. godine dao je albanskom i srpskom jeziku jednak status službenih jezika na Kosovu. Pored dva službena jezika, zakon je priznao i druge jezike koje govori više od tri odsto stanovništva na opštinskom nivou ili na osnovu tradicije kao službene ili jezike u službenoj upotrebi. Ove odredbe su veoma važne, jer je sposobnost jedne zajednice da pristupi uslugama i učestvuje u procesu donošenja odluka na svom maternjem jeziku ključna za pomirenje, za zaštitu prava zajednice i za očuvanje identiteta. Međutim, treba uložiti napore da se obezbedi usklađenost jezika na oba zvanična jezika i da se obezbedi da se kvota zastupljenosti za sve nevećinske zajednice poštuje u javnim institucijama.

Jačanje primene zakonodavnog i strateškog okvira za zaštitu od nasilja u porodici i rodno zasnovanog nasilja, kao i za prava nevećinskih zajednica jedan je od ključnih prioriteta Vlade. Ojačani su kapaciteti organa vlasti da nadgledaju sprovođenje politika i zakona o osnovnim pravima i okvira politike zaštite od nasilja u porodici i rodno zasnovanog nasilja. Uprkos ovim pozitivnim pomacima, potrebni su dodatni napor da efikasno sprovođenje osnovnih prava.

Kapacitet vlade da pojednostavi i nadgleda pitanja osnovnih prava zahteva dalja poboljšanja, uključujući i koordinaciju mehanizama za zaštitu ljudskih prava, rodne ravnopravnosti i nevećinskih zajednica. Nasilje u porodici i dalje je najistaknutiji oblik rodno zasnovanog nasilja na Kosovu.

Ciljevi

Sprovođenje predložene reforme doprineće jačanju zaštite od nasilja u porodici i rodno zasnovanog nasilja, prioritetnom rešavanju takvih slučajeva i reintegraciji žrtava. Pored toga, biće unapređena primena zakona o pravima nevećinskih zajednica, doprinoseći jednakom pristupu informacijama, pravdi i korišćenju Ustavom zagarantovanih prava.

Kvalitativni i kvantitativni koraci koje treba preduzeti u okviru ove reforme

- *Izabran je i imenovan direktor Kancelarije za pitanja zajednica, u skladu sa važećim zakonima. Decembar 2024. godine*
- *Jedinica za prevođenje, jezičko usaglašavanje i kontrolu osnovana je pri Kabinetu premijera i operativna je. Decembar 2025. godine*
- *Ustanovljen je Sekretarijat nacionalnog koordinatora; Broj naloga za zaštitu koje su doneli osnovni sudovi u 2025. godini povećan je za 20% (prema osnovi iz 2023). Jun 2026. godine*
- *Kazne za nasilje u porodici idu iznad zakonskog minimuma u najmanje 80% predmeta; Broj pravosnažnih osuđujućih presuda za nasilje u porodici u kojima je porodična veza bila otežavajuća okolnost u 2026. godini povećan je za 40% (prema osnovi iz 2023). Jun 2027. godine*

Opis sprovođenja

Republika Kosovo je uspostavila solidan pravni, institucionalni i politički okvir za zaštitu ljudskih prava, primarno zakonodavstvo je dopunjeno podzakonskim aktima i strategijama koje imaju za cilj zaštitu osnovnih prava i prava zajednica. Glavni međunarodni instrumenti o ljudskim pravima obuhvaćeni su Ustavom Republike Kosovo i oni su direktno primenljivi i imaju primat nad nacionalnim zakonodavstvom, kako bi se obezbedilo poštovanje međunarodnog prava i instrumenata, uključujući one koji se odnose na zaštitu ljudskih prava i osnovnih prava, do zaštite pripadnika manjina, bez diskriminacije po bilo kom osnovu u skladu sa članom 4 Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju SSP i Poveljom o osnovnim pravima.

Direktni korisnici ove reforme su građani Kosova bez diskriminacije, posebno nevećinske i ranjive zajednice. Reformska agenda Kosova IRER konsultovana je sa zainteresovanim stranama koje potpadaju pod ovu reformu, dok su lične konsultacije održane sa predstavnicima organizacija civilnog društva.

Što se tiče unapređenja prava nevećinskih zajednica, prvi korak za sprovođenje ove reforme je imenovanje direktora Kancelarije za pitanja zajednica, u skladu sa postojećim zakonodavstvom u cilju stvaranja institucionalne stabilnosti koja ima za cilj koordinaciju i poboljšanje odnosa sa različitim zajednicama na Kosovu i održavanje dobrih odnosa i koordinacije sa relevantnim institucijama kroz principe konsultacije, otvorenosti, transparentnosti, odgovornosti i saradnje u cilju doprinosa prosperitetu i promovisanja jednakog tretmana svih nevećinskih zajednica. Ovaj korak će biti završen do decembra 2024.

Štaviše, operacionalizacija od strane KP Jedinice za prevođenje, harmonizaciju i lingvističku kontrolu uspostavljene u okviru Kabineta premijera za sprovođenje Zakona o upotrebi jezika, doprineće uključivanju pripadnika nevećinskih zajednica u kosovsko društvo i korišćenju njihovih prava i može doprineti njihovoj integraciji ili segregaciji. Ovaj reformski korak biće završen do decembra 2025.

Treći korak za sprovođenje ove reforme je uspostavljanje Sekretarijata nacionalnog koordinатора i povećanje broja naloga za zaštitu od 2025. godine od strane osnovnih sudova za 20%, radi jačanja primene zakonodavnog i strateškog okvira o zaštiti od porodičnog i rodno zasnovanih nasilja. U skladu sa članom 25, stav 1.11 Uredbe KP-br. 10/2023 o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji radnih mesta u Ministarstvu pravde, koju je Vlada usvojila 1. decembra 2023. godine, Odeljenje za pristup pravdi, zaštitu od nasilja u porodici, nasilje nad ženama i rodno zasnovano nasilje, između ostalog, služi kao sekretarijat Nacionalnog koordinatora za borbu protiv nasilja u porodici. Ovaj korak će biti završen do juna 2026. godine i spada u delokrug Ministarstva pravde.

Poslednji korak u sprovođenju ove reforme uključuje poboljšanje razumevanja i primene zakona u vezi sa nasiljem u porodici od strane sudija, posebno obezbeđivanjem da kazne za nasilje u porodici ispunjavaju minimalne zakonske granice i priznavanjem porodičnih odnosa kao otežavajućih okolnosti. Ovo ima za cilj poboljšanje efikasnosti u profesionalnom postupanju u svim slučajevima nasilja u porodici, privodeći na kraju počinioca pred lice pravde. Štaviše, trenutno se razmatra vodič Vrhovnog suda o kaznenoj politici, koji se bavi olakšavajućim i otežavajućim okolnostima za svako krivično delo koje utiče na izricanje kazne. U vezi sa ovim vodičem biće organizovan niz sastanaka sa nižim sudovima. Pored toga, očekuje se da će novi sistem za vrednovanje rada sudija uzeti u obzir primenu kaznene politike u njihovoj proceni rada. Ovaj korak će biti završen do juna 2027.

5.5. Demokracija

5.5.1. Poboljšati učinak Skupštine u donošenju zakona i nadzoru kroz bolje planiranje, interno upravljanje i razvoj

Izazovi

Skupština je zakonodavna institucija Republike Kosovo, koju bira narod direktno. Ima 120 poslanika koji se biraju tajnim glasanjem. Od 120 mesta, dvadeset je zagarantovano za predstavnike nevećinskih zajednica na Kosovu, 10 za srpsku zajednicu i 10 za ostale zajednice: tursku, bošnjačku, Romsku, aškalijšku, goransku i egipćansku. Skupština Republike Kosovo vrši nadležnosti u skladu sa članom 65 Ustava Republike Kosovo. Nedostatak kvoruma za donošenje odluka i naponi da se izgradi međupartijski konsenzus i dalje negativno utiču na rad Skupštine. Skupština je povećala broj ubrzanih

postupaka za usvajanje ključnih zakona, ali treba da ojača svoju nadzornu ulogu i da uspostavi sistem elektronskog glasanja i elektronski sistem registracije prisustva kako bi poboljšala svoj učinak.

Ciljevi

Sprovođenje ove reforme će poboljšati učinak Skupštine u donošenju zakona i nadzoru kroz poboljšanje planiranja, unutrašnjeg upravljanja i razvoja kroz mere kao što je usvajanje programa radnih sednica Skupštine, uvođenje mera i/ili kazni u poslovniku kojima se obezbeđuje da Skupština može da obavlja svoju ulogu i uvođenje elektronskog sistema registracije prisustva. Uvođenje elektronskog sistema glasanja i registracije prisustva povećaće transparentnost rada Skupštine Kosova.

Kvalitativni i kvantitativni koraci koje treba preduzeti u okviru ove reforme

- *Uvesti sistem elektronskog glasanja (sistem obuhvata prisustvo i učešće). Decembar 2024. godine*
- *Usvojiti program radnih sednica Skupštine. Jun 2025. godine*
- *Uvesti mere i/ili kazne u poslovniku kako bi se osiguralo da Skupština obavlja svoju funkciju. Decembar 2025. godine*

Opis sprovođenja

Reforma podrazumeva sledeće korake: Usvajanje godišnjeg programa radnih sednica Skupštine svake godine (do juna 2025. godine), uvođenje mera i/ili kazni u poslovnik Skupštine radi obezbeđenja učešća poslanika u njenom radu, završeno do decembra 2025. godine. Mere će biti usvojene nakon izmene Poslovnika o radu Skupštine Republike Kosovo. Takođe, biće uvedeno i uvođenje elektronskog sistema glasanja (prisustvo i učešće je uključeno u ovaj sistem) (jun 2026). Skupština je odgovorna institucija za sprovođenje reforme i glavni korisnik. Povećani učinak Skupštine u njenoj ulozi kao zakonodavno telo doprineće boljem donošenju odluka o zakonodavnim delovima koji utiču na socio-ekonomske uslove građana.

5.6. Vizna politika

5.6.1. Povećati usklađenost vizne politike sa *acquis*-om EU.

Izazovi

U pogledu usklađivanja vizne politike, Kosovo će nastaviti svoj napredak ka usklađivanju vizne politike EU. Nakon bezviznog režima za nosioce kosovskih pasoša od 1. januara 2024. godine, kosovske institucije, posebno MUP i MSP kroz mehanizam za praćenje migracija, veoma pažljivo prate implementaciju, kao i stopu stranih posetilaca iz trećih zemalja koji mogu da uđu bez viza u Kosovo. Do sada je trend broja dolaznih posetilaca ostao sličan nivou koji je bio pre odluke EU o liberalizaciji viznog režima, naime, tokom prethodne tri godine.

Cilj

Kosovo ima aktivnu međuinstitucionalnu koordinacionu grupu koja redovno analizira i procenjuje Aktuelna vizna politika Kosova zasnovana na broju posetilaca (ulazak/izlazak), strateškim interesima, uzajamnoj viznoj politici i bilateralnim odnosima. Posebna pažnja posvećena je dolaznim posetiocima koji predstavljaju neregularne migracije ili bezbednosne rizike za EU. U zavisnosti od analize, ova grupa preporučuje odgovarajuće mere, uključujući formalne odluke, koje treba preduzeti kako bi se dodatno uskladila vizna politika Kosova sa politikom šengena – odnosno vizna politika. Poslednju odluku kosovska vlada donela je 14. avgusta 2024. kojom se uvodi vizni režim za tri zemlje za koje su potrebne vize za ulazak u EU. Trenutno, broj zemalja kojima su potrebne vize za šengensku zonu, a ne treba im viza za ulazak na Kosovo je 17 država (od septembra 2024. godine). Cilj i posvećenost Kosova je da ide ka usklađivanju sa viznom politikom EU.

Kvalitativni i kvantitativni koraci koje treba preduzeti u okviru ove reforme

- *Ukidanje sporazuma o bezviznom režimu sa zemljama (najmanje jednom godišnje, počevši od 2025.) kojima je potrebna viza za EU (mereno na kraju svake godine (decembar) tokom trajanja ovog instrumenta, 2024.-2027.).*

Description of implementation

Kosovo commits to introduce additional security measures to better screen visa-free arrivals (by June 2027), and to gradually terminate visa-free regimes with countries that are not on the EU visa-free regime list, (in particular towards those presenting irregular migration or security risks to the EU). Kosovo will terminate at least one visa free regime with third countries per year starting in 2025, measured at the end of each year (December), during the lifetime of the Facility 2024-2027.

11. OPŠTI USLOVI PLAĆANJA

Makroekonomska stabilnost

Vlada Kosova nastavlja da za glavne ciljevima makroekonomsku i fiskalnu stabilnost zemlje. Kosovska ekonomija je nastavila svoju pozitivnu putanju u ekonomskoj situaciji. Prema preliminarnim tromesečnim podacima Kosovske agencije za statistiku (KAS), godišnji rast BDP-a iznosio je 3,3% realno i 8,5% nominalno. Indeks potrošačkih cena porastao je u proseku za 4,9% u 2023. godini, označavajući trend usporavanja u odnosu na prethodnu godinu. Ovaj trend odražava trendove u kategorijama 'hrana' i 'energija', koje su pod velikim uticajem globalnih kretanja cena na međunarodnim tržištima. Na ovo drugo su u velikoj meri uticale uspešne monetarne politike koje su sprovodile razvijene zemlje kao odgovor na visoke cene u periodu posle pandemije izazvane poremećajima između ponude i potražnje i produženim ratom u Ukrajini.

Slično kao i prethodne dve godine, fiskalna konsolidacija je nastavljena i u 2023. godini. Budžetski prihodi u 2023. godini povećani su po stopi od 14,5% u odnosu na prethodnu godinu, dok su rashodi zabeležili rast od 13,3% u odnosu na prethodnu godinu. Nominalni deficit iznosio je -0,2% BDP-a, dok je deficit po fiskalnom pravilu bio +0,6% BDP-a, iskoristivi bankarski bilans je oko 2,3% BDP-a. Javni dug kao procenat BDP-a smanjen je u odnosu na prethodnu godinu za 17,5% BDP-a.

Vlada Kosova će biti posvećena održavanju i jačanju makro-fiskalne stabilnosti tako što će:

- Obezbediti neophodne ravnoteže između naplate prihoda i budžetske potrošnje,
- Nastaviti sa radom na unapređenju inspeksijskih mehanizama za suzbijanje izbegavanja plaćanja fiskalnih obaveza i sive ekonomije, kako bi se obezbedila pravična i ravnopravna konkurencija.
- Biti disciplinovana u širenju i korišćenju javnog duga,
- Održavati dovoljan nivo budžetskih rezervi da izdrži eksterne i unutrašnje fiskalne rizike i
- Nastaviti strukturne reforme koje se bave glavnim preprekama za ekonomski rast, podržavajući razvoj konkurentnih privrednih sektora i osiguravajući da ekonomski rast bude inkluzivan i ima za cilj unapređenje blagostanja građana zemlje.

Na osnovu navedenog, obezbeđeno je održavanje kredibilne i relevantne makroekonomske politike orijentisane na stabilnost.

Upravljanje javnim finansijama

Strategija upravljanja javnim finansijama Republike Kosovo 2022-2026¹⁹ (SUJF), je glavni politički dokument Vlade Kosova koji se bavi reformom javne uprave i posebno sistemom upravljanja javnim finansijama na Kosovu. Glavni cilj SUJF-a je dalji razvoj dobrog finansijskog upravljanja i poboljšanje pružanja usluga kroz poboljšanu fiskalnu disciplinu i strateško opredeljivanje resursa. Štaviše, SUJF ima za cilj da podrži i doprinese ukupnom razvoju Kosova kroz Nacionalnu razvojnu strategiju (NRS) 2016-2021, predstojeća NRS 2030, i relevantne razvojne agende. Strategija proširenja EU naglašava da su RAP i UJF od suštinskog značaja za jačanje upravljanja na svim nivoima. Stoga je cilj SUJF-a i da doprinese implementaciji SSP-a i unapređenju Kosova u procesu evropskih integracija.

Kao što je primećeno u međunarodnim procenama, postoji evidentan napredak u svim oblastima UJF i Kosovo je visoko rangirano u PEFA i SIGMA procenama. Priprema, analiza i strateške orijentacije SUJF-a zasniva se i koristi sve relevantne nacionalne i međunarodne resurse, podatke, izveštaje i evaluacije. Akcioni plan SUJF 2022-2024²⁰, ima za cilj održavanje postignutog napretka i dalji razvoj sistema upravljanja javnim finansijama na Kosovu, i predviđa srednjoročni pregled za 2025-2026.

¹⁹ <https://mfpt.rks-gov.net/Page/919>

²⁰ Ibid.

Pod pokroviteljstvom Ministarstva finansija rada i transfera (MFRT), Strategija reforme upravljanja javnim finansijama (SRUJF) 2016–2020, stvorila je solidnu osnovu za nastavak daljeg izvršavanja zadataka kako se oni razvijaju. Identifikovani su novi prioriteti, koji imaju za cilj unapređenje sistema upravljanja javnim finansijama i odgovor na nove izazove koje je postavila Strategija upravljanja javnim finansijama 2022-2026.

Na osnovu procene sistema UJF i analize sektora, SUJF je identifikovao 4 strateška cilja koji u potpunosti pokrivaju sve cikluse UJF. Tačnije, strateški ciljevi SUJF-a su:

- Strateški cilj 1: Obezbeđivanje održive fiskalne discipline
- Strateški cilj 2: Dalje povećanje efikasnosti opredeljivanja
- Strateški cilj 3: Dalje poboljšanje operativne efikasnosti
- Strateški cilj 4: Ljudski kapital i IKT infrastruktura ojačani za podršku digitalnom i transparentnom sistemu upravljanja javnim finansijama na Kosovu.

Da bi podržao postizanje odabranih strateških ciljeva, SUJF je identifikovao trinaest specifičnih ciljeva i detaljne aktivnosti za njihovo postizanje. Postizanje strateških i specifičnih ciljeva je povezano i mereno detaljnim indikatorima učinka koji su grupisani i predstavljeni u „Indikatorima za pasoš“.

SUJF je prošao kroz redovne međuinstitucionalne i javne konsultacije, kao i konsultacije sa razvojnim partnerima. Nakon procesa konsultacija, svi dobijeni komentari razvojnih partnera, OCD i građana su analizirani i adresirani.

SUJF 2022-2026 se prati i sastavljaju se redovni polugodišnji i godišnji izveštaji. U stvari, objavljeni su godišnji izveštaji praćenja Strategije upravljanja javnim finansijama Republike Kosovo 2022-2026 za 2022. godinu²¹ i polugodišnji izveštaj o sprovođenju i učinku za period januar – jun 2023. godine²². Godišnji izveštaj o praćenju Strategije upravljanja javnim finansijama Republike Kosovo 2022-2026 za 2023. godinu je završen od strane MFRT-a i uskoro će biti predstavljen i odobren u Ministarskom savetu za RJU (MSRJU).

U izveštaju se ocenjuje napredak u postizanju strateških i specifičnih ciljeva, kao i aktivnosti definisane Akcionim planom SUJF, čime se ističu važna dostignuća i izazovi za 2023. godinu. Tokom 2023. godine zabeležen je napredak u različitim oblastima sprovođenja upravljanja javnim finansijama. Neki od glavnih kretanja su: zadržavanje budžetskog deficita ispod 2% BDP-a, a 2023. rezultat je bio 0,56%. Pozitivan trend je zabeležen i u delu makrofiskalnih projekcija, sa odstupanjem budžetskih prihoda na nivou od -1,04%, što je znatno niže od ciljanog od -5% do 10%. Naplata prihoda je takođe pokazala pozitivan trend u 2023. godini, gde je povećanje blagovremenog podnošenja poreskih prijava dostiglo 77,3%, blizu cilja od 85%. Odnos poreskih prihoda i BDP-a bio je 8,7%, što je veoma blizu cilja od 9%. Prihodi od carina su takođe povećani za 9%, premašivši cilj od 7%. Ocenjen je dobar napredak u korišćenju kriterijuma MEFT-a u javnim nabavkama, a skor samoocenjivanja funkcionisanja interne kontrole (prema SIGMA-i) je bio 2, što je poboljšanje u odnosu na početnu ocenu od 1. Iako su tokom procesa nadgledanja identifikovani neki izazovi, posvećenost njihovom rešavanju i visok nivo realizacije odražavaju posvećenost Kosova transparentnom, odgovornom i efikasnom upravljanju javnim finansijama.

Mogućnost predstavljanja i diskusije izveštaja o implementaciji na dijaloškim sastancima UJF, dodatno bi obezbedila kvalitet izveštaja i sprovođenje strategije, na osnovu zajednički usaglašenih zaključaka.

Transparentnost i nadzor budžeta

Budžet za fiskalnu 2023. godinu objavljen je u Službenom listu Kosova 30. decembra 2022. godine. Prvi revidirani budžet za 2023. godinu objavljen je u Službenom listu Kosova 28. februara 2023. godine, dok je drugi revidirani budžet za 2023. godinu objavljen 27. juna 2023. godine. Štaviše, MFRT je nastavilo da objavljuje prilagođeni Budžetski dokument (Narativ) sa najnovijim: “Informator za građane – Budžet Republike Kosovo 2023”²³.

²¹ <https://mfpt.rks-gov.net/Page/919>

²² Ibid.

²³ <https://mfpt.rks-gov.net/Buxheti/Page/329>

Tokom 2023. godine Ministarstvo finansija, rada i transfera pripremilo je zakon o opredeljivanju budžeta za 2024. godinu. Budžet za fiskalnu 2024. godinu usvojila je Skupština Kosova 14.12.2023, a objavljen je u Službenom listu Kosova 29. decembra 2023. godine²⁴.

²⁴ <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=85052>

DEO 3: KOMPLEMENTARNOST I SPROVOĐENJE REFORMSKE AGENDE

12. KOMPLEMENTARNOST SA IPA III

Korisnik sa ZB treba da naznači kako je reformska agenda usaglašena i dopuna podrške primljene u okviru Instrumenta predpristupne pomoći.

Prioriteti Reformske agende u okviru IRRER će se nadograđivati i dopunjavati tekuću i planiranu podršku u okviru IPA III, te će doprineti postizanju pokazatelja u okviru Programskog okvira IPA III. Godišnji programi IPA 2023 se realizuju, godišnji program IPA 2022 još nije počeo zbog odluka EU da suspenduje ugovaranje i IPA 2021 se delimično realizuju. Programiranje IPA 2024 je još u toku, a očekuje se da će programiranje IPA 2025-2027 početi tokom 2024. godine i dopuniti podršku u okviru Reformske agende u okviru IRRER.

Reforme u oblasti politike 1. Upravljanje, reforma javne uprave i upravljanje javnim finansijama, sledeće korake prethodne sektorske budžetske podrške date u okviru IPA II za reforme javne uprave (IPA 2016, deo II) i upravljanje javnim finansijama (IPA 2017, deo II). U okviru IPA III, u okviru godišnjeg programa IPA 2021, planirana su dva kruga Šeme mladih elemenata, koja će podržati napore za izgradnju profesionalne, odgovorne i apolitične državne službe na svim nivoima javne uprave, kroz grupu državnih službenika koji su doprineli oblastima identifikovanim kao slabe oblasti kosovske administracije. U okviru istog programa, EU podržava reforme na lokalnom nivou, kroz sporazum o doprinosu sa SIDA-om i sufinansiranje od strane Vlade. Godišnji program IPA 2021 takođe podržava rodnu ravnopravnost kroz projekat Instrument za rodnu ravnopravnost (GEF). GEF pomaže institucijama u integrisanju rodne ravnopravnosti u sve sektore, jačanju mehanizama za rodnu ravnopravnost, usklađivanju sa globalnim standardima i sprovođenju pravne tekovine EU o rodnoj ravnopravnosti. GEF se trenutno realizuje i pruža podršku institucijama u kreiranju sektorskih reformi, strategija, razvojnih programa i planova na rodno osetljiv i/ili rodno transformativnačin.

Reforme u oblasti politike 2. Zelena i digitalna tranzicija će se nadovezati na rezultate trenutne podrške IPA III. Od 2023. godine u toku je projekat IPA 2021, koji sprovodi GIZ, podržavajući smanjenje i prevenciju administrativnog opterećenja, kroz obezbeđivanje međunarodne i domaće tehničke ekspertize. Fokus podrške je na unapređenju kapaciteta javne uprave da sistematski preispita i naknadno ukine administrativna opterećenja iz postojećeg zakonodavstva i spreči njihovo pojavljivanje u novim zakonima, kao i da pomogne u donošenju digitalnih rešenja. Ciljevi reformske agende uključuju sveobuhvatnu reviziju zakonodavstva za smanjenje administrativnog opterećenja, punu realizaciju elektronske identifikacije, jačanje interoperabilnosti između vladinih sistema i ponudu najmanje 50% javnih usluga na mreži do 2027. godine. Kao takav, podržavaće sistematsku sprovođenje Programa za prevenciju i smanjenje administrativnog opterećenja, nadovezujući se na uspeh aktuelnog IPA projekta.

Reforme u oblasti politike 3. Razvoj privatnog sektora i poslovno okruženje će dopuniti planiranu podršku ovoj oblasti u okviru IPA 2021, fokusirajući se na poboljšanje unutrašnjeg tržišta zemlje i njegovu pripremu za jedinstveno evropsko tržište eliminisanjem tehničkih prepreka za trgovinu i jačanjem pozicije kosovskih ekonomskih operatera na domaćem i spoljnom tržištu. Intervencija ima za cilj da doprinese postizanju ekonomskih kriterijuma iz Kopenhagena, održivih spoljnih računa i kapaciteta za suočavanje sa pritiskom konkurencije i tržišnim silama. Oblasti podrške uključuju trgovinsku politiku, infrastrukturu kvaliteta i nadzor tržišta i zaštitu potrošača. Ciljevi akcije su komplementarni reformama koje se odnose na poslovno okruženje i razvoj privatnog sektora, odnosno unapređenje mehanizama za privlačenje SDI u strateške sektore, promovisanje usvajanja proizvoda i usluga sa većom dodatnom vrednošću, i unapređenje izvoznog profila strateških sektora.

Reforme u oblasti politike 4. Razvoj i zadržavanje ljudskog kapitala dopuniće planiranu podršku ovoj oblasti u okviru IPA 2022 i IPA 2024, sa fokusom na podršku povezivanju tržišta rada sa obrazovanjem. Očekuje se da će kroz IPA 2024 Akcija o inkluzivnom rastu koja je podvrgnuta programiranju doprineti poboljšanim društvenim i ekonomskim mogućnostima za mlade žene i muškarce pružanjem ciljane podrške za poboljšanje rezultata stručnog obrazovanja i obuke u skladu sa potrebama tržišta rada i principima Garancije za mlade da omogući aktiviranje mladih na tržištu rada. U okviru iste akcije planirana je podrška obrazovanju u ranom detinjstvu kroz projektovanje i izgradnju predškolskih ustanova u tri opštine i renoviranje do 150 predškolskih ustanova, uvođenje rodno transformativnog

nastavnog plana i programa za sve nivoe i uzraste ranog obrazovanja i razvoj sistema i alata za garancija kvaliteta. U okviru IPA 2022, jedna od glavnih oblasti podrške odnosi se na uključivanje dečaka i devojčica iz zajednica Roma, Aškalija i Egipćana u predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje i poboljšanje njihovih ishoda učenja. Posebna pažnja će biti poklonjena obuci nastavnog osoblja u smislu razvoja međukulturnih umeća i međuetničke raznolikosti. Stoga se od planiranih intervencija u okviru godišnjih programa IPA 2022 i 2024 očekuje da doprinesu postizanju reformi u oblasti politike ljudskog kapitala, posebno poboljšanjem pristupa i kvaliteta sistema i usluga brige, promovisanjem holističkog razvoja dece i poboljšanjem kvaliteta i relevantnosti kontinuiranog stručnog usavršavanja nastavnika.

Mere u oblasti politike 5. Osnovna prava/vladavina prava će dopuniti planiranu podršku u okviru IPA prozora 1 Vladavina prava, osnovna prava i demokratija. U okviru IPA 2024, koja je trenutno u procesu programiranja, planirana je tehnička pomoć koja podržava zakonodavni i operativni okvir za pravosudni i tužilački sistem, kao i operativni kapacitet za borbu protiv korupcije i organizovanog kriminala. Pomoć će poboljšati operativne kapacitete institucija korisnica za sprovođenje samostalnih istraga o pranju novca, i pružiti operativnu podršku za unapređenje istražnih tehnika o finansijskom kriminalu. Institucionalni kapaciteti će biti ojačani u prevenciji i istrazi slučajeva nasilja u porodici i rodno zasnovanog nasilja. U okviru IPA 2022, planirane oblasti podrške uključuju sprovođenje održivog, rodno osetljivog povratka i reintegracije do 260 raseljenih porodica i podršku pravnim profesijama kroz olakšavanje sticanja i zadržavanja znanja o evropskim standardima ljudskih prava i pravnom tekovinom EU za sudije, tužioce i advokate. Što se tiče vladavine prava, očekuje se da će ove planirane intervencije upotpuniti ciljeve reformske agende u vezi sa sprovođenjem strateškog i obaveštajno vođenog pristupa borbi protiv organizovanog kriminala, poboljšanjem multidisciplinarnе saradnje u složenim slučajevima. Planirane intervencije su takođe u skladu sa reformama osnovnih prava, odnosno jačanjem sprovođenja zakonodavnog i strateškog okvira za zaštitu od nasilja u porodici i rodno zasnovanog nasilja i prava nevećinskih zajednica.

Tabela 5. Sredstva EU opredeljena u okviru nacionalnih programa IPA III i status njihovog sprovođenja

Godišnji program IPA 2021		Planirana	Ugovorena	Status
Akcija 1	Akcija razminiranja	3.900.000,00	3.900.000,00	Tekuće
Akcija 2	Grant za učinak opština	13.000.000,00	13.000.000,00	Tekuće
	Podrška za porez na imovinu	2.000.000,00		Nabavka u toku
Akcija 3	1. Instrument za približavanje pravnim tekovinama EU i mere podrške	14.360.000,00		
	Dodatak br.4 Ugovoru 2018/402-516 Podrška EU Kosovskom organu za konkurenciju i Komisiji za državnu pomoć		800.000,00	Tekuće
	Dodatak N.8 podrški Kosovskoj agenciji za hranu i veterinu (KAHV)		115.000,00	Tekuće
	Usluge obezbeđenja nove sportske hale i deponije u Zvečanu		19.800,00	Tekuće
	2. Instrument dijaloga između Beograda i Prištine			
	3. Program za smanjenje administrativnog opterećenja		4.000.000,00	Tekuće
	4. Šema mladih elemenata - 3 miliona evra;			Planirana
Akcija 4	5. Instrument za rodnu ravnopravnost		1.500.000,00	Tekuće
	1. Postrojenja za prečišćavanje otpadnih voda u Kosovu B - 12 miliona evra;	12.000.000,00		Planirana
	2. Priprema dizajna faze 3 podrške EU za čist vazduh (smanjenje SOx)	2.000.000,00		Planirana
	3. Podrška upravljanju deponijama na Kosovu (UDK)	2.000.000,00		Planirana
Akcija 6	Komponente: 1: Podrška trgovini	2.000.000,00		Planirana
	2. Kvalitetna infrastruktura, u skladu sa sa uslovima EU	2.500.000,00		Planirana
	3. Nadzor tržišta i zaštita potrošača	1.000.000,00		Planirana
Akcija 7	1. Podrška Ministarstvu poljoprivrede, šumarstva i ruralnog razvoja (MPŠRR) za sprovođenje	7.000.000,00		Planirana
	2. Podrška fitosanitarnoj službi	2.200.000,00		Planirana
Ukupno EU sredstava u okviru IPA 2021		63.960.000,00		
Godišnji program IPA 2022		Planirana	Ugovorena	Status
Akcija 1	1. Povratak i reintegracija na Kosovu VI (RRK VI)	6.000.000,00		Planirana
	2. Podrška pravnim profesijama na Kosovu– LINK	800.000,00		Planirana
Akcija 2	1. Instrument za približavanje pravnim tekovinama EU i mere podrške	6.000.000,00		Planirana
	2. Instrument dijaloga između Beograda i Prištine	1.000.000,00		Planirana
Akcija 3	1. Kanalizacioni sistem Priština	20.000.000,00		Planirana
	2. Energetska efikasnost u javnom sektoru	3.000.000,00		Planirana
	3. Unapređenje kružne ekonomije i integrisanog upravljanja otpadom na Kosovu	18.950.000,00		Planirana
Akcija 4	1. Program za stabilizaciju zajednica faza V (EUCSP V)	2.500.000,00		Planirana
	2. Inkluzija u obrazovanje romske, aškalijske i egipćanske zajednice	3.000.000,00		Planirana
	3. Unapređenje standarda i programa za volonterizam	1.000.000,00		Planirana
Ukupno EU sredstava u okviru IPA 2022		62.250.000,00		
Godišnji program IPA 2023		Planirana	Ugovorena	Status
	Ugovor o stanju i izgradnji izdržljivosti za Kosovo/ Paket za energetske podršku	75.000.000,00	75.000.000,00	Tekuće
Ukupno EU sredstava u okviru IPA 2023		75.000.000,00		
Godišnji program IPA 2024		Planirana	Ugovorena	Status
Akcija 1	1. Poboľšani kapacitet, efikasnost, transparentnost, pristupačnost i integritet sektora pravde	6.250.000,00		Programiranje u toku
	2. Poboľšani rezultati u prevenciji i borbi protiv korupcije i organizovanog kriminala	2.205.000,00		Programiranje u toku
Akcija 2	Instrument približavanja	4.500.000,00		Programiranje u toku
Akcija 3	1. Poboľšana bezbednost, fleksibilnost, efikasnost i kapacitet mreže prenosa energije i kapaciteta skladištenja na Kosovu	16.500.000,00		Programiranje u toku
	2. Ojačani pravni i institucionalni okvir i angažovanje zajednice u vezi sa zaštitom prirode	2.000.000,00		Programiranje u toku
Akcija 4	1. Poboľšani rezultati SOO obrazovanja	3.500.000,00		Programiranje u toku
	2. Poboľšani pristupe obrazovanju i nezi u ranom detinjstvu	6.500.000,00		Programiranje u toku
	3. Multikulturni centar Grmija	15.000.000,00		Programiranje u toku

13. INVESTICIJE U OKVIRU OKVIRA INVESTIRANJA NA ZAPADNOM BALKANU

Tabela 6. Indikativna lista prijava WBIF

Naziv projekta	Kratki opis (glavna namena)	Procenjena cena (EUR)	Vremenski okvir realizacije	Doprinos ciljevima Instrumenta
Transport				
Generalna sanacija i modernizacija železničke trase 10 (granica sa Srbijom - Lešak - Kosovo Polje - Elez Han - granica sa Severnom Makedonijom)	Rehabilitacija i modernizacija železničke trase 10 (149,11 km) u cilju povećanja bezbednosti, brzine, kapaciteta i interoperabilne železničke infrastrukture u skladu sa standardima EU.	323.765.000	Tehnički deo projekta je trenutno u toku 2024. godine, a izgradnja bi trebalo da počne 2025. godine.	Rehabilitacija i modernizacija železničke trase 10 doprinosi ciljevima instrumenta za rast promovisanjem ekonomskog rasta i konkurentnosti, jačanjem regionalne integracije i povezanosti, podržavanjem održivosti životne sredine, poboljšanjem bezbednosti i sigurnosti, obezbeđivanjem usklađenosti sa standardima EU, podsticanjem društvenog i ekonomskog uključivanja i pružanjem podrške širim ciljevima razvoja. Ovi doprinosi su od suštinskog značaja za održivi razvoj Kosova i integraciju u regionalnu i evropsku ekonomiju.
Izgradnja autoputa, put 7, (Vrh Dulje - Štimlje – Lipljan); 31 Km.	Izgradnja poslednje deonice Puta 7 na Kosovu, ključne veze kojom se završava postojeći Put 6. Po završetku, ovaj koridor će uspostaviti brzu i sigurnu vezu sa Koridorom X i Koridorom VIII, značajno unapređujući transportnu infrastrukturu Kosova.	425.000.000	Neki od tehničkih aspekata su već završeni. Ostatak je planiran za 2024/2025, a izgradnja takođe treba da počne 2025. godine.	Izgradnja završne deonice trase 7 na Kosovu, kojom se završava trasa 6 i uspostavlja veze sa koridorom X i koridorom VIII, značajno doprinosi ciljevima ovog instrumenta. Ovaj projekat unapređuje saobraćajnu infrastrukturu, podstiče ekonomski rast, regionalnu integraciju, održivost, bezbednost, usklađenost sa standardima EU, socijalnu uključenost i šire razvojne ciljeve. To je ključno za održivi razvoj Kosova i integraciju u regionalnu i evropsku ekonomiju.
Izgradnja puta Prizren – granica sa Severnom Makedonijom – Tetovo	MMPHI je u fazi potpisivanja ugovora za segment: Izgradnja puta od priključka na autoput "Ibrahim Rugova" u Prizrenu - do sela Struže. Ovaj segment se finansira iz državnog budžeta. Što se tiče izgradnje tunela, projekat je uključen u Strategiju multimodalnog transporta 2023-2030 i deo je Akcionog plana Strategije multimodalnog transporta 2023-2025.	218.000.000	Neki tehnički radovi su obavljeni. Preostali zadaci, uključujući i potpisivanje ugovora, planirani su za 2025-2027.	Izgradnja puta od Prizrena do granice sa Severnom Makedonijom i Tetovom doprinosi ciljevima instrumenta za ekonomski rast jačanjem povezanosti i regionalne integracije, promovisanjem ekonomskog rasta, razvojem moderne infrastrukture, podržavanjem održivosti, poboljšanjem socijalne uključenosti i pristupačnosti, obezbeđivanjem bezbednosti i usklađenosti sa standardima, i jačanjem strateškog značaja Kosova u regionalnim transportnim mrežama.
Izgradnja suve luke Priština (unutrašnja luka kao čvorište za distribuciju tereta)	Razvojem ovog projekta Kosovo će postići da se realizuje izgradnja nove suve luke kako bi se integrisao teretni transport svih vidova transporta, kroz koji će se promovisati otvaranje železničkog domaćeg, regionalnog i međunarodnog transporta tereta. Suva luka Priština, kao produžetak Luke Drač, omogućice povezivanje Prištine sa Lukom Drač. Sprovođenje ovog projekta će doprineti povećanju kapaciteta, bezbednosti i razvoju železničkog tržišta na Kosovu i šire.	30.000.000	Planirano je da tehnički deo projekta bude završen u periodu od 2025. do 2027. godine. Planirano je da izgradnja počne 2027. godine.	Izgradnja suve luke Priština (luka na kopnu kao čvorište za distribuciju tereta) doprinosi ciljevima instrumenta za ekonomski rast poboljšanjem transportne i logističke infrastrukture Kosova. Ovaj projekat promoviše ekonomski rast, regionalnu integraciju, održivost, bezbednost, usklađenost sa standardima EU, socijalnu uključenost i šire razvojne ciljeve. To značajno jača poziciju Kosova u regionalnom i međunarodnom transportu tereta, podstičući održivi i inkluzivni ekonomski razvoj.
Izgradnja i modernizacija železničke pruge Priština – Kosovo Polje – Aerodrom Priština "Adem Jašari"; 16,872 Km.	Železnička linija Priština do Prištinskog aerodroma „Adem Jašari“ deo je indikativnih TEN-T proširenja Osnovne mreže na Zapadnom Balkanu. Glavni rezultat ovog projekta biće uspostavljanje bezbedne i nezagađujuće veze između glavnog grada Prištine i Prištinskog aerodroma. Nova direktna železnička veza do Međunarodnog aerodroma Priština trebalo bi da dovede do poboljšane transportne povezanosti putnika i tereta.	53.821.600	Planirano je da studija izvodljivosti počne 2025. godine, a ostali tehnički aspekti projekta planirani su za 2028. i 2029. godinu. Planirano je da izgradnja počne 2029.	Izgradnja i modernizacija železničke linije od Prištine do Prištinskog aerodroma „Adem Jašari“ značajno doprinose ciljevima instrumenta za ekonomski rast kroz unapređenje transportne infrastrukture Kosova, podsticanje ekonomskog rasta, regionalne integracije, održivosti, bezbednosti, usklađenosti sa standardima EU, socijalnog uključivanja i širim ciljevima razvoja. Ovaj projekat je od ključnog značaja za održivi

			godine i da se nastavi do 2030. godine.	razvoj Kosova i integraciju u regionalnu i evropsku ekonomiju.
Digitalizacija održivih, bezbednih, pametnih i ekološki prihvatljivih transportnih sistema i sprovođenje ITS na TEN-T jezgro/sveobuhvatnu mrežu na Kosovu.	Ovaj projekat je uključen u Strategiju multimodalnog transporta 2023-2030 i deo je Akcionog plana Strategije multimodalnog transporta 2023-2025.	30.000.000	Idejna faza projekta je završena, a predstudija izvodljivosti je u toku 2024. godine. Preostali zadaci, uključujući i potpisivanje ugovora o izgradnji, predviđeni su za 2025-2030.	Ovaj projekat doprinosi ciljevima instrumenta za ekonomski rast povećanjem efikasnosti transporta, promovisanjem održivosti, poboljšanjem bezbednosti, podržavanjem ekonomskog rasta, podsticanjem inovacija, unapređenjem regionalne integracije, obezbeđivanjem usklađenosti sa standardima EU, promovisanjem socijalne uključenosti, omogućavanjem donošenja odluka zasnovanih na podacima i pružanjem ekološke koristi.
Generalna rehabilitacija i modernizacija zapadne železničke pruge (Kosovo Polje – Klina – Peć); 81,94 km.	Zapadna železnička linija (Kosovo Polje – Klina – Peć) je veoma važna za buduće povezivanje Koridora X – železničke trase 10 i Koridora VIII. Ova linija će u budućnosti povezivati Železnički put 10 i Železnicu Crne Gore. Osim veze za zapadno Kosovo, ovo će biti najkraća direktna železnička veza Morske luke Bar u Crnoj Gori sa osnovnom železničkom mrežom zapadnog Balkana.	261.395.000	Planirano je da tehnički deo bude završen od 2024. do 2027. godine, a da izgradnja počne 2028. godine.	Generalna rehabilitacija i modernizacija zapadne železničke pruge (Kosovo Polje – Klina – Peć), koja pokriva 81,94 km, značajno doprinosi ciljevima instrumenta za ekonomski rast poboljšanjem transportne infrastrukture Kosova. Ovaj projekat pokreće ekonomski rast, regionalnu integraciju, održivost, bezbednost, usklađenost sa standardima EU, socijalnu uključenost i šire razvojne ciljeve. To je ključno za održivi razvoj Kosova i njegovu integraciju u regionalnu i evropsku ekonomiju.
Generalna rehabilitacija i modernizacija južne/zapadne železničke pruge (Klina - Prizren); 58,831 km	Železnička pruga Jug/Zapad (Klina – Prizren) je veoma važna za buduće povezivanje Koridora X – železničke trase 10 i Koridora VIII. Ovo je regionalni projekat koji povezuje Kosovo i susednu državu (Albaniju). Osim veze za jug/zapad Kosova, ovo će služiti kao najkraća direktna železnička veza morske luke Drač u Albaniji.	187.675.000	Preostali tehnički aspekti projekta trebalo bi da budu gotovi između 2024. i 2027. godine, a planirano je da izgradnja počne 2028. godine.	Ovaj projekat značajno poboljšava transportnu infrastrukturu Kosova, podstičući ekonomski rast, regionalnu integraciju, održivost, bezbednost, usklađenost sa standardima EU, društvenu uključenost i šire ciljeve razvoja. Obezbeđivanjem kritične veze između Koridora X (železnička trasa 10) i Koridora VIII, kao i povezivanjem sa morskom lukom Drač u Albaniji, on je ključan za održivi razvoj Kosova i integraciju u regionalnu i evropsku ekonomiju.
Izgradnja obilaznice oko Prištine, 19 km	Obilaznica oko Prištine je neprimetno integrisana sa postojećim koridorima R7, R7.1 i R6, formirajući vitalnu obilaznicu koja skraćuje udaljenost do Koridora X. Obilaznica oko Prištine je vitalna regionalna tranzitna ruta, koja povezuje glavne koridore i ima prekogranične uticaje. Ona unapređuje regionalnu integraciju i olakšava saobraćajne veze sa Albanijom, Srbijom i drugim susjednim zemljama. Ovo promoviše prekograničnu trgovinu, ekonomsku saradnju i regionalni razvoj. Značaj obilaznice se proteže na šire inicijative za regionalno povezivanje, što je čini ključnom komponentom regionalne transportne infrastrukture.	386.050.000	Preostali tehnički aspekti projekta trebalo bi da budu gotovi između 2025. i 2028. godine, a planirano je da izgradnja počne 2028. godine.	Projekat obilaznice oko Prištine, integrisan sa koridorima R7, R7.1 i R6, skraćuje udaljenost do Koridora X, poboljšavajući transportnu infrastrukturu glavnog grada Kosova i u skladu je sa ciljevima instrumenta za ekonomski rast kroz poboljšanje transportne infrastrukture Kosova, promovišući ekonomsku rast, regionalna integracija, održivost, bezbednost, usklađenost sa standardima EU, socijalnu inkluziju i šire ciljeve razvoja.
Izgradnja nove železničke pruge (Uroševac – Gnjilane – granica sa Srbijom – Bujanovac) u dužini od 59 km u kosovskom delu.	Izgradnja nove železničke pruge između Železničke stanice Uroševac na Kosovu i Železničke stanice Bujanovac u Srbiji kako bi se povezala železnička trasa 10 i integrisala privreda jugoistočnog Kosova sa Koridorom X.	188.215.000	Predviđeno je da tehnički deo projekta bude završen u periodu 2028/2030, uključujući i početak izgradnje.	Izgradnja nove železničke linije između Uroševca i Bujanovca podržava ekonomski rast, regionalnu integraciju i razvoj infrastrukture. Ona poboljšava olakšavanje trgovine, stratešku povezanost i povezanost Kosova sa međunarodnim transportnim mrežama. Ovaj projekat jača ulogu Kosova kao tranzitnog čvorišta, olakšavajući kretanje robe između jugoistočne Evrope i razvijenih evropskih tržišta.
Izgradnja digitalizovanih	Smanjenje vremena putovanja i kašnjenja, poboljšanjem stanja površine puta, što će	27.500.000		Izgradnja digitalizovanih autobuskih stajališta i skloništa na nacionalnim i regionalnim

autobuskih stajališta i autobuskih skloništa na republičkim i regionalnim putevima Kosova	rezultirati uštedama troškova eksploatacije vozila, uštedama u pogledu troškova udesa, uštedom vremena putovanja i povećanjem bezbednosti na putevima.		Planirano je da tehnički deo bude završen od 2024. do 2026. godine, uključujući i početak izgradnje.	putevima Kosova je u skladu sa ciljevima Reformske agende Kosova u okviru IRER poboljšanjem transportne infrastrukture, promovisanjem održivih transportnih praksi, poboljšanjem pristupa uslugama i mogućnostima, integracijom pametnih tehnologija, poboljšanjem iskustva putnika, podržavanjem ekonomskog rasta i doprinosom postizanju ciljeva održivog razvoja.
Proširenje regionalnog puta R107 (Istog - Peć - Dečani - Đakovica - Prizren)	Ovaj projekat je uključen u Strategiju multimodalnog transporta 2023-2030 i deo je Akcionog plana Strategije multimodalnog transporta 2023-2025.	225.000.000	Planirano je da tehnički deo projekta počne 2024. godine i da bude završen do 2025. godine, kada će početi i izgradnja	Proširenje regionalnog puta R107 (Istog – Peć – Dečani – Đakovica – Prizren) je u skladu sa ciljevima Reformske agende Kosova u okviru IRER iz nekoliko razloga: poboljšanje povezanosti, podsticanje ekonomskog razvoja, promovisanje multimodalnog transporta, unapređenje infrastrukture i poboljšanje regionalne dostupnosti.
Izgradnja nove železničke pruge Kramovik - Đakovica 20km	Železnička linija Jug/Zapad (Kramovik – Đakovica) je veoma važna za buduće povezivanje Koridora X – železničke trase 10 i Koridora VIII. Ovo je regionalni projekat koji prethodi povezivanju između Kosova i susedne zemlje (Albanije) u budućnosti. Osim veze za jug/zapad Kosova, ova linija će doprineti skraćanju železničke veze između Kosova i morske luke Drač u Albaniji u budućnosti.	63.802.000	Predviđeno je da tehnički deo bude završen do 2027. godine, a da izgradnja počne do 2028. godine.	Izgradnja nove železničke pruge Kramovik – Đakovica je u skladu sa ciljevima Reformske agende Kosova u okviru IRER kroz poboljšanje povezanosti, promovisanje trgovine i ekonomskog razvoja, podržavanje regionalne integracije i jačanje transportne infrastrukture Kosova.
Energetika				
Mere energetske efikasnosti u stambenom i privatnom sektoru	Sprovođenje mera u stambenom i MSP sektoru za rešavanje povećanja potrošnje energije i doprinos ciljevima energetske efikasnosti Kosova.	51.000.000	Konceptualna ideja i prethodna studija izvodljivosti za projekat su trenutno u toku i očekuje se da će biti završeni 2024. godine. Izgradnja i naredne faze planirane su od 2025. do 2030. godine.	Sprovođenje mera energetske efikasnosti u stambenom i MSP sektorima na Kosovu podržava ciljeve fonda za rast smanjenjem troškova energije, povećanjem energetske bezbednosti, podsticanjem lokalnog ekonomskog rasta, otvaranjem radnih mesta, privlačenjem investicija, poboljšanjem konkurentnosti, podržavanjem ciljeva politike i obezbeđivanjem dugoročne ekonomske stabilnosti. Ove mere ne samo da se bave neposrednim energetske izazovima, već i postavljaju osnovu za održivi ekonomski razvoj.
Novi projekat prenosa "Ojačanje prenosne mreže 400 kV i 110 kV"	„Projekat obuhvata prioriteta ulaganja u prenosnu mrežu i doprineće obezbeđivanju pouzdanog i bezbednog rada prenosnog sistema, postizanju sigurnosti snabdevanja, podržavanju integracije obnovljivih izvora energije, unapređenju stabilnosti regionalne mreže u pogledu problema visokog napona i povećanju komercijalne razmene. Projekat se sastoji od: PARTIJA 1: Rekonfiguracija 400 kV mreže i nove interkonektivne linije 400 kV TS Naševce (Prizren 2)- TS Fierza PARTIJA 2: Izgradnja nove interkonektivne linije 110KV TS-Dečane - TS. Bajram Curi"	61.641.600	Za ovaj projekat planirano je da radovi počnu 2025. godine i da se nastave do 2031. godine.	Novi projekat prenosa značajno doprinosi ciljevima instrumenta za ekonomski rast tako što obezbeđuje pouzdano i sigurno snabdevanje energijom, podržava integraciju obnovljive energije, poboljšava stabilnost regionalne mreže, omogućava povećanu komercijalnu razmenu, promovise ekonomski razvoj i stabilnost, podstiče prakse održive energije i podstiče regionalna saradnja. Ovi doprinosi su ključni za održivi razvoj Kosova i njegovu integraciju u šire evropsko energetske tržište i zajednicu
Povećanje udela obnovljivih izvora energije u energetskom sektoru na Kosovu - izgradnja kapaciteta za	Obezbeđivanje pouzdanog i čistog snabdevanja energijom na Kosovu povećanjem udela obnovljivih izvora energije i olakšavanjem tranzicije ka dekarbonizovanom energetskom sektoru.	100.000.000	Tehnički aspekti su spremni i odobreni. Rešavanje zemljišnog vlasništva i potpisivanje ugovora planirani su za 2024. godinu, a izgradnja i druge faze predviđene su za 2025-2030.	Povećanje udela obnovljivih izvora energije u kosovskom energetskom sektoru kroz izgradnju kapaciteta za vetroprodukciju u skladu je sa ciljevima instrumenta za ekonomski rast promovisanjem održivosti, ekonomskog rasta, energetske bezbednosti, usklađenosti sa standardima EU, socijalnih beneficija, tehnološkog napretka, regionalne integracije i ekonomske elastičnosti.

proizvodnju vetra				
Unapređenje daljinskog grejanja na Kosovu sprovođenjem sistema daljinskog grejanja u opštinama sa potencijalom za grejanje	Izgradnja sistema grejanja na osnovu koncepta proizvodnje i/ili kogeneracije za sisteme daljinskog grejanja u opštinama Kosova	150.000.000	Tehnička faza je počela u oktobru 2021, a neki radovi su završeni do 2024. godine. Završetak preostalih zadataka planiran je za završetak, a planirano je da realizacija počne negde posle 2025. i da se završi do 2031. godine.	Realizacijom sistema daljinskog grejanja u kosovskim opštinama, zemlja može postići značajan napredak u energetske efikasnosti, ekonomskoj stabilnosti, održivosti životne sredine i socijalnoj inkluziji, usklađujući se sa sveobuhvatnim ciljevima instrumenta za ekonomski rast i doprinoseći njima.
Smanjenje emisije sumpor dioksida (SO2) iz TE Kosovo B (B1&B2)	Poboljšanje kvaliteta vazduha smanjenjem zagađenja iz elektrane Kosovo B (blok B1 i B2).	105.000.000	Većina tehničkih aspekata je spremna. Idejni projekat, glavni projekat, tenderska dokumentacija i potpisivanje ugovora o izgradnji nisu počeli. Građevinske dozvole su trenutno u toku.	Smanjenje emisije sumpor-dioksida (SO2) iz TE Kosovo B (blokovi B1 i B2) u skladu je sa ciljevima instrumenta za ekonomski rast promovisanjem održivosti životne sredine, usklađenosti sa standardima EU, poboljšanja javnog zdravlja, ekonomskog rasta, tehnološkog napretka, energetske bezbednosti, socijalnih beneficija, regionalne saradnje i ekonomske otpornosti. 4o
Stavljanje van pogona nefunkcionalnih delova TE Kosovo A	Zaštita životne sredine kroz stavljanje van snage tri pogona u kompleksu TE „Kosova A“ koji više nisu u funkciji i bezbedno skladištenje opasnog otpada u skladu sa relevantnim standardima i dobrim praksama EU.	55.700.000	Tehnički deo je urađen. Rešavaju se imovinska pitanja za zemljište. Potpisivanje ugovora i izgradnja planirani su za 2025-2031.	Stavljanje van pogona nefunkcionalnih delova TE Kosovo A i bezbedno skladištenje opasnog otpada u skladu sa standardima EU doprinose ciljevima instrumenta za ekonomski rast promovisanjem zaštite životne sredine, usklađenosti sa propisima EU, poboljšanja javnog zdravlja, ekonomskog rasta, povećane energetske efikasnosti, tehnološkog napretka, društvene koristi, regionalne saradnje i ekonomske otpornosti.
Digitalna infrastruktura				
Ulaganja u digitalnu povezanost	Projekat ima za cilj da podrži razvoj kosovske digitalne povezanosti kroz različite aktivnosti: nadogradnju postojeće fiksne infrastrukture na mreže veoma visokog kapaciteta (VHCN), razvoj infrastrukture za usluge podataka i AI, dobijanje domena koda zemlje za Kosovo najvišeg nivoa (ccTLD), uspostavljanje Informacionog centra za deljenje i analizu (ISAC) za sajber bezbednost, promovisanje uvođenja širokopojasne infrastrukture i postavljanje 5G infrastrukture duž glavnih transportnih delova koji povezuju susedne zemlje.	40.000.000	Konceptualna ideja projekta se trenutno radi 2024. godine. Ostali zadaci planirani su za period od 2025. do 2030. godine.	Razvoj digitalne povezanosti Kosova kroz ove inicijative u skladu je sa ciljevima instrumenta za ekonomski rast promovisanjem ekonomskog rasta, konkurentnosti i inovacija; unapređenjem digitalnog uključivanja i pristupa; poboljšanjem sajber bezbednosti; i podsticanjem regionalne integracije i saradnje. Ovi napor doprinose snažnijoj, inkluzivnijoj i otpornijoj digitalnoj ekonomiji na Kosovu, podržavajući dugoročni održivi razvoj.

14. KONSULTACIJE

Reforme unutar svakog sektora osmišljene su u partnerstvu sa svim relevantnim akterima. Reforme, pokazatelji i koraci su pregovarani sa predstavnicima svakog resornog ministarstva. Dnevni red se dalje usaglašava sa ostalim resornim institucijama nadležnim za sprovođenje i donosiocima odluka u tim sektorima. Pored toga, konsultovane su nezavisne agencije kao i Sudski savet Kosova, Tužilački savet Kosova i Skupština Kosova i sve strane su se složile sa kvantitativnim i kvalitativnim koracima, uključujući i vremenski okvir. Da bi se razgovaralo o Reformske agendi i tražilo političko opredeljenje svih aktera za naredne 3-4 godine, održan je sastanak Nacionalnog saveta za evropske integracije 2. maja 2024. godine, pri čemu je reformska agenda prihvaćena i na visokom političkom nivou.

Konsultacije sa zainteresovanim stranama izvan javnih institucija o sadržaju Reformske agende u okviru IRER obavljene su u prvoj polovini maja 2024. godine, odnosno sa međunarodnim finansijskim institucijama (IFI), organizacijama civilnog društva (OCD), poslovnim udruženjima i glavnim

sindikatom radnika u zemlji.²⁵ Spisak kvalitativnih i kvantitativnih koraka je podeljen i dobijene su pisane povratne informacije. Povratne informacije u nekim oblastima, iako u vrlo kratkom vremenu, bile su veoma relevantne i zajedno sa Evropskom komisijom adresirane i odražene u reformskoj agendi. U tom cilju, Vlada Kosova je održala konsultativni sastanak sa preko pedeset aktera koji su aktivni u svim oblastima politike u okviru Reformske agende u okviru IRER: Evropske integracije uopšte, upravljanje (uključujući i reformu javne uprave i upravljanje javnim finansijama), vladavina prava (uključujući i bezbednost i borbu protiv korupcije i organizovanog kriminala), osnovna prava (uključujući i rodnu ravnopravnost i zaštitu manjina), socio-ekonomski razvoj (uključujući i MSP), trgovina, strane direktne investicije, unutrašnje tržište i zaštita potrošača), zapošljavanje i tržište rada, životna sredina, energetika, obrazovanje, inovacije i digitalizacija.

Pored toga, održan je poseban konsultativni sastanak sa poslovnim zajednicom preko Nacionalnog saveta za ekonomiju i investicije (NSEI) 7. maja 2024. godine. NSEI je glavno formalno stalno telo za konsultacije sa poslovnim udruženjima i drugim relevantnim akterima o svim zakonima i javnim politikama koje utiču na privredu i poslovno okruženje. To je odgovarajući forum za diskusije o ovim važnim socio-ekonomskim reformama. Sastanku su prisustvovali premijer, potpredsednica vlade za evropske integracije i ključni ministri nadležni za reforme u naredne četiri godine.

Konsolidovani nacrt Reformske agende u okviru IRER je unapred podeljen svim ovim zainteresovanim stranama. One su aktivno učestvovala tako što su podelile svoje analitičke uvide, kao i svoja dosadašnja iskustva u ključnim reformama sa dugoročnim implikacijama u oblastima politike u kojima su aktivne. Pored toga, ponovljena je zajednička posvećenost saradnji u procesu sprovođenja.

Na kraju, ali ne i najmanje važno, uspostavljeni institucionalizovani mehanizmi demokratskog učešća biće korišćeni u procesu sprovođenja ključnih reformi predviđenih Reformskom agendom u okviru IRER. U tom kontekstu, u skladu sa važećim zakonodavstvom o demokratskom učešću u kreiranju javnih politika i relevantnom praksom, ključne reforme će se konsultovati sa zainteresovanim stranama i širom javnošću kroz preliminarne i javne konsultacije. Takve konsultacije o konkretnim reformama će sprovoditi odgovarajuće institucije odgovorne za njihovu realizaciju. Tačnije, u skladu sa zakonodavstvom i standardima koji su na snazi o konsultacijama, odgovorna institucija za svaki nacrt zakona i primenu zakona će konsultovati svaki nacrt zakona i nacrt podzakonskog akta, tokom procesa izrade, sa drugim relevantnim institucijama, u preliminarne konsultacijama, kao i sa drugim zainteresovanim stranama i širom javnošću, u javnim konsultacijama (preko onlajn Platforme za javne konsultacije). Pored toga, u cilju obezbeđivanja odgovarajućeg usklađivanja sa pravnim tekovinama EU, svaki nacrt zakona i podzakonskih akata kojima se transponuje pravna tekovina biće konsultovan sa Evropskom komisijom. Takve konsultacije će se odvijati tokom javnih konsultacija, nakon što se odredbe pravne tekovine usaglasile, korišćenjem tabela usaglašenosti.

15. PRAĆENJE, IZVEŠTAVANJE I OCENJIVANJE

Kosovo je godinama razvilo snažnu institucionalnu postavku, sa dugogodišnjim iskustvom i dobro uspostavljenom operativnom praksom i kapacitetima za koordinaciju procesa integracije u Evropsku uniju na svim nivoima, uključujući obezbeđivanje efikasnog nadzora, praćenja i izveštavanja o sprovođenju reformi koje podržavaju pristupanje EU i o korišćenju fondova EU za ove reforme. Ova postavka koordinacije između, između i unutar svih odgovornih institucija se pokazala kao stabilna u svom funkcionisanju zahvaljujući dosadašnjoj uspešnoj implementaciji reformi u svim oblastima na Kosovu, kroz različite okvire i instrumente koji su do sada bili na snazi. Kosovo će mobilisati ovu postavku za praćenje i izveštavanje o sprovođenju svoje Reformske agende u okviru Instrumenta EU za reforme i ekonomski rast za zapadni Balkan (Reformska agenda u okviru IRER) u naredne četiri godine. Institucionalna postavka opisana u ovom odeljku biće uspostavljena i funkcionalna samo tokom perioda sprovođenja Reformske agenda u okviru IRER. Kosovo će takođe koristiti sredstva iz Instrumenta za pretpristupnu pomoć kako bi donelo evropsko znanje i iskustvo za poboljšanje sistema izveštavanja i praćenja i obezbedilo da su ispunjeni svi zahtevi Uredbe o olakšicama za reformu i rast za Zapadni Balkan (u toku IPA 2017 projekat o unapređenju sistema upravljanja javnim finansijama). O velikim promenama koje bi mogle biti potrebne u tom procesu razgovaraće se sa EK i izvršiti kroz

²⁵ Sastanak sa IFI održan je 24. aprila, dok je sastanak sa OCD 3. maja 2024. godine.

iste pravne instrumente kroz koje su i uspostavljene. Evropska komisija će o svakoj promeni biti blagovremeno obavještena.

Proces praćenja

Kosovo će koristiti svoju dobro uspostavljenu institucionalnu postavku i praksu da koordinira sprovođenje i praćenje i izveštavanje o Reformskoj agendi u okviru IRER. Takođe će koristiti ovu postavku za samoevaluaciju i za potrebe izveštavanja Evropskoj komisiji, uključujući i za potrebe finansijskog paketa namenjenog Kosovu (grantovi i zajmovi) koji se sprovodi u obliku direktne budžetske podrške i predviđenih investicionih projekata. U cilju obezbeđivanja sistematičnog i doslednog pristupa tokom sprovođenja svakog reformskog koraka, efektivnog praćenja i odgovornosti, u cilju obezbeđivanja pravilne i blagovremene sprovođenja svakog od njih, ovim procesom će, na najvišem političkom nivou, upravljati Vlada kao centralna nacionalna institucija zadužena za sprovođenje reformi pristupanja EU. Na ovom nivou, strateške reforme i investicije predviđene Reformskom agendom u okviru IRER biće prioritet za razmatranje i odobrenje, uključujući pravne reforme zasnovane na ackuis-u kroz usvajanje nacрта zakona predviđenih u njemu, koje će konačno usvojiti Skupština.

To će biti urađeno u saradnji sa Skupštinom, institucijama pravosudnog sistema i drugim nezavisnim institucijama uključenim u sprovođenje ovih reformi tokom naredne četiri godine. Vlada će koordinirati ovaj proces preko Kancelarije premijera (KP) kao glavne koordinacione institucije za evropske integracije i na političkom i na nivou politike. Na političkom nivou, KP će to činiti preko prvog potpredsednika Vlade, zaduženog za evropske integracije, kao najvišeg političkog predstavnika zaduženog za ovaj proces, a posebno za Reformsku agendu u okviru IRER – u svojstvu Reformske agende u okviru IRER. Nacionalni koordinator (objašnjeno u nastavku u ovom odeljku). Na nivou politike, ovo će raditi odeljenja KP zadužena za evropske integracije. Kao i u implementaciji reformskih koraka, praćenje i izveštavanje na najvišem političkom nivou će upravljati i nadzirati Vladin kabinet, u saradnji sa liderima nezavisnih institucija odgovornih za takve reforme u svojim oblastima politike, kao i kroz koordinacione strukture posvećene Reformska agenda u okviru IRER koja će biti uspostavljena odlukom Vlade nakon usvajanja ovog dnevnog reda (kao što je opisano u nastavku u ovom odeljku).

Isto tako, odgovarajuća i dosljedna odgovornost na najvišem političkom nivou biće osigurana upravljanjem kroz redovne sjednice Vladinog kabineta, na kojima će se redovno raspravljati o implementaciji svakog reformskog koraka, posebno sa fokusom na trenutno stanje i ključne nedostatke i izazove u ovom procesu, kao i da razgovaraju i usvajaju izveštaje o praćenju pre njihovog finalizacije i podnošenja zahteva za plaćanje. Štaviše, prvi potpredsednik Vlade, zadužen za evropske integracije, u svojstvu nacionalnog koordinatora Reformske agende u okviru IRER, imaće po potrebi radne sastanke sa ministrima i čelnicima nezavisnih institucija zaduženih za sprovođenje konkretnih reformi u reformi u okviru IRER. Agenda. Ovaj pojednostavljeni pristup sa najvišeg političkog nivoa omogućiće donosiocima odluka da efikasno identifikuju izazove sprovođenja u ranoj fazi i preduzmu mere za ublažavanje kako bi sprečili kašnjenja.

Sprovođenjem Reformske agende u okviru IRER će takođe upravljati, a praćenje će biti podržano od strane nacionalnih koordinacionih struktura za evropske integracije (kao kolegijalna tela koja deluju na političkom, najvišem menadžmentu i nivou politike), uključujući i njihov redovni rad koji se bavi reformama pristupanja EU u svim oblastima. Kao koordinaciona struktura na najvišem nivou, Ministarski savet za evropske integracije (MSEI), kojim predsedava premijer, je odgovarajuća struktura u kojoj će donosioci političkih odluka razgovarati o sprovođenju reformskih koraka predviđenih Reformskom agendom u okviru IRER i ključnim izazovima u ovoj oblasti. proces, sa ciljem da se obezbedi odgovornost kroz političko upravljanje. To će učiniti u svojstvu Upravnog odbora Reformske agende u okviru IRER (opisano u nastavku u ovom odeljku).

Na sektorskom nivou, relevantne sektorske radne grupe za evropske integracije (SVGEI) će služiti kao forumi za diskusije na nivou politike između državnih službenika koji se svakodnevno bave reformama pristupanja EU, a takođe će podržati redovno izveštavanje o implementaciji Reformske agende u okviru IRER. Potonji će takođe, kada bude potrebno, podržati donošenje odluka na osnovu informacija od strane Radnog odbora za evropske integracije (VCEI). Kao koordinaciona struktura na nivou

najviših menadžera (generalni sekretari i ekvivalentni službenici) ministarstava i drugih institucija, VCEI će to činiti mobilizacijom i upravljanjem politikama, ekspertizom i resursima potrebnim za efikasno i blagovremeno sprovođenje reformi. I SVGEI i VCEI će podržati MSEI, kao najvišu koordinacionu strukturu za Reformsku agendu u okviru IRER, kao i Vladin kabinet i lidere nezavisnih institucija tokom cijelog procesa.

Sprovođenje Reformske agende u okviru IRER će takođe biti institucionalno podržana kroz zajednička tela za stabilizaciju i pridruživanje između EU i Kosova uspostavljena u okviru SSP: Savet za stabilizaciju i pridruživanje (SAC), Odbor za stabilizaciju i pridruživanje i pododbore za stabilizaciju i pridruživanje i posebne grupe. Kao postojeće, formalne strukture u kojima se odvija politički i politički dijalog između Kosova i EU o reformama pristupanja EU, one igraju ključnu ulogu u pokretanju sprovođenja ovih reformi u svim oblastima. Kao takvi, oni će olakšati diskusije na ekspertskom nivou i služiti za pružanje pojašnjenja i saveta o politici, kada je to potrebno, u procesu sprovođenja i praćenja reformi predviđenih Reformskom agendom u okviru IRER, posebno usklađivanja sa akquis-em EU i evropskim standardima zakona i podzakonska akta.

Proces izveštavanja

Vlada Kosova će vršiti izveštavanje o sprovođenju Reformske agende u okviru IRER tokom njenog sprovođenja u naredne četiri godine na polugodišnjoj (svakih šest meseci) i godišnjoj osnovi. Prvo, redovno izveštavanje će obezbediti delotvoran nadzor, odgovornost i upravljanje u sprovođenju reformi kroz redovno praćenje, kao i identifikovanjem izazova i očekivanih kašnjenja i osmišljavanjem naknadnih radnji i mera za ublažavanje kako bi se rešili identifikovani izazovi i sprečila očekivana kašnjenja u ranoj fazi. Drugo, redovno izveštavanje će podržati institucionalne intervencije i donošenje odluka kako od strane pojedinačnih institucija zaduženih za svaki reformski korak, tako i kroz sistem koordinacije za Reformsku agendu u okviru IRER (opisano u nastavku u ovom dijelu). Treće, redovno izveštavanje će omogućiti kosovskim institucijama da sprovedu redovnu samoevaluaciju napretka u sprovođenju Reformske agende u okviru IRER, da dostavljaju redovno izveštavanje EK, kako je potrebno u svrhu isplate sredstava EU predviđenih za svaki reformski korak, kao što je kao i za redovnu procenu EK napretka Kosova ka pristupanju EU u njenom godišnjem izveštaju o Kosovu. Četvrto, redovno izveštavanje će omogućiti razmjenu informacija, kao i konsultacije i druge oblike saradnje sa civilnim društvom i drugim akterima u procesu sprovođenja Reformske agende u okviru IRER, kao i za informisanje javnosti i transparentnost u ovom procesu.

Vlada Kosova će pripremati polugodišnje izveštaje prema vremenskom okviru reformskih koraka, odnosno Č4 2024., Č2 2025., Č4 2025., Č2 2026., Č4 2026., Č2 2027. i Č4 2027. Oni će pružiti detaljne informacije o sprovođenju reforme. korake koji se planiraju sprovesti u tom vremenskom okviru. Oni će biti dostavljeni EK kao dio paketa zahtjeva za isplatu sredstava, uključujući prateću dokumentaciju navedenu u Reformskoj agendi u okviru IRER kao izvore verifikacije. Biće pripremljeno i dostavljeno EK ukupno sedam (7) polugodišnjih izveštaja.

Vlada Kosova će takođe pripremati godišnje izveštaje na kraju svake kalendarske godine, tačnije za Č4 2025., Č4 2026. i Č4 2027. Oni će pružiti pregled stanja u sprovođenju reformskih koraka planiranih za ceo izveštajni period, kao i otvorena pitanja i izazove sa kojima se suočavaju, akcije potrebne za njihovo rešavanje i institucionalne odgovornosti. Nalazi će se takođe koristiti za predstavljanje stanja i napretka koji je postignut na svim nivoima Reformske agende u okviru IRER: koracima, sektorima/komponentama, oblastima politike i čitavom dokumentu, kao i od strane odgovornih institucija. Takav ukupni snimak će pružiti jasan pregled statusa učinka u implementaciji i potencijalnih kašnjenja kojih će posebno donosioci odluka morati redovno da budu svesni. Biće pripremljena i objavljena ukupno tri (3) godišnja izveštaja. S obzirom da Sprovođenje Reformske agende u okviru IRER počinje početkom druge polovine ove godine, prvi godišnji izveštaj će obuhvatiti 15 mjeseci (od 1. jula 2024. do 31. decembra 2025.). Poslednji godišnji izveštaj (Č4 2027) biće završni izveštaj koji pokriva ceo period sprovođenja Reformske agende u okviru IRER (jul 2024 – decembar 2027). O rasporedu izveštavanja pogledajte sledeću tabelu.

Tabela 7. Raspored izveštavanja Vlade Kosova o sprovođenju Reformske agende Kosova u okviru IRER

Naziv izveštaja (preliminarni) i izveštajni period	Pokriveni periodi izveštavanja	Rokovi za podnošenje
Izveštaj o sprovođenju Reformske agende Kosova u okviru IRER tokom jula – decembra 2024. (prvi polugodišnji izveštaj)	Januar – februar 2025.	Mart 2025.
Izveštaj o sprovođenju Reformske agende Kosova u okviru IRER tokom januara – juna 2025. (drugi polugodišnji izveštaj)	Jul - avgust 2025.	Septembar 2025.
Izveštaj o sprovođenju Reformske agende Kosova u okviru IRER tokom jula - decembra 2025. (treći polugodišnji izveštaj)	Januar – februar 2026.	Mart 2026.
Izveštaj o sprovođenju Reformske agende Kosova u okviru IRER tokom januara – juna 2026. (četvrti polugodišnji izveštaj)	Jul - avgust 2026.	Septembar 2026.
Izveštaj o sprovođenju Reformske agende Kosova u okviru IRER tokom jula – decembra 2026. (peti polugodišnji izveštaj)	Januar – februar 2027.	Mart 2027.
Izveštaj o sprovođenju Reformske agende Kosova u okviru IRER tokom januara – juna 2027. (šesti polugodišnji izveštaj)	Jul - avgust 2027.	Septembar 2027.
Izveštaj o sprovođenju Reformske agende Kosova u okviru IRER tokom jula – decembra 2027. (sedmi polugodišnji izveštaj)	Januar – februar 2028.	Mart 2028.
Naziv izveštaja (preliminarni) i izveštajni period	Pokriveni periodi izveštavanja	Rokovi za podnošenje
Izveštaj o sprovođenju Reformske agende Kosova u okviru IRER tokom jula 2024. – decembra 2025. (prvi godišnji izveštaj)	Januar – februar 2026.	Mart 2026.
Izveštaj o sprovođenju Reformske agende Kosova u okviru IRER tokom 2026. (drugi godišnji izveštaj)	Januar – februar 2027.	Mart 2027.
Izveštaj o sprovođenju Reformske agende Kosova u okviru IRER (konačni izveštaj, koji pokriva ceo period sprovođenja, 1. jul 2024. – 31. decembar 2027)	Januar – februar 2028.	Mart 2028.

Kako bi se osigurala konzistentnost i tačnost podataka u procesu izveštavanja tokom sprovođenja Reformske agende u okviru IRER, provjere kvaliteta tokom svakog ciklusa izveštavanja će se vršiti na dva nivoa. Prvi će biti na nivou resornih institucija, odnosno unutar pojedinačnih institucija direktno odgovornih za sprovođenje svakog reformskog koraka. Na ovom nivou podatke o napretku i stanju na svakom reformskom koraku će institucionalne jedinice (odseci/jedinice zadužene za određenu oblast politika/sektor) dostavljati koordinacionoj jedinici institucije zaduženoj za evropske integracije i fondove EU (odeljenja evropskih integracija i koordinacije politika [OEIKP], za ministarstva i ekvivalentne jedinice, za druge institucije). OEIKP/ekvivalentne jedinice proveravaće podatke koje izveštavaju sektorska odeljenja/jedinice njihovih institucija uglavnom u odnosu na njihovu relevantnost, tačnost činjenica, potpunost, kao i u odnosu na to da li pokrivaju ceo obim reforme i bave li se konačnim rezultatima koji se žele postići i kako. Oni će takođe identifikovati i navesti preliminarnu listu izazova sa kojima se suočava njihova institucija u sprovođenju reformskih koraka i otvorenih pitanja. OEIKP/ekvivalentne jedinice će takođe provjeriti i osigurati da prateća dokumentacija koja dokazuje rezultate sprovođenja (ona koja je posebno navedena kao izvori verifikacije i druge relevantne) bude adekvatno prikupljena i čuvana od strane njih na sistematski i uredan način. Kako bi se osiguralo upravljanje od strane političkih i najviših rukovodilaca koji donose odluke u hijerarhiji svake resorne institucije, kao i odgovornost, praćenje i preduzimanje ublažavajućih mera po potrebi, oni će takve provere vršiti u bliskoj saradnji sa svojim ministrima (kroz njihovi kabineti) i generalni sekretari/ekvivalentni organi. Na kraju ove faze izveštavanja, OEIKP/ekvivalentne jedinice će dostaviti konsolidovane podatke i prateću dokumentaciju o svim reformskim koracima koji su u nadležnosti njihove institucije.

Drugi nivo na kome će se vršiti provere kvaliteta je KP kao glavna nacionalna koordinaciona institucija za evropske integracije i razvojnu saradnju / NIPAC Kancelarija. Na ovom nivou, nadležna odeljenja će još jednom proveriti sve podatke koje je prijavio OEIKP/ekvivalentna jedinica resornih institucija u odnosu na iste kriterijume prema kojima su ih proveravale resorne institucije, posebno fokusirajući se na to da li su reforme prijavljene kao sprovedene zaista u potpunosti sprovedene. i pravilno sprovedena. Ovo će takođe uključivati proveru prateće dokumentacije koju obezbeđuju resorne institucije kako bi se uverili da je relevantna i potpuna. Prilikom obavljanja ovog zadatka oni će od nadležnih institucija tražiti i dodatne podatke i dokumente za koje smatraju da su neophodni za izradu izveštaja. Oni će takođe dopuniti preliminarnu listu izazova i otvorenih pitanja u okviru reformskog koraka i završiće izveštaje kao što je objašnjeno gore u ovom odeljku. U pogledu dalje podele nadležnosti, aspekt sprovođenja reformi će pokrivati četiri odeljenja za politiku zadužena za evropske integracije i onaj koji

se odnosi na investicione projekte Kancelarije za razvojnu saradnju / NIPAC Kancelarije. Ove institucionalne jedinice KP će ove provere vršiti u bliskoj saradnji sa kabinetom prvog potpredsednika Vlade, zaduženog za evropske integracije.

Za potrebe izveštavanja EK i naknadnog predstavljanja zahteva za plaćanje, polugodišnji i godišnji izveštaji će rezimirati stanje i napredak koji je postignut na svakom koraku reforme. Pored toga, o sprovedenim reformskim koracima, oni će pružiti rezime postignutog napretka i kako uspešno sprovedeni reformski koraci, pojedinačno i zajedno, doprinose sprovođenju dotične reforme. Ovo uključuje analitičke rezimee sprovedenih reformskih koraka, kao i statističke i druge empirijske podatke koji dokazuju da je napredak koji je zabeležen u svakom od njih zaista postignut. Zvanični izvori verifikacije koji dokazuju da je napredak koji je prijavljen na svakom reformskom koraku zaista postignut, takođe će biti prikupljeni i organizovani kao prateća dokumentacija. Oni će biti deo paketa izveštavanja koji će biti dostavljeni EK zajedno sa zvaničnim zahtevima za isplatu sredstava budžetske podrške koja je namenila za isplatu Kosovu za svaki reformski korak kao grantove i sredstva koja omogućavaju Kosovu da aplicira za investicione projekte.

Sveobuhvatnu koordinaciju redovnog praćenja i izveštavanja o Reformskoj agendi u okviru IRER će vršiti odjeljenja KP za evropske integracije kao glavna koordinirajuća institucija zadužena za ovaj proces, odnosno Kancelarija za koordinaciju procesa stabilizacije i pridruživanja (KKPSP) kao ukupna horizontalni koordinator i sektorska odeljenja zadužena za koordinaciju u odgovarajućim sektorima: Kancelarija za političke kriterijume (KPK), Kancelarija za ekonomske kriterijume i unutrašnje tržište (KEKUT) i Kancelarija za sektorske politike (KSPo). Na nivou odgovornih institucija, praćenje i izveštavanje će koordinirati Odjeljenja za evropske integracije i koordinaciju politika (OEIKP), za ministarstva, odnosno ekvivalentne jedinice, za nezavisne institucije. Potonji će takođe prikupljati podatke i dostavljati ih odjeljenjima KP-a nadležnim za evropske integracije, a ova će pripremati redovne izveštaje o implementaciji cjelokupne Reformske agende u okviru IRER. Odeljenja KP zadužena za evropske integracije (uključujući Kancelariju KSR / NIPAC) će takođe podržati, na ekspertskom/tehničkom nivou, zvaničnu komunikaciju sa EK u okviru Reformske agende u okviru IRER, preko prvog potpredsednika Vlade, zaduženog za evropske integracije, kao jedinstvena kontaktna tačka za EK – u svojstvu nacionalnog koordinatora Reformske agende u okviru IRER.

Sledeći korak je finalizacija dodatne dokumentacije koja će pratiti zahteve za isplatu sredstava predviđenih za svaki reformski korak i sredstava za apliciranje za investicione projekte. Ovo će uraditi KSR KP, u svojoj funkciji NIPAC kancelarije. U tu svrhu, KSR će takođe prikupljati i proveravati druge povezane informacije i podatke potrebne za takve isplate, uključujući opšte uslove za isplatu svih sredstava i Izjavu o garanciji, pripremiće zahteve za isplatu sredstava i podneti ceo paket dokumenta nacionalnom koordinatoru. Pored toga, učestvovaće u procenama i evaluacijama koje se sprovode na i na Kosovu od strane i/ili u njeno ime. Pored toga, učestvovaće u procenama i evaluacijama koje na i na Kosovu sprovodi i/ili u ime EK u okviru Instrumenta za reformu i rast za zapadni Balkan. KSR će takođe služiti kao kontakt tačka za pripremu Sporazuma o pomoći koji će biti zaključen između Kosova i EU – u skladu sa nacionalnim ustavnim i pravnim poretom koji reguliše međunarodne finansijske sporazume – i ratifikovan od strane Skupštine. Kao takav, KSR će takođe biti zadužen za procedure i pripreme za eventualne buduće izmene. U tom kontekstu, KSR će raditi u bliskoj saradnji sa Ministarstvom finansija, rada i transfera (MFRT) kao ključnim ministarstvom zaduženim za sprovođenje međunarodnih finansijskih sporazuma.

U cilju standardizacije i olakšavanja praćenja i izveštavanja na tehničkom nivou putem jasnih uputstava, KP kao glavna koordinaciona institucija zadužena za evropske integracije pripremiće detaljne smernice 2024. godine pre prvog polugodišnjeg izveštavanja o sprovođenju Reformske agende u okviru IRER. početkom 2025. Smernice za izveštavanje o Reformskoj agendi u okviru IRER biće operativni dokument koji će voditi sve uključene institucije tokom ciklusa izveštavanja. Ustanoviće jasne, jedinstvene kriterijume i procedure za izveštavanje o sprovođenju svakog reformskog koraka. Sastojiće se od tri glavna odeljka: (1) Skeniranje trenutne situacije; (2) Analiza podataka i procena stanja i evaluacija napretka; i (3) Izrada izveštaja. Prvi odeljak će pružiti smernice za prikupljanje podataka i ažuriranje o postignutom napretku, identifikovanje otvorenih pitanja i predlaganje akcija za intervenciju, procenu statusa učinka na osnovu unapred postavljenih kriterijuma, kao i dokumentaciju i verifikaciju sprovođenja. Drugi dio će pružiti smjernice za obradu suštinskih i statističkih podataka na

svim nivoima hijerarhije Reformske agende u okviru IRR, kao i za procjenu stanja i evaluaciju statusa učinka na svakom koraku reforme. Treći odeljak će dati smernice za izradu izveštaja, uključujući njegovu strukturu i sadržaj. Ovo uputstvo se može menjati, po potrebi, tokom perioda sprovođenja ove agende.

Izveštaji o implementaciji Reformske agende u okviru IRR biće konsultovani, tokom njihove pripreme, sa EK. Napredak u sprovođenju reformskih mera uključenih u Reformsku agendu u okviru IRR će takođe biti izveštavan u zvaničnim doprinosima Kosova Izveštaju EK o Kosovu. Vlada će takođe sarađivati sa organizacijama civilnog društva, poslovnim udruženjima i drugim zainteresovanim stranama u sprovođenju reformi i praćenju njihovog sprovođenja. To će se raditi kroz dobro uspostavljene, institucionalizovane oblike i strukture saradnje, sa fokusom na konsultacije, razmenu ekspertize i druge oblike saradnje.

Na kraju, ali ne i najmanje važno, svi izveštaji o implementaciji Reformske agende u okviru IRR biće objavljeni na zvaničnoj veb stranici KP-a posvećenoj procesu evropskih integracija. Oni će biti objavljeni u narativnom formatu, bez svih pratećih dokumenata koji se dostavljaju EK. Ovim poslednjim dokumentima će se moći pristupiti na zahtev, u skladu sa Zakonom o pristupu javnim dokumentima.

Institucionalna postavka i proceduralni koraci

Institucionalna postavka posvećena koordinaciji sprovođenja i praćenja Reformske agende u okviru IRR biće organizovana i funkcionisaće kako je opisano u ovom pododjeljku.

U cilju **usmjeravanja** procesa ove agende kako je gore objašnjeno, Vlada će donijeti odluku o sistemu koordinacije Reformske agende u okviru IRR. Ova odluka će:

- Uspostaviti Upravni odbor Reformske agende u okviru IRR – dodjeljivanjem ove funkcije već funkcionalnom Ministarskom savjetu za evropske integracije (MSEI), kojim predsjedava premijer – kao najvišoj institucionalnoj strukturi zaduženoj za političke upravljanje Reformskom agendom u okviru IRR. Sastancima će kopredsjedavati prvi potpredsjednik Vlade, zadužen za evropske integracije, u svojstvu nacionalnog koordinatora Reformske agende u okviru IRR. Ostali članovi će biti ministri i rukovodioci svih drugih institucija odgovornih za sprovođenje Reformske agende u okviru IRR. Lideri drugih uključenih institucija takođe će biti pozvani da prisustvuju njegovim sastancima, po potrebi.
- Imenovati Prvog potpredsjednika Vlade, zaduženog za evropske integracije, u funkciju Nacionalnog koordinatora Reformske agende u okviru IRR. *Nacionalni koordinador će biti najviši organ zadužen za sprovođenje Reformske agende u okviru IRR, sa ukupnom odgovornošću za koordinaciju i praćenje njene sprovođenja, i jedinstvena kontaktna tačka za EK u tu svrhu.*
- Uspostaviti Odbor za sprovođenje Reformske agende u okviru IRR kao institucionalnu strukturu na nivou politike zaduženu za koordinaciju sprovođenja i praćenje Reformske agende u okviru IRR. Njime će predsedavati generalni sekretar Kabineta premijera, dok će generalni sekretar Ministarstva finansija, rada i transfera biti njegov zamenik. Njegovo članstvo činiće predstavnici koje odredi nacionalni koordinador, direktori odeljenja zaduženih za evropske integracije i razvojnu saradnju u KP kao glavnoj nacionalnoj koordinacionoj instituciji, kao i predstavnici koje odredi ministri i rukovodioci drugih institucija nadležnih za sprovođenje svake reforme. korak i direktori Odeljenja za evropske integracije i koordinaciju politika (OEIKP) / ekvivalentne jedinice. I drugi zvaničnici, po potrebi, biće pozvani da učestvuju na njegovim sastancima. Odbor za sprovođenje će na sistematski način pokrivati sprovođenje Reformske agende u okviru IRR, fokusirajući se na sve reformske mjere koje zahtijevaju rad i odluke na nivou institucionalnih jedinica koje se direktno bave konkretnim reformskim mjerama, dok će pitanja koja zahtijevaju intervenciju i odluke na višim nivoima prati Upravni odbor/MSEI.
- Dodijeliti Radnom odboru za evropske integracije (VCEI) funkciju nadgledanja sprovođenja Reformske agende u okviru IRR. Njime će takođe predsedavati generalni sekretar Kabineta premijera, a generalni sekretar Ministarstva finansija, rada i transfera biće njegov zamenik. VCEI će se fokusirati na kritične intervencije potrebne tokom procesa sprovođenja koje

zahtijevaju donošenje odluka na nivou najvišeg menadžmenta u resornim institucijama, uključujući pitanja institucionalne saradnje u sprovođenju konkretnih reformskih mjera, alokaciji i preraspodjeli ljudskih i finansijskih resursa.

- Definirati funkcije, odgovornosti i zadatke Upravnog odbora/MSEI i Odbora za sprovođenje, kao i pravila njihovog funkcionisanja i prateće strukture i mehanizme za ovu svrhu.
- Definirati učestalost sastanaka koordinacionih struktura: Upravnog odbora/MSEI (najmanje kvartalno), VCEI (najmanje kvartalno) i Odbora za sprovođenje (najmanje jednom mesečno).

Redovno **praćenje** sprovođenja Reformske agende u okviru IRER će se sprovesti kroz radne sastanke Upravnog odbora u okviru IRER/MSEI i Odbora za sprovođenje Reformske agende u okviru IRER (tromesečno):

- Nakon njihovog osnivanja odlukom Vlade, Odbor za sprovođenje Reformske agende u okviru IRER će pregledati i odobriti obavezni obrazac i smjernice za praćenje i izvještavanje o implementaciji Reformske agende u okviru IRER i Upravni odbor Reformske agende u okviru IRER Odbor/MSEI će ga pregledati i usvojiti. Obrazac će sadržati reformske korake, osnove, indikatore, vremenske okvire, kao i institucionalne odgovornosti i specifične rezultate i izvore verifikacije (koji će se obezbediti tokom izveštavanja kao dokumenti koji dokazuju sprovođenje reformskih koraka); ovo će takođe biti navedeno u zaključcima sastanka.
- Odbor za sprovođenje Agende reformi u okviru IRER će razmotriti kako sprovođenje svakog reformski korak je u toku, proceniti postignuti napredak, kao i identifikovati izazove i moguća kašnjenja i preporučiti mere ublažavanja. Njegov rad će biti formalizovan u zaključcima koje će odobriti sam Odbor za sprovođenje i usvojiti Upravni odbor/MSEI.
- Nacionalni koordinator Reformske agende u okviru IRER potpisaoće zvanično pismo kojim se pokreće ciklus izveštavanja, uz uputstvo za izveštavanje.

Redovno **izveštavanje** o sprovođenju Reformske agende, koje se održava svakih šest meseci u skladu sa vremenskim okvirom za sprovođenje reformskih koraka navedenih u Aneksu I, biće organizovano na sledeći način:

- Odbor za sprovođenje Reformske agende u okviru IRER će pregledati i odobriti obavezni obrazac i smjernice za praćenje i izvještavanje o implementaciji Reformske agende u okviru IRER, a Upravni odbor Reformske agende u okviru IRER/MSEI će pregledati i usvojiti to. Šablon će sadržati reformske korake, osnove, indikatore, vremenske okvire, kao i institucionalne odgovornosti i konkretne rezultate i izvore verifikacije (koji će se navesti u izveštajima kao dokumenti koji dokazuju sprovođenje reformskih koraka).
- Upravni odbor Reformske agende u okviru IRER/MSEI će na svom redovnom sastanku usvojiti odluku o pokretanju ciklusa izveštavanja, navodeći sve korake tokom ciklusa, rokove i institucionalne odgovornosti za prikupljanje podataka, obradu, verifikaciju i pripremu završnog izveštaja.
- U skladu sa odlukom Upravnog odbora Reformske agende u okviru IRER/MSEI o pokretanju ciklusa izveštavanja, Reformska agenda u okviru IRER Nacionalni koordinator će potpisati zvanično pismo kojim se pokreće ciklus izveštavanja. To će biti zvanični dokument koji utvrđuje dužnosti i odgovornosti relevantnih institucija tokom ciklusa izveštavanja, i kao takav biće obavezujući za sve uključene institucije, na svim nivoima, tokom tog ciklusa izveštavanja.
- Ovo pismo koje je potpisao nacionalni koordinator RGF Reformske agende – zajedno sa Reformskom agendom u okviru IRER, šablonom za izveštavanje, smernicama i drugim relevantnim dokumentima – biće dostavljeno nadležnim institucije odgovorne za sprovođenje svakog reformskog koraka predviđenog ovom Agendom u okviru zahtjeva za redovno izveštavanje o njihovoj implementaciji.

U pogledu administrativnih kapaciteta, nacionalnog koordinatora će podržavati osoblje njegovog političkog kabineta i resora zadužena za evropske integracije i fondove EU pri Kabinetu premijera kao glavnoj koordinacionoj instituciji za ovaj proces: Kancelarija za koordinaciju Proces stabilizacije i pridruživanja (KKPSP), Kancelarija za političke kriterijume (KPK), Kancelarija za ekonomske kriterijume i unutrašnje tržište (KEKUT), Kancelarija za sektorske politike (KSPo) i Kancelarija za razvojnu saradnju (KSR) / Kancelarija NIPAC. KKPSP će pokrivati opštu koordinaciju praćenja i izveštavanja, uključujući pripremu smernica i šablona za praćenje i izveštavanje. Takođe će pružiti

smjernice i metodološku podršku resornim institucijama tokom izvještajnih perioda, kao i podržati rad institucionalnih koordinacionih struktura i konsultacije sa zainteresovanim stranama o Reformskoj agendi u okviru IRER u cjelini. Tri sektorske kancelarije (KPK, KEKUT i KSPo) biće zadužene za koordinaciju praćenja i izveštavanja u pogledu sadržaja reformi u odgovarajućim oblastima politike. Oni će takođe biti uključeni u rad koordinacionih struktura, vršiće provere kvaliteta podataka o sprovođenju reformskih koraka koje su prijavile resorne institucije tokom izvještajnih perioda, kao i direktno raditi sa resornim institucijama kako bi im olakšali i podržali u sprovođenju koraka u oblasti politike koje pokrivaju. Kancelarija KSR/NIPAC će koordinirati rad u vezi sa finansijskom komponentom (grantovi i projekti) Reformske agende u okviru IRER, uključujući pripremni rad u vezi sa zahtjevima za plaćanje, i podržavaće rad institucionalnih koordinacionih struktura u tom pogledu.

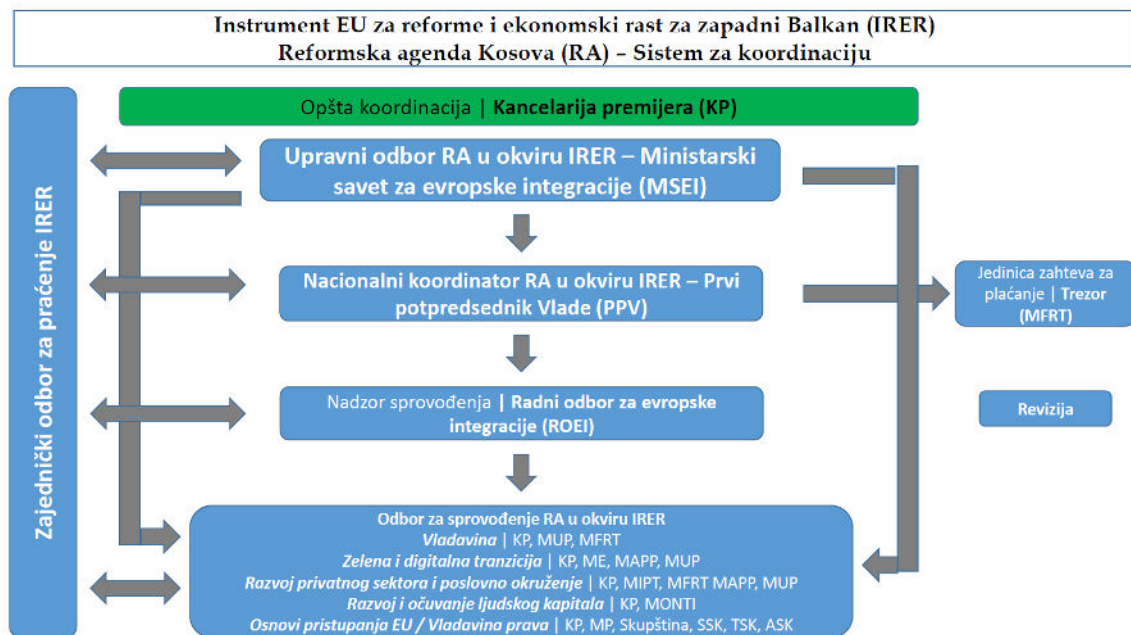
Nakon pripreme nacrtu polugodišnjeg izveštaja o implementaciji Reformske agende u okviru IRER, on će biti podvrgnut sledećim pregledima, kontroli kvaliteta i odobravanju tokom celog procesa, u skladu sa principima 4 oka i standardima kontrole kvaliteta:

- Prvo, inicijalni nacrti delova izveštaja o sprovođenju svakog reformskog koraka koji odeljenja resornih institucija koji su direktno zaduženi za njihovu sprovođenje dostavljaju Odeljenjima za evropske integracije i koordinaciju politika (OEIKP) / ekvivalentne jedinice resornih institucija – koje sadrže detaljne podatke o njihovoj implementaciji i dokumente navedene kao izvore verifikacije – pregledaće OEIKP/ekvivalentne jedinice u pogledu tačnosti, relevantnosti i kvaliteta podataka. U ovoj fazi internog procesa unutar svake implementacione institucije, OEIKP/ekvivalentne jedinice će ispraviti i dopuniti ove početne nacрте izveštaja u smislu sadržaja, kao i prikupiti od odeljenja za izveštavanje dodatne relevantne podatke i dokumente, po potrebi.
- Drugo, OEIKP/ekvivalentne jedinice će izvršiti dodatne provere kvaliteta ovih početni nacrti izveštaja o sprovođenju svakog reformskog koraka zajedno sa generalnim sekretarima i ministrima (za ministarstva)/ekvivalentnim jedinicama (za druge institucije). Nakon toga, generalni sekretari i ministri/ekvivalentni organi – kao najviši nivoi hijerarhije pojedinačne institucije – će odobriti ove nacрте izveštaja o implementaciji svakog reformskog koraka. Kao poslednji korak ove faze, ove nacрте izveštaja će OEIKP / ekvivalentne jedinice dostaviti odeljenjima KP zaduženim za evropske integracije kao glavnoj koordinacionoj instituciji zaduženoj za praćenje i izveštavanje o sprovođenju ove agende.
- Treće, odeljenja KP zadužena za evropske integracije izvršiće još jednu proveru kvaliteta izveštaja o sprovođenju svakog reformskog koraka koje dostavlja OEIKP/ekvivalentne jedinice implementacionih institucija u pogledu tačnosti, relevantnosti i kvaliteta podataka, kao i u pogledu usaglašenosti sa zahtevima praćenja i izveštavanja. U ovoj fazi međuinstitucionalne provere kvaliteta, takođe će korigovati i dopunjavati izveštavanje, prikupljati od institucija za sprovođenje (preko OEIKP-a/ekvivalentnih jedinica) dodatne podatke i dokumente o sprovođenju svakog reformskog koraka, po potrebi. Provere kvaliteta u ovom koraku procesa će obezbediti da izveštaji o sprovođenju svakog reformskog koraka budu tačni, objektivni i potkrepljeni dokumentima koji dokazuju sprovođenje odgovarajućih reformskih koraka, kao i da su u skladu sa zahtevima za praćenje i izveštavanje sadržanim u smernicama datim od strane EK za ovu svrhu i primenljivih standarda i prakse. Kao poslednji korak u ovoj fazi, odeljenja KP-a zadužena za evropske integracije će sastaviti odvojene podatke o implementaciji reformskih koraka koje je primio OEIKP/ekvivalentne jedinice u polugodišnji izveštaj o implementaciji Reformske agende. Ovi izveštaji će pružiti sveobuhvatan pregled sprovođenja svakog reformskog koraka koji je planiran da se u potpunosti sprovede u tom vremenskom okviru, detaljno opisujući reformske mere i aktivnosti preduzete na sprovođenju svakog reformskog koraka i postignute rezultate u okviru njegovog delokruga, zajedno sa dokumentima navedenim kao izvori verifikaciju i drugu dokumentaciju, po potrebi, koja dokazuje da su preduzete mere i aktivnosti i ostvareni rezultati.
- Četvrto, svaki polugodišnji izveštaj će pregledati Odbor za sprovođenje Reformske agende u okviru IRER, pružajući detaljan pregled i kontrolu kvaliteta napretka o kojem je izveštavano i dokumenata koji se dostavljaju tokom izveštavanja kao izvora verifikacije koji dokazuje sprovođenje reformskih koraka, a zatim odobren od strane Upravnog odbora Reformske agende/MSEI-a na usvajanje. Ovo će takođe biti zabeleženo u zaključcima sastanka.

- Peto, svaki polugodišnji izveštaj će biti podvrgnut konačnoj reviziji i kontrolu kvaliteta od strane Upravnog odbora Reformske agende u okviru IRER/MSEI, a zatim konačno usvojen od strane istog (ovo će takođe biti navedeno u zaključcima sastanka). Polugodišnji izveštaji o sprovođenju Reformske agende biće razmatrani i na sednicama Vlade i na njima usvajani.
- Sledeća faza, nakon svakog polugodišnjeg izveštaja opisanog iznad u ovom odeljku i nakon izvršenih provera kvaliteta kako je ovde opisano, biće pripremljeni zahtevi za isplatu tranši predviđenih reformskim koracima (kao što je objašnjeno u Tabeli 7 iznad).
- Konačno, svaki zahtev za plaćanje će zvanično podneti EK od strane Nacionalnog koordinatora, uz Izjavu o Uverenje, koje je takođe potpisao Nacionalni koordinatorski odbor.

Svaki polugodišnji ciklus izveštavanja o implementaciji Reformske agende u okviru IRER zvanično će pokrenuti Nacionalni koordinatorski odbor, putem zvaničnog pisma upućenog svim institucijama nadležnim za sprovođenje reformskih koraka, preko ministara i rukovodilaca drugih institucija.

Grafikon 1. Sistem koordinacije za Reformsku agendu Kosova u okviru IRER

Kako bi se obezbedila *usklađenost sa principom „4 oka“*, Zakonom o unutrašnjoj javnoj kontroli uspostavljen je sistem upravljačke odgovornosti koji čine rukovodilac subjekta javnog sektora za finansijsko upravljanje i kontrolu, glavni administrativni službenik, rukovodioci podređenih nivoa subjekta javnog sektora i glavni finansijski službenik javnog subjekta, od kojih svaki ima odgovarajuće upravljačke i/ili finansijske odgovornosti za upravljanje i kontrolu finansija javnog subjekta.

Sistem izvršenja budžeta je digitalan i svaka transakcija svake budžetske organizacije ide preko Jedinstvenog računa trezora. Proces izvršenja uplate iz budžetske organizacije prati veoma striktan proces koji obezbeđuje da se javni novac troši u skladu sa zakonima na snazi i za namenu za koju je namenjen. Svaka budžetska organizacija ima ono što mi zovemo „finansijski lanac“. Finansijski lanac uključuje službenika za budžetsku alokaciju, službenika za budžetske obaveze, službenika za budžetska plaćanja i službenika za izdavanje budžeta. Svaku od ovih pozicija obavlja druga osoba u budžetskoj organizaciji i svaka isplata mora da prođe kroz svaku od njih. Ovo stvara sistem provera i ravnoteže u kojem će svaki zvaničnik proveravati uplatu kako bi osigurao da se ona troši u skladu sa zakonima na snazi i za predviđenu svrhu. Svi ovi službenici moraju da potpišu da je isplata ispravna i da se može preći u sledeću fazu, a ova zona lične odgovornosti čini da sistem provere i ravnoteže funkcioniše. Štaviše, kao što je rečeno na početku, svi ovi službenici će preduzeti sve radnje u vezi sa plaćanjem koje se izvršavaju u onlajn sistemu – Informacioni sistem finansijskog upravljanja Kosova (KFMIS) – kojim upravlja Trezor. Svaki službenik ima poseban pristup ISUKF za ulogu koju ima i ne može da obavlja poslove drugog službenika, jer mu sistem ne dozvoljava pristup drugim zadacima.

Konačno, nakon što svaki službenik potpiše isplatu, ta uplata ide u Trezor na izvršenje. Ovo je još jedan advokat kontrole, pri čemu Trezor ponovo proverava da li je isplata ispravna, u skladu sa zakonima na snazi i namenski. Tek nakon što takvu proveru obave službenici Trezora – koji se razlikuju od službenika „finansijskog lanca“ budžetske organizacije – isplata ide kroz bankarski sistem do krajnjeg korisnika. Pored toga, Trezor obavlja aktivnosti praćenja isplata iz različitih budžetskih organizacija, kao još jedan nivo kontrole. Osoblje koje obavlja aktivnosti praćenja razlikuje se od osoblja u Trezoru koje proverava isplate i službenika „finansijskog lanca“ budžetske organizacije. Štaviše, svaka budžetska organizacija takođe ima svoju jedinicu za unutrašnju reviziju koja vrši revizije i eksternu reviziju koju vrši Nacionalna kancelarija za reviziju (NKR).

Ako Evropska komisija ne organizuje konačnu procenu, Kosovo može da izvrši konačnu procenu sa ciljem da obezbedi nezavisnu procenu postignuća u okviru ove Reformske agende. U tom slučaju, usluge evaluacije će biti ugovorene sa dobro uspostavljenom kompanijom sa odličnom reputacijom i stručnošću u evaluaciji, a izveštaj o evaluaciji će biti podeljen Evropskoj komisiji i drugim zainteresovanim stranama.

16. KONTROLA I REVIZIJA

U izveštaju Evropske komisije o Kosovu, objavljenom 2023. godine, navodi se da je pravni okvir o unutrašnjoj kontroli u velikoj meri usklađen sa međunarodnim standardima, ali njegovu primenu treba dodatno ojačati. Finansijsko upravljanje i kontrola i nadzor budžeta treba poboljšati, prateći najbolju praksu EU. Izveštaj pozdravlja usvajanje nove strategije upravljanja javnim finansijama 2022-2026 i preporučuje kosovskim vlastima da usredsrede svoje napore na i) efikasnu implementaciju strategije, ii) usvajanje novog Zakona o upravljanju javnim finansijama i odgovornosti zasnovanog na najboljim praksama EU, iii) poboljšanje menadžerske odgovornosti budžetskih korisnika, i iv) poboljšanje saradnje između Nacionalne kancelarije za reviziju Kosova (NKRK) i parlamenta kroz poboljšanje parlamentarnog nadzora nad sprovođenjem budžeta i kontinuirano i efikasno sprovođenje i praćenje preporuka revizije NKRK-a.

Kosovo trenutno sprovodi ove preporuke. U toku je izrada novog Zakona o upravljanju javnim finansijama i odgovornosti, a planirano je da ga Skupština usvoji do kraja drugog kvartala 2025. godine. Akcioni plan za Strategiju upravljanja javnim finansijama je u implementaciji. U toku je izrada novog administrativnog uputstva (podzakonski akt) o obuci novih internih revizora. Sve u svemu, dobar napredak je već evidentan u sistemu unutrašnje kontrole u vezi sa primenom upravljanja rizikom u budžetskim organizacijama, obukom za primenu priručnika za upravljanje javnim finansijama i obelodanjivanjem neizmirenih obaveza rashoda u izveštajima o sprovođenju budžeta. Implementacija procesa upravljanja rizikom, praćenja i evaluacije, kao i stalne inicijative za obuku, pokazuju proaktivan pristup unapređenju mehanizama interne kontrole. Kosovo se, kroz Reformsku agendu, obavezuje na dalje poboljšanje upravljanja javnim nabavkama i javnim investicijama, kao oblastima sa najvećim potencijalnim rizikom od korupcije.

Pored toga, Kosovo će nastaviti da unapređuje pravni i metodološki okvir za efikasnu unutrašnju kontrolu i sprečavanje nepravilnosti, korupcije i prevara, da ojača kapacitete centralne jedinice za harmonizaciju, kao i budžetskih korisnika na centralnom i lokalnom nivou na FMC-u. / IA, da se poboljša menadžerska odgovornost, da se ojača upravljanje rizicima i da se uspostavi efikasan sistem za prijavljivanje i praćenje nepravilnosti i prevara. Kosovo će takođe nastaviti da poboljšava budžetske procese kako bi obezbedilo zdravo i transparentno upravljanje javnim finansijama u skladu sa standardima EU. Eksterna revizija će takođe biti dodatno ojačana kroz poboljšanje učinka revizije, poboljšanje politika, sistema i procedura praćenja i praćenja, i efikasnije sprovođenje preporuka NKRK-a. Urađiće se naknadna evaluacija sprovođenja Zakona o javnoj unutrašnjoj finansijskoj kontroli. Njeni nalazi i preporuke će poslužiti za donošenje odluke o potrebi revizije ovog zakona. Da bi napredovao u reformama UJF, Kosovo će nastaviti da koristi fondove EU kroz Instrument za pretpristupnu pomoć.

Strategija upravljanja javnim finansijama je glavni politički dokument Vlade Kosova koji se bavi reformom javne uprave i posebno sistemom upravljanja javnim finansijama na Kosovu. Glavni cilj PFMS-a je dalji razvoj dobrog finansijskog upravljanja i poboljšanje pružanja usluga kroz poboljšanu fiskalnu disciplinu i stratešku alokaciju resursa. Štaviše, PFMS ima za cilj da podrži i doprinese

ukupnom razvoju Kosova kroz relevantne razvojne agende. PFMS je identifikovao četiri (4) strateška cilja za postizanje politike upravljanja javnim finansijama. Fokusira se na specifične ciljeve u javnim nabavkama, unutrašnjoj kontroli, eksternoj reviziji i nadzoru i internoj reviziji. Cilj je dalje unapređenje efikasnosti i efektivnosti procesa javnih nabavki, jačanje internih kontrola, unapređenje nezavisne i efektivne funkcije eksterne revizije u skladu sa razvojem INTOSAI okvira, obezbeđivanje visokokvalitetnih revizija u skladu sa IFPP i najboljim međunarodne prakse da doprinesu poboljšanju upravljanja javnim finansijama, i proširenju i profesionalizaciji interne revizije.

Reforme u UJF su međusobno povezane: pozitivni razvoji u nekim ključnim funkcijama podstiču promene u drugim funkcijama. Reformska agenda obuhvata niz koraka koji će poboljšati upravljanje budžetom na strani rashoda, i doprineće većoj transparentnosti, boljoj unutrašnjoj kontroli i sprečavanju korupcije na Kosovu. Nekoliko od ovih reformi planirano je za 2025. i početkom 2026. One uključuju:

- Sistem e-nabavke i Informacioni sistem finansijskog upravljanja Kosova (KFMIS) su u potpunosti interoperabilni. Obezbeđeni su podaci višegodišnjih obaveza (do juna 2025.);
- Godišnja revizija učinka aktivnosti nabavki u resornim ministarstvima u oblastima visokog rizika za otkrivanje i sprečiti korupciju i nepravilnosti (do juna 2027.);
- Osigurati da su svi registri javnih preduzeća javno dostupni i ažurirani, uključujući informacije o vlasništvo. 100% JP je uspostavilo nezavisnu komisiju za reviziju za adresiranje nalaza internih i eksternih revizija, uključujući nalaze upravljanja fiskalnim rizikom. Jedinica odgovorna za praćenje JP kao mehanizam praćenja zahteva izveštaj o eliminisanju nalaza revizora i upravljanju fiskalnim rizikom u roku koji odredi Upravni odbor, analizirajući i zahtevajući odgovornost na osnovu preporuka revizije i elemenata fiskalnog rizika (do decembra 2025.);
- Organizacija i sastav Tela za razmatranje javnih nabavki je u potpunosti usklađen sa novim zakonom o javnoj nabavci; sve procedure nabavke obrađene kroz unapređenu platformu e-nabavke u skladu sa novim Zakonom o JP (do juna 2026.);
- 50% preporuka nezavisne eksterne revizije za 2023. godinu je u potpunosti implementirano od strane centralna JP (do juna 2026.);
- Usvajanje od strane Skupštine zakona o javnim nabavkama i zakona o javno-privatnom partnerstvu usklađenih sa najnovije pravne tekovine EU i standarde EU (do decembra 2025.);
- 10% velikih ugovora o javnim nabavkama se dodeljuju uz korišćenje najboljeg odnosa cene i kvaliteta ni kriterijum za dodelu ugovora (do decembra 2027.).

Sprovođenje ovih reformi će poboljšati kontrole, ojačati sisteme upravljanja javnim finansijama i obezbediti integritet u celoj administraciji.

Pravni okvir za **javnu unutrašnju finansijsku kontrolu** uspostavljen je kroz Primarno zakonodavstvo, Zakon br. 06/L-021 za javnu unutrašnju finansijsku kontrolu za 2018. godinu, koji reguliše sistem unutrašnje kontrole javnih finansija, uključujući finansijsko upravljanje i kontrolu, internu reviziju, postavljanjem jasnih linija odgovornosti menadžera (članovi 4-10 Zakona), odgovornosti interne kontrole (članovi 1-11), kontrola upravljanja rizikom (član 12) i kontrolne procedure za ovlašćivanje i odobrenje, podela obaveza za odobravanje, izvršenje, računovodstvo i kontrolu, sistem dvostrukog potpisa, pravila o pristupu imovini, pr. -prethodni pregled usklađenosti, naknadne kontrole, procedure za potpunost, pouzdanost, tačnost i blagovremenost računovodstvenih operacija i pravila za dokumentovanje svih transakcija i aktivnosti subjekta (član 13). Podzakonski akti – koji se sastoje od uredbi i administrativnih uputstava, definišu osnovna pravila finansijskog upravljanja, kontrole i interne revizije u svim subjektima javnog sektora kao što je Finansijsko pravilo br. 01/2013/MF koji je konsolidovao nekoliko administrativnih uputstava koja se bave aspektima rashoda i unutrašnje kontrole, izdatih od strane Trezora, u jedan dokument i dokument koji se bavi decentralizacijom upravljanja rashodima na budžetske organizacije, Uredba MF-br. 01/2019 za finansijsko upravljanje i kontrolu, Uredba KRK-br. 01/2019 o uspostavljanju i sprovođenju funkcije interne revizije u subjektu javnog sektora i Administrativno uputstvo MF-br. 01/2019 o formiranju i radu Komisije za reviziju u subjektu javnog sektora. Tercijarno zakonodavstvo se sastoji od priručnika i metodoloških vodiča za finansijsko upravljanje i internu kontrolu i reviziju.

Sistem interne kontrole uključuje preventivne mere kao što su podela dužnosti, kontrole pristupa i odgovarajući procesi dokumentacije radi sprečavanja nepravilnosti, prevare, korupcije i sukoba interesa. Jasne linije odgovornosti, nadležnosti, podela dužnosti i odgovornosti za sveukupnu implementaciju politike, uključujući zakonito upravljanje i kontrolu budžeta, definisane su pravnim okvirom: Zakon o uređenju javne uprave i nezavisnih agencija, Zakon o javnim funkcionerima, Zakon o upravljanju budžetom. Javne finansije i odgovornost i Zakon o javnoj unutrašnjoj kontroli. Zakon o PIFC-u nalaže da svi rukovodioci unutrašnjih struktura subjekta javnog sektora, kao rukovodioci programa, potprograma ili aktivnosti, budu odgovorni i odgovorni svom direktnom pretpostavljenom po hijerarhijskom nivou, između ostalog i za rukovođenje i kontrolu. aktivnosti i budžet za koje su odgovornosti delegirane i izveštavanje odgovarajućeg supervizora o svakom nedostatku koji treba da se reši. Ova pravila stvaraju sistem provera i ovlašćenja sa jasnim linijama odgovornosti i izveštavanja u svim budžetskim organizacijama. Delatnost jedinice javne službe usmerava i koordinira ministarstvo ili nadležna izvršna agencija. Operacije su organizovane po hijerarhijskom sistemu koji uključuje generalnog sekretara, sektorske odeljenja i odeljenja. Kosovo se takođe obavezuje da će uključiti provere na licu mesta kao deo sistema kontrole. Ovaj lanac nosi dužnost sprovođenja politika i zadataka na zakonit način i predstavlja prvu liniju izveštavanja o ukupnom izvršavanju njihovih zakonskih zadataka i kontrola.

U pogledu finansijske kontrole, lanac ovlašćenja i verifikacije budžetske potrošnje počinje od generalnog sekretara koji je prema zakonu glavni administrativni službenik odgovoran sa osnovnom zakonskom odgovornošću da obezbedi da njegova budžetska organizacija, samostalna izvršna agencija ili javna preduzeće, i njegovo osoblje, da se temeljno i na adekvatan način pridržavaju, poštuju i primenjuju sve važeće odredbe zakona i pravila finansijskog upravljanja i kontrole. Sledeći nivo u lancu finansijske kontrole je glavni finansijski službenik koji je odgovoran za pravilno i zakonito finansijsko poslovanje dotične budžetske organizacije, autonomne izvršne agencije ili javnog preduzeća. Svaka institucija ima finansijskog direktora.

Što se tiče **interne revizije**, Zakon o upravljanju javnim finansijama i odgovornosti utvrdio je obavezu za svaku budžetsku organizaciju da uspostavi jedinicu za unutrašnju reviziju (JUR) ili kao minimum internog revizora. Funkcija interne revizije podržava odgovornost menadžmenta pružanjem nezavisnog i objektivnog uveravanja rukovodiocu subjekta javnog sektora o adekvatnosti i efektivnosti sistema finansijskog upravljanja i kontrole i savetima za njegovo unapređenje.

Centralna jedinica za harmonizaciju unutrašnje revizije u okviru Ministarstva finansija, rada i transfera nadgleda i podržava unapređenje funkcije unutrašnje revizije širom Kosova. Kapaciteti internih revizora da daju savete rukovodstvu budžetskih korisnika o poboljšanju FMC sistema treba dalje unapređenje.

Uspostavljena je operativna nezavisnost internog revizora pri čemu interni revizor direktno izveštava samo rukovodioca subjekta javnog sektora i o tome obaveštava Komisiju za reviziju. Kosovo je već uspostavilo revizijske tragove kao deo standarda interne revizije pri čemu je funkcionalna klasifikacija posvećena unutrašnjim i spoljnim revizorima u ISUKF dajući im pristup svakom modulu finansijskog sistema. Ova struktura obezbeđuje sledljivost svake transakcije u bilo kom trenutku za potrebe revizije. Tragovi interne revizije su dokumentovani nizom radnih dokumenata uključujući: Kontrolnu listu, Zahtev za početni sastanak, Nacrt dnevnog reda sastanka, Upitnik interne revizije, Dnevnik pregleda informacija, Kontrolnu listu za procenu kontrolnog okruženja, Kontrolnu listu za procenu rizika, Beleške iz zbirke informacija, Analiza sistemskih rizika, Procedure za testiranje, Program revizije, Planiranje i praćenje ljudskih resursa, Izjava revizora, Procedure testiranja, Izrada izveštaja, završni sastanak, završni izveštaj revizije i praćenje- do sprovođenja preporuka. Kosovo će ojačati Komitet za reviziju.

U slučaju nepravilnosti, sukoba interesa ili sumnje na prevaru, interni revizor je dužan da pismeno obavesti direktora jedinice ili nadležnog službenika u ustanovi. Kada interni revizor ima osnova da povrede smatra krivičnim prekršajima, on/ona prijavljuje slučaj istražnim organima (tužilaštvu i policiji). Prema Zakonu o internoj reviziji, rukovodilac subjekta javnog sektora koji je primio revizorski izveštaj takođe ima obavezu da prijavi nepravilnosti istražnim organima i da im dostavi izveštaj

interne revizije. U slučajevima kada nalazi interne revizije spadaju u nadležnost drugog organa uprave, kao što je na primer sukob interesa, interna revizija o nalazima izveštava te administrativne ili istražne institucije. Nalazi interne revizije o sukobu interesa dostavljaju se Agenciji za sprečavanje korupcije koja je primarni organ uprave nadležan za sukob interesa. ASK tada može pokrenuti sopstvenu administrativnu istragu i/ili pokrenuti postupak po službenoj dužnosti kod istražnih organa. Ovaj mehanizam se odnosi i na Instrument za reformu i rast. Ipak, u principu, efikasno praćenje i izveštavanje o nepravilnostima, slučajevima korupcije i sukoba interesa u javnoj upravi (uključujući i elektronski) treba dalje unapređenje.

Pohvalan napredak je postignut u sistemu interne revizije poslednjih godina. Ovo uključuje poboljšanja metodološkog okvira za interne revizore, uvođenje revizije učinka, mere osiguranja kvaliteta za Jedinicu interne revizije (JUR), sposobnost malih budžetskih organizacija da dele JUR, kao i da osiguraju da su mehanizmi kontrole u mesto u svakoj budžetskoj organizaciji, kao i saradnju sa subjektima eksterne revizije. Međutim, potrebna su dalja poboljšanja kapaciteta interne revizije, uključujući brzu pokrivenost novim internim revizorima svih budžetskih institucija, uglavnom zbog penzionisanja iskusnih internih revizora. Kao odgovor na ovo, priprema se novo administrativno uputstvo (podzakonski akt) o obuci novih revizora koje će biti usvojeno do kraja 2024. godine. Nakon usvajanja, Administrativno uputstvo će omogućiti efikasan program obuke novozaposlenih internih revizora i stalno snabdevanje revizorima budžetskim organizacijama. IPA finansiranje se predlaže za jačanje revizorskih vještina i metodološka poboljšanja.

Takođe, **sistem izvršenja budžeta** je digitalan i svaka transakcija svake budžetske organizacije ide preko Jedinstvenog računa trezora. Proces izvršenja uplate od budžetske organizacije prati veoma striktan proces koji obezbeđuje da se javni novac troši u skladu sa zakonima na snazi i za namenu za koju je namenjen. Svaka budžetska organizacija ima ono što mi zovemo „finansijski lanac“. Finansijski lanac uključuje službenika za budžetsku alokaciju, službenika za budžetske obaveze, službenika za budžetska plaćanja i službenika za izdavanje budžeta. Svaku od ovih pozicija obavlja druga osoba u budžetskoj organizaciji i svaka isplata mora da ide preko svakog od ovih ljudi. Ovo stvara sistem provera i ravnoteže u kome će svaki službenik proveravati uplatu kako bi se osiguralo da se ona troši u skladu sa zakonima na snazi i za predviđenu namenu. Svi ovi službenici moraju da potpišu da je isplata ispravna i da se može preći u sledeću fazu, a ova zona lične odgovornosti čini da sistem provere i ravnoteže funkcioniše. Štaviše, svi ovi službenici preduzimaju sve radnje u vezi sa plaćanjem preko onlajn sistema, Kosovskog sistema finansijskog upravljanja kojim administrira Trezor. Svaki službenik ima određen pristup sistemu za ulogu koju ima i ne može da obavlja poslove drugog službenika jer mu sistem ne dozvoljava pristup drugim dužnostima. Konačno, nakon što je svaki službenik potpisao isplatu, ta uplata dolazi u Trezor na izvršenje. Ovo je još jedan nivo kontrole kojim Trezor ponovo proverava da li je isplata ispravna, u skladu sa zakonima na snazi i za predviđenu svrhu. Tek nakon što takvu proveru obave službenici Trezora, koji se razlikuju od službenika „finansijskog lanca“ budžetske organizacije, isplata ide kroz bankarski sistem do krajnjeg korisnika. Trezor takođe obavlja aktivnosti praćenja isplata iz različitih budžetskih organizacija kao još jedan nivo kontrole. Osoblje koje obavlja nadzorne aktivnosti razlikuje se od osoblja u Trezoru koje proverava plaćanja i službenika „finansijskog lanca“ budžetske organizacije.

Upravljanje rizikom je još jedan aspekt interne kontrole. Zakon zahteva da rukovodioci subjekata javnog sektora budu odgovorni za upravljanje rizicima u svojim institucijama. Ovo uključuje identifikaciju događaja koji mogu uticati na postizanje ciljeva i akcije za ublažavanje, izbegavanje ili minimiziranje rizika. Procedura za implementaciju ovoga u praksi sastoji se od procene rizika od strane institucija svake godine u okviru sprovođenja upitnika za samoprocenu od strane Centralne harmonizacione jedinice gde institucije identifikuju rizike i mere za njihovo ublažavanje u pogledu svojih godišnjih planova.

Struktura i procedure za prevenciju prevara, u kontekstu korišćenja fondova EU, su u procesu uspostavljanja. Nakon konsultacija sa relevantnim partnerima EU, Kosovo se obavezuje da će uspostaviti Službu za koordinaciju borbe protiv prevara (AFCOS) 2025. godine. AFCOS će biti uspostavljena kao posebna divizija koja će direktno odgovarati direktoru Trezora sa mandatom da koordinira pravne, operativne i tehnička saradnja i razmena informacija o nepravilnostima i sumnjivim slučajevima prevare sa nadležnim institucijama na Kosovu, sa Evropskom kancelarijom za borbu protiv

prevara (OLAF) i drugim relevantnim institucijama Evropske komisije. Dužnosti i odgovornosti Odeljenja za koordinaciju borbe protiv prevara su jasno opisane u zakonodavstvu.

Interni propis Trezora kojim se uspostavlja AFCOS biće usvojen do kraja 2024. godine. Institucionalni okvir sistema za suzbijanje nepravilnosti i prevara (AFCOS-sistem) biće uspostavljen posebnim propisom koji će biti usvojen do kraja godine, najkasnije u drugom kvartalu 2025. Ova uredba će obuhvatiti sve relevantne institucije koje su propisane OLAF-ovim smernicama o mreži AFCOS.

Trenutno postoji kontakt Policije Kosova koji služi kao kontaktna tačka za OLAF za olakšavanje razmene informacija i koordinacije zajedničkih napora, i ukupne saradnje.

Pored postojećeg pravnog i institucionalnog okvira za rano otkrivanje prevara, korupcije i sukoba interesa, Centralna jedinica za harmonizaciju je izradila Uredbu za; Prijavljivanje prevara i nepravilnosti u sistemu unutrašnje kontrole institucija. Njegov delokrug obuhvata redovno finansijsko praćenje, revizije i uspostavljene sisteme izveštavanja za internu i eksternu komunikaciju sa ciljem daljeg unapređenja postojećih mehanizama izveštavanja. Nakon otkrivanja bilo kakve nepravilnosti, propis predviđa trenutnu korektivnu akciju od strane lanca jedinica u sistemu. Ovo može uključivati disciplinske mere, povraćaj zloupotrebljenih sredstava i upravljanje rizikom kako bi se sprečili budući rizici. Uredba će biti usvojena do kraja prvog kvartala 2025. Kosovo će uskladiti ovu uredbu sa uredbom o AFCOS mreži i AFCOS mreži s obzirom na specifične funkcije i zadatke ovih tela.

Uspostavljeni su mehanizmi za sprečavanje i kontrolu dvostrukog finansiranja za korišćenje sredstava državnog budžeta bez obzira na izvor finansiranja po principu namenskog korišćenja budžetskih sredstava. Zakon o budžetu zahteva da se budžet izdvaja kao iznos dozvoljen zakonom koji je na raspolaganju za rashode iz Kosovskog fonda za podprogram, posebne namene, za kategoriju rashoda budžetske organizacije, kako je predviđeno ovim zakonom. Ovakav princip raspodele sredstava onemogućava korišćenje sredstava za iste namene koja se već finansiraju iz drugih javnih izvora.

Sprečavanje dvostrukog finansiranja vrši se planiranjem i izvršenjem sredstava iz državnog budžeta Republike Kosovo. U državnom budžetu planiraju se sredstva za sprovođenje javnih politika u skladu sa sektorskom i institucionalnom nadležnošću. Ovo je predstavljeno u budžetskoj tabeli 3.1 u zakonu o budžetu gde su sredstva prikazana po instituciji, programu, podprogramu i izvorima finansiranja. Sredstva se planiraju prema izvorima finansiranja i namjenama kategorisanim po ekonomskoj klasifikaciji kapitalnih investicija, roba i usluga, plata, subvencija i transfera i komunalija. Za bilo koju budžetsku potrošnju (program, potprogram, projekat) postoji posebna i jedinstvena šifra koja omogućava korišćenje informacija u svrhu revizije, praćenja i izveštavanja za bilo koju datu uplatu. Ovo je omogućeno Kosovskim sistemom finansijskog upravljanja – sistemom onlajn plaćanja. Trezor sačinjava periodične izveštaje o izvršenju rashoda iz državnog budžeta sa detaljnim informacijama o korišćenju sredstava prema izvorima finansiranja i korisnicima projekta. Institucije zadužene za sprovođenje kvantitativnih/kvalitativnih koraka Reformske agende u okviru Faciliteta za rast i reforme odgovorne su za pravilno planiranje sredstava u državnom budžetu i izbegavanje dvostrukog planiranja sredstava za iste namjene. Prilikom izrade državnog budžeta, Državni trezor i Sektor za budžet proveravaju planirane iznose i potencijalno duplo finansiranje za sve troškove koji se finansiraju iz državnog budžeta.

Dvostruke provere finansiranja se sprovode kroz ove glavne procese: a) definisanje potreba i programiranje IPA pomoći kroz zajedničke radne komitete EU-Kosovo, b) definisanje potreba i investicionih projekata u okviru nacionalnih izvora finansiranja i sa spoljnim izvorima finansiranja. (Investicioni okvir za Zapadni Balkan, bilateralni sporazumi o zajmu i finansiranju), i c) definisanje bilateralnog programa/projekta/partnerskih sporazuma.

Na ovaj način korisnici se unapred obaveštavaju o nemogućnosti duplog finansiranja. U fazi programiranja za finansiranje iz eksternih izvora i u fazi planiranja budžeta za interne izvore finansiranja, nadležna institucija proverava da li postoji dupliranje ili unakrsno finansiranje sa drugim izvorima finansiranja koji su već odobreni ili korišćeni za istu svrhu. U ovoj fazi se takođe vrši identifikacija za sufinansiranje. Provjere se vrše na osnovu podataka dostupnih iz nacionalnih IT platnih sistema preko kojih se budžet izvršava, budžetskih informacija o kreditima i dostupnih podataka o bilateralnoj i multilateralnoj pomoći. Nacionalni koordinator i odgovarajuća tela za implementaciju

Plana rasta mogu sprovesti detaljne provere u kontekstu pripreme zahteva za isplatu. Ove provere mogu uključivati provere dvostrukog finansiranja, sufinansiranje i komplementarnost, ili prenatrpano finansiranje od strane institucija koje su direktno ili delimično odgovorne za kvantitativne/kvalitativne korake.

Sistem internog izveštavanja o **nepravilnostima, prevarama i korupciji** usko je povezan sa pravnim okvirom za **uzbunjivanje**. Zakon o zaštiti uzbunjivača stupio je na snagu januara 2019. godine, kao prvi korak ka stvaranju konsolidovanog pravnog okvira u pogledu zaštite uzbunjivača, kojim se reguliše postupak uzbunjivača, prava i zaštita uzbunjivača, kao i obaveze javnih ustanova i privatnih lica u vezi sa uzbunjivanjem.

Kao obavezu koja proizilazi iz ovog zakona, Ministarstvo pravde (MP) u 2021 odobrena Uredba br. 03/2021 Za Utvrđivanje postupka za prihvatanje i postupanje u slučajevima uzbunjivača (Pravilnik) koji ima za cilj da definiše pravila i procedure za prihvatanje i postupanje po slučajevima uzbunjivača, kao i prava i odgovornosti službenih lica koja prijavljuju uzbune. Ovim pravilnikom bliže su definisane obaveze ustanove za imenovanje službenika odgovornih za uzbunjivanje, kao i obaveze u pogledu obezbeđivanja dovoljnih sredstava za obavljanje poslova službenika, kao što su: prostor i oprema za rad, mesto. za bezbedno skladištenje dokumenata, itd.

Pod uzbunjivanjem podrazumeva se prijavljivanje ili otkrivanje informacija o radnjama i propustima koji predstavljaju pretnju ili štetu po javni interes. Izveštavanje podrazumijeva prijavljivanje u okviru javne ustanove ili privatnog subjekta ili nadležnom organu, dok otkrivanje znači objavljivanje informacije. Uzbunjivač je, prema Zakonu, svako lice koje prijavi ili saopšti informacije o ugrožavanju ili šteti javnom interesu u kontekstu sopstvenog radnog odnosa u javnom ili privatnom sektoru. Navedene su i vrste prekršaja, kao i tri vrste uzbunjivanja: interno (poslodavcu); eksterni (nadležni organ) ili javni (mediji, NVO, internet itd.). Uzbunjivač koji prijavi informacije u skladu sa zakonom zaštićen je od krivičnih, građanskih ili disciplinskih postupaka. Oni imaju pravo na zaštitu ako prijave ili otkriju informacije za koje razumno veruju da su istinite. Pored toga, od uzbunjivača se ne traži da dokazuje dobronamernost ili autentičnost svoje prijave.

Provisions for whistle-blower protection are also incorporated in the Criminal Code no.06/L074 of the Republic of Kosovo, which entered into force on 14 April 2019. In chapter 31 of this Code, are listed the criminal offences against administrative justice and public administration, where among them is "Retaliation", a criminal offence sanctioned by article 388 of this Code. Paragraph 2 of this article stipulates that "Whoever takes any action harmful to any person with the intent to retaliation for reporting or disclosing information for acts and missions that pose a threat or violation of public interest shall be punished by fine or imprisonment of up to two (2) years."

Uzbunjivanje se može obaviti pismeno, poštom ili e-poštom ili usmeno. Ako se podnese usmeno, odgovorni službenik mora da sačini pisani zapis o informacijama, koji zatim potpisuju i uzbunjivač i službeno lice.

U vezi sa sudskom zaštitom, član 24.5 ZZU predviđa da „sve slučajeve u vezi sa uzbunjivanjem prioritetno rešava Sud”.

Uzbunjivanje je zaštićeno odredbama o prekršajima i krivičnim delima. Članom 27. ZKP-a utvrđena je težina prekršajnih sankcija u slučajevima prekršaja u prijavama uzbunjivačima i sam proces uzbunjivanja, u kom slučaju kazna dostiže 20.000 evra.

Odredbe za zaštitu uzbunjivača takođe su ugrađene u Krivični zakonik br.06/L074 Republike Kosovo, koji je stupio na snagu 14. aprila 2019. godine. U poglavlju 31. ovog zakonika, Navedena su krivična dela protiv upravnog pravosuđa i javne uprave, među kojima je i „Odmazda“, krivično delo sankcionisano članom 388. ovog zakonika. Stavom 2. ovog člana propisano je da „ko preduzme bilo koju radnju štetnu za bilo koga u cilju odmazde za prijavljivanje ili otkrivanje podataka za radnje i misije koje predstavljaju pretnju ili povredu javnog interesa, kazniće se novčanom kaznom ili kaznom zatvora do dva (2) godine."

Prevara je krivično i kažnjivo delo prema Krivičnom zakonu Republike Kosovo. Članom 323. Krivičnog zakonika propisano je da „Kada je cilj prevare pribavljanje protivpravne koristi iz javnih

sredstava ili javnih ustanova, učinilac će se kazniti novčanom kaznom i kaznom zatvora od dve (2) do osam (8) godina“. Članovi 324 i 325 takođe regulišu prevare u korišćenju grantova i prevare u vezi sa primanjem sredstava od međunarodne zajednice. Za ova krivična dela zaprećena je novčana kazna ili kazna zatvora do osam (8) godina. Novi zakonski okvir o borbi protiv korupcije usvojen je 2022. godine. Njime se, između ostalog, uvodi suspenzija službenika sa dužnosti kao preventivna mera u slučaju ometanja postupka.

Novi Zakon o Agenciji za sprečavanje korupcije jača mandat Agencije u prevenciji korupcije i sprovođenju Zakona o prijavljivanju imovine, Zakona o zaštiti uzbunjivača i Zakona o sprečavanju sukoba interesa. Agencija sada može da koristi nove alate kao što su dokaz o korupciji, procene rizika od korupcije i praćenje planova integriteta u institucijama, Kosovo će nastaviti svoje napore da obezbedi efikasnu implementaciju ovih planova integriteta i relevantno izveštavanje. Novi Zakon o prijavljivanju imovine dodaje nove kategorije javnih funkcionera koji su obavezni da prijave imovinu. Online sistem izjašnjavanja Agencija je uvela 2023. godine. Svrha Zakona o sprečavanju sukoba interesa u vršenju javne funkcije je jačanje integriteta javnog sektora, kao i garantovanje obavljanja javnih dužnosti u objektivnom, nepristrasnom i transparentnom načinu u službi javnog interesa kroz identifikaciju, sprečavanje, upravljanje i rešavanje sukoba interesa funkcionera.

Agencija za sprečavanje korupcije (ASK) ima potpuno funkcionalnu elektronsku platformu za prijavu imovine. ASK je u završnoj fazi razvoja nove platforme za prijavljivanje slučajeva o sprečavanju sukoba interesa, uzbunjivanja i prijavljivanja poklona. Platforma će imati odeljak za elektronsko upravljanje predmetima. Još jedna karakteristika platforme je mogućnost aktivnog uključivanja službenika koji prijavljuju istragu pružanjem dodatnih informacija početnim izveštajima u platformi.

Sukob interesa je krivično delo predviđeno članom 417. Krivičnog zakona Republike Kosovo. Službeno lice koje lično učestvuje u bilo kojoj službenoj stvari za koju je znalo ili je razumno trebalo da zna da on ili ona, član njegove porodice ili bilo koje povezano pravno lice ima finansijski interes, kazniće se novčana kazna i kazna zatvora do tri (3) godine.

Pravni okvir za borbu protiv korupcije definiše principe, pravila i procedure dozvoljenih i zabranjenih aktivnosti javnih funkcionera u vršenju javnih dužnosti. Na osnovu Zakona o sukobu interesa (član 5) javni funkcioneri su dužni da obavljaju svoje dužnosti u skladu sa zakonom, poštujući poštenje, marljivost i nepristrasnost kako bi zadržali institucionalni autoritet i povećali poverenje javnosti. Oni moraju dati prioritet javnom interesu u odnosu na ličnu korist, osigurati transparentnost i poštovati pravo javnosti da bude informisana o svojim aktivnostima. Službenici su odgovorni za svoje postupke i ne smeju se baviti nezakonitim aktivnostima ili zanemariti svoje dužnosti radi lične koristi. Zabranjeno im je da prihvataju ili traže neovlašćene nagrade i moraju izbegavati svaki sukob interesa, bilo stvaran, potencijalni ili prividan. Pored toga, zvaničnici ne mogu koristiti svoj položaj za unapređenje sopstvenih interesa ili interesa svojih rođaka.

Državni funkcioner koji je u potencijalnom sukobu interesa, mora odmah da se konsultuje sa svojim pretpostavljenim ili organ upravljanja i da ga obavesti i obustavi sve povezane radnje do o tome se odlučuje (član 8). Rukovodilac ili organ upravljanja treba da preduzme sve neophodne mere da spreči i reši slučajeve sukoba interesa, ali u slučajevima kada rukovodilac ili organ upravljanja nisu uvereni u postojanje sukoba interesa ili ako smatraju da imaju ili mogu imati i sukob interesa, obratiće se Agenciji za sprečavanje korupcije, koja će doneti odluku o slučaju.

Agencija za sprečavanje korupcije je nezavisno i specijalizovano telo za sprovođenje nacionalnih politika za sprečavanje korupcije na Kosovu. Agencija je odgovorna za primenu i sprovođenje zakona koji se odnose na sukob interesa, prijavu imovine i zaštitu uzbunjivača. Njegove dužnosti uključuju nadgledanje, sprečavanje i rešavanje slučajeva sukoba interesa, praćenje prijave imovine, nadgledanje prijema poklona, davanje smernica o ovim pitanjima i nadgledanje i preduzimanje neophodnih mera za zaštitu uzbunjivača.

Upravni postupak u Agenciji može započeti:

1. Po službenoj dužnosti;
2. Na zahtev višeg zvaničnika;
3. Na zahtev službenog lica i nakon odobrenja od strane poslodavca;

4. Na zahtev ustanove; i
5. Na osnovu prijava od drugog lica ili na osnovu anonimnih podataka.

U slučaju osnovane sumnje o postojanju sukoba interesa, Agencija će odmah pokrenuti postupak da utvrditi da li postoji sukob interesa i njegove posledice.

Ako nakon izbora, imenovanja ili nakon potvrđivanja mandata funkcioner nastavi da obavlja delatnost ili funkciju koja u skladu sa ovim zakonom nije u skladu sa novom funkcijom, Agencija će obavestiti funkcionera i instituciju koja zapošljava da mora ili napustiti ovu aktivnost ili dati ostavku na funkciju u roku od sedam (7) dana. U slučaju da funkcioner i dalje obavlja poslove ili funkcije koje su nespojive u skladu sa ovim zakonom, bez obzira na upozorenje Agencije, Agencija će od institucije koja zapošljava traži pokretanje postupka za razrešenje funkcionera.

Sve odluke Agencije u vezi sa sukobom interesa u vršenju javne funkcije i kršenjem odredaba ovog zakona, uključujući zabranjene ili ograničene radnje tokom vršenja javnih funkcija, vršenja drugih poslova, nespojivosti u vršenju javne funkcije, poštovaće zvaničnici i relevantne institucije. Agencija će od organa koji je doneo rešenje koje je u sukobu interesa zahtevati da preispita, ukine i/ili poništi pravni akt donet u toku sukoba interesa. Od trenutka kada Agencija zatraži preispitivanje odluke, obustavlja se svaka radnja na njenom sprovođenju do trenutka kada taj organ odluči o pravosnažnosti odluke. Rešenja Agencije o sukobu interesa su konačna u upravnom postupku. Sankcije za povredu obaveza predviđene Zakonom o sukobu interesa su predviđene članom 23. Zakona. **Pravila o državnoj pomoći** se uvode na Kosovu da bi se obezbedila transparentnost, pravičnost i usklađenost sa standardima međunarodne trgovine i konkurencije. Zakon br. 05/L-100 o državnoj pomoći definiše principe i procedure, opšte uslove i pravila ovlašćenja, praćenje i opoziv državne pomoći. Zakon uspostavlja nezavisnu Komisiju za državnu pomoć i Odeljenje za državnu pomoć pri Ministarstvu finansija, rada i transfera kao regulatorna tela. Ovi subjekti imaju zadatak da procene predloge državne pomoći, prate njihovu primenu i obezbede da mere pomoći ne narušavaju neopravdano konkurenciju ili trgovinu. Propisi o državnoj pomoći stvaraju strukturiran okvir u kome je državna podrška ekonomskim aktivnostima, u vidu subvencija, poreskih olakšica ili druge pomoći, predmet kontrole i odobravanja. Ovaj proces osigurava da su mere pomoći neophodne, proporcionalne i da neće štetiti poštenoj konkurenciji ili trgovinskim odnosima. U toku je proces zaokruživanja neophodnog zakonskog i institucionalnog okvira, kao i jačanje njihovih kapaciteta.

Reform measures on state aid are presented more specifically above under Policy Area 3 Business Environment. Republic of Kosovo aims to have a fully functional state aid system, guaranteeing a level-playing field and preventing distortion of competition.

Eksterna revizija i saradnja sa OLAF-om i drugim organima EU

Zakon o glavnom revizoru i Državnoj revizorskoj službi, kako je istaknuto u Izveštaju o praćenju SIGMA PAR za 2021. godinu, reguliše nezavisnost glavnog revizora i Državne revizorske službe u skladu sa Okvirom INTOSAI. Međutim, nedavne međunarodne procene i strateški dokumenti Nacionalne kancelarije za reviziju identifikovali su nekoliko preostalih slabosti u sposobnosti institucije da preduzme reviziju učinka ili reviziju na osnovu procene rizika. Naime, ovo uključuje zakonsku obavezu da se prvenstveno fokusira na revizije usklađenosti, ograničavajući mogućnosti za druge vrste revizija kao što su revizije učinka i revizije javnih preduzeća. Sva ova pitanja obrađena su u novom nacrtu zakona za Državnu reviziju, koji je sada uvršten u dnevni red Vlade. Nacrt zakona je u početnoj fazi gde je pripremljen samo preliminarni prvi nacrt, ali očekujemo da će nacrt zakona biti usvojen na Vladi u roku od 2024. godine.

Razdvajanje između funkcija implementacije, revizije i istrage na Kosovu je obezbeđeno pomoću jasnog pravnog i institucionalnog okvira. Konkretno, Zakon br. 03/L-048 o upravljanju javnim finansijama i odgovornosti, Zakon br. 05/L-055 o Generalnom revizoru i Nacionalnoj kancelariji za reviziju i Zakon br. 06/L-021 o unutrašnjoj kontroli javnih finansija jasno su postavili dužnosti i odgovornosti za svaku od funkcija. Odgovornosti i ovlašćenja svake funkcije jasno su utvrđene u posebnim zakonima, čime se obezbeđuje menadžerska odgovornost i usklađenost sa zakonom koji uređuje upravljanje javnim finansijama i javnu upravu uopšte. Ova jasna segregacija garantuje da svaka

funkcija funkcioniše nezavisno i efikasno, čime se podržava transparentnost i odgovornost u javnom sektoru.

Funkcijom primene upravljaju operativne jedinice budžetske organizacije, funkcija eksterne revizije je u nadležnosti Nacionalne službe za reviziju, dok je unutrašnja revizija; odgovornost organizacija prema zakonskom okviru. Istražna funkcija je odgovornost specijalizovanih institucija, kao što je Tužilaštvo.

Funkcija primene je odgovornost operativnih jedinica budžetskih organizacija, koje upravljaju dnevnim aktivnostima i administracijom sredstava u skladu sa Zakonom br. 03/L-048 o upravljanju javnim finansijama i odgovornosti.

Funkciju revizije obavlja Nacionalna kancelarija za reviziju (NKR), koja je nezavisna i odgovorna za procenu efikasnosti i usklađenosti javnih operacija sa politikama i zakonima.

Istrage o kršenju zakona i slučajevima korupcije spadaju u nadležnost specijalizovanih institucija, koje su odvojene od funkcija implementacije i revizije. Istrage sprovode specijalizovane institucije, kao što su tužilaštvo i relevantne agencije za sprovođenje zakona, i odvojene su od funkcija primene i revizije.

Upravljačka odgovornost je integrisana u strukturu budžetskih organizacija i naglašena u odgovarajućim zakonima i uredbama. U skladu sa zakonskim zahtevima, menadžeri su dužni da izveštavaju o ispunjavanju dužnosti i koristi od aktivnosti i da obezbede da interne procedure i politike budu u skladu sa zakonom.

Uopšteno govoreći, ovaj sistem omogućava nezavisno i efikasno obavljanje funkcija implementacije, revizije i istrage, čime se podržava integritet i odgovornost u javnoj upravi Kosovo.

Što se tiče eksterne revizije, Nacionalna kancelarija za reviziju (NKR), u skladu sa Zakonom br. 05/L-055 o generalnom revizoru i NKR, odgovoran je za sprovođenje godišnjih revizija regularnosti, vršeći pregled finansijskih izveštaja i glavnih računa revidiranih. Ovaj proces obuhvata pregled pouzdanosti finansijskih izveštaja, usklađenost sa zakonskim i podzakonskim aktima i analizu funkcionisanja sistema finansijskog upravljanja, interne revizije i interne kontrole. Štaviše, NKR sprovodi posebne revizije sistema zasnovane na riziku, kao i revizije učinka i usklađenosti.

Nacionalna kancelarija za reviziju ima ukupno 163 zaposlena, od kojih su 111 sertifikovani revizori koji su kvalifikovani i specijalizovani za reviziju, uključujući finansijsku reviziju i reviziju usklađenosti, sistema i revizije učinka. Osoblje je steklo značajno iskustvo u oblasti revizije i sposobno je da sprovodi detaljne i pouzdane revizije. Potrebna finansijska sredstva za ove institucije obezbeđuju se godišnjim Zakonom o budžetu.

Vrijedi napomenuti da se tokom vršenja eksterne revizije vrši i procjena o obezbjeđenosti jedinica interne revizije resursima i načinu njihovog rada. Ove procene su predstavljene u posebnim poglavljima u izveštajima objavljenim na internet stranici NKR.

Operativna nezavisnost NKR je zagarantovana Ustavom Republike Kosovo i Zakonom br. 05/L-055, koji jasno definiše njen mandat i strukturu, obezbeđujući da NKR deluje na nezavisan i nepristrasan način. Ovaj mandat garantuje da se revizije obavljaju u skladu sa međunarodnim standardima i u javnom interesu.

Rezime izvršenih revizija i kontrola održava se kroz sistem koji je uspostavila Nacionalna revizorska služba (NKR), koji obezbeđuje čuvanje svih osnovnih informacija neophodnih za; revizorski tragovi. NKR sprovodi godišnje revizije i kategoriše preporuke kao nove, ponovljene i delimično ponovljene, za šta vrši kontinuirane procene u pogledu nivoa njihove implementacije.

Da bi se obezbedila primena preporuka, NKR zahteva od svake budžetske organizacije da pripremi akcioni plan za sprovođenje preporuka u roku od 30 dana od prijema konačnog; revizorski izveštaj. Preporuke date u finansijskim revizijama i reviziji usklađenosti godišnjih finansijskih izveštaja budžetskih organizacija prate se na godišnjem nivou, dok se preporuke revizije učinka prate nakon dve ili tri godine.

Štaviše, Jedinica za unutrašnju reviziju (JUR) je u obavezi da prati u kojoj meri su preporuke sprovedene i da izveštava IR-CHU u okviru Ministarstva finansija, rada i transfera. Ovaj sistem

osigurava da se sve revizije i preporuke date u njemu kontinuirano prate i nadgledaju, čime se podržava nezavisnost i efektivnost procesa revizije.

Nacionalna kancelarija za reviziju (NKR) se bavi pitanjima prevare i korupcije u skladu sa međunarodnim standardima revizije, uključujući Standard 240. NKR takođe ima odobrene i efikasne procedure za rešavanje rizika od prevare, korupcije, sukoba interesa i dvostrukog finansiranja.

NKR sprovodi sistematske revizije radi procene efikasnosti i usklađenosti sistema finansijskog upravljanja i kontrole u javnim institucijama. Ove revizije pomažu da se identifikuju potencijalni nedostaci i rizici koji mogu dovesti do prevare ili korupcije. Pored toga, NKR sprovodi detaljne revizije podrške investicijama i reformama kako bi osigurao da se sredstva koriste efektivno, efikasno i ekonomično.

Odeljenje za pravne poslove u reviziji (Jedinica za borbu protiv prevara), koje je posebna funkcija u okviru NKR, odgovorno je za ispitivanje i potvrđivanje slučajeva sumnje na prevaru tokom rada revizije. Pregledava informacije i dokaze prikupljene u revizijama kako bi utvrdio da li postoji osnovana sumnja na prevaru. Kada revizori otkriju elemente prevare ili korupcije tokom revizija, moraju da upute slučajeve na razmatranje Jedinici za borbu protiv prevara NKR. Ova jedinica analizira revizorske izveštaje i upućuje indikativne slučajeve prevare Državnom tužilaštvu na dalje sudske postupke.

Kada se pojave elementi od kada se tokom revizija utvrde prevara ili korupcija, Jedinica za borbu protiv prevara NKR ispituje ove slučajeve i po potrebi ih upućuje Državnom tužilaštvu na dalje sudsko postupanje. Ovaj proces obezbeđuje da se svi slučajevi sumnje na prevaru ili korupciju rešavaju u skladu sa međunarodnim zakonodavstvom i standardima.

Jedinica za borbu protiv prevara i revizorski timovi NKR-a nisu ovlašćeni da istražuju slučajeve sumnje na prevaru. Njihova uloga je da procene i potvrde sumnje, a ne da sprovedu dubinske istrage.

U skladu sa međunarodnim standardima i u cilju jačanja vladavine prava u Republici Kosovo, Državna revizorska kancelarija (NKR) i šef; Državni tužilac je sklopio sporazum o saradnji. Ovaj sporazum utvrđuje način saradnje i koordinacije međuinstitucionalnih aktivnosti, uključujući standardne procedure za razmenu informacija o slučajevima koji prema Krivičnom zakonu Republike Kosovo predstavljaju krivična dela. Ova saradnja omogućava efikasnije rešavanje slučajeva prevare i korupcije i doprinosi jačanju integriteta finansijskog upravljanja.

Svi revizorski izveštaji se objavljuju na zvaničnoj internet stranici NKR, čime se obezbeđuje transparentnost i pristup javnosti i subjektima revizije. U međuvremenu, JUR može prijaviti slučajeve prevare i korupcije komitetu za reviziju i direktno Kancelariji državnog tužioca.

Procena SIGMA-e iz 2023. godine pokazala je da KNKR preduzima aktivnosti na razvoju svoje prakse kako bi ispunila očekivanja IFPP-a i da izgradi nezavisnu i kredibilnu instituciju. Međutim, postoji nekoliko praznina i pitanja koja treba da se adresiraju, i još uvek postoji značajna prilika za dalji razvoj i ugradnju praksi unutar institucije, dalji razvoj praksi revizije učinka uključujući praćenje preporuka, šire politike i procese upravljanja kvalitetom, dalje mogućnosti da se ispituju za povećanje vrednosti i uticaja revizorskog rada kao i pojašnjenje uloge i funkcija KNKR u slučaju prevare i nepravilnosti i usaglašena sa novom uredbom o uspostavljanju AFCO i mreže AFCO. Dogovoreno je finansiranje VU kroz IPA.

Although the Law on the NKR does not specifically mention the obligation to provide information to the international institutions, the NKR constantly provides for cooperation in accordance with other laws in force on international agreements and international regulations to maintain a high level of transparency and accountability, and to implement the international engagements applicable to the audit area and investigations.

Pravni okvir u kontekstu finansiranja od strane EU za Kosovo (Zakon o ratifikaciji okvirnog sporazuma IPA III i budući sporazum o fondu u kontekstu VBFR), pruža pravni osnov za nadzor, kontrolu i reviziju od strane Evropske komisije. , Evropska kancelarija za borbu protiv prevara (OLAF) i Evropski revizorski sud nad fondovima EU i osnovnim sistemima.

Kako bi se osiguralo da Komisija, OLAF (Evropska kancelarija za borbu protiv prevara), ECA (Evropski sud za reviziju) i EPPO (Evropsko javno tužilaštvo) imaju potpun i direktan pristup podacima o krajnjim primaocima, mogu pristupiti podacima za reviziju i kontrolne svrhe samo u skladu sa utvrđenim procedurama, kao što su sporazumi o saradnji. Ovi sporazumi definišu detalje pristupa podacima za potrebe revizije i kontrole.

Iako Zakon o NKR ne pominje posebno obavezu davanja informacija međunarodnim institucijama, NKR stalno predviđa saradnju u skladu sa drugim zakonima u; sila na međunarodne sporazume i međunarodne propise da održi visok nivo transparentnosti i odgovornosti i da sprovede međunarodne angažmane koji se primenjuju na oblast revizije i istrage.

17. KOMUNIKACIJA

Cilj: Cilj plana komunikacije i vidljivosti je da se poveća svest i razumevanje javnosti o Instrumentu EU za reforme i ekonomski rast za zapadni Balkan u celini i posebno o reformskoj agendi Kosova IRER. Ona će služiti kao most između građana i institucija i informisati šta se očekuje od reformi i njihovog sprovođenja. Mapa puta za povećanje fokusa na reforme u vezi sa EU i ubrzanje socio-ekonomske konvergencije sa EU, opremljena ključnim porukama usklađenim i sa opštim ciljevima EU u okviru Instrumenta za reforme i rast za zapadni Balkan.

Ciljna publika: Glavna publika su građani Kosova, koji će tada takođe biti ciljani prema onome što je od interesa za različite nivoe, naime poljoprivreda (za poljoprivrednike), energetika (za građane i preduzeća), javna uprava (za zaposlene u javnim institucijama), poslovno okruženje (za mala, srednja i velika preduzeća). Glavni cilj i poruka će biti usmereni ka tome da se objasni kako će Kosovo imati koristi od Instrumenta EU za reforme i ekonomski rast za zapadni Balkan, i kako će se to distribuirati građanima kako bi pozitivno uticalo na njihove živote. Jasna i pažljiva razrada projekata i reformi, ciljeva i načina na koji građani mogu da utiču na to može imati koristi i takođe to iskoristiti kao priliku za dalje podsticanje dinamičnih promena u evropskoj perspektivi naše zemlje.

Komunikacione aktivnosti/kanali: Društvene mreže će biti važan faktor strategije komunikacije i vidljivosti, jer koristimo mnoge platforme za približavanje građanima. Polazeći nedavno i od kampanje za liberalizaciju viznog režima, bili smo u mogućnosti da razvijemo i strukturiramo naše kapacitete u tom pogledu. U tom smislu će se koristiti video snimci, infografike i mnoga druga sredstva, za bogat i raznovrstan pristup informacijama. Mediji će igrati ključnu ulogu u daljem širenju poruka, sa nacionalnih i privatnih TV-a, radija i onlajn medija. Kroz intervjuje, odgovore na pitanja noviNKR-a, ali i pokrivanje i emitovanje događaja organizovanih u vezi sa Instrumentom EU fondom za reforme i ekonomski rast za zapadni Balkan i radom Kosova u ovom pravcu. Planirani događaji će biti okrugli stolovi, sastanci u opštinama, konferencije, lokalne organizacije, sastanci i saradnja sa različitim sektorima i organizacijama civilnog društva, u periodu od oko 1 godine.

Planirani budžet: Kabinet premijera ima tekući okvirni ugovor sa privatnom kompanijom koji će se koristiti za generisanje i distribuciju sadržaja.

Izabrani ključni projekti: Vlada Kosova će istaći ključnih 5-6 investicionih projekata i 5-10 ključnih reformi u okviru Reformske agende u okviru IRER koje pokazuju njen uticaj na upravljanje, digitalizaciju i ekonomski razvoj, socijalno uključivanje, reformu pravosuđa i održivost životne sredine. Plan predviđa da se obezbede dostupni i zanimljivi materijali koji objašnjavaju ciljeve, očekivane rezultate i vremenske okvire reformi i investicionih projekata.

Aranžmani koordinacije sa Komisijom: Direktni kanali koordinacije već postoje u oblasti komunikacije sa Kancelarijom EU na Kosovu, ali treba da unapredimo saradnju i saradnju između komunikatora naše kancelarije i Komisije. Biće potreban za brzu i efikasnu razmenu informacija, koordinaciju aktivnosti i usklađivanje poruka. Dalje, na osnovu smernica EU za komunikaciju i vidljivost, drugi cilj je da se obezbedi puna transparentnost i adekvatnost komunikacije.

Nadgledanje i ocenjivanje: Putem naših društvenih mreža i sponzorisanih oglasa za veću pokrivenost, moći ćemo da dopremo do većine građana i to će nam omogućiti da imamo jasan uvid u doseg, angažovanje i uvide. Takođe, na izveštavanju sa TV, radija i onlajn medijskih publikacija, biće lakše pratiti gledanost i kako građani percipiraju informacije. U zavisnosti od rezultata i kontinuiteta plana

komunikacije i vidljivosti, biće urađena dalja analiza kako bi se dalje procenio tekući proces. Da sumiramo, ocenjivanje i kontinuitet će biti vođeni podacima.

Sprovođenjem ovog sveobuhvatnog plana komunikacije i vidljivosti, Kosovo ima za cilj da poveća javnu svest i podršku reformskoj agendi, da istakne dodatnu vrednost EU kao donatora i partnera, obezbeđujući njenu uspešnu realizaciju i doprinoseći napretku Kosova u standardima i vrednostima EU, kao i konvergenciji sa ekonomijom EU.

18.ANEKS 1: KORACI I USLOVI PLAĆANJA PO OBLASTIMA POLITIKE

Za svaku podoblast:

- lista reformi treba da odražava određivanje prioriteta; oni nemaju za cilj da obuhvate sve reforme koje treba da preduzme korisnik sa ZB;
- svaka reforma može imati jedan ili više pokazatelja, pri čemu svaki pokazatelj prati jedan ili više koraka;
- lista pokazatelja treba da odražava određivanje prioriteta; nije predviđeno da obuhvati sve indikatore koji su deo relevantnih reformi.

Oblast politika 1. Upravljanje, RJU i WJF

Uklopi plaćanja (kvalitativni i kvantitativni koraci i povezane plaćanja)														
Podoklani	Naziv reforme (Zašto je sprovođena?)	Financijska podrška EU (EUR)	Pokušajte li za izvoštavanje	Jedinična mera	Osnovna vrednost								Izvor potvrđivanja svakog koraka	Subjekti (i/ili zaslužnici) za praćenje i izvoštavanje o izvršavanju koraka
					Definirati za svaki korak	Srednji korak 1 (opciono) Do dec. 2024.	Srednji/koraci korak 2 (opciono) Do juna 2025.	Srednji/koraci korak 3 (opciono) Do dec. 2025.	Srednji/koraci korak 4 (opciono) Do juna 2026.	Srednji/koraci korak 5 (opciono) Do dec. 2026.	Srednji/koraci korak 6 (opciono) Do juna 2027.	Srednji/koraci korak 7 (opciono) Do dec. 2027.		
1.1 Reforma javne uprave	1.1.1 Ojačati administrativne kapacitete redovnom popunom upravljalnih radnih mesta u javnoj upravi i smanjenjem broja slobodnih radnih pozicija, uz istovremeno unapređenje upravljanja ljudskim resursima i njihovog praćenja zasnovanog na dokazima.	6,259,638.36 €	Stepen primene propisa unutrašnjih organizacija u skladu sa ZOFDANA	Stepen	Bez godišnjeg plana ULIR 35% (2024-15 ministarstava i 40 izvršnih agencija)	-	-	Usvajati godišnji izveštaj o praćenju upravljanja ljudskim resursima (shodno novoj metodologiji) i nastaviti sa redovnim godišnjim usaglasjenim objavljivanjem tih izveštaja; 95% svih ministarstava i agencija u državnoj upravi usvojele je i primenjuje propise o novoj unutrašnjoj organizaciji u skladu sa LOR SAA (osnovna vrednost za 2024. godinu: 55%); Svakog relevantno odobrenje Ministarstva unutrašnjih poslova i jedinice za upravljanje ljudskim resursima u resornim ministarstvima su uspostavljeni i adekvatno popunjene i obučene za obavljanje ključnih zadataka, uključujući upravljanje ljudskim resursima kao relevantno	-	-	-	Web stranica MUP-a, službeni list, izveštaj o upravljanju ljudskim resursima	MUP	
					Obaveštavanje ispitatelja po svakom ostvarenom koraku	n.p.	n.p.	6,259,638.36 €	n.p.	n.p.	n.p.	n.p.		
1.1 Reforma javne uprave	1.1.1 Ojačati administrativne kapacitete redovnom popunom upravljalnih radnih mesta u javnoj upravi i smanjenjem broja slobodnih radnih pozicija, uz istovremeno unapređenje upravljanja ljudskim resursima i njihovog praćenja zasnovanog na dokazima.	9,389,457.54 €	Stepen primene propisa unutrašnjih organizacija u skladu sa ZOFDANA	Stepen	30% (2024)	-	-	95% radnih mesta odgovara novoj sistematizaciji radnih mesta u celovitu službu, dok je 95% tih radnih mesta u potpunosti sistematizovano u skladu sa novom unutrašnjom organizacijom resornih ministarstava	-	-	-	Izveštaj o upravljanju ljudskim resursima	MUP	
					Obaveštavanje ispitatelja po svakom ostvarenom koraku	n.p.	n.p.	n.p.	9,389,457.54 €	n.p.	n.p.	n.p.		
1.1 Reforma javne uprave	1.1.1 Ojačati administrativne kapacitete redovnom popunom upravljalnih radnih mesta u javnoj upravi i smanjenjem broja slobodnih radnih pozicija, uz istovremeno unapređenje upravljanja ljudskim resursima i njihovog praćenja zasnovanog na dokazima.	12,519,276.72 €	Stepen primene propisa unutrašnjih organizacija u skladu sa ZOFDANA	Stepen	Ne postoji plan zapošljavanja (2023)	-	-	80% planiranih upravljalnih pozicija u godišnjem planu prijema u institucije državne uprave uspešno je popunjeno redovnim organizovanjem centralizovanog prijema i smanjenjem pozicija sa višecima dužnosti za 20%	-	-	-	Izveštaj o upravljanju ljudskim resursima	MUP	
					Obaveštavanje ispitatelja po svakom ostvarenom koraku	n.p.	n.p.	n.p.	n.p.	12,519,276.72 €	n.p.	n.p.		
1.1 Reforma javne uprave	1.1.2 Ustanoviti transparentan sistem nagrađivanja i pojednostavljenju organizaciju resornih ministarstava i njima podređenih organa da bi se dobilo odgovorna administracija.	9,389,457.54 €	Share of automation of salaries for civil service linked to HRMS	Share (%)	0% (2024)	-	-	70% automatizacija u isplati zarada za državnu službu, kroz povezivanje HRMS-a i informacionim sistemom za upravljanje ličnim finansijama	-	-	-	Izveštaj o upravljanju ljudskim resursima	MUP MRT	
					Obaveštavanje ispitatelja po svakom ostvarenom koraku	n.p.	n.p.	9,389,457.54 €	n.p.	n.p.	n.p.	n.p.		
1.1 Reforma javne uprave	1.1.2 Ustanoviti transparentan sistem nagrađivanja i pojednostavljenju organizaciju resornih ministarstava i njima podređenih organa da bi se dobilo odgovorna administracija.	3,129,819.18 €	U kojoj meri su podaci o platama u državnoj službi transparentni i usklađeni sa novom uredbom o klasifikaciji radnih mesta	Extent to which	0% (2024)	-	-	Shodno novom pravilniku o sistematizaciji, podaci o zaradama u javnoj službi objavljuju se jednom godišnje, tako su dostupni i razvrstani su prema kategorijama, klasama i radnim mestima	-	-	-	Izveštaj o upravljanju ljudskim resursima	MUP MRT	
					Obaveštavanje ispitatelja po svakom ostvarenom koraku	n.p.	n.p.	n.p.	3,129,819.18 €	n.p.	n.p.	n.p.		
1.1 Reforma javne uprave	1.1.2 Ustanoviti transparentan sistem nagrađivanja i pojednostavljenju organizaciju resornih ministarstava i njima podređenih organa da bi se dobilo odgovorna administracija.	6,259,638.36 €	Mera u kojoj je nova metodologija upravljanja učinkom primenjena	Extent to which	33,96% (2024)	-	-	Sva resorna ministarstva i njima podređene agencije deluju efikasno na osnovu nove metodologije upravljanja	-	-	-	Strategija za reformu javne uprave SRJ 2022-2027 i Akcionog plana 2022-2024	MUP	
					Obaveštavanje ispitatelja po svakom ostvarenom koraku	n.p.	n.p.	n.p.	n.p.	6,259,638.36 €	n.p.	n.p.		
1.1 Reforma javne uprave	1.1.2 Ustanoviti transparentan sistem nagrađivanja i pojednostavljenju organizaciju resornih ministarstava i njima podređenih organa da bi se dobilo odgovorna administracija.	9,389,457.54 €	Mera u kojoj se plate i tabele usklađene sa sistemom poslova, kvalifikacijama i novom unutrašnjom organizacijom resornih ministarstava	Extent to which	35% (2024)	-	-	Svi plateži razred usklađeni su sa završenim radnim mestima i kvalifikacijama, i odgovornoje opisu poslova i sistematizaciji radnog mesta za preklasifikovane pozicije u državnoj službi (shodno novoj internoj organizaciji) resornih ministarstava	-	-	-	Izveštaj o upravljanju ljudskim resursima	MUP	
					Obaveštavanje ispitatelja po svakom ostvarenom koraku	n.p.	n.p.	n.p.	n.p.	n.p.	9,389,457.54 €	n.p.		

1.1 Reforma javne uprave	1.1.2 Učinkoviti transparentan sistem nagrađivanja i pojednostavljeno organizaciju resornih ministarstava i njima posrednih organa do bi se dobilo odgovorna administracija.	6,259,638.36 €	Stepen primene propisa unutrašnje organizacije u skladu sa ZOFDANA	Stepen	30% (2024)	-	-	-	-	-	Shodno Nacionalnoj razvojnoj strategiji, svi sektori politike promišljaju se u skladu sa LOFDUNA i metodologijom racionalizacije, što vodi do postizanja organizacione racionalizacije specifičnih za svaki sektor tj. akcionog plana (planovali). Definirani akcioni planovi za racionalizaciju i sa njima povezani propisi i operativne koraci sprovode se u potpunosti i sveobuhvatno	Strategija za reformu javne uprave SRU 2022-2027 i Akcionog plana 2022-2024	MUP	
Poduklasi 1 - UKUPNO		62,596,383.82 €				0.00 €	0.00 €	15,649,095.90 €	12,519,276.72 €	18,778,915.09 €	9,389,457.54 €	6,259,638.36 €		
Upravljanje javnim finansijama	1.2.1 Upotrebni pravni i institucionalni okvir za sistem javnih nabavki	9,389,457.54 €	Stepen alignment of Public Procurement and Private Partnership legal frameworks with EU standards	Stepen	Novi zakon o javnim nabavkama i Zakon o javno-privatnom partnerstvu, usklađenih sa najnovijim pravnim propisima i standardima EU	-	-	-	-	-	-	-	Službeni list, sistem e nabavki, izveštaji RKN	MFRT RKN TRN Skupština
					Obaveštavanje ispitatelja po svakom ostvarenom koraku	n.p.	n.p.	9,389,457.54 €	n.p.	n.p.	n.p.	n.p.		
Upravljanje javnim finansijama	1.2.1 Upotrebni pravni i institucionalni okvir za sistem javnih nabavki	9,389,457.54 €	Stepen zakonitosti zakonikog i institucionalnog okvira za javne nabavke	Stepen	Organizacija i sastav Tela za razmatranje nabavki i postupci nabavki koji su trenutno regulisani stariim zakonom; 0 – postupci nabavki obavezni preko usagredene platforme e-nabavke po novom Zakonu o javnoj nabavci	-	-	-	-	-	-	-	Službeni list, sistem e nabavki, izveštaji RKN	Skupština MFRT TRN RKN
					Obaveštavanje ispitatelja po svakom ostvarenom koraku	n.p.	n.p.	n.p.	9,389,457.54 €	n.p.	n.p.	n.p.		
Upravljanje javnim finansijama	1.2.1 Upotrebni pravni i institucionalni okvir za sistem javnih nabavki	6,259,638.36 €	Stepen zakonitosti zakonikog i institucionalnog okvira za javne nabavke	Stepen	Bez konkretnih revizija koje se bave nabavkama	-	-	-	-	-	-	-	Godišnji izveštaji o reviziji NKR	NKR
					Obaveštavanje ispitatelja po svakom ostvarenom koraku	n.p.	n.p.	n.p.	n.p.	n.p.	6,259,638.36 €	n.p.		
Upravljanje javnim finansijama	1.2.1 Upotrebni pravni i institucionalni okvir za sistem javnih nabavki	12,519,276.72 €	Stepen zakonitosti zakonikog i institucionalnog okvira za javne nabavke	Stepen	Po kriterijumu MEAT od ukupne vrednosti potpisanih ugovora u javnim nabavkama dodeljeno je 3.5% ugovora velike vrednosti (2022)	-	-	-	-	-	-	-	izveštaji RKN	MFRT NKN
					Obaveštavanje ispitatelja po svakom ostvarenom koraku	n.p.	n.p.	n.p.	n.p.	n.p.	n.p.	12,519,276.72 €		
Upravljanje javnim finansijama	1.2.2 Reforma upravljanja javnim ulaganjima, koja obuhvata regulatorni okvir za javne investicije, administrativne postupke i odgovarajuće metodološki pristup da bi se ostvarila usagledenost sa najboljim međunarodnim standardima i omogućilo transparentniji i efikasniji sprovođenje kapitalnih projekata.	6,259,638.36 €	Stepen sprovođenja postupaka nabavki u skladu sa novim Zakonom o nabavkama	Stepen	Sistem e nabavke i informacioni sistem za upravljanje kreditnim finansijama (KFMIS) potpuno su interoperabilni	-	-	-	-	-	-	-	izveštaji Trezora, sistem e nabavke	RKN MFRT
					Obaveštavanje ispitatelja po svakom ostvarenom koraku	n.p.	6,259,638.36 €	n.p.	n.p.	n.p.	n.p.	n.p.		
Upravljanje javnim finansijama	1.2.2 Reforma upravljanja javnim ulaganjima, koja obuhvata regulatorni okvir za javne investicije, administrativne postupke i odgovarajuće metodološki pristup da bi se ostvarila usagledenost sa najboljim međunarodnim standardima i omogućilo transparentniji i efikasniji sprovođenje kapitalnih projekata.	6,259,638.36 €	Stepen sprovođenja postupaka nabavki u skladu sa novim Zakonom o nabavkama	Stepen	U MFRT nema centralnog mehanizma za razmatranje projekata	-	-	-	-	-	-	-	MFRT/izveštaji odeljenja za budžet	MFRT
					Obaveštavanje ispitatelja po svakom ostvarenom koraku	n.p.	n.p.	n.p.	n.p.	n.p.	6,259,638.36 €	n.p.		
Upravljanje javnim finansijama	1.2.2 Reforma upravljanja javnim ulaganjima, koja obuhvata regulatorni okvir za javne investicije, administrativne postupke i odgovarajuće metodološki pristup da bi se ostvarila usagledenost sa najboljim međunarodnim standardima i omogućilo transparentniji i efikasniji sprovođenje kapitalnih projekata.	9,389,457.54 €	Stepen sprovođenja postupaka nabavki u skladu sa novim Zakonom o nabavkama	Stepen	68% stope izvršenja kapitalne potrebnosti (2023)	-	-	-	-	-	-	-	Program javnih ulaganja, godišnji budžetne finansiranja izveštaji	MFRT
					Obaveštavanje ispitatelja po svakom ostvarenom koraku	n.p.	n.p.	n.p.	n.p.	n.p.	n.p.	9,389,457.54 €		

Oblast politika 2a. Digitalna tranzicija

Podoblast	Naziv reforme (Zašto je upravo?)	Financijska podrška EU (EUR)	Poduhvat ili za investiranje	Jedinica mere	Uслови plaćanja (kvalitativni i kvantitativni kriteriji i povezane plaćanja)								Izvor potporeivanja svakog koraka	Subjekti/izvršitelji / za praćenje i izvođenje o ostvarenja koraka
					Ostvari se vrednost									
					Deficitni za svaki korak	Srednji korak 1 (opciono) Do dec. 2024.	Srednji/koraci korak 2 (opciono) Do juna 2025.	Srednji/koraci korak 3 (opciono) Do dec. 2025.	Srednji/koraci korak 4 (opciono) Do juna 2026.	Srednji/koraci korak 5 (opciono) Do dec. 2026.	Srednji/koraci korak 6 (opciono) Do juna 2027.	Srednji/koraci korak 7 (opciono) Do dec. 2027.		
Podoblast 1: Digitalizacija javnih usluga i infrastrukture	2.1.1 Obesbediti pružanje digitalnih javnih usluga prilagođenih korisnicima kroz smanjenje administrativnog tereta i dobiti kvalitet i povećati broj usluga dostupnih na mreži.	9,389,457.54 €	Mera u kojoj se efikasno isporučuju digitalne javne usluge prilagođene korisniku	Mera u kojoj	0%	-	100% novih zakona koji nametnu administrativni teret preispituju se u smislu sprečavanja administrativnog opterećenja s obzirom na metodologiju smanjenja administrativnog tereta						ABR (izveštaj o implementaciji programa)	EP
					Obezbeđivanje isplate(a) po svakom ostvarenom koraku	n.p.	9,389,457.54 €	n.p.	n.p.	n.p.	n.p.	n.p.		
Podoblast 1: Digitalizacija javnih usluga i infrastrukture	2.1.1 Obesbediti pružanje digitalnih javnih usluga prilagođenih korisnicima kroz smanjenje administrativnog tereta i dobiti kvalitet i povećati broj usluga dostupnih na mreži.	6,259,638.36 €	Mera u kojoj se efikasno isporučuju digitalne javne usluge prilagođene korisniku	Mera u kojoj	Jač svek postoji 17 440 hardverskih aktivnih fiskalnih kasa				Uklanjanje fiskalnih kasa i njihova zamena potpuno funkcionalnom softverskom platformom				Javna web stranica pruža smernice za kompanije o korišćenju softverskih fiskalnih kasa	MFRT
					Obezbeđivanje isplate(a) po svakom ostvarenom koraku	n.p.	n.p.	n.p.	6,259,638.36 €	n.p.	n.p.	n.p.		
Podoblast 1: Digitalizacija javnih usluga i infrastrukture	2.1.1 Obesbediti pružanje digitalnih javnih usluga prilagođenih korisnicima kroz smanjenje administrativnog tereta i dobiti kvalitet i povećati broj usluga dostupnih na mreži.	6,259,638.36 €	Mera u kojoj se efikasno isporučuju digitalne javne usluge prilagođene korisniku	Mera u kojoj	Ograničena međupovezanost između registra preko platforme za interoperabilnost. Sistemi porezne administracije koji nisu povezani sa registrom proizvođača i drugim registrovanim platformama za interoperabilnost. Članski registar nije povezan sa registrom adresa.	-			Međupovezanost matičnog registra, registra proizvođača, sistema porezne administracije, kao i zakonom sistema, u potpunosti sprečavaju kroz platformu interoperabilnosti (SIG).				Izveštaj o napretku Strategije e-Uprave, izvodi iz platforme za interoperabilnost	MUP (Agencija za civilnu registraciju, Agencija za informaciono društvo) MET (Kosovska agencija za registraciju privrednih subjekata) MFLT (Porezna uprava Kosova) MESM (Katastarska agencija Kosova)
					Obezbeđivanje isplate(a) po svakom ostvarenom koraku	n.p.	n.p.	n.p.	n.p.	6,259,638.36 €	n.p.	n.p.		
Podoblast 1: Digitalizacija javnih usluga i infrastrukture	2.1.1 Obesbediti pružanje digitalnih javnih usluga prilagođenih korisnicima kroz smanjenje administrativnog tereta i dobiti kvalitet i povećati broj usluga dostupnih na mreži.	6,259,638.36 €	Mera u kojoj se efikasno isporučuju digitalne javne usluge prilagođene korisniku	Mera u kojoj	Ne postoji okvir upravljanja podacima	-					Uprava je standardizovala i digitalizovala 10 javnih registra i nađ poboljšanja načela "samo jednom"		Izveštaj o napretku strategije e-Uprave	MUP (Agencija za informaciono društvo)
					Obezbeđivanje isplate(a) po svakom ostvarenom koraku	n.p.	n.p.	n.p.	n.p.	n.p.	6,259,638.36 €	n.p.		
Podoblast 1: Digitalizacija javnih usluga i infrastrukture	2.1.1 Obesbediti pružanje digitalnih javnih usluga prilagođenih korisnicima kroz smanjenje administrativnog tereta i dobiti kvalitet i povećati broj usluga dostupnih na mreži.	9,389,457.54 €	Mera u kojoj se efikasno isporučuju digitalne javne usluge prilagođene korisniku	Mera u kojoj	54% od 700 usluga u katalogu usluga ponudeno online preko portala e-Kosova	-					50% javnih usluga za građane i izvođača se nudi online preko portala e-Kosova.		Katalog usluga; izveštaj o napretku strategije e-Uprave	MUP (Agencija za informaciono društvo)
					Obezbeđivanje isplate(a) po svakom ostvarenom koraku	n.p.	n.p.	n.p.	n.p.	n.p.	n.p.	9,389,457.54 €		
Podoblast 1: Digitalizacija javnih usluga i infrastrukture	2.1.2 E-potpis i primena digitalnog novčanika	6,259,638.36 €	Stepen primene okvira Novčaniku digitalnog identiteta	Stepen	Uredba o digitalnom identitetu nije doneta				Ukladenost sa Uredbom EU o digitalnom identitetu				Web strana Ministarstva ekonomije Web strana Ministarstva unutrašnjih poslova	ME MUP
					Obezbeđivanje isplate(a) po svakom ostvarenom koraku	n.p.	n.p.	n.p.	6,259,638.36 €	n.p.	n.p.	n.p.		
Podoblast 1: Digitalizacija javnih usluga i infrastrukture	2.1.2 E-potpis i primena digitalnog novčanika	9,389,457.54 €	Stepen primene okvira Novčaniku digitalnog identiteta	Stepen	Nivo ukladenosti je 100% sa Uredbom (EU) br. 910/2014 dok je ukladenost sa standardizacijom prema Uredbi (EU) 2024/1183 0%	-							Web strana Ministarstva ekonomije Web strana Ministarstva unutrašnjih poslova	ME MUP
					Obezbeđivanje isplate(a) po svakom ostvarenom koraku	n.p.	n.p.	n.p.	n.p.	n.p.	n.p.	9,389,457.54 €		
Podoblast 1: Digitalizacija javnih usluga i infrastrukture	2.1.3 Uvesti bezbednu, otvorenu i održivu digitalnu infrastrukturu, uključujući ruralnu i mobilnu širokopojasnu mrežu i uvođenje 5G, uz strukturno pridržavanje EU 5G Alata za mere ublažavanja i razređenja bezbednosnih rizika	6,259,638.36 €	Oblim primene bezbednog širokopojasnog pristupa, uključujući 5G mreže u stranoj angažovanosti sa kutijom alata EU za 5G	Mera u kojoj	Nije usklađeno sa kutijom alata EU za 5G sajber bezbednost	-	-	Uklađivanje sa Zakonom o gigabitnoj infrastrukturi	-	-			Web strana Ministarstva ekonomije	ME Regulatorna uprava za elektronsku i poštarsku komunikaciju
					Obezbeđivanje isplate(a) po svakom ostvarenom koraku	n.p.	n.p.	6,259,638.36 €	n.p.	n.p.	n.p.	n.p.		
Podoblast 1: Digitalizacija javnih usluga i infrastrukture	2.1.3 Uvesti bezbednu, otvorenu i održivu digitalnu infrastrukturu, uključujući ruralnu i mobilnu širokopojasnu mrežu i uvođenje 5G, uz strukturno pridržavanje EU 5G Alata za mere ublažavanja i razređenja bezbednosnih rizika	12,519,276.72 €	Oblim primene bezbednog širokopojasnog pristupa, uključujući 5G mreže u stranoj angažovanosti sa kutijom alata EU za 5G	Mera u kojoj	2%	-	-	-	-	Uvođenje 5G mreže i usluga za pokrivanje 20% domaćinstava			Izveštaji Regulatorne uprave za elektronsku i poštarsku komunikaciju	Regulatorna uprava za elektronsku i poštarsku komunikaciju
					Obezbeđivanje isplate(a) po svakom ostvarenom koraku	n.p.	n.p.	n.p.	n.p.	n.p.	12,519,276.72 €	n.p.		
Podoblast 1: Digitalizacija javnih usluga i infrastrukture	2.1.3 Uvesti bezbednu, otvorenu i održivu digitalnu infrastrukturu, uključujući ruralnu i mobilnu širokopojasnu mrežu i uvođenje 5G, uz strukturno pridržavanje EU 5G Alata za mere ublažavanja i razređenja bezbednosnih rizika	6,259,638.36 €	Oblim primene bezbednog širokopojasnog pristupa, uključujući 5G mreže u stranoj angažovanosti sa kutijom alata EU za 5G	Mera u kojoj	Nisu sprovedene aktivnosti za sprovođenje kutije alata za 5G sajber bezbednost	-	-	-	-				Izveštaji Regulatorne uprave za elektronsku i poštarsku komunikaciju	Regulatorna uprava za elektronsku i poštarsku komunikaciju
					Obezbeđivanje isplate(a) po svakom ostvarenom koraku	n.p.	n.p.	n.p.	n.p.	n.p.	n.p.	6,259,638.36 €		
Podoblast 1 - UKUPNO		78,245,479.52 €				0.00 €	9,389,457.54 €	6,259,638.36 €	12,519,276.72 €	6,259,638.36 €	18,778,915.09 €	25,038,553.45 €		

Oblast politika 2b. Zelena tranzicija

Podoblast	Naziv reforme (Zahtev je ispunjivo?)	Financijska podrška EU (EUR)	Pokazatelj za investiranje	Jedinica mere	Uslovi plaćanja (kvantitativni i kvalitativni kriteriji i povezanost plaćanja)								Izvor potvrđivanja svakog koraka	Subjekt/i zadužen/i za praćenje i izvršavanje i ostvarenja koraka
					Ostvarena vrednost	Srednji korak 1 (opciono)	Srednji/koraci korak 2 (opciono)	Srednji/koraci korak 3 (opciono)	Srednji/koraci korak 4 (opciono)	Srednji/koraci korak 5 (opciono)	Srednji/koraci korak 6 (opciono)	Srednji/koraci korak 7 (opciono)		
					Definirati za svaki korak	Do dec. 2024.	Do juna 2025.	Do dec. 2025.	Do juna 2026.	Do dec. 2026.	Do juna 2027.	Do dec. 2027.		
Podoblast 1: Tržišne reforme	2.3.1 Transponovanje i sprovođenje Paketa čiste energije.	9,389,457.54 €	Obim transpozicije i primene Paketa čiste energije	Meno u koji	Transponovanje paketa integracije električne energije u rasnoj fazi	-	Uspostavliti zakonodavstvo sa paketom elektroenergetiske integracije u skladu sa uslovima Energetike zapadne Evrope i usvajanjem Zakona o energiji i Zakona o električnoj energiji i podzakonskih akata	-	-	-	-	-	Službeni list	ME KP MŽSPH MFRT MIET RKE KOSTT KECCO KEK
					Obezbeđivanje isplati se po svakom ostvarenom koraku	n.p.	9,389,457.54 €	n.p.	n.p.	n.p.	n.p.	n.p.		
Podoblast 1: Tržišne reforme	2.3.1 Transponovanje i sprovođenje Paketa čiste energije.	6,259,638.36 €	Obim transpozicije i primene Paketa čiste energije	Meno u koji	Transponovanje paketa integracije električne energije u rasnoj fazi	-	Uspostavliti zakon o energetske regulaciji i podzakonske akte	-	-	-	-	-	Službeni list	ME KP MŽSPH MFRT MIET RKE
					Obezbeđivanje isplati se po svakom ostvarenom koraku	n.p.	n.p.	6,259,638.36 €	n.p.	n.p.	n.p.	n.p.		
Podoblast 1: Tržišne reforme	2.3.1 Transponovanje i sprovođenje Paketa čiste energije.	6,259,638.36 €	Obim transpozicije i primene Paketa čiste energije	Meno u koji	Transponovanje paketa integracije električne energije u rasnoj fazi	-	Dalje otvarati maloprodajno tržište električne energije uporedo sa postupnim ukidanjem Sporazuma o masovnom snabdevanju radi deregulacije maloprodajnih cena električne energije, shodno zahtevima Integracionog paketa električne energije, prema kojem javno intervenisanje u određivanju cena za krajnje korisnike može biti samo privremeno i ograničeno za domaćinstva i MSP, KOSTT i Albanija bez električne energije (BAPET) predviđa se dan pre spajanja tržišta sa EU na osnovu Operativnog plana spajanja tržišta, koji odobrava Agencija Evropske unije za energetske regulatore (ACER)	-	-	-	-	-	Službeni web strana RKE i KOSTT-a	RKE KOSTT Ministarstvo ekonomije
					Obezbeđivanje isplati se po svakom ostvarenom koraku	n.p.	n.p.	n.p.	6,259,638.36 €	n.p.	n.p.	n.p.		
Podoblast 1: Tržišne reforme	2.3.1 Transponovanje i sprovođenje Paketa čiste energije.	6,259,638.36 €	Obim transpozicije i primene Paketa čiste energije	Meno u koji	Kupovina i gubitak ODS od RKE 4.7% (5.8% od avgusta 2023)	-	Nabavka električne energije za pokrivanje gubitaka ODS vrši se na tržištu i po tržišnim cenama upoređenim sa cenama uvođenim dan unapred na tržištu u kojem upravlja ALPA. Regulator RKE treba da prima kao trošak razuman obim gubitaka ODS po tržišnim cenama priklonom godišnje revizije tarifa ODS	-	-	-	-	-	Službeni web strana RKE	RKE
					Obezbeđivanje isplati se po svakom ostvarenom koraku	n.p.	n.p.	n.p.	n.p.	6,259,638.36 €	n.p.	n.p.		
Podoblast 1 UKUPNO		28,168,372.63 €				0.00 €	9,389,457.54 €	6,259,638.36 €	6,259,638.36 €	6,259,638.36 €	0.00 €	0.00 €		
Podoblast 2: Politika dekarbonizacije	2.4.1 Sprovođenje klimatskih i energetske radnji u skladu sa Nacionalnim planom za energiku i klimu (NPEK)	1,564,809.59 €	Obim sprovođenja klimatskih i energetske akcija prema Nacionalnom energetskom i klimatskom planu (NEKP)	Meno u koji	Mapa puta tranzicije uspostavljen (2024)	-	Uspostavljanje Mapa puta za sprovođenje tranzicije sa obavezom izdavanja	-	-	-	-	-	Web strona Ministarstva ekonomije	ME
					Obezbeđivanje isplati se po svakom ostvarenom koraku	n.p.	1,564,809.59 €	n.p.	n.p.	n.p.	n.p.	n.p.		
Podoblast 2: Politika dekarbonizacije	2.4.1 Sprovođenje klimatskih i energetske radnji u skladu sa Nacionalnim planom za energiku i klimu (NPEK)	6,259,638.36 €	Obim sprovođenja klimatskih i energetske akcija prema Nacionalnom energetskom i klimatskom planu (NEKP)	Meno u koji	Primarno zakonodavstvo usvojeno	-	Revizija i usvajanje paketa podzakonskih akata za sprovođenje Zakona o klimatskim promenama, uključujući i zakonodavni okvir koji omogućava uspostavljanje MIRA	-	-	-	-	-	Službeni list	MŽSPH
					Obezbeđivanje isplati se po svakom ostvarenom koraku	n.p.	n.p.	6,259,638.36 €	n.p.	n.p.	n.p.	n.p.		
Podoblast 2: Politika dekarbonizacije	2.4.1 Sprovođenje klimatskih i energetske radnji u skladu sa Nacionalnim planom za energiku i klimu (NPEK)	9,389,457.54 €	Obim sprovođenja klimatskih i energetske akcija prema Nacionalnom energetskom i klimatskom planu (NEKP)	Meno u koji	Nije uspostavljen PIVA	-	Potpuno sprovođenje Procene, izdavanja, verifikacije i akreditacije (PIVA)	-	-	-	-	-	Web strana MŽSPH - planovi praćenja	MŽSPH
					Obezbeđivanje isplati se po svakom ostvarenom koraku	n.p.	n.p.	n.p.	n.p.	9,389,457.54 €	n.p.	n.p.		
Podoblast 2: Politika dekarbonizacije	2.4.1 Sprovođenje klimatskih i energetske radnji u skladu sa Nacionalnim planom za energiku i klimu (NPEK)	6,259,638.36 €	Obim sprovođenja klimatskih i energetske akcija prema Nacionalnom energetskom i klimatskom planu (NEKP)	Meno u koji	Uspostavljanje jednogodišnji pilot projekat koji podržava 60.000 porodica vlogom potrošača	-	Ustanoviti posebni registar vlogom potrošača i definirati nacionalni cilj za energetiku podršku samostalnim domaćinstvima u skladu sa relevantnim ciljevima Zakona o energiji i NEKP	-	-	-	-	-	Izveštaji MFRT	ME MFRT

					Obvešćivanje isplatezi po svakom ostvarenom koraku	n.p.	n.p.	n.p.	n.p.	6,259,638.36 €	n.p.	n.p.		
Podoblast 2 - UKUPNO		23,473,643.86 €				0.00 €	1,644,909.59 €	6,259,638.36 €	9,389,467.54 €	6,259,638.36 €	0.00 €	0.00 €		
Podoblast 3: Koristićenje obnovljivih izvora energije	2.5.1 Razvoj transparentnih i konkurentnih procedura za iskoristićenje obnovljivih izvora energije i garancije poravala.	3,129,819.18 €	MW instaliranih novih kapaciteta obnovljive energije	MW	137.16 MW instaliranog kapaciteta vetra	Objaviti trogodišnji plan akcije i jedinstveni aukcije za korišćenje energije vetra od 150 MW							Web strana Ministarstva ekonomije Web strana REE	ME
					Obvešćivanje isplatezi po svakom ostvarenom koraku	3,129,819.18 €	n.p.	n.p.	n.p.	n.p.	n.p.	n.p.		
Podoblast 3: Koristićenje obnovljivih izvora energije	2.5.1 Razvoj transparentnih i konkurentnih procedura za iskoristićenje obnovljivih izvora energije i garancije poravala.	9,389,467.54 €	MW instaliranih novih kapaciteta obnovljive energije	MW	Nije doneto povoljno zakonodavstvo	Pojednostavljeni postupak dobijanja dozvole za obnovljive izvore energije za domaćinstva i velike pogone							Službeni list	MŠPM RE KOSTT KES Opština
					Obvešćivanje isplatezi po svakom ostvarenom koraku	n.p.	n.p.	9,389,467.54 €	n.p.	n.p.	n.p.	n.p.		
Podoblast 3: Koristićenje obnovljivih izvora energije	2.5.1 Razvoj transparentnih i konkurentnih procedura za iskoristićenje obnovljivih izvora energije i garancije poravala.	12,519,276.72 €	MW instaliranih novih kapaciteta obnovljive energije	MW	Instalirano 137.16 MW kapaciteta vetra i 10 MW solarnih kapaciteta	-							Web strana Ministarstva ekonomije Web strana REE	ME
					Obvešćivanje isplatezi po svakom ostvarenom koraku	n.p.	n.p.	n.p.	n.p.	n.p.	n.p.	12,519,276.72 €		
Podoblast 3 - UKUPNO		23,038,553.45 €				3,129,819.18 €	0.00 €	9,389,467.54 €	0.00 €	0.00 €	0.00 €	12,519,276.72 €		
Podoblast 4: Energetska efikasnost	2.6.1 Primena Direktive o energetskoj efikasnosti i Direktive o energetskom učinku u zgradama	6,259,638.36 €	Broj renoviranih kvadratnih metara (prema Direktivi o energetskoj efikasnosti i Direktivi o energetskim performansama zgrada)	Broj	935 zgrada renovirano	-	-	-	Primena usvojene Strategije za renoviranje zgrada i plana za zgrade sa skoro nulom energetskim potrošnjom energije je u toku, kroz renoviranje postojećih javnih zgrada, u skladu sa godišnjim ciljem renoviranja od 3% (direktiva o energetskoj efikasnosti)				Službeni list	MŠPM ME KFE Opština
					Obvešćivanje isplatezi po svakom ostvarenom koraku	n.p.	n.p.	n.p.	6,259,638.36 €	n.p.	n.p.	n.p.		
Podoblast 4: Energetska efikasnost	2.6.1 Primena Direktive o energetskoj efikasnosti i Direktive o energetskom učinku u zgradama	9,389,467.54 €	Broj renoviranih kvadratnih metara (prema Direktivi o energetskoj efikasnosti i Direktivi o energetskim performansama zgrada)	Mnogo u koji	Nije uspostavljen sistem sertifikacije	-	-	-	Primena Strategije za renoviranje zgrada i plana za zgrade sa skoro nulom potrošnjom energije, putem Sertifikacije svih novih stambenih zgrada dvostranim sertifikatima energetskih performansi u skladu sa Direktivom o energetskim performansama zgrada (EPBD), usvođenja menjača sheme potrošnje i isplate datiranoj grejanja				Vezu u nacionalnom registru	MŠPM Termikos RE KFE ME Opština
					Obvešćivanje isplatezi po svakom ostvarenom koraku	n.p.	n.p.	n.p.	n.p.	9,389,467.54 €	n.p.	n.p.		
Podoblast 4: Energetska efikasnost	2.6.1 Primena Direktive o energetskoj efikasnosti i Direktive o energetskom učinku u zgradama	12,519,276.72 €	Broj renoviranih kvadratnih metara (prema Direktivi o energetskoj efikasnosti i Direktivi o energetskim performansama zgrada)	Mnogo u koji	Renovirano 0.4 miliona kvadratnih metara stambenih zgrada	-	-	-	Povećati ukupnu stopu renoviranja zgrada i učine razvite: Renovirano 0.5 miliona kvadratnih metara				Krozvodi fond za energetsku efikasnost Opština Ključna	KFE OPŠTINA ME
					Obvešćivanje isplatezi po svakom ostvarenom koraku	n.p.	n.p.	n.p.	n.p.	n.p.	12,519,276.72 €	n.p.		

Oblast politika 3. Razvoj privatnog sektora i poslovno okruženje

Podoblast	Naziv reforme (Zašto je sprovedeno?)	Financijska podrška EU (EUR)	Pokažite za izveštavanje	Jedinična mera	Udio plaćanja (investicije) i kvantitativni pokazatelji i prenosive pokazatelje														Izvor potvrđivanja izlaska karaka	Subjekt/Ni zadužen/a za praćenje i izveštavanje o ostvarenju karaka		
					Osnovna vrednost		Srednji korak 1 (opciono)		Srednji/koraci korak 2 (opciono)		Srednji/koraci korak 3 (opciono)		Srednji/koraci korak 4 (opciono)		Srednji/koraci korak 5 (opciono)		Srednji/koraci korak 6 (opciono)				Srednji/koraci korak 7 (opciono)	
					Definirati za svaki korak		Do dec. 2024.		Do juna 2025.		Do dec. 2025.		Do juna 2026.		Do dec. 2026.		Do juna 2027.				Do dec. 2027.	
3.1 Poslovno okruženje	3.1.1 Oblikovati ulaganja privatnog sektora i unaprediti mehanizme za privlačenje SDI u strateške sektore, kroz promicanje usvajanja proizvoda i usluga i inovacija sa većom dodatnom vrednošću.	3,129,819.18 €	Status sistema kontrole državne pomoći	Status	Komisija za državnu pomoć nije osnovana (2022)	Komisija za državnu pomoć osnovana	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	Službeni list - Odeluka Skupštine	Skupština KDP			
3.1 Poslovno okruženje	3.1.1 Oblikovati ulaganja privatnog sektora i unaprediti mehanizme za privlačenje SDI u strateške sektore, kroz promicanje usvajanja proizvoda i usluga i inovacija sa većom dodatnom vrednošću.	9,389,457.54 €	Status sistema kontrole državne pomoći	Status	Kontrola državne pomoći ne postoji	Sistem kontrole državne pomoći je funkcionalan	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	Izveštaji KDP	MFRT KDP			
3.1 Poslovno okruženje	3.1.1 Oblikovati ulaganja privatnog sektora i unaprediti mehanizme za privlačenje SDI u strateške sektore, kroz promicanje usvajanja proizvoda i usluga i inovacija sa većom dodatnom vrednošću.	3,129,819.18 €	Udio SDI u strateškim sektorima	Udio (%)	Korovska agencija za ulaganja i podršku preduzećima trenutno je zadužena i za ulaganja i za promociju izlaza	Agencija za investicije i izlazi i Agencija za podršku preduzećima osnovane i potpuno operativne	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	Vladina odluka o usvajanju internih propisa, zakona o budžetu, izveštaji agencije	KP MIET				
3.1 Poslovno okruženje	3.1.2 Oblikovati ulaganja privatnog sektora i unaprediti mehanizme za privlačenje SDI u strateške sektore, kroz promicanje usvajanja proizvoda i usluga i inovacija sa većom dodatnom vrednošću.	6,259,638.36 €	Udio SDI u strateškim sektorima	Udio (%)	Ne postoji mehanizam za pružanje investitora i služba za konjnu brigu o investitorima	Ustanoviti mehanizam za rešavanje pružila investitora u skladu sa Zakonom o održivim investicijama, kao i program dajla brige i jedinica za dajlu brigu o investitorima pri Agenciji za promovisanje investicije	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	Interni organizacioni propisi Agencije za promociju investicija, izveštaji agencije i veb strana	MIPT				
3.1 Poslovno okruženje	3.1.1 Oblikovati ulaganja privatnog sektora i unaprediti mehanizme za privlačenje SDI u strateške sektore, kroz promicanje usvajanja proizvoda i usluga i inovacija sa većom dodatnom vrednošću.	6,259,638.36 €	Udio SDI u strateškim sektorima	Udio (%)	Podizaci ograničeni i nisu usvojeni direktno na privlačenje SDI u strateške sektora.	Uvođenje podizaca i radne zakonodavne reforme radi privlačenja SDI sa fokusom na rast SDI u strateškim sektorima	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	Službeni list	MIPT				
3.1 Poslovno okruženje	3.1.1 Oblikovati ulaganja privatnog sektora i unaprediti mehanizme za privlačenje SDI u strateške sektore, kroz promicanje usvajanja proizvoda i usluga i inovacija sa većom dodatnom vrednošću.	12,519,276.72 €	Udio SDI u strateškim sektorima	Udio (%)	EUR 48,319,186.52 (2023)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	Rast SDI u strateškim sektorima (SDI u preduzeću sa osnovom iz 2024. godine)	Podaci (ili izveštaji) Centralne banke	MIET KP MFAD			
3.1 Poslovno okruženje	3.1.2 Podržati stvaranje i rast start-up firmi i MMSP specijalizovanih za IKT i kružnu ekonomiju, kao i usvajanje zelenih tehnologija, preko Fonda za inovacije i poslovnih inkubatora.	6,259,638.36 €	Stepen sprovođenja inovacionih i preduzetničkih mera	Stepen	Nije usvojen zakon o inovacijama i preduzetništvu	Uvođenje zakona o inovacijama i preduzetništvu	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	Službeni list	MIET	Skupština			
3.1 Poslovno okruženje	3.1.2 Podržati stvaranje i rast start-up firmi i MMSP specijalizovanih za IKT i kružnu ekonomiju, kao i usvajanje zelenih tehnologija, preko Fonda za inovacije i poslovnih inkubatora.	3,129,819.18 €	Stepen sprovođenja inovacionih i preduzetničkih mera	Stepen	Nije osnovan fond za inovacije	Nacionalni savet za inovacije i Fond za inovacije osnovani su i potpuno operativni	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	Ali o osnivanju fonda za inovacije, nacionalni budžet posvećen fondu za inovacije	MIPT				
3.1 Poslovno okruženje	3.1.2 Podržati stvaranje i rast start-up firmi i MMSP specijalizovanih za IKT i kružnu ekonomiju, kao i usvajanje zelenih tehnologija, preko Fonda za inovacije i poslovnih inkubatora.	9,389,457.54 €	Stepen sprovođenja inovacionih i preduzetničkih mera	Stepen	Nije pružena finansijska podrška inkubatorima	Uspostavljeni odlični uslovi za podršku postojećim poslovnim inkubatorima za inovativne start-up firme u zelenoj i kružnoj ekonomiji i IKT (najmanje 30% treba da doprinesu izlazu)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	Interni izveštaji MIET	MIPT				
3.1 Poslovno okruženje	3.1.2 Podržati stvaranje i rast start-up firmi i MMSP specijalizovanih za IKT i kružnu ekonomiju, kao i usvajanje zelenih tehnologija, preko Fonda za inovacije i poslovnih inkubatora.	12,519,276.72 €	Stepen sprovođenja inovacionih i preduzetničkih mera	Stepen	Nema fonda i samim tim ni prostora za inovacije	Ostvarenje prostora mogućnosti za inovacije kod usvajanja zelenih tehnologija u skladu Fonda za inovacije, sa većim brojem korisnika (najmanje 40 kompanija)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	Interni dokumenti MIET, budžet fonda za inovacije i operativna dokumenta	MIPT				
3.1 Poslovno okruženje	3.1.3 Pajačati izvani profili strateških sektora, uključujući realizacijom Strategije industrijskog razvoja i podrške preduzećima 2030.	3,129,819.18 €	Stepen sprovođenja inovacionih i preduzetničkih mera	Stepen	Ne postoji informacioni centar o izvornom tržištu	Informacioni centar za izlaza i SDI je osnovan i potpuno operativan	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	Ali o osnivanju Centra, interni dokumenti MIET uključujući i veb stranicu sa informacijama o Centru	MIPT KP				
3.1 Poslovno okruženje	3.1.3 Pajačati izvani profili strateških sektora, uključujući realizacijom Strategije industrijskog razvoja i podrške preduzećima 2030.	9,389,457.54 €	Stepen sprovođenja inovacionih i preduzetničkih mera	Stepen	Nije pružena podrška laboratorijama i organima za sertifikaciju 2023. godine	Podržano šest 6 laboratorija za ispitivanja i četiri 4 sertifikaciona tela, koji su spremni da daju međunarodnu akreditaciju	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	Izveštaji RIESA	MIPT				
3.1 Poslovno okruženje	3.1.3 Pajačati izvani profili strateških sektora, uključujući realizacijom Strategije industrijskog razvoja i podrške preduzećima 2030.	9,389,457.54 €	Stopa rasta izlaza u strateškim sektorima	Udio (%)	10 MMSP podržano 2023. godine	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	Dati podršku MMSP kao pomoć kod izlaza na proceni usagledenosti u prioritetnim sektorima, radi rasta izlaza (100 kompanija korisnika)	Izveštaji RIESA	MIPT			

Oblast politika 4. Razvoj i zadržavanje ljudskog kapitala

Podoblast	Naši reforme (Zašto je sprovedeno?)	Financijska podrška EU (EUR)	Pokazatelj za izveštavanje	Jedinična mera	Ustovni plaćanja (kvalitativni i kvantitativni koraci i povezane plaćanja)								Izvor potvrđivanja uspeha koraka	Subjekti/izveštaji za praćenje i izveštavanje o ostvarenju koraka	
					Osnovna vrednost										
					Definirati za svaki korak	Srednji korak 1 (opisano) Do dec. 2024.	Srednji/konačni korak 2 (opisano) Do juna 2025.	Srednji/konačni korak 3 (opisano) Do dec. 2025.	Srednji/konačni korak 4 (opisano) Do juna 2026.	Srednji/konačni korak 5 (opisano) Do dec. 2026.	Srednji/konačni korak 6 (opisano) Do juna 2027.	Srednji/konačni korak 7 (opisano) Do dec. 2027.			
Podoblast 1 - Obrazovanje	4.1.1. Na osnovu Strategije obrazovanja za period 2022 – 2026. godine, uvesti digitalizovan obrazovni sistem primenom digitalne infrastrukture u školama, obebeđujući digitalnog materijala za učenje i razvojem digitalnih veština profesora.	6,259,638.36 €	Stepen digitalizacije obrazovnog sistema	Stepen	1 računari za oko 35 učenika	-	-	Novi tehnološki uređaji koje su nabavile ustanove za obrazovanje i škole i višesrednjske ustanove. (KESP 5.3.4)	-	-	-	-	Podaci MONTI i ODO	MONTI Optine	
					Obebeđivanje ispitatelja po svakom ostvarenom koraku	n.p.	n.p.	6,259,638.36 €	n.p.	n.p.	n.p.	n.p.			
Podoblast 1 - Obrazovanje	4.1.1. Na osnovu Strategije obrazovanja za period 2022 – 2026. godine, uvesti digitalizovan obrazovni sistem primenom digitalne infrastrukture u školama, obebeđujući digitalnog materijala za učenje i razvojem digitalnih veština profesora.	9,389,457.54 €	Stepen digitalizacije obrazovnog sistema	Stepen	Sadašnje digitalne kompetencije i nastavnika nisu zasnovane na DigCompEdu	-	-	-	-	Najmanje 40% nastavnika pokazuje osnovni nivo poznavanja digitalnih kompetencija za nastavnika kadra (na osnovu DigCompEdu i KESP 5.4), razvijenih po polju.	-	-	Evidencija izveštaji o vrednovanju	MONTI Optine	
					Obebeđivanje ispitatelja po svakom ostvarenom koraku	n.p.	n.p.	n.p.	n.p.	9,389,457.54 €	n.p.	n.p.			
Podoblast 1 - Obrazovanje	4.1.1. Na osnovu Strategije obrazovanja za period 2022 – 2026. godine, uvesti digitalizovan obrazovni sistem primenom digitalne infrastrukture u školama, obebeđujući digitalnog materijala za učenje i razvojem digitalnih veština profesora.	9,389,457.54 €	Stepen digitalizacije obrazovnog sistema	Stepen	Sadašnje digitalne kompetencije obrazovnih institucija nisu zasnovane na DigCompEdu	-	-	-	-	Najmanje 60% obrazovnih institucija (ETI, HEL, MESI, MESTI, Agencija, inžubus) napreduju osnovno zahtevne digitalnih kompetencija za obrazovne ustanove, kao što je u okviru DigCompEdu navedeno u pogledu deskriptora koji se odnose na resurse i resurse i dalje su, deskriptori 12 i 15 u okviru DigCompEdu i 2015). (KESP 5.6.4).	-	-	Evidencija izveštaji o vrednovanju	MONTI Optine	
					Obebeđivanje ispitatelja po svakom ostvarenom koraku	n.p.	n.p.	n.p.	n.p.	n.p.	9,389,457.54 €	n.p.			
Podoblast 1 - Obrazovanje	4.1.1. Na osnovu Strategije obrazovanja za period 2022 – 2026. godine, uvesti digitalizovan obrazovni sistem primenom digitalne infrastrukture u školama, obebeđujući digitalnog materijala za učenje i razvojem digitalnih veština profesora.	6,259,638.36 €	Stepen digitalizacije obrazovnog sistema	Stepen	No digital teaching materials	-	-	-	-	-	-	-	Digitalni nastavni materijal uključujući i pristup za osnovne predmete i vredni nivo školovanja i podršku svim školama (D7) (KESP 5.2.2)	Podaci iz sveobuhvatne platforme za digitalno obrazovanje, kada su digitalni nastavni materijali objavljeni.	MONTI Optine
					Obebeđivanje ispitatelja po svakom ostvarenom koraku	n.p.	n.p.	n.p.	n.p.	n.p.	n.p.	6,259,638.36 €			
Podoblast 1 - Obrazovanje	4.1.2. Povećati upis dece i kvalitet obrazovanja u ranom detinjstvu kroz unapređenje pristupa i kvaliteta sistema i usluge vaspitanja, uz promicanje holističkog razvoja dece, a time ujedno obebeđati učeske žena na tržištu rada.	12,519,276.72 €	Stepen usaglasenosti sa okvirom za osiguranje kvaliteta u obrazovanju u ranom detinjstvu	Stepen	Nema procene usklađenosti ECEC-a sa okvirom za osiguranje kvaliteta	-	Najmanje 80% svih ustanova ORG prijavila se najmanje 40% odnosa granice kvaliteta;	-	-	-	-	-	Izveštavanje inspektorata za obrazovanje	MONTI Optine	
					Obebeđivanje ispitatelja po svakom ostvarenom koraku	n.p.	12,519,276.72 €	n.p.	n.p.	n.p.	n.p.	n.p.			
Podoblast 1 - Obrazovanje	4.1.2. Povećati upis dece i kvalitet obrazovanja u ranom detinjstvu kroz unapređenje pristupa i kvaliteta sistema i usluge vaspitanja, uz promicanje holističkog razvoja dece, a time ujedno obebeđati učeske žena na tržištu rada.	9,389,457.54 €	Udeo dece upisane u obrazovanje u ranom detinjstvu	Otko (%)	3.90%	-	Najmanje 8% dece uzrasta 0-2 godine upisano je u predškolsko obrazovanje. (KESP 1.1.4)	-	-	-	-	-	Podaci MONTI-a o sprovođenju KESP-a	MONTI Optine	
					Obebeđivanje ispitatelja po svakom ostvarenom koraku	n.p.	n.p.	9,389,457.54 €	n.p.	n.p.	n.p.	n.p.			
Podoblast 1 - Obrazovanje	4.1.2. Povećati upis dece i kvalitet obrazovanja u ranom detinjstvu kroz unapređenje pristupa i kvaliteta sistema i usluge vaspitanja, uz promicanje holističkog razvoja dece, a time ujedno obebeđati učeske žena na tržištu rada.	12,519,276.72 €	Udeo dece upisane u obrazovanje u ranom detinjstvu	Otko (%)	36.40%	-	-	-	-	-	-	-	Podaci MONTI-a o sprovođenju KESP-a	MONTI Optine	
					Obebeđivanje ispitatelja po svakom ostvarenom koraku	n.p.	n.p.	n.p.	n.p.	12,519,276.72 €	n.p.	n.p.			
Podoblast 1 - Obrazovanje	4.1.2. Povećati upis dece i kvalitet obrazovanja u ranom detinjstvu kroz unapređenje pristupa i kvaliteta sistema i usluge vaspitanja, uz promicanje holističkog razvoja dece, a time ujedno obebeđati učeske žena na tržištu rada.	9,389,457.54 €	Stepen kvaliteta obrazovanja u ranom detinjstvu	Stepen	0% (Nijedna od privatnih ECEC institucija nije ocenjena u skladu sa okvirom za osiguranje kvaliteta)	-	-	-	-	-	Najmanje 50% privatnih ustanova ECEC ocenjeno je u skladu sa okvirom za osiguranje kvaliteta.	-	Izveštaji MESPI	MONTI Optine	
					Obebeđivanje ispitatelja po svakom ostvarenom koraku	n.p.	n.p.	n.p.	n.p.	n.p.	n.p.	9,389,457.54 €			
Podoblast 1 - Obrazovanje	4.1.3. Unaprediti kvalitet obrazovanja i nastavnog kadra kao predložje, poboljšanjem kvaliteta i sadržine trajnog stručnog usavršavanja nastavnika, sprovođenjem sistema za licenciranje nastavnika, razvojem kvaliteta učitelja i poboljšanjem efikasnosti kod vrednovanja učinka škole.	9,389,457.54 €	Stepen kvaliteta osnovnog i srednjeg obrazovanja	Stepen	Planove reorganizacije nastavništva p. 1.45. škole	-	-	Sprovedeno je najmanje 40% plana reorganizacije školske mreže (KESP 2.1.2)	-	-	-	-	Izveštaji o praćenju/ispitaji izveštaji ODO. Statistički podaci MONT-a	MONTI	
					Obebeđivanje ispitatelja po svakom ostvarenom koraku	n.p.	n.p.	9,389,457.54 €	n.p.	n.p.	n.p.	n.p.			
Podoblast 1 - Obrazovanje	4.1.3. Unaprediti kvalitet obrazovanja i nastavnog kadra kao predložje, poboljšanjem kvaliteta i sadržine trajnog stručnog usavršavanja nastavnika, sprovođenjem sistema za licenciranje nastavnika, razvojem kvaliteta učitelja i poboljšanjem efikasnosti kod vrednovanja učinka škole.	6,259,638.36 €	Stepen kvaliteta osnovnog i srednjeg obrazovanja	Stepen	1. Nastavni planovi i programi nisu revidirani 2. Nastavni planovi i programi nisu revidirani 3. Nastavni planovi i programi nisu revidirani 4. 7%	-	-	-	-	-	-	-	Periodični izveštaji o kvalitetu učitelja i nastavnog materijala prema nivoima DUE. Izveštaji procenite inspekcije Statistički podaci MONTI	MONTI	
					Obebeđivanje ispitatelja po svakom ostvarenom koraku	n.p.	n.p.	n.p.	6,259,638.36 €	n.p.	n.p.	n.p.			

Podoblast 1 - Obrazovanje	4.1.3. Unapređiti kvalitet obrazovanja i nastavnog kadra kao preduvjet, poboljšanjem kvalitete i uslojeva usvajanja stručnog usavršavanja nastavnika, sprovođenjem sistema za licenciranje nastavnika, nožojem kvaliteta učitelja i poboljšanjem efikasnosti kod vršenja učenja škole.	12,519,276.72 €	Stepen kvaliteta osnovnog i srednjeg obrazovanja	Stepen	1.0 2. Obavezno obrazovanje – 44%, više vredje – 25%	-	-	-	-	-	-	Najmanje 80% novih/izmenjenih programa obuke nastavnika u školi, je u standardima nastavnika i filosofijom nastavnog plana i programa koji se nude na relevantnim nivoima doučiteljskog obrazovanja (KESP 3.3), 15% dece sa posebnim potrebama upisano je u obavezno obrazovanje i 30% u više srednje obrazovanje, sa adekvatnim odnosom nastavnika/ucenici (KESP 2.3.2.)	Podaci dobijeni od KAA, izveštaji o analizi i analizi programa obuke nastavnika; Periodični statistički podaci KAS i MONTI, računajući po polu, etničkoj pripadnosti, starosti, geografskom položaju ili bilo kom drugom osnovu (KESP)	MONTI
					Obaveštavanje ispitatelja po svakom ostvarenom lokalnu	n.p.	n.p.	n.p.	n.p.	12,519,276.72 €	n.p.	n.p.		
Podoblast 1 - UKUPNO		103,284,032.97 €				0.00 €	12,519,276.72 €	25,038,553.45 €	6,259,638.36 €	34,428,010.99 €	9,389,457.54 €	15,649,095.90 €		
Podoblast 2 - Tržišta rada	4.2.1. Povećati učesće žene, mladih i socijalno ugroženih grupa na tržištu rada lokalnim restrukturiranjem i poboljšanim upravnim kapacitetima javnih službi za zapošljavanje.	9,389,457.54 €	Stepen učesća javnih službi za zapošljavanje	Stepen	Žene – 50%, mladi od 15-29 godina – 48%, ostale sa invaliditetom – 2%, ljudi koji žive u ruralnim područjima – 5%, etničko manjinske grupe – 5%	-	-	-	-	-	-	-	Godišnji izveštaji o zapošljavanju i stručnom usavršavanju	MFRT
					Obaveštavanje ispitatelja po svakom ostvarenom lokalnu	n.p.	n.p.	n.p.	9,593,576.18 €	n.p.	n.p.	n.p.		
Podoblast 2 - Tržišta rada	4.2.1. Povećati učesće žene, mladih i socijalno ugroženih grupa na tržištu rada lokalnim restrukturiranjem i poboljšanim upravnim kapacitetima javnih službi za zapošljavanje.	12,519,276.72 €	Status operational capacities of public employment services	Status	Sadržaj odnos - 1.883	-	-	-	-	Odnos savetnika u Agencije za zapošljavanje i tržišta posla je striktno na 1:500	-	-	Godišnji izveštaji o zapošljavanju i stručnom usavršavanju	MFRT
					Obaveštavanje ispitatelja po svakom ostvarenom lokalnu	n.p.	n.p.	n.p.	n.p.	n.p.	12,791,434.91 €	n.p.		
Podoblast 2 - Tržišta rada	4.2.2. Uskladištiti obrazovanje sa potrebama tržišta rada kroz blisku saradnju sa poslovnim zajednicom i reviziju zakonodavskog okvira za stručno obrazovanje i obuku (SOO) i obrazovanje odraslih kao i većim učestvje u rad u školama za SOO.	6,259,638.36 €	Status membership of European Association for Quality Assurance in Higher Education	Status	KAA je već pridruženi član ENQA i isporno sve oblasti i punopravno članstvo zavisi od ENQA	-	Punopravno članstvo u ENQA	-	-	-	-	-	Izveštaji o vršenju	MONTI
					Obaveštavanje ispitatelja po svakom ostvarenom lokalnu	n.p.	6,395,717.46 €	n.p.	n.p.	n.p.	n.p.	n.p.		
Podoblast 2 - Tržišta rada	4.2.2. Uskladištiti obrazovanje sa potrebama tržišta rada kroz blisku saradnju sa poslovnim zajednicom i reviziju zakonodavskog okvira za stručno obrazovanje i obuku (SOO) i obrazovanje odraslih kao i većim učestvje u rad u školama za SOO.	6,259,638.36 €	Stepen uskladenosti između potreba tržišta rada i TSOO i obrazovanja odraslih	Stepen	Važeći Zakon o SOO nije u potpunosti u skladu sa evropskim standardima	-	-	-	-	Stipiranje na kraju mnogih zakona koji uređuju SOO kao i upravljanje, nastavne planove i programe, formulu finansiranja i mrežu ustanova za SOO i obrazovanje odraslih (SOO) u skladu sa evropskim standardima.			Službeni list	MESTI Skupština
					Obaveštavanje ispitatelja po svakom ostvarenom lokalnu	n.p.	n.p.	6,259,638.36 €	n.p.	n.p.	n.p.	n.p.		
Podoblast 2 - Tržišta rada	4.2.2. Uskladištiti obrazovanje sa potrebama tržišta rada kroz blisku saradnju sa poslovnim zajednicom i reviziju zakonodavskog okvira za stručno obrazovanje i obuku (SOO) i obrazovanje odraslih kao i većim učestvje u rad u školama za SOO.	9,389,457.54 €	Stepen kvaliteta TSOO i obrazovanja odraslih	Stepen	1. 0% (nema nastavnika za stručno obrazovanje i obrazovanje odraslih koji su obučeni po novom nastavnim planu i programu) 2. 0%	-	-	-	-	Najmanje 90% nastavnika i instruktora za SOO i OO VET II je već obučeno za nove nastavne planove i programe ili već imaju adekvatno profesionalno iskustvo; Najmanje 50% neformalnih kvalifikacija koje pruža PES, registrovano je u registru kvalifikacija NOK.			Službena web strana MONT-a	MONTI
					Obaveštavanje ispitatelja po svakom ostvarenom lokalnu	n.p.	n.p.	n.p.	9,389,457.54 €	n.p.	n.p.	n.p.		
Podoblast 2 - Tržišta rada	4.2.2. Uskladištiti obrazovanje sa potrebama tržišta rada kroz blisku saradnju sa poslovnim zajednicom i reviziju zakonodavskog okvira za stručno obrazovanje i obuku (SOO) i obrazovanje odraslih kao i većim učestvje u rad u školama za SOO.	12,519,276.72 €	Stepen kvaliteta TSOO i obrazovanja odraslih	Stepen	0% and 0% Nijeplan učesnik stručnog obrazovanja nema koristi od učenja na radnom mestu	-	-	-	-	50% polaznika SOO koristi dodatno (najmanje 25% programa) identiteta profesionalnog učenja u rad, razvijajući prema pok.			Izveštaji MESPI	MONTI
					Obaveštavanje ispitatelja po svakom ostvarenom lokalnu	n.p.	n.p.	n.p.	n.p.	12,519,276.72 €	n.p.	n.p.		
Podoblast 2 - Tržišta rada	4.2.2. Uskladištiti obrazovanje sa potrebama tržišta rada kroz blisku saradnju sa poslovnim zajednicom i reviziju zakonodavskog okvira za stručno obrazovanje i obuku (SOO) i obrazovanje odraslih kao i većim učestvje u rad u školama za SOO.	3,129,819.18 €	Stepen kvaliteta TSOO i obrazovanja odraslih	Stepen	0% Nema formalnih kvalifikacija koje ISOO nude koje su registrovane u NOK	-	-	-	-	Najmanje 90% formalnih kvalifikacija koje pruža SOO registrovano je u registru kvalifikacija NOK.			Registar NOK kvalifikacija	MONTI
					Obaveštavanje ispitatelja po svakom ostvarenom lokalnu	n.p.	n.p.	n.p.	n.p.	n.p.	3,129,819.18 €	n.p.		
Podoblast 2 - Tržišta rada	4.2.2. Uskladištiti obrazovanje sa potrebama tržišta rada kroz blisku saradnju sa poslovnim zajednicom i reviziju zakonodavskog okvira za stručno obrazovanje i obuku (SOO) i obrazovanje odraslih kao i većim učestvje u rad u školama za SOO.	9,389,457.54 €	Stepen kvaliteta TSOO i obrazovanja odraslih	Stepen	37%	-	-	-	-	Najmanje 80% nastavnika SOO pruža usluge savetništva i usmeravanja u karijeri. (KESP 3.4.2.)			Podaci MONTI-a o sprovođenju KESP-a	MONTI
					Obaveštavanje ispitatelja po svakom ostvarenom lokalnu	n.p.	n.p.	n.p.	n.p.	n.p.	n.p.	9,389,457.54 €		

Oblast politika 5. Osnove pristupanja EU / Vladavina prava

Podoblast	Naziv referne (Zašto je sprovođeno?)	Financijska podrška EU (EUR)	Pokušajte li izveštavanje	Jedinična mera	Uspostavljanje izveštavanja i kvantitativni koraci / povećanje platiošaja								Izvor potvrđivanja izveštaj koraka	Subjekt(su)jekt(i) zadužen za praćenje i izveštavanje o ostvarenju koraka	
					Osnovna vrednost	Srednji korak 1 (pocetno)	Srednji/koraci korak 2 (pocetno)	Srednji/koraci korak 3 (pocetno)	Srednji/koraci korak 4 (pocetno)	Srednji/koraci korak 5 (pocetno)	Srednji/koraci korak 6 (pocetno)	Srednji/koraci korak 7 (pocetno)			
					Definirati za svaki korak	Do dec. 2024.	Do juna 2025.	Do dec. 2025.	Do juna 2026.	Do dec. 2026.	Do juna 2027.	Do dec. 2027.			
Podoblast 1 - Pravosuđe	5.1.1 Pobołjšati učinak, integritet, odgovornost za rad i efikasnost pravosuđa, između ostalog sprovođenjem Zajedničke izjave o poverljivosti	6,259,638.36 €	Status Građanskog zakonika	Status	Trnoviti mehanizmi praćanja u SSK – radna grupa za praćanja upotrebila informacionog sistema za upravljanje predmetima (OPU) i kvaliteta podataka (2023). Trnoviti mehanizmi praćanja u TSK – komisija za upravljanje u tužilaštvima. 2 radne grupe (1 sastavljena od glavnih tužilaca i tužilaca i 1 sastavljena od stručnih sudbi) (2023)	Iaćanje mehanizma za praćanje i izveštavanje kako bi se osigurala puna i efikasna upotreba informacionog sistema za upravljanje predmetima (CMIS), zasnovanog na odgovornosti i povezanog sa disciplinskim merama	-	-	-	-	-	-	Godišnji izveštaji SSK, izveštaji radnih grupa SSK, godišnji izveštaji TSK, izveštaji radnih grupa TSK	TSK SSK	
					Obešćivanje izveštaja po svakom ostvarenom koraku	6,259,638.36 €	n.p.	n.p.	n.p.	n.p.	n.p.	n.p.	n.p.		
Podoblast 1 - Pravosuđe	5.1.1 Pobołjšati učinak, integritet, odgovornost za rad i efikasnost pravosuđa, između ostalog sprovođenjem Zajedničke izjave o poverljivosti	12,519,276.72 €	Stapan učinka sudstva u prijavljivanju imovine Status celokupne o disciplinske odgovornosti sudija i tužilaca Status mehanizama za verifikaciju kandidata za sudije i tužioce	Stapan	1. Najmanje (1/3) prijave imovine sudija i tužilaca u potpunosti potvrđene svake 3 godine. 2. Zakon o odgovornosti sudija i tužilaca donet 3. Nema specijalizovanog istražnog tela u TSK i SSK 4. Istražna jedinica inspekcije/kancelarija za potvrđivanje (procenu provera predbi) kandidata za sudije i sudije u SSK postoji i jedinica za proveru predbi kandidata za tužioce u TSK postoji	Postati se da Agencija za upravljanje korupcije vrši redovno i efikasno proveru tipa o imovinom stanju sudija i javnih tužilaca, pored ostalog unakrsnom proverom datih podataka sa nadležnih institucijama, izmeniti i dopuniti Zakon o disciplinske odgovornosti sudija i javnih tužilaca o cilju postupanja po raznim ekspertise misli TKS-a, uključujući osnivanje specijalizovanog straznog tela, poboljšati isom prijma jaćanjem postojećih mehanizama provera kandidata, u poboljšanje delotvornosti i postupaka	-	-	-	-	-	-	Službeni list	APC TSK SSK MP	
					Obešćivanje izveštaja po svakom ostvarenom koraku	n.p.	12,519,276.72 €	n.p.	n.p.	n.p.	n.p.	n.p.	n.p.		
Podoblast 1 - Pravosuđe	5.1.1 Pobołjšati učinak, integritet, odgovornost za rad i efikasnost pravosuđa, između ostalog sprovođenjem Zajedničke izjave o poverljivosti	9,389,457.54 €	Status operativnih kapaciteta pravosuđa	Status	Nes potpisi građanske zakoni	Uvojeji građanski zakonik	-	-	-	-	-	-	-	Službeni list	MP SSK
					Obešćivanje izveštaja po svakom ostvarenom koraku	n.p.	n.p.	9,389,457.54 €	n.p.	n.p.	n.p.	n.p.	n.p.		
Podoblast 1 - Pravosuđe	5.1.1 Pobołjšati učinak, integritet, odgovornost za rad i efikasnost pravosuđa, između ostalog sprovođenjem Zajedničke izjave o poverljivosti	6,259,638.36 €	Stapan učinka sudstva	Stapan	Pisano i fizičko izveštavanje privrednika sudaca na tromesečje osnovu u SSK (2023). Pismeno i fizičko izveštavanje glavnih tužilaca na tromesečje osnovu u TSK (2023)	Pojaćati radnu odgovornost predstavnika sudova i glavnih javnih tužilaca za funkcionisanje i upravljanje radom sudova i tužilaštva, između ostalog uvođenjem praćanja obrade predmeta, analizom učinka sudaca i tužilaštva, i izveštajima o budućim isledkovim potrebama	-	-	-	-	-	-	Godišnji izveštaj o radu SSK, godišnji izveštaj o radu TSK	TSK SSK	
					Obešćivanje izveštaja po svakom ostvarenom koraku	n.p.	n.p.	n.p.	6,259,638.36 €	n.p.	n.p.	n.p.	n.p.		
Podoblast 1 - Pravosuđe	5.1.1 Pobołjšati učinak, integritet, odgovornost za rad i efikasnost pravosuđa, između ostalog sprovođenjem Zajedničke izjave o poverljivosti	12,519,276.72 €	Stapan učinka sudstva	Stapan	Ukupna stopa rešavanja predmeta u prvom stepenu - 91,75% (2023), 87,04% (javo tromesečje 2024)	Povećanje opterećenja stopa rešavanja predmeta u prvom stepenu na 115%	-	-	-	-	-	-	-	Tromesečni/godišnji statistički izveštaji sudova	SSK
					Obešćivanje izveštaja po svakom ostvarenom koraku	n.p.	n.p.	n.p.	n.p.	n.p.	n.p.	n.p.	12,519,276.72 €		
Podoblast 1 - UKUPNO		46,942,287.71 €					6,259,638.36 €	12,519,276.72 €	9,389,457.54 €	6,259,638.36 €	0.00 €	0.00 €	12,519,276.72 €		
Podoblast 2 - Borba protiv korupcije	5.2.1 Pobołjšati efikasnost u borbi protiv korupcije kroz prevenciju i represiju i pobołjšanjem straznog shvata	3,129,819.18 €	Status zakonodavstva protiv korupcije i njegova primena	Status	Nema strazila za borbu protiv korupcije	Uvojeji Strazila za borbu protiv korupcije za 2024-2027, u skladu sa najboljim evropskim praksama i standardima i nacionalnim ustavim nabełima, te uključujući godišnje akcione planove sa merilima ciljeva i mehanizama za izveštavanje o njiom sprovođenju	-	-	-	-	-	-	Odlika vlade o odobravanju nove strazila za borbu protiv korupcije 2024-2027	EP	
					Obešćivanje izveštaja po svakom ostvarenom koraku	3,129,819.18 €	n.p.	n.p.	n.p.	n.p.	n.p.	n.p.	n.p.		
Podoblast 2 - Borba protiv korupcije	5.2.1 Pobołjšati efikasnost u borbi protiv korupcije kroz prevenciju i represiju i pobołjšanjem straznog shvata	9,389,457.54 €	Stapan učinka sudstva u borbi protiv korupcije	Stapan	30 slučajeva prijave ubuñavila obradi Agencije, od kojih su 2 slučaja postala tužilaštva	Povećati broj prijama ubuñavila koje obradi Agencija za 30% u poređenju sa 2024)	-	-	-	-	-	-	Godišnji izveštaji APC	APC	
					Obešćivanje izveštaja po svakom ostvarenom koraku	n.p.	9,389,457.54 €	n.p.	n.p.	n.p.	n.p.	n.p.	n.p.		
Podoblast 2 - Borba protiv korupcije	5.2.1 Pobołjšati efikasnost u borbi protiv korupcije kroz prevenciju i represiju i pobołjšanjem straznog shvata	9,389,457.54 €	Stapan učinka sudstva u borbi protiv korupcije	Stapan	1. 57 krivičnih prijava u veći sa prijavom imovine postalo tužilaštvo od strane Agencija za sprečavanje korupcije 2. 100% planova integriteta je revidirano	Povećati broj predmeta koje je Agencija za sprečavanje korupcije prijavila tužilaštvo (u 30% u poređenju sa ponovnom vrednošću iz 2023) u 2025. godini, razmotreno 15% umnogostupnih zakonskih propisa i revidirano 50% planova integriteta	-	-	-	-	-	-	Godišnji izveštaji APC	APC TSK	
					Obešćivanje izveštaja po svakom ostvarenom koraku	n.p.	n.p.	n.p.	9,389,457.54 €	n.p.	n.p.	n.p.	n.p.		

Podoblast 2 - Borba protiv korupcije	5.2.1 Poboľjšati efikasnost u borbi protiv korupcije kroz prevenciju i represiju i poboljšanjem stratiškog okvira	12,519,276.72 €	Stepen učinka sudstva u borbi protiv korupcije	Stepen	Statistički podaci specijalnih odeljenja sudova - €40 dana (2023)	-	-	-	-	Vreme rešavanja prvostepenih predmeta u posebnim odeljenjima sudova za korupciju, organizovani kriminal i terorizam u 2025. godini smanjeno je na 1 godinu	Tromesečni/godišnji statistički izveštaji sudova	SSK	
					Obezbeđivanje isplate(nj) po svakom oštećenom borcu	n.p.	n.p.	n.p.	n.p.	n.p.	12,519,276.72 €	n.p.	
Podoblast 2 - Borba protiv korupcije	5.2.2 Poboľjšati efikasnost u borbi protiv korupcije kroz prevenciju i represiju i poboljšanjem stratiškog okvira	12,519,276.72 €	Stepen učinka sudstva u borbi protiv korupcije	Stepen	Utiinak u 2026. treba da se uporedi sa prosečnim utiakom u prethodne tri godine (2023, 2024, 2025), na osnovu podataka koje su vlasti dale na e-platfomu Komisije za Registraciju podataka o organizovanom kriminalu i korupciji (ROCK)	-	-	-	-	U predmetima korupcije viđen je veći broj istraga, potvrđenih optužnica i osuđujućih presuda, uključujući i predmete na visokom nivou	Tromesečni/godišnji statistički izveštaji sudova, izveštaji o radu državnih tužilaca	SSK	
					Obezbeđivanje isplate(nj) po svakom oštećenom borcu	n.p.	n.p.	n.p.	n.p.	n.p.	12,519,276.72 €	n.p.	
Podoblast 2 - UKUPNO		46,947,287.71 €				3,129,819.18 €	9,389,457.54 €	0.00 €	9,389,457.54 €	0.00 €	12,519,276.72 €	12,519,276.72 €	
Podoblast 3 - Borba protiv organizovanog kriminala	5.3.1 Efiikasno primeniti organizacionu strukturu policije koja će omogućiti pristup viđenim obavezajnim podacima u borbi protiv organizovanog kriminala, primeniti stratiški pristup borbi protiv organizovanog kriminala i uspostaviti multidiisciplinarnu saradnju u skladom predmetima, čime će se ostvariti veći broj osuđujućih presuda.	3,129,819.18 €	Status zakonodavstva u oblasti borbe protiv organizovanog kriminala i njegova primena	Status	1. Ne postoji strategija protiv organizovanog kriminala; 2. 46% radnih mesta predviđenih za Odeljenje za obavljajne i analitičke poslove u PK je prijavljeno na regionalnom i centralnom nivou; 3. Još svakog nije osigurao fond za zaplenjenu imovinu	Uvojenja Strategija za borbu protiv organizovanog kriminala, sa fokusom na jačanju institucionalne saradnje, finansijskih istraga i obavljajnih kapaciteta, osnovan fond za konfiskaciju imovinu, ustanovljene obavljajne strukture policije na regionalnom i centralnom nivou, ispunjenje obavezajnih disciplinarnim ljudskim i tehničkim resursima	-	-	-	-	1. Odluka vladi; 2. Godišnji izveštaji Policije Kosova; 3. Odluka vladi o osnivanju fonda za zaplenjenu imovinu.	MP MRT MUP	
					Obezbeđivanje isplate(nj) po svakom oštećenom borcu	n.p.	3,197,858.73 €	n.p.	n.p.	n.p.	n.p.	n.p.	
Podoblast 3 - Borba protiv organizovanog kriminala	5.3.2 Efiikasno primeniti organizacionu strukturu policije koja će omogućiti pristup viđenim obavezajnim podacima u borbi protiv organizovanog kriminala, primeniti stratiški pristup borbi protiv organizovanog kriminala i uspostaviti multidiisciplinarnu saradnju u skladom predmetima, čime će se ostvariti veći broj osuđujućih presuda.	12,519,276.72 €	Stepen učinka organa za sprovođenje zakona i pravosuđa u borbi protiv organizovanog kriminala	Stepen	Vrednost oduzete/zamrznute imovine: EUR 40,938.1571 (prosek 2023-2022-2025), vredno zaplijenjena imovina EUR 8,345,740.05 (prosek 2023-2022-2023)	Ikazano je povećanje ukupne vrednosti zaplene, zamrznute imovine i oduzete imovine korišći oduzeta krivična delina	-	-	-	-	Izveštaji o radu državnog tužioca	TSK SSK Nacionalni koordinatir za primenu kriminala	
					Obezbeđivanje isplate(nj) po svakom oštećenom borcu	n.p.	n.p.	n.p.	n.p.	n.p.	n.p.	n.p.	
Podoblast 3 - Borba protiv organizovanog kriminala	5.3.3 Efiikasno primeniti organizacionu strukturu policije koja će omogućiti pristup viđenim obavezajnim podacima u borbi protiv organizovanog kriminala, primeniti stratiški pristup borbi protiv organizovanog kriminala i uspostaviti multidiisciplinarnu saradnju u skladom predmetima, čime će se ostvariti veći broj osuđujućih presuda.	12,519,276.72 €	Stepen učinka organa za sprovođenje zakona i pravosuđa u borbi protiv organizovanog kriminala	Stepen	Utiinak u 2026. treba da se uporedi sa prosečnim utiakom u prethodne tri godine (2023, 2024, 2025), na osnovu podataka koje su radilišti dali na e-platfomu Komisije za Registraciju podataka o organizovanom kriminalu i korupciji (ROCK)	Povećan broj finansijskih istraga i istraga koje upotrebu multidiisciplinarni timovi u složenim predmetima za 50% u 2025. godinu u poređenju sa osnovom u 2023. godine; izpaden veći broj istraga, potvrđenih optužnica i osuđujućih presuda u predmetima organizovanog i teškog kriminala	-	-	-	-	Godišnji izveštaji o radu državnog tužioca	TSK SDB	
					Obezbeđivanje isplate(nj) po svakom oštećenom borcu	n.p.	n.p.	n.p.	n.p.	n.p.	12,791,434.91 €	n.p.	
Podoblast 3 - UKUPNO		28,168,372.63 €				0.00 €	3,129,819.18 €	0.00 €	12,519,276.72 €	0.00 €	12,519,276.72 €	0.00 €	
Podoblast 4 - Osnovna prava	5.4.1 Pajolati primenu zakonodaj i stratiškog okvira za zaštitu od nasilja u porodici i radno zasnovanog nasilja i zaštitu prava nevencinskih zajednica	3,129,819.18 €	Status operativnih kapaciteta u zaštiti od porodičnog i radno zasnovanog nasilja i o pravima nevencinskih zajednica	Status	Nije postavljen direktor	Direkto Kancelarije za pitanja zajednica je iskani i imenovan, u skladu sa petnaestim zakonodavstvom	-	-	-	-	Radno mesto direktora popunjeno preko javnog konkursa	KP	
					Obezbeđivanje isplate(nj) po svakom oštećenom borcu	3,197,858.73 €	n.p.	n.p.	n.p.	n.p.	n.p.	n.p.	
Podoblast 4 - Osnovna prava	5.4.2 Pajolati primenu zakonodaj i stratiškog okvira za zaštitu od nasilja u porodici i radno zasnovanog nasilja i zaštitu prava nevencinskih zajednica	3,129,819.18 €	Status operativnih kapaciteta u zaštiti od porodičnog i radno zasnovanog nasilja i o pravima nevencinskih zajednica	Status	Jednica za prevod, usaglašavanje i jezičku kontrolu nije formirana	Jednica za prevod, usaglašavanje i jezičku kontrolu nije formirana	-	-	-	-	Interni pregis Kabineta premijera	KP	
					Obezbeđivanje isplate(nj) po svakom oštećenom borcu	n.p.	n.p.	3,197,858.73 €	n.p.	n.p.	n.p.	n.p.	
Podoblast 4 - Osnovna prava	5.4.3 Pajolati primenu zakonodaj i stratiškog okvira za zaštitu od nasilja u porodici i radno zasnovanog nasilja i zaštitu prava nevencinskih zajednica	6,259,638.36 €	Status operativnih kapaciteta u zaštiti od porodičnog i radno zasnovanog nasilja i o pravima nevencinskih zajednica	Status	1. Osnovano je Odeljenje za prihvrat pravdi, zaštitu od nasilja u porodici, nasilja nad ženama i radno zasnovanog nasilja (u funkciji Sekretarijata nacionalnog koordinatira); 2. 1,184 naloga za zaštitu (2023)	Osnovan je Sekretarijat nacionalnog koordinatira; Broj naloga za zaštitu koje su osnovni sudovi isali u 2025. godini povećan je za 20% u odnosu na 2023. godinu	-	-	-	-	Pravilnik o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji radnih mesta u Ministarstvu pravde	TSK TSK MP	
					Obezbeđivanje isplate(nj) po svakom oštećenom borcu	n.p.	n.p.	n.p.	6,395,717.46 €	n.p.	n.p.	n.p.	
Podoblast 4 - Osnovna prava	5.4.4 Pajolati primenu zakonodaj i stratiškog okvira za zaštitu od nasilja u porodici i radno zasnovanog nasilja i zaštitu prava nevencinskih zajednica	12,519,276.72 €	Status operativnih kapaciteta u zaštiti od porodičnog i radno zasnovanog nasilja i o pravima nevencinskih zajednica	Status	U 2023. sudovi su primili 1,108 predmeta u vezi sa nasiljem u porodici, od kojih je 1,037 rešeno. Ista je za posledicu imalo 979 predmeta sa osuđujućim presudama.	-	-	-	-	-	Tromesečni/godišnji statistički izveštaji sudova	SSK	
					Obezbeđivanje isplate(nj) po svakom oštećenom borcu	n.p.	n.p.	n.p.	n.p.	n.p.	12,791,434.91 €	n.p.	
Podoblast 4 - UKUPNO		25,038,553.45 €				3,129,819.18 €	0.00 €	3,129,819.18 €	6,259,638.36 €	0.00 €	12,519,276.72 €	0.00 €	
Podoblast 5 - Demokracija	5.5.1 Poboľjšati učinak Skupštine u donosjenju zakona i odluka kroz bolje oblikovanje i tehniku usklađivanja i iznosa	6,259,638.36 €	Status operativnih kapaciteta Skupštine	Status	Sistem elektronskog glasanja ne postoji. Trenutno postojani glasački podaci su rukov.	Uvojenje sistema elektronskog glasanja (u ovaj sistem uključiti pristup i glasači)	-	-	-	-	Realizacija ugovora između Luodvi i elektronskog mehanizma	Skupština	

	iznos iz fonda koji pokriva troškove, vezane uz upravljanje i iznositelj				Obezbeđivanje isplate(s) po svakom ostvarenom koraku	6,395,717.46 €	n.p.	n.p.	n.p.	n.p.	n.p.	n.p.		
Podoblast 5 - Demokracija	5.5.1 Pobođjati učinak Skupštine u donošenju zakona i odluka kroz bolje planiranje, interno upravljanje i razvoj	1,564,909.59 €	Status operativnih kapaciteta Skupštine	Status	Do usvajanja Zakonodavnog programa Vlade, program radnih sednica Skupštine nije redovno usvojen	Uvoje(t) program radnih sednica Skupštine	-	-	-				Odluka predsjedništva Skupštine	Skupština
					Obezbeđivanje isplate(s) po svakom ostvarenom koraku	n.p.	1,598,929.36 €	n.p.	n.p.	n.p.	n.p.	n.p.		
Podoblast 5 - Demokracija	5.5.2 Pobođjati učinak Skupštine u donošenju zakona i odluka kroz bolje planiranje, interno upravljanje i razvoj	6,259,638.36 €	Status operativnih kapaciteta Skupštine	Status	Ne postoji mehanizam za uklanjanje mora ili krizu postojecima	Uvoje(t) mere i/ili kazne u protivnom tako bi se osiguralo da Skupština obavlja svoju funkciju	-	-	-				Planarno glasanje	Skupština
					Obezbeđivanje isplate(s) po svakom ostvarenom koraku	n.p.	n.p.	6,395,717.46 €	n.p.	n.p.	n.p.	n.p.		
Podoblast 5 - UKUPNO		14,084,106.51 €				6,259,638.36 €	1,564,909.59 €	6,259,638.36 €	0.00 €	0.00 €	0.00 €	0.00 €		
Podoblast 6 - Viza politika	5.6.1 Povećati usklađenost vize politike sa acquis-om EU	6,259,638.36 €	Stepen alignment with the EU visa policy	Status	Viza politika nije usklađena sa 17 zemalja	Raskid sporazuma o bezviznom režimu sa zemljama iz kojih nije jedan godišnje, počevši od 2025. i za koje je potrebna viza za EU [mereno na kraju svake godine (decembra) tokom trajanja Instrumenta, 2024-2027].	-	-	-				Odluka Vlade o sklapanju zemalja sa liste bezviznih režima	MPO MUP
					Obezbeđivanje isplate(s) po svakom ostvarenom koraku	n.p.	n.p.	6,259,638.36 €	n.p.	n.p.	n.p.	n.p.		
Podoblast 6 - Viza politika	5.6.2 Povećati usklađenost vize politike sa acquis-om EU	6,259,638.36 €	Stepen alignment with the EU visa policy	Status	Viza politika nije usklađena sa 17 zemalja	Raskid sporazuma o bezviznom režimu sa zemljama iz kojih nije jedan godišnje, počevši od 2025. i za koje je potrebna viza za EU [mereno na kraju svake godine (decembra) tokom trajanja Instrumenta, 2024-2027].	-	-	-				Odluka Vlade o sklapanju zemalja sa liste bezviznih režima	MPO MUP
					Obezbeđivanje isplate(s) po svakom ostvarenom koraku	n.p.	n.p.	n.p.	n.p.	6,259,638.36 €	n.p.	n.p.		
Podoblast 6 - Viza politika	5.6.3 Povećati usklađenost vize politike sa acquis-om EU	6,259,638.36 €	Stepen alignment with the EU visa policy	Status	Viza politika nije usklađena sa 17 zemalja	Raskid sporazuma o bezviznom režimu sa zemljama iz kojih nije jedan godišnje, počevši od 2025. i za koje je potrebna viza za EU [mereno na kraju svake godine (decembra) tokom trajanja Instrumenta, 2024-2027].	-	-	-				Odluka Vlade o sklapanju zemalja sa liste bezviznih režima	MPO MUP
					Obezbeđivanje isplate(s) po svakom ostvarenom koraku	n.p.	n.p.	n.p.	n.p.	n.p.	n.p.	6,259,638.36 €		
Podoblast 6 - UKUPNO		18,778,915.09 €				0.00 €	0.00 €	6,259,638.36 €	0.00 €	6,259,638.36 €	0.00 €	6,259,638.36 €		
OsMat - UKUPNO		179,964,602.30 €				18,778,915.09 €	26,683,463.04 €	25,038,553.45 €	34,428,050.99 €	6,259,638.36 €	37,557,830.17 €	31,298,191.81 €		